

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Carolus M. Romanorum Imperator, Et Francorum Rex,
Romano-Catholicus, Libris IV. Explicatus, Et Vindicatus**

Schaten, Nicolaus

Nevhvsii, 1674

Libri IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-99067](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-99067)

LIBER IV.

DE JUSTIFICATIONE,
MERITIS BONORUM OPERUM,
DIVINÆ LEGIS OBSERVATIONE,
QUINQUE ECCLESIAE PRÆCEPTIS,
ET CULTU SS.

QUæ superiore libro de *Sacrificio*, & *Sacramentis* egimus, ea nunc consequuntur ex instituto ordine, quæ hîc de *Bonis operibus*, de *Mandatorum Dei observatione*, de *Quinque præceptis Ecclesiæ*, de *Cultu religioso* dicturi sumus; quòd his justificatione per Sacramenta tam vivorum, quàm mortuorum parta conservetur, augeaturque; nec sine his vita æterna homini Christiano à Deo promissa sit; falsaque sit Novatorum doctrina, quæ per *solam* fidem justificationis opus, & vitam æternam promittit: quod vel ex uno D. Augustini libro, de *Fide & bonis operibus*, discere poterant, in quo inter cætera cap. 15. ita scribit: *Si mandatis non servatis, ad vitam venire potest per solam fidem, quæ sine operibus mortua est; illud deinde quomodo verum erit, quod eis, quos ad sinistram positurus est, dicit: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus? nec increpat quia in eum non crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt?* Et quæ toto illo libro tam clarè verèque docet, ut hîc solus satis esse possit, ad Novatorum doctrinam refellendam, si modò SS. Patrum qui primis post Apostolos sæculis scripserunt, judicium admitterent.

CAPUT I.

CAPUT I.

Utrum sola fides iustificet?

Tumultuariâ prorsus scriptione versat hanc controversiam Nifanius, in quâ non nisi confusum chaos deprehendas. Tot in illa antilogiâ, tot errores & hæreses, tot nebulae & tenebrae, in quibus ne se ipsum quidem agnoscat amplius. Nihil interim de Carolo Magno uspiam, quid ille de iustificatione senserit, aut quid Episcopi in tot Synodis hac super re pronuntiarint. Et quia Caroli gratiâ hæc confutatio suscepta est, de quo adversarius prorsus fileat, nobis tamen prætermittenda non fuit. Sed prius de re ipsa paucis agamus.

Causæ *iustificationis*, in quas ille involutum suum *Tractatum* divisit, hæc quatuor sunt.

I. *Finalis* causa, est salus æterna eorum, qui iustificantur: Ita Tridentinum sess. 6. c. 7. *Isai. c. 43. Hebr. 2. Rom. 6: Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* Petrus epist. 1. c. 1: *Ut reportetis finem fidei vestrae, salutem animarum vestrarum.* Deinde *gloria Dei & Christi.* Eph. 1: *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum, in laudem gloriæ suæ.*

Causa *efficiens* primaria, est bonitas & misericordia Dei, *Isa. c. 43: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Rom. 3: *Unus est Deus, qui iustificat.* Meritoria causa, seu efficiens per modum meriti, est *Passio Christi*, quâ pretium redemptionis nostræ exactè persolutum, & iustitiæ divinæ satisfactum est. Rom. 3: *iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Joan. epist. 1. c. 2: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Causa *Instrumentalis conjuncta*, Christus Dei filius ratione naturæ assumptæ, quo modo *Isa. 53: Brachium Domini* vocatur. Causa *instrumentalis separata*, verbum Dei, Sacramenta, & Ministri verbi Dei. & Sacramentorum. De verbo Dei *Jacobi c. 1: Suscipite insitum verbum, quod*

potest salvare animas vestras. De Sacramentis, Petrus Epist. 1. c. 3: *Salvos facit Baptisma*. Paulus ad Titum c. 3: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. De Ministris 1. Cor. 3: *Dei adjutores sumus*. 2. Cor. 1: *Posuit in nobis verbum reconciliationis*. Joan. 20: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*.

Causa *materialis*, est anima hominis, in qua gratia sanctificans tanquam in subjecto existit. Ad causam *materialem* spectant *dispositiones*, quæ subjectum præparant ad recipiendam formam, seu ad habitum gratiæ, sive caritatem infusam: quales ex sententia Concilij Tridentini sess. 6. c. 6. sunt actus fidei, timoris, spei, dilectionis, & pœnitentiæ.

Demum causa *formalis* est ipse habitus gratiæ, sive caritatis infusus: atque hæc est iustitia inhærens, quæ nos formaliter facit iustos. Causa *formalis* extrinseca, quæ & *exemplaris* dicitur, est ipsa Christi iustitia, Rom. 8: *Nam quos præscivit, hos & prædestinavit, conformes fieri imaginis Filij sui*. Hinc monemur 1. Cor. 15: *Portare imaginem hominis cœlestis*. Adversarij sic statuunt: Ante justificationem requiritur una tantum dispositio, nimirum *fides*: & hoc sensu volunt *sola* fidem justificare. Deinde sequitur apud illos justificatio, quæ non est acquisitæ iustitiæ inhærens, sed imputatæ iustitiæ Christi. Nec effectus ejus formalis consistit in expulsiōe peccatorum, & sanctificatione interioris hominis, sed in eo, quod peccata tegantur, & non imputentur: inde causa *formalis* apud illos est iustitia Christi *imputativa*, per fidem apprehensa, & credenti communicata, ita ut intrinsecè maneant impij & peccatores.

II. In Catholicorum sententia, justificatio duobus modis fit: I. Per infusionem gratiæ, sine expulsiōe peccati, qualis fuit Angelorum & primorum parentum, quā aliquis ex non iusto fit iustus. II. Per infusionem gratiæ cum expulsiōe & remissione peccati, quā aliquis ex iusto fit iustus. Quare justificatio hæc est translatio à statu peccati, ad statum gratiæ, uti ad Col. 1. Apostolus tradit: *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij sui*. 1. Pet. 2: *Ut peccatis mortui, iustitiæ vivamus*. Simile est in calefactione, quæ consistit in depulsiōe frigoris, & acquisitione caloris. Uti S. Thomas & alij explicant. Hinc Tridentinum Sess. 6. c. 7. *Justificatio, quæ dispositionem consequitur, non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*. Unde homo ex iusto fit

fit iustus, & ex inimico amicus, Ceterum hujus justificationis causæ instrumentales separatae, (siquidem de prima justificatione fit sermo, quâ quis ex impio fit iustus) ordinariè duo tantum sacramenta concurrunt, *Baptismus & Pœnitentia*; quæ ideo vocantur *Sacramenta mortuorum*, quia instituta sunt ad vitam mortuis reddendam. Reliqua verò Sacramenta, ut *Confirmatio, Eucharistia, Ordo, Extrema unctio, Matrimonium*, sunt instrumenta augmenti iustitiæ, quâ quis ex iusto fit iustior: ita verò omne Sacramentum est signum sacrum practicum gratiæ formaliter sanctificantis. Hæc deinde gratia conservatur, augeturque observatione mandatorum Dei, & omnibus bonis operibus iustorum. Hinc justificatione dividitur in primam & secundam. Prima, quæ obtinetur per Sacramenta mortuorum; Secunda quæ augetur per Sacramenta vivorum, & bona iustorum opera. Quod si porro quærat, an præter meritum Christi requiratur meritum nostrum? dicimus: justificationem primam, quâ quis ex impio fit iustus, & quæ semper conjuncta est cum remissione peccati, gratis fieri, nec cadere sub meritum nostrum: de illa enim Apostolus Rom. 3: *Iustificati gratis per gratiam ipsius*; & v. 28: *Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis* Eph. 2: *Gratia salvati estis per fidem, non ex operibus*. Alteram verò justificationem, quâ ex iusto fit iustior, merito nostro augeri: de qua S. Jacobus c. 2: *Videte, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum*. Apoc. ult. *Qui iustus est, iustificetur adhuc*. Hinc opera nostra toties in Scriptura vocantur meritum, merces, & præmium vitæ æternæ; & quæ in hanc rem tot Scripturæ testimonijs, & argumentis confirmantur, de quibus cap. sequenti: ut rectè exclamarit S. Augustinus Epist. 46. ad Valentinum: *Si non sunt merita, quomodo iudicabit Deus hunc mundum?* Omisissis igitur, quæ adversarius de causis justificationis, per phantasmata hæresis suæ introducit, primariam hîc quæstionem de sola fide iustificante exploremus.

III. Lutherani, ceterique heterodoxi nostro primùm sæculo exorti, docent: hominem solâ fide iustificari, quo falso suo dogmate primò excludunt gratiam infusam, & communicatam per Sacramenta, nec aliter iustificare dicunt, quàm quòd per ritus, & verba Sacramentorum in suscipiente excitetur fides, quâ non modò in *cœna sua*, sed & in Sacramento Baptismi iustificentur homines, quamvis nullam adhuc rationem dare possint, quomodo fides in baptizatis infantibus excitetur? ita non modò

modò enervant omnia Sacramenta, sed & bonis operibus justorum & observationi mandatorum nullam prorsus vim, fructumque relinquunt; secus quàm Scriptura, Concilia, Patres, & omnis majorum antiquitas nos docuit. Quare hoc hæresis suæ principio ante Lutherum inaudito, cum omnia invertant in Ecclesia, tum nihil ad omnem vitæ licentiam dissolutionemque Christianæ disciplinæ perniciosius à diabolo excogitari potuit, ut non tam fascinum dementiæ, quàm mysterium iniquitatis dixeris.

IV. Etsi omnes tam Lutherani, quàm Calvinistæ, ceterique heterodoxi in eo conveniant, *quòd sola fides justificet*; attamen in ipso modo, quo id fiat, magnoperè dissentiunt. Lutherus in 2. Capit. ad Galat. *Fides*, inquit, *est formalis causa, propter quam homo justificatur, non propter caritatem*. Ubi fidem opponit caritati. Alij contra fidem non nisi relativè justificare docent, sicut manus pauperis, ut ipsi explicant, concurret ad eleemosynam accipiendam: ita Melancthon, Kemnitius, Altenburgenses, & alij passim. Addit Nifanius respectivè & objectivè. Adhæc dissentiunt in actibus: nam alij requirunt actus spei, dilectionis, poenitentiae, alij solo actu fidei contenti sunt. Alij requirunt ex parte intellectus apprehensionem & judicium, ex parte voluntatis fiduciam, eamque duplicem, generalem & specialem. Nifanius justificationem in toto illo aggregato actu ponit, & modò per actus intellectus, modò per actus voluntatis justificari nos dicit. Imò Paragrapho XVI. *Fides non per modum dispositionis, nec causæ formalis, sed per modum organi, & instrumenti concurret ad justificationem*. & paulò pòst inquit: *Fides apud nos est causa impulsiva justificationis*, ejus intuitu justificamur. Mira dissensio, & mera confusio! quam vel retulisse, satis est confutasse.

V. Dicimus igitur: Non sola fides justificat. Id probatur: Quod est initium justificationis, & dispositio, non est ipsa justificatio; at fides est initium justificationis & dispositio: ergo. Hebr. 11. *Accedentem ad Deum, oportet credere*. Joan. 1: *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus*. Hinc Augustinus epist. 105: *Omnis justificatio à fide ducit initium*, idè quicquid tribuitur fidei in dispositionis negotio, hoc & spei tribuitur. Rom. 9: *spe salvi facti sumus*; Timori, Eccles. 1. *Timor domini expellit peccatum*; Dilectioni, Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*; Poeniten-

tia,

tiæ: Aet. II. Ezech. 18: *Si impius egerit pœnitentiam, vitâ vivet.* Probatur 2. Si sola fides iustificat, & cætera virtutes nihil conferunt; ergo iustificat, siue illæ præsentibus sint, siue absentes: consequens est falsum, ut constat Joan. 1. *Qui non diligit, manet in morte.* Ad Gal. 5: *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per caritatem operatur.* 1. Cor. 13: *Si habuero omnem fidem, caritatem autem non habeam, nihil sum.* Vers. 13: *Nunc autem manent tria hæc, fides, spes, charitas: major autem horum est charitas:* ergo si cui virtuti debetur iustificatio, caritati debetur. 3. Probatur ex Apostoli Jacobi epist. c. 2: *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?* Rursum: *Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.* Rursum: *Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?* Et quid totâ hac Epistolâ aliud tam contentè docet Apostolus? Hoc illud Augustini: *Fides potest esse sine caritate, sed non prodesse.* S. Prosper de vita contempl. c. 19: *Nec opera sine fide, nec fides sine operibus iustificat.* Cætera in hanc rem testimonia Patrum lege apud Bellarm. lib. 1. de Justif. cap. 13. Suarez, Vasquez, Coccium, Gualterium, aliosque.

Hæc & similia Scripturæ loca, quæ planissima sunt, ut eludant Lutherani, respondent: Caritatem non nisi signum esse latentis in animo fidei, & iustificantis: quemadmodum cætera opera bona sunt signa fidei iustificantis. Quam verò absurda sit hæc responsio, vel ex eo constat: quod signum supponat rem, quam signat; ut motus animalis, est signum vitæ, supponendo vitam: Sic etsi caritas sit signum fidei iustificantis, debet tamen ipsa fides prior esse viva; at non est prior viva, quia sine caritate mortua est, nisi nos fallant omnia Scripturæ loca supra adducta. Vera proinde iustitia & vita, per caritatem & gratiam infusam est, ut Catholici docent. Quam in rem præclare rursus S. Augustinus serm. 16: *A fide incipit homo: quia & demones credunt, necesse est addere spem & caritatem.* Serm. 22: *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.*

Confirmantur hæc: Nam si fides separata à cæteris virtutibus sola iustificet, potest etiam idem præstare composita cum vitijs & peccatis, sicut enim nihil confert præsentia virtutum aliarum ad iustificationem, ita nec præsentia vitiorum oberit: at quomodo fingi potest, ut ille sit ju-

XXX

stus,

stus, qui habet animum fornicandi, adulterandi, occidendi, aliorumve peccatorum? Effet enim justus, & non esset justus. Ita in Ecclesia sunt boni, & mali, justi & injusti, qui unam fidem habent, omniaque pariter credunt, quæ in Scriptura proponuntur credenda, nec tamen per hanc fidem omnes justi sunt, sed soli boni, qui ambulant in vijs Domini.

Fides quæ justificat, in eo consistit apud Nisanium & Lutheranos, ut certò sibi quis persuadeat se justum esse, & per Christum sibi remissa esse peccata. Si ergo hæc fides sola justificet, necesse est omnes eos justificari, & salvari, qui hanc fidem habent: At Calvinistæ, Zwingliani, Anabaptistæ, Labbadæani cum suis, ceterique hæretici nostri temporis hanc fidem habent; ergo ex sententia vestra omnes illi justificantur & salvi fiunt. Cur ergo cum ijs non conjungitis vos in unam Ecclesiam? cur hæretici vobis sunt? Occurres hinc & dices: Fides Calvinistarum, aliorumque multis alijs erroribus est conjuncta, quia pravè sentiunt de alijs fidei dogmatibus contra Lutheranam religionem: at verò hoc idem dicunt Calvinistæ, & alij de vestra fide. cui nunc credam? Deinde, quid hoc ad rem? Nam si tuo judicio sola illa fides justificet, quæ quis credit sibi peccata remissa esse propter Christum, certè qui hanc fidem habet, perire non potest; aut si perit, sola hæc fides non justificat. Præterea ex hac doctrina vestra sequitur, nihil necessarium esse anxie disputare de controversijs fidei, quando ad salutem sufficit, dummodo quisque sibi persuadeat se justum esse propter Christum. Imò totum hoc regeram in vos hoc syllogismo: Nullum bonum opus justificat; *fides* est bonum opus: ergo non justificat. Major vestrâ confessione est certa: minor negari non potest intelligendo de fide *actuali*, qualem vos solam agnoscitis, *secluso habitu* fidei, quem rejicitis. Jam verò si cui operi bono justificatio debetur, caritati ut diximus debetur: *Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, major autem horum est caritas. 1. Cor. 13.* Innumera sunt ejusmodi absurda, quæ ex hoc falso vestro dogmate sequuntur, quæ longum est perconsidere.

VI. Demum si quæ ratio hujus falsi dogmatis vestri est, illa ex Scriptura primùm peti debet, at Scriptura id nullibi docet, nisi Scripturam sibi contraria docere dixeris. Interim magno in speciem plausu, multisque Scripturæ locis proditis, quibus incautum populum fascinatis.

I. Ergo obijcitis Rom. 3: *Arbitramur hominem justificari per fidem*
sine

sine operibus legis. Ad Gal. 2: *Scientes, quod non iustificetur homo ex operibus legis.* Eph. 2: *Gratia salvati estis per fidem, non ex operibus.* R. opera quæ hic fidei opponuntur, vel intelliguntur opera observationum legalium, ut *Circumcisio, Sabbathum, Sacrificia vetera, Purificationes*, cæteraque *legis Cerimonialis*, quæ egena erant elementa, ideoque abrogata sunt per legem gratiæ; in quorum locum aliud Sacrificium, aliaque Sacramenta plena gratiæ formaliter iustificantis instituta sunt: Vel intelliguntur opera, quæ fidem præcedunt, & quæ viribus proprii arbitrij, seu ex nobis fiunt. Ita SS. Patres, cum primis Hieronymus Epist. ad Ctesiphontem, & planissimè S. Augustinus lib. de Grat. & lib. arbit. c. 7. *Homines non intelligentes quod ait ipse Apostolus Paulus: Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis, putaverunt eum dicere: sufficere homini solam fidem, etiam si male vivat, & bona opera non faciat: quod absit, ut sentiret Vas electionis. Poteratne telo aliquo certius configere hæresin veltram?*

Objiciunt II. loca Scripturæ, in quibus homo gratis dicitur iustificari, exclusis operibus bonis: Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius,* Rom. 11: *Si gratia? jam non ex operibus; alioquin gratia jam non esset gratia,* Eph. 2: *Gratia estis salvati per fidem, non ex operibus.* R. Hæc nihil contra Catholicos faciunt, qui uno consensu docent, primam justificationem per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ gratis fieri: nam quæ hanc præcedunt opera, (inter quæ ipsa fides) sunt dispositiones tantum, ut supra diximus: Uti hoc ipsum S. Augustinus de fide docuit lib. de Præd. SS. c. 7: *Ex fide idè dicit iustificari hominem, non ex operibus: quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera.* Igitur *iustificati gratis*, inquit Apostolus, *per gratiam*: tum quia nec Judæi nec Gentiles merentur illam per opera fidei præcedentia; tum quia quicquid conduit ad justificationem, gratuitum Dei donum est; tum quia posito actu fidei, spei, & charitatis, adhuc ex mera Dei liberalitate sequitur infusio gratiæ, & peccatorum remissio. Ac licet aliqui putent, fidem de congruo mereri justificationem, omnes tamen sentiunt, non mereri de condigno. Ita Becanus de Iustificat. cap. 16. Bellarminus & alij Catholici, cum Concilio Tridentino.

Verum hic adversarius insurgit in Bellarminum, Becanum, omnesque Catholicos Doctores, cum Melanchthone Grammatico & Philolo-

go, in Apologia Augustinæ confessionis, quòd distinctionem meriti de congruo & condigno invexerint; & dispositiones, quas Tridentinum ponit ante justificationem, appellent *meritum de congruo*, cum ea vox *congrui*, nec in Scriptura, nec Patribus, nec Concilijs reperiatur; sed à Magistro Sententiarum, D. Thomâ, Bonaventurâ, Scoto, Durando, alijsque introducta sit. Imò Kemnitius *meritum de congruo* vocat. Helenam Concilij Tridentini, etsi vox *congrui* in Concilio non legatur. Respondet Bellarminus: etsi vox illa, *meriti de congruo*, sub his terminis non reperiatur in Scripturâ, Patribus, & Concilijs, res tamen ipsa in ijs invenitur: quare *meritum de congruo*, ab omnibus Theologis, præter unum alterumve, receptum est. Unde Bellarminus lib. 1. de Justif. c. 21; ubi eruditè hæc tractat, ait: videri quæstionem ferè esse de nomine: cum inter omnes Catholicos conveniat, dispositiones illas requiri ad justificationem, & non sola fide justificari homines. Et ratio redditur à Theologis: cum enim hæc opera sint bona, & supernaturalia, sunt saltem *de congruo* meritoria gratia; quando ad meritum de congruo non requiritur æqualitas inter meritum & præmium: quemadmodum & intuitu horum operum cernimus Deum sæpè gratiam peccatoribus infundere. Quare cum Pelagiani merita humana extollerent, non dubitavit S. Augustinus hæc opera appellare *merita*, Epist. 105. c. 106. lib. 1. de prædest. SS. c. 2. lib. 1. Retract. c. 23: quibus in locis dicit, fidem inchoare merita, impetrare remissionem peccatorum, & caritatem, mereri gratiam bene operandi. Augustino accedit Tertull. lib. 4. in Mar. Cyprianus Serm. 6. de Orat. Dom. Ambros. lib. 7. c. 10, in Lucam, Hieronym. lib. 2. contra Pelag. Gregorius M. in Reg. lib. 3. c. 4.

Sed, inquit Nifanius, hæc contradicção est in adjectio: sunt enim meritoria, & non sunt. & non sunt meritoria *de condigno*, sunt tamen *de congruo*, quibus merces non *de condigno*, sed *de congruitate*, & decentiâ respondet: quæ tamen magis ex gratia, (ut Bellarminus inquit,) quam iustitiâ debeat. Neque his obstat Tridentinum sess. 6. cap. 8. dum ait: *nihil eorum quæ justificationem præcedunt, ipsam justificationis gratiam promereri*: quod de condigno merito intelligendum est, non congruo.

Cæterum ipsam gratiam *habitualement*, de condigno; vel gratiam *excitantem* ad primum actum meritorium de congruo nemo mereri potest. Quod alijs terminis proponi solet: utrum principium meriti ca-

dat sub

stat sub meritum? Rationes dant: quia sequeretur dari mutuam causali-
tatem, & idem primò producere *seipsum*; quorum neutrum fieri potest:
idque non magis in causis *physicis*, quàm *moralibus* verum esse volunt,
quàm super re consule Philosophos & Theologos. Quonam autem modo
post infusam gratiam habitualement sanctificantem, opera iustorum, & fi-
liorum Dei sint de condigno meritoria augmenti gratiæ, aut quam mer-
cedem à Deo promissam repositamque habeant, capite proximo re-
feretur.

Objiciunt III. multa Scripturæ loca, in quibus *sola fides* dicitur ju-
stificare, omis operibus. Matth. 9: *Confide filia, fides tua te salvam fecit*.
Ita Luc. 8. v. 48: Rursus Luc. 8. v. 50: *Crede tantum, & salva eris*. Quo
postremo loco multum gloriantur Lutherani, tanquam hinc in voce *tan-
tum* repererint vocem *Solam*. At inanis gloriatio, quando ijs similibus-
que in locis agit Scriptura non de justificatione, sed corporis sanitate à
Christo impetratâ: neque ullum ferè curavit Christus, præter Malchum,
(uti interpretes observant) à quo non fidem prius exegerit. Cætera quæ
adducunt loca, Rom. 1. *Iustus ex fide vivit*, Rom. 5. *Iustificari ex fide pa-
cem habeamus*; & quæ ejus generis sunt, de fide agunt, in quantum est
dispositio ad justificationem, & initium salutis: perinde ut Augustinus
dixit Epist. 105: *Fides unde omnis justitia sumit initium*. Serm. 16. de verb.
Apost. *A fide incipit homo*. Cujusmodi toties repetit Augustinus, cum
de fidei justificatione agit. Volvant & revolvant omnes antiquos Biblio-
rum codices, & versiones, nullibi vocem *solam* reperient attribui fidei
iustificanti. Quare Lutherus, ut hoc falsum dogma persuaderet, necesse
habuit corrumpere Scripturam, & ad Rom. 3: *Arbitramur hominem ju-
stificari per fidem*, addidit *solam*. Et cum corruptelæ & fraudis ejus esset
monitus; nihil aliud, quàm hoc responsi dedit: *Sic volo, sic jubeo, sit pro
ratione voluntas*. Ac tametsi alij non ita contendant pro voce *solâ*, eò
quòd æquivalenter in cæteris Scripturæ locis expressam velint, ut Nifa-
nius censet, sed quàm illud falsum sit, jam satis est ostensum. Dicunt
Confluentia in Collegio PP. Societatis extare antiqua biblia, in quibus
hæc vox *Sola* reperitur ad locum Apostoli Rom. 1, at se ac nos fallunt.
excussi istic omnes Bibliorum codices, & in nullo reperta hæc vox *Sola*,
in textu.

XXX 3

Respon-

*Responsio ad SS. Patrum objectiones, ex quibus simul
Catholica doctrina asseritur.*

IV. **L**utherani, & Nifanius objiciunt Patres, & quia vident Catholico-
cos sua dogmata ex SS. Patribus probare, eundo per singula Pa-
trum secula; Lutherani, simiarum instar, idem tentant. Ideoque ad hoc
impium Lutheri dogma populo persuadendum, Patres obtorto collo ad
se trahere volunt, ex quibus tamen prorsus contrarium patebit. Sed pri-
usquam id præstemus, aliud hîc dogma sanctorum Patrum est præmit-
tendum. Quod verò illud? Docent nimirum Patres, Fidem esse initi-
um salutis & justificationis, non quod ipsam formalem justificationem
in sola fide reponant. Igitur, uti Apostolus dixit: *Sine fide impossibile est
placere Deo*, Hebr. 11. v. 6. & mox: *Credere enim oportet accedentem ad
Deum*; Et Joann. c. 1. *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios
Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus*. Ita Patres fidem tanquam initium
salutis requirunt, & exaggerant, maximè contra Judæos, qui sine fide in
Christum per carimonialem legem, & opera legis carimonialis sibi sa-
lutem promittebant. Hoc sensu planissimè scripsit Clemens Alexand.
Lib. 2. Strom. *Fides est prima ad salutem inclinatio, post quam timor, &
spes, & poenitentia*. Hinc Cyrillus Hierosolym. catech. 1. *Fidem dicit
oculum, & lampadem esse ad salutis viam inveniendam*. Emisenus Hom. 2.
de symb. Fidem appellat *lumen anime, ostium vite, fundamentum salutis*.
Chrysost. Hom. de fide, spe, & carit. *originem justitiæ*. Cyrillus Alexand.
lib. 4. in Joan. c. 9. *Janua, & via ad vitam fides erit*. Ambros. lib. 1. de Sa-
crament. *In Christiano, inquit, prima est fides*. Hieronymus ad c. 3. Epist.
ad Eph. *Fiducia, atque accessus ad Deum principium, atque origo fides in
Christo est*. S. Prosper lib. 3. de vita contempl. c. 21. *Fides est justitiæ funda-
mentum*.

Explicatissimè S. Augustinus in exposit. ad c. 3. Epist. ad Galat. Effi-
ciuntur filij sapientiæ, preparante ac præstante id fide Mediatoris. Lib. de
Prædest. SS. c. 7: *Fides prima datur, ex qua cetera impetrantur*. Lib. de
bono persever. c. 2: *Quod initium verius credere homini christiano, quàm
credere in Christum?* Lib. de spir. & lit. c. 30. *Per legem cognitio peccati, per
fidem*

fidem impetratio gratiae, per gratiam sanitas animae. Ideo Serm. 22. de verb. Apost. S. Augustinus inquit: A fide incipit homo. Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur. Quocirca sic statuas: Quod est initium salutis, & dispositio ad justificationem, non est ipsa formalis justificatio; atqui fides, Patrum iudicio, est initium salutis, & dispositio ad justificationem; ergo non est ipsa formalis justificatio.

Ac licet Patres aliqui solâ fide nos salvari, & iustificari dicant, id tamen hoc potissimum, quo diximus sensu, intelligunt: id est neque spem, aut charitatem, neque gratiam, in qua formalis consistit justificatio, neque cætera opera bona ad salutem necessaria; neque mandatorum observationem, neque pœnitentiam, quâ amissâ iustitia reparatur, excludunt. *Plenitudo enim legis dilectio, Rom. 13. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, Matth. 19. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis, Luc. 13. Quæ omnia Lutherani solâ fide iustificante confici volunt, idque sub Patrum etiam umbrâ. Sed ipsos nunc Patres audiamus.*

Primus, qui à Nifanio adducitur, est *Origenes* in c. 3. ad Romanos: *Dicit Apostolus sufficere solius fidei justificationem, ita ut credens quis tantummodo, iustificetur; etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum. Respondit jam dudum Bellarminus ad hunc locum lib. 1. de iustif. c. 25. Origenes hic fidem opponit operi externo, ac docet posse hominem interdum iustificari, etiamsi nullum opus externum faciat: quam in rem adducit exemplum peccatricis, & latronis, qui non leguntur jejunasse, aut elemosynas fecisse, antequàm iustificarentur. Quod autem Origenes non excludat dilectionem, aut pœnitentiam, clarum est: ita enim c. 4. ejusdem Epist. ad Rom. Puto, inquit, quod prima salutis initia, & ipsa fundamenta, fides est; profectus vero & augmentum fidei, spes; perfectio autem, & culmen totius operis, caritas. Et infra: Credentibus quidem Christo, nec tamen deponentibus veterem hominem cum actibus suis, fides reputari non potest ad iustitiam. Quin ex ipsis verbis à te adductis te refellit Origenes ipse: Sed fortasse hic aliquis resolvatur, & bene agendi negligentiam capiat, siquidem ad iustificandum sola fides sufficiat: ad quod dicimus, quia post justificationem, si quis injustè agat, sine dubio justificationis gratiam prævit.*

Secundus est *Hilarius*, can. 8. in Matth. Monet Scribas, remissum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Jesu Christo intuebantur, & remissum

sum ab eo, quod laxari non poterat: *Fides enim sola justificat*. Respondet de-
nuò Bellarm. non excludi ab Hilario per particulam *sola*, nisi legem Moy-
sis, de qua loquebatur: ideo dixit, *Lex non justificat sed sola fides*. Et quare
non adducis illud Hilarij can. 7. in Matth. *Salus gentium omnis in fide est,
& preceptis Domini vita universorum*. Hoc postremum, inquam, tibi
non serviebat, neque Lutherano evangelio.

Tertius est *Basilius*, Hom. de Humilit. *Hac est perfecta & integra
gloriatio in Deo, quando neque ob justitiam suam quis se jactat, sed novit
quidem se ipsum vera justitia indigum esse, solâ autem fide in Christo justifi-
catum*. Respondeo, *Basilius* per vocem *sola* excludit opera, quæ fiunt si-
ne fide, & gratia Dei; ut pluribus exponit Bellarminus citato cap. & li-
bro. Sed hic te legere oportebat sermonem Basilij de fide, quo probat
ex Apost. 1. Cor. 13. & 8. Joan. c. 15. ad fidem, & justificationem requiri
caritatem.

Quartus adfertur *Nazianzenus* in Oratione 26. de moderatione in
disputando. *Confitere, inquit, Jesum Christum, eumque à morte ad vitam
rediisse crede, & salutem consequeris: justitia est enim vel solum credere*. &c.
Credere in Christum, inchoata justitia est, quia fides est initium salutis:
quemadmodum & Theophylactus à te non adductus in c. 3. ad Galat.
dixit: *Fides sola habet in se justificandi virtutem*. Aut certè de fide viva &
caritate perfectâ, ac formatâ id dixit uterque. Clarissimè enim *Nazian-
zenus* oratione in. S. Lavacrum se exponit: *Operare bonum super hoc do-
ctrinarum fundamento, quoniam fides sine operibus mortua est. quemadmo-
dum & opera sine fide*. Quare hujusmodi testimonia, in quibus jugulum
est tuæ hæresis, transis Nisani?

Quintus est *Ambrosius*, (si tamen *Ambrosij* is liber est, de quo
ipsi adversarij dubitant,) commentario in c. 3. ad Rom. *Justificati sunt
gratis, quia nihil operantes, neque vicem reddentes, solâ fide justificati sunt
dono Dei*. Et in c. 4. ad Rom. *Quando ergo Judæi per opera legis justifica-
ri se putant justificatione Abraham? cum videant Abraham non ex operibus
legis, sed solâ fide justificatum? non ergo opus est lege, quando impius per solam
fidem justificatur apud Deum*. Magnopere hoc testimonio exultat Augu-
stina confessio & Apologia. Respondeo per vocem *solam* non excludi
nisi opera carimonialia legis veteris, aut certè necessitatem operum ex-
ternorum, ut legenti patebit; maximè si auctorem legant in cap. 9. Sed
quare

quare Lutherani non addunt, quod idem auctor scribit in c. 4. ad Romanos? *Magna res est fides, & salutaris, & sine hac non est possibile salvari, sed sola fides non sufficit: operari fidem per dilectionem necessarium est, & conversari dignè Deo: Quare, inquam, hæc rursum transis Nifani? nisi quia ad officinam, & mercatum fallaciarum tuarum non spectant.*

Sextus sistitur Hieronymus in c. 4. ad Rom. *Impium, inquit ille, per solam fidem iustificat Deus, & paulò post: Secundum propositum gratiæ Dei, qui proposuit gratis per solam fidem peccata dimittere.* Idem in cap. 3. ad Gal. *Abraham credidit Deo, &c. Ita & nobis ad iustitiam sola sufficit fides, quoniam in lege nemo iustificatur.* &c. Hieronymus haud aliud hic dicit, quàm quod suprà in c. 3. ad Eph. dixit, per solam fidem in Christum, dari nobis accessum ad Deum, quoniam fides est origo & initium iustitiæ sine operibus legis cærimonialis, quæ per legem in Christo evanuatæ sunt. Sed quid dicitis ad illud Hieronymi in cap. 26. Isaïæ? *Non sufficit habere murum fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur.* Planius in cap. 4. Osee: *Per dulces sermones decipiunt infelices: cum enim viderint aliquos delinquentes, ajunt: nihil aliud querit Deus, nisi fidei veritatem.* Hæc priscorum hæreticorum fallacia erat, eadem & vestra est. Promittitis justificationem per solam fidem, quine fidei quidem veritatem obtendere potestis.

Septimus opponitur nobis Chrysostomus Hom. de fid. & lege: *Fidelem, inquit, absque operibus possum monstrare, & vixisse, & regnum cælorum assecutum; nullus sine fide vitam habuit. Laïco autem credidit duntaxat, & iustificatus est a misericordissimo Deo. Atque hic ne dixeris mihi, defuisse ei tempus, quo iuste viveret, & honesta faceret opera: neque enim de hoc contenderim ego, sed illud unum asseveraverim, quod sola fides per se saluum fecerit.* Sed quid subjungit? *Nam si supervixisset, fideique, & operum fuisset negligens, à salute excidisset.* Quid ergo Chrysost. hic dicit? nempe solam fidem, sine opere externo, sufficere interdum ad salutem, opus verò externum sine fide interna nunquam sufficere. Ita si infans, si adultus post baptismum statim moriatur, salvus erit, etsi alia opera externa non faciat, quanquam non tam solâ fide, quàm spe, & caritate, & gratiâ, quæ per baptismum simul infunduntur, aut si baptizatus sit flaminis, per contritionem, & caritatem cum fide obtinetur justificatio. Potest præterea fides esse sine baptismo, sed baptismus sine fide esse non potest,

YYY

uti

uti ex Bellarmini responsione hîc discas. Quemadmodum & sanctum Bernardum intelliges Epist. 77: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Cautè, inquit, non repetijt: Qui verò baptizatus non fuerit, non condemnabitur. sed tantum: Qui verò non crediderit, inmens nimirum solam fidem interdum sufficere ad salutem, & sine illâ sufficere nihil.* Et quare Chrysostomum non adducis Hom. 3. in Epist. ad Timoth. *Sic credis, cur alia infers? quasi fides justificare non sufficiat sola?* Verùm nec illo dicto Chrysostomus aliud vult, quàm fidem esse initium justificationis, minime vero fidem sine dilectione, & pœnitentia sufficere. Quemadmodum Homil. 1. in 1. ad Timoth. *Non fide solum opus est, sed etiam caritate.* Hom. 70. in Matth. *Ne fideles solâ se fide salvari posse confidant, de pœna malorum differit: ita infideles ad fidem, fideles verò ad rectè vivendum cohortatur.* Eadem leges Hom. 5. 25. & 26. in Matth. 28. 29. & 31. in Epist. ad Rom. Diabolus Matth. 4. admissus à Christo in disputationem, ut Christo præcipitium persuaderet, adduxit illud Scripturæ psal. 90. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis,* id verò quod sequitur, *Super aspidem, & basiliscum ambulabis,* quo ipse notabatur, omisit: ita vos Prædicantes nobiscum agitis ex Scriptura & Patribus, unum quod obscurum est, adferendo & malè interpretando; alterum, quod clarum est, omittendo.

Octavus Patrum producit S. Leo, quod is epist. 7. scribat: *Sola fides Catholicorum vivificat, & sanctificat.* R. Pontifex eo pronuntiato discernit Catholicorum fidem in genere, ab hæreticorum fide, in qua nec iustitia, nec sanctitas, nec spes salutis promittitur. Perinde, ut S. Athanasius dixit in symbolo: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.*

Nonus demum SS. Patrum objicitur nobis D. Augustinus, lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum: *Quantalibet, inquit, fuisse virtutis antiquos predices justos, non eos salvos fecit, nisi fides Mediatoris, qui in remissionem peccatorum sanguinem fudit.* Respondit jam dudum Bellarm. & alij, non aliud hîc ab Augustino doceri, quàm neminem sine fide in Christum salvari; proinde antiquos justos, neque per legem naturæ, neque per legem Moyfi, sed per ipsam fidem Christi esse salvatos, quæ omnium Patrum doctrina est. Addis alterum locum ex libro octoginta trium quæstionum, quæst. LXXVI. *In hoc se Gentibus in Christum credentibus,*
Judæi

Judei præferre cupiebant, quod dicebant se meritis bonorum operum, quæ in lege sunt ad Evangelicam gratiam pervenisse, ideoq; scandalizabantur multi, qui ex eis crediderant, quod incircumcisis gentibus Christi gratia daretur. Unde Apostolus dicit: posse hominem sine operibus præcedentibus justificari per fidem. Quæso quid hic aliud docet Augustinus, nisi quod omnes Patres, & Catholici docent? justificari hominem per fidem sine operibus legis. Sed quid continenter subjungit Augustinus? Nam justificatus per fidem non potest nisi justè deinceps operari, quamvis antea nihil operatus justè, ad fidei justificationem pervenerit, non merito bonorum operum, sed gratiâ Dei, quæ in illo jam vacua esse non potest, cum jam per dilectionem bene operetur. Vides hic fidem vivam doceri, quæ per caritatem operetur. Subdit mox Augustinus: Quod si, cum crediderit, mox de hac vita discesserit, justificatio fidei manet cum illo; nec præcedentibus bonis operibus, quia non merito ad illam, sed gratiâ pervenit; nec consequentibus, quia in hac vita esse non finiuntur. Vides hic denuò, hominem gratis justificari, atque ita morte præventum salvari. Quemadmodum si infans, aut adultus post Baptismum moriatur; is tamen, si supervixerit, tenebitur per mandatorum observationem, & opera bona conservare justitiam, aut pœnitentiâ restaurare amissam. Pergit Augustinus: Unde manifestum est, quod Paulus Apostolus dicit: Arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus: (nimium, quia gratis justificatus est) Non tamen, inquit, id ita intelligendum est, ut accepta fide, si vixerit, dicamus eum justum, etiamsi malè vixerit. Vides denuò hic vivam fidem inculcari, quæ per caritatem operetur. An tanquam discipulo in scholis, hæc tibi lectio regerenda? Lutheranus episcopus es, qui hæc cæteris altius penetrare deberes, provocas ad volandum pullos tuos, & ipse volare non potes. Vultis ex Augustino oppugnare Catholicos, & vos ipsos telis Augustini oppugnatis.

Sed nunc, quàm verè, clarèq; hanc ipsam, de qua agimus, hæc fin vestram condemnet Augustinus, audiamus quæ lib. de fide, & bonis operibus scribat c. 14. Quare, inquit, illud jam videamus, quod excutiendum est ex cordibus religiosi, ne malâ securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putaverint; bene autem vivere, & bonis operibus viam Dei tenere neglexerint. Nam etiam temporibus Apostolorum non intellexit quibusdam sub-obscuris sententijs Apostoli Pauli, hoc eum arbitratum sunt dicere. Ac mox eodem loco planius: Quoniam ergo, in-

YYY 2

quit,

quit, hec opinio tum fuerat exorta, alia Apostolica Epistola, Petri, Joannis, Jacobi, Jude, contra eam maximè dirigunt intentionem, ac vehementer adstruunt, fidem sine operibus nihil prodesse: etiam ipse Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem planèque Evangelicam definivit, cuius opera ex dilectione procedunt. & fides, inquit, (Gal. 5.) qua per dilectionem operatur. Unde illam fidem, qua sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseverat, ut dicat 1. Cor. 13. Si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Hæc Augustinus. & hæc ejus testimonia te proferre oportebat, si quidem sincerè & sine doli agere volebas. Dicis doctrinam de justificatione hæcenus in Papatu ignotam jacuisse, donec Lutherus eam primò revocavit in lucem. At quæ alia Lutheri hæc doctrina, quàm Simonis Magi? quàm Eunomij, Ariani, & priscorum quorundam hæreticorum? (ut hic audis) quam Lutherus ab inferis revocavit. Vides simul, quomodo S. Augustinus Epistolam D. Jacobi cum cæteris inter Apostolicas Epistolas reponat, quam Lutherus stramineam vocat, & ex canone ejecit, non ob aliud, quàm quòd bona opera ad fidem, & justificationem requirant. Quàm clarè præterea D. Augustinus lib. 15. de Trinitate c. 18. Ipsam, inquit, fidem non facit utilem, nisi caritas: sine caritate quippe fides potest quidem esse, sed non prodesse. Propter quod & Apostolus Paulus: In Christo Jesu neque circumcisio, neque preputium aliquid valet, sed fides, qua per dilectionem operatur: sic eam discernens ab ea fide, quæ & demones credunt, & contremiscunt. Tract. 10. in Joan. Adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides, qualem dicit Apostolus Paulus: Fides qua per dilectionem operatur. In Ench. c. 8. Jam de amore quid dicam? sine quo fides nihil prodest. spes verò sine amore esse non potest. Denique, ut ait Apostolus Jacobus, & demones credunt, & contremiscunt: nec tamen sperant, vel amant, sed potius, quod speramus, & amamus, venturum esse formidant. Propter quod Apostolus Paulus fidem, qua per dilectionem operatur, approbat atque commendat, quæ utique sine spe esse non potest. Proinde nec amor sine spe, nec sine amore spes, nec utrumque sine fide. Lib. 50. Hom. 17: Fides debet esse Christianorum non demoniorum. Nam sicut dicit Apostolus Jacobus, & demones credunt, & contremiscunt; & demones dixerunt Christo: Tu es filius Dei. (Marc. 3.) Confitebantur demones, quod non credebant homines; isti tremuerunt, illi occiderunt, Quid enim, quia dixerunt demones, Tu es filius Dei, scimus, qui sis. (Luc. 4.)

(Luc. 4.) ideo regnaturi sunt cum filio Dei? Absit. Discernenda est ergo fides demonum à fide Sanctorum. Planè discernenda vigilanter, & diligenter: Nam & Petrus hoc dixit Domino dicenti: Quem me esse dicitis? Tu es Christus filius Dei vivi. (Matth. 16.) & Dominus: Beatus es Simon Bar-Jona. O Domine hoc tibi dixerunt & demones. Quare ipsi non sunt beati? Quare? Quia demones hoc dixerunt timore, Petrus amore. Ideo initium est à fide, sed quali fide? Quam definit Apostolus: Neque circumcisis aliquid valet, neque preputium, sed fides. dic qua fides? Quae per dilectionem operatur. Hanc demones non habent fidem, quae per dilectionem operatur; sed soli servi Dei, soli Sancti Dei, soli fide filij Abrahae, soli filij dilectionis, filij promissionis. Eadem repetit, & inculcat Augustinus Serm. 16. de verbis Apostoli, Lib. de natura, & gratiâ. c. 40: Charitas inchoata, inchoata justitia est; charitas provec̃ta, provec̃ta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est. Cap. 42. Ipsa enim (charitas) verissima, plenissima, perfectissimaque justitia est. Serm. 10. de verbis Apostoli: Adde fidei spem. & quæ spes est, nisi de aliqua conscientia bonitate? speique adde caritatem de super eminentem, viam habent ducente Apostolo: (1. Cor. 13.) Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut ærumentum sonans, aut cymbalum tinniens: ita & cetera narrat bona, & sine caritate nihil prodesse confirmat. Maneant ergo hæc, fides, spes, charitas. major autem horum est charitas. Discernite ergo fidem vestram. Quam, inquit, fidem? quae per caritatem operatur. Discernite & à demonum fide: Nam & demones credunt & contremiscunt. Quâ nunc fronte audes prodire cum S. Augustino? nisi quia idem S. Augustinus dixit: Frontem hæreticorum, non esse frontem?

Innumera ejusmodi sunt testimonia, non modò Augustini, sed & aliorum Patrum. Origenes hom. in cant. Dupliciter constat salus credentium, per agnitionem fidei, & operum perfectionem. Ita Clemens Rom. lib. 1. Recogn. Ignatius Epist. ad Ephesios, Martialis Epist. ad Tololos. Clemens Alexand. lib. 5. Strom. Cyprianus lib. de opere, & Eleemosyna. Nazianzenus orat. 28. ac ceteri PP. quos Gualterius & Coccinus civis vester, alijque Scriptores ex singulis sæculis producant.

Introducis tu quidem Gregorium M. Bedam, Alcuinum, Damascenum, Ludgerum, Haymonem, Bernardum, Strabum, Anselmum, ac nescio quos alios, demum etiam Carolum Magnum, tanquam & illi solâ

YYY 3

fide

fide docuerint justificari homines. Sed hinc mera somnia profers. Aliud sanè horum Sanctorum scripta, aliud de his scriptores, aliud ipsorum vita testatur, quæ tam procul fuit à Lutheri doctrina, quàm ab Epicuri vita. Arctam omnes Sancti & Apostolici viri ingressi sunt viam, secundum Christi Evangelium, quæ ducit ad vitam; non illam laxam novi & carnalis evangelij vestri viam, in quam Lutherus primùm vos per solam fidem induxit ad perditionem. Scripsit Laurentius Surius, uti & alij complures, Sanctorum vitas, & in tomos digessit, at non alio magis fine, ut in præfatione legis, quàm ut orbi constaret, *Non sola fide justificari homines*: quo impio dogmate totam Saxoniam dementavit Lutherus, ut aut Lutheranos cum suo Luthero primùm insanijse, aut omnes à Christo sanctos delirasse necesse sit. Hæc enim duo nemo sanæ mentis componere potest. prorsus ut Cyprianus scripsit de simplicitate Præl. *conjugi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, cum fecunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas*. Hæc paucis de justificatione. Nam ceteras tuas nugas & deliria, quæ de triplici fide vestra, *historicâ, miraculorum, & promissionum Christi*, (quam verè *Chimeram* vocat Maldonatus) quæ de certitudine salutis, & speciali fide vestra; quæ de justitia imputativa, ceterisque hinc accumulatis, nihil attinet referre: quando hæc centum libris Theologorum explosa sunt. Et quid his opus? quando inter vos ipsos non convenit. Sanè *Osiander* vester in confutatione scripti, quod adversus eum Philippus Melanchthon edidit, testatur, *viginti* diversissimas de *Justificatione* sententias versari inter ipsos solos *Confessionistas* seu Lutheranos, easque ex Scriptura se mutuò oppugnare. Hic tu *medice cura te ipsum* primùm. Quid Catholici doceant, & credant de *Justificatione*, id explicatè & accuratè definitum est in *Concilio Tridentino* Sess. VI. Id verò quod tu scribis, & quæ una, certa, & concors sit Lutheranorum sententia, hoc tu primùm tuarum Ecclesiarum testimonijs nos doceas, ac tum redeas: nam omnia vestra dogmata de Justificatione, quæ *quotannis* mutantur, velle refutare, quid aliud erit, quàm vobiscum delirare, & canino se jurgio miscere? Interim tu non modò D. Thomam cum omnibus Theologis, sed & Concilium Tridentinum tibi confutandum sumis. cui mirum? *Una mater superbia*, inquit Augustinus, *omnes hæreses genuit*. Contrà verò, quæ tu de justificatione, & toto libro

rapta-

rapso dia tuæ scribis, tam indigesta, confusa, & obscura sunt, ut ne ipse quidem te explicare possis, quid concludere velis; vel ideo nemo Catholicorum hæc tenens te refutante calamo dignatus; neque ego hæc repone- rem, nisi Carolus Magnus à calumnijs, & injurijs tuis hîc liberandus esset. Et nunc quid ille de hoc dogmate senserit, etsi tu prætereas, nobis prætermittendum non est.

*CAROLI MAGNI TESTIMONIA,
quibus asseritur,*

Solam fidem non sufficere ad salutem.

Lib. 6. Capitularium cap. 160. *Primum fundamentum Christiane reli- gionis fides Catholica est: & hæc fides tum vera & fructuosa est, si bonis operibus exornetur, id est, caritate, humilitate, castitate, continentia, sobrietate, unanimitate, concordia, iustitia, pietate, misericordia, innocentia, simplicitate, & cæteris his similibus, quæ omnia in dilectione Dei & proximi consistunt: sine his enim nemo potest Deo placere, nec salvus esse. Quid aper- tius? Lib. 7. c. 303. Sciendum est omnibus, & sine oblivione retinendum, quod gravius puniantur, qui fidem Christi perceperunt, & in malis vitam finierunt, quam illi, qui sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera: quoniam melius est fidem non percipere, quam post ejus acceptionem re- trorsum abire. Quid denuò clariùs ad vestrum dogma evertendum dici potuit? qui solâ fide iustitiam & salutem promittitis: qualem fidem Carolus magis noxiam, & damnosam scribit, quam eorum, qui nun- quam Christianam fidem susceperunt. Ita verò Carolus vos ad ethnicos & infideles cum vestra fide iustificante relêgat. Lib. 1. capit. c. 82. Lib. constitutionum Caroli Magni, & in Capitulari Aquisgranensi Caroli M. can. 82. Cum omni diligentia cunctis prædicandum est, pro quibus crimini- bus deputentur cum diabolo in æternum supplicium: legimus enim Apostolo dicente ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immun- ditia, luxuria, idolorum servitius, veneficia, inimicitia, contentiones, amu- lationes, ira, rixæ, dissensiones, hæreses, sectæ, invidia, homicidia, ebrieta- tes, comessationes, & his similia; quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam*

qui

qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Mox subiungit Carolus: Et hoc ideo diligentius injungimus vestra caritati, quia scimus temporibus novissimis pseudodoctores esse venturos, sicut ipse Dominus in Evangelio prædixit Matth. 24. & Apostolus ad Timotheum testatur c. 3. & 4. Verè hic vates Carolus. Et qui hi alij pseudodoctores, quàm qui ex solâ fide promittunt regnum cælorum, etiam si omnibus jam recensitis sceleribus contaminati fuerint? Hæc ipsa falsa Lutheri doctrina, quam hic Carolus Magnus prædamnat. Ita enim Lutherus lib. de capt. Babylon. *Tam dives est Christianus homo, ut perire non possit, modo credere nolit: id est, modo suam hanc fidem, quæ sola justificat, retineat.* Carolus contrà: *Intelligentes, quàm terribile illud quod dixit: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Hic aut Lutherus cum suis, aut Paulus cum Carolo nos seducat necesse est. In Capitulari interrogationum, quod anno Imperij undecimo præscripsit, can. 8. doceri jubet: *Quod ille in Deum bene non credit, qui præcepta ejus impunè se contemnere putat; vel qui ea, quasi non ventura despicit, quæ Deus comminatus est, vel per Prophetas, vel Apostolos suos.* Can. 9. *Veros Christianos, ex consideratione vitæ & morum cognosci, docet.*

Concilium Moguntinum, ita can. 10. decernit: *Initium actionis nostræ de fide esse decrevimus, quæ bonorum omnium fundamentum est, & quia sine fide, ut dicit Apostolus Hebr. 11, impossibile est placere Deo. Fides tamen indiget opere: quia fides sine operibus mortua est. Ideò beatus Gregorius: ille, inquit, verè credit, qui exercet operando, quod credit. Eò spectant quæ Concilium can. 2. de spe & charitate præscribit: Nam finis præcepti est charitas ad Timoth. 1. de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, qualis vestra fides est ex cerebro Lutheri, quæ sola justificare fingitur.*

Canone 18. ita decernit hoc Concilium: *Dominus dicit in Evangelio: Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Hinc Hieronymus commentario in Mattheum: De omnibus quidem id intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittant, aliud opere demonstrant. Item in alio loco: Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum. Nec his quidem accommodanda fides, qui cum pollent integritate fidei, turpiter vivunt, & doctrina integritatem operibus destruunt: utrumque enim Dei servus necessarium est. Et Beda tractatu in Evangelium Luca: si veram, inquit, &*

non fictam vis habere justitiam, qua verbis ostentas, etiam factis compensare curato. Neutrum apud vos Lutheranos: nec fidei integritas, nec bonorum operum, aut mandatorum Dei ad salutem necessitas. Eò omnibus impijs Christianis deteriores sitis necesse est.

Concilium Arelatense sub idem tempus Caroli celebratum, & à Carolo confirmatum, Can. I. *Christi morte & sanguine mundati, peccatorum remissionem consecuti sumus, resuscitandi ab eo in novissimo die, in ea, quâ nunc vivimus, carne; percepturi ab eo pro justitia meritis vitam eternam, alij pro peccatis supplicij aeterni sententiam. Hac est Catholica Ecclesie fides, hanc confessionem servamus & tenemus.*

Concilium Rhemense canone 10. *Capitulum, inquit, primum sit de fidei oratione, quam quisque discat, intelligat, atque operibus pleniter ob- servet.*

Cabilonense Concilium canone 2. *Non auditores legis, sed factores ejus justificabuntur: & regnum Dei non est in sermone, sed in opere, ex Apost. ad Rom. 2. & 1. Cor. 4. præscribit. Innumera Caroli Magni in hanc rem monita & decreta ad sunt. Imò quid omnes sunt Caroli leges? nisi ut ea quæ vel divinis legibus, vel Apostolicis constitutionibus, vel Conciliorum & Ecclesiæ decretis præscripta sunt, non solâ fide, aut imputativâ Christi justitiâ, sed opere compleantur. Quid sunt ipsa Evangelica consilia? quæ supra legem, aut pro instituto vitæ, aut voto Clericis & religiosis hominibus integrè sanctèque observanda præscribit Carolus? Et quid omnibus hisce Caroli Magni & Synodorum Carolinarum decretis opus, si solâ fide omnis justitia, & perfectio Christianæ vitæ obtineri possit? Aut insanus Caroli Magni omnisque Episcoporum & religiosorum labor fuit, aut insana Lutheri doctrina est.*

O Deus, exclamat Augustinus, discerne causam meam de gente non sancta, & homine dolofo! qui nimirum solâ fictâque fide suâ justificante, virtutem Christi meritis, redemptioni pretium, Sacramentis gratiam sanctificantem, mandatis Dei necessitatem, bonis operibus fructum & meritum suum, labori mercedem, vitæ Christianæ præmium subtrahit. Unico hoc fascino tot dementatos homines abducitis à via salutis in perditionem.

ZZZ

CAPUT II.

CAPUT II.

De merito, et justificatione bonorum operum.

Controversia hæc de merito bonorum operum superiori controversiæ de justificatione inharet. Nam ut Lutherani per fidem justificantem omnia legis Sacramenta enervant, eò quòd Baptisimum, Eucharistiam, cæteraque apud nos Sacramenta ad nihil aliud à Christo instituta valere velint, quàm ut fidem, quæ sola apud eos justificat & salvat homines, excitent & obsignent promissiones, quas Deus soli fidei justificanti fecit; ita bona opera ad nihil aliud valere volunt, quàm ut sint signa fidei justificantis: sicuti hedera est signum vini vendibilis, in qua tamen nec vinum, nec ulla vini est virtus. Hæc nova illa, novi evangelij doctrina, quam & Nifanius profitetur: *Non enim, inquit, in promissionibus divinis aliter considerantur opera nostra, quàm ut signa sunt fidei, & ut jus hereditatis per fidem acceptum consequuntur.* Et si opponas Apostolum ad Galat. c. 5. *Fides qua per caritatem operatur;* Respondet: *Caritatem tantum inanem effectum esse fidei justificantis, quæ nihil conferrat ad justificationem, neque ullum meritum habeat ad vitæ æternæ promissionem aut remunerationem:* quando Nifanio opera caritatis, & cætera non nisi nuda tantum signa sunt fidei. Quod autem Apostolus addat: *Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, major autem horum est charitas,* hoc nihil ad Lutheranos: quando aliud à Luthero acceperunt evangelium, qui ipsum Apostolum ausus corrigere. Nam ubi dicit *hominem justificari per fidem,* Lutherus addit, *solum fidem,* mundo obstupescente.

Augustana confessio, quam Nifanius in hanc rem adducit, aliquanto speciosius opera bona dicit esse fructus fidei, ita enim Art. VI. & XXI. *Docet Ecclesia nostra, scilicet Lutherana, quod fides debeat bonos fructus parere, & quod oporteat bona opera à Deo mandata facere, propter voluntatem*

rem ejus. Apologia Augustanæ confessionis pari modo: *Sunt facienda opera propter mandatum Dei; item ad exercendam fidem; item propter confessionem, & gratiarum actionem: propter has causas necessario debent bona opera fieri.* Ita Apologia, altera illa fidei Lutheranae regula. Quod finunc quærant Catholici, quis ille sit fructus, quem fides illis parturit per bona opera? an videlicet homo justus in gratia constitutus possit per bona opera augere justitiam, seu an in illis sit meritum & merces? an corona justitiæ, præmium, & retributio vitæ æternæ à Deo proposita & promissa? Hic omnia negant, & soli fidei hæc adscribunt. Deinde si quærant Catholici, an homini adulto seu rationis compoti bona opera sint necessaria ad salutem? hic rursum abnegant: quia fides sola, quæ sola justificat, etiam sola nos salvos facit. Quanta hæc est novi evangelij felicitas, sine ullo labore ingredi cælum! secus quàm Christus docuit Matth. 11. *Regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Imò quanta fallacia Lutheranorum aut hebetudo potius? Dicunt enim bona opera habere mandatum Dei, ut faciamus: (ita enim confessio Augustana & Apologia suprâ relata) & tamen docent, mandata Dei esse impossibilia: hoc est dicere, bona opera habere mandatum Dei, & non habere: quod enim impossibile est, id à Deo mandari non potest, nisi Deum tyrannum facere velis. Ecce ut *mentita est iniquitas sibi.* Igitur qualis arbor, talis fructus; quàm falsa & insipida Lutheri fides, tam falsi & insipidi operum bonorum fructus ex hoc novo Lutheri evangelio.

Sed nunc ipsum Lutherum omnium horum magistrum & artificem audiamus, quæ ejus doctrina sit de bonis operibus. Sermone de novo Testamento, *Caveamus*, inquit, *à peccatis, sed multo magis à legibus, & operibus bonis, tantùm attendamus Dei promissionem, & fidem.* In sermone, *Sic Deus dilexit mundum*, ita loquitur; *Ego*, inquit, *dico tibi, quia angusta est via, oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire; ceterum qui operibus onerati sunt, sicut conchilibus onustos videmus Jacobi peregrinos, ij non poterunt penetrare; & postea si veneris cum magnis saccis operum plenis, deponere oportet, alioquin non poteris penetrare.* Quin idem in assertionibus suis art. 1. cum Calvino lib. 3. Instit. c. 11. dicit: *Hominem in omnibus operibus suis peccare, quamvis hoc peccatum credentibus non imputetur.* Deinde: *Hominem per omnia bona opera sua nihil mereri, nihilo fieri gratiorem, nihilo justiore, nihil amplius præmij habiturum, sive plurima sive*

Z. Z. Z. 2

paucæ

pauca, siue nulla etiam opera bona faciat: eò quòd sola fides apud Deum aestimetur & coronetur. Hæc atque alia Lutherus tam ridiculè, quàm impiè. Omitto alios, qui cum Luthero & Calvino docent: opera bona hominis quantumvis iusti & sancti, nihil esse aliud quàm sordes, inquinamenta, & pannus menstruata.

Rident nos exteræ nationes, reperiri apud nos, qui Lutherum apostatam monachum, hominem in sacris rebus ita ludificantem audiunt: tanquam qui insanæ genti suæ simul insultet, eò quòd sua ludibria & deliria acceptet inter fidei dogmata; secùs quàm Christus & Apostoli docuerunt, & omnis antiquitas majoresque hæcenus crediderunt.

Quanto nunc sapientiùs & securiùs Catholici Concilium Tridentinum audiunt, & cum eo Scripturæ, Conciliorum, Patrum atque omnis antiquitatis & traditionis doctrinam sequuntur, quæ nobis non modò per fidem, sed per Sacramenta, mandatorumque Dei observationem, per orationes, jejunia, eleemosynas, castitatem, castigationes corporis, contemptum rerum humanarum, opera misericordiæ spiritualia & corporalia, cæteraque viæ æternæ salutem monstrat, jubetque per vestigia Sanctorum omnium, & majorum nostrorum incedere. Igitur Concilium Tridentinum, postquam ex Scriptura, Concilijs, & Patribus hanc doctrinam exposuisset, ita decidit sess. 6. can. 32: *Si quis dixerit, ipsum iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si athen in gratia decesserit) consecutionem, atque etiam gloria augmentum; anathema sit.*

Hinc primùm Catholicum dogma est: opera hominis iusti, & in gratia Dei constituti, interveniente cum primis promissione & acceptance Dei, esse meritoria vitæ æternæ. Id primùm asseritur ex ijs Scripturæ locis, quibus bona opera expressè vocantur *merces*, Gen. 15. ad Abrahamum: *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* 2. Paralip. 15. *Confortamini, erit enim merces operi,* Proverb. 11. *Seminanti iustitiam, merces fidelis.* Sap. 5. *Iusti in perpetuum vivunt, & apud Dominum est merces eorum* Matth. 5. *Merces vestra copiosa est in calis.* 1. Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet.* Apocalyp. c. ult. *Ecce venio, & merces mea mecum est.* Matth. 20. *Voca operarios & redde illis mercedem.* Jam vero

vero ubi merces, ibi & meritum, quia relativa: atque ut gratia gratis datur, ita meritum mercedi respondet. Frustra hinc Calvinus ingerit, vitam æternam improprie dici mercedem, cum sit hæreditas filiorum Dei: Respondetur enim, non repugnare ut idem sit hæreditas & merces. Voluit nimirum Deus hæreditatem hanc ab adultis duplici titulo adiri, hæreditatis & mercedis: uti Christus gloriam corporis & nominis exaltationem adiit, parvulos vero baptizatos tantum titulo hæreditatis. Hinc in Scriptura toties vita æterna merces, quoties hæreditas appellatur. Ex quibus primò constat, quàm falsò scribat Nifanius: *Nullibi in Scriptura virtutem meritoriam operibus justorum tribui*. Deinde hinc proprie etiam & non per catachresin mercedem dici, constat ex regula D. Augustini, asserentis Scripturam in propria significatione accipiendam, ubi ratio aliud non suadet; & ex ijs, quæ apertissimè dicta sunt in Scriptura, cætera quæ obscurè sunt dicta explicanda esse. Prorsus hinc contrarium faciunt hæretici, contemptoresque bonorum operum. Et quis eos iudices constituit, ut relictis Concilijs, Patribus, & communi Ecclesiæ sensu, quis uni paucisque heterodoxis accedat?

II. Asseritur Catholicum hoc dogma ex ijs Scripturæ locis, in quibus vita æterna dicitur præmium secundum mensuram operum, ut non solum ratio liberalitatis & promissionis, sed etiam mercedis, efficacia & dignitatis operum habenda sit. Ita psalm. 16. *Reddet unicuique secundum opera sua*. Rom. 2. *Iusti iudicij Deus, qui reddet unicuique secundum opera ejus*. 1. Cor. 13. *Unusquisque mercedem recipiet secundum suum laborem*. Ipsa vero dignitas operum clariùs patet Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua*. Sap. 3. *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se*. 2. Thess. c. 1. v. 5. *Ut digni habeamini in regno Dei*. Si ergo est dignitas in operibus iustorum, etiam præmium habeant necesse est. Confirmantur hæc ex ijs Scripturæ locis, quibus vita æterna adscribitur operibus, per particulas causales enim, Matth. 25. v. 3. *Venite benedicti Patris mei: esurivi enim, & dedistis mihi manducare*: atque ita de cæteris operibus. Itidem ad maledictos: *Ite in ignem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*. Apocalyp 7. v. 14.

III. Asseritur hoc dogma Catholicum ex ijs Scripturæ locis, quæ præmium bonis operibus redditum vocant justitiæ retributionem. 2. Thess. 1. *Iustum est apud Deum, retribuere tribulationem ijs, qui vos tribulant,*

bulant, & vobis qui tribulamini. 2. ad Timoth. 4. Reposita est mihi corona iustitiae. Heb. 1. c. 6. v. 10. Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri. Jacobi 1. Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.

I V. Probatur ratione: Nam lumine naturæ notum est, esse Deum, eumque remuneratorem esse: quod ejusmodi est principium, ut lumine naturæ philosophis atque ethnicis cognitum esse doceat Apostolus ad Rom. c. 1. Atqui Deus cum in alijs moralibus operibus, tum maximè remunerator est, ut bona justorum opera remuneret, & mala impiorum puniat: quemadmodum hoc Dei judicium Matth. 25. in benedictos & maledictos pronuntiatum est. Igitur ut mala opera habent ex demerito damnationem, ita bona opera habent ex merito suo remunerationem. Hoc illud Athanasij in symbolo, quod Lutherani nobiscum profitentur: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos: ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis; & reddituri sunt de factis proprijs rationem: & qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum.* Hec, inquit, est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterq; crediderit, salvus esse non poterit. Quapropter Augustinus epist. 46. ad Valentinum: *Si non sunt merita, quomodo judicabit Deus hunc mundum?*

Hoc judicium ut eludant, dicunt: Non alia esse bona opera ob quæ remunerentur homines, quàm opera fidei; nec alia mala opera ob quæ damnentur, quàm neglectu contemptive fidei facta; seu quod credere noluerint, sicut Lutherani credunt. Uti Lutherus lib. de capt. Babylonica docet: *Tam dives est Christianus homo, ut perire non possit, modo credere nolit.* Cætera peccata quantumvis etiam enormia sint, à vita æterna excludere neminem possunt. Hic aut Lutherus cum suis nos fallit, aut Apostolus Paulus ad Galat. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, & quæ præter sectas, & hæreses, longo ordine percenset peccata, de quibus subjungit: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Plena ejusmodi Scriptura. Sed quò non recidit cæcitas hoc fatali hæresis sæculo!

Opera bona necessaria sunt ad salutem.

Alterum hoc Catholicum dogma est: Opera bona esse necessaria ad salutem. Lutherus, & cæteri heterodoxi, quia ex sola justificatione suis promittunt salutem, opera bona non solum à merito, sed etiam à necessitate ad salutem excludunt, tantumque fructus & signa fidei esse volunt. quam hæresin, cum toto hoc tractatu de justificatione, tum paragrapho 19. propugnat Nifanius, asseritque sola fide justificante excludi omnia alia media, & opera bona, quæ catholici ad salutem requirunt: Imò inquit, noster Lutherus bona opera à negotio justificationis exclusit, nec ad salutem necessaria esse nos docuit. Verum hæc doctrina quàm impia, falsa, & detestanda sit:

I. Constat ex Scriptura. Nam præter fidem docet observationem legis esse necessariam ad salutem: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, Matth. 19. ex quo loco planum est, vitam æternam nobis non nisi sub conditione servandæ legis proponi. Item Matth. 11. *Tollite jugum meum super vos*. Joan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis*. Jacob. 2. *Si tamen legem perfecteritis regalem, diliges proximum tuum sicut te ipsum*, Rom. 3. *Nunquid legem destruimus per fidem? absit, sed legem statuimus*. Inde Rom. 13. tam exactè exponit hanc legem servandam: *non adulterabis, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum*. Plena hic est tota Scriptura, quemadmodum Christus docet, Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere*: ideoque totam hanc legem moralem tam explicatè exponit.

II. Præter fidem lapsis ad salutem necessaria est pœnitentia: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, Lucæ 13. Et quæ non in omnibus Prophetis, & Apostolorum scriptis hac super re præscripta, & promissa sunt peccatoribus, si salvi esse velint? & quis Hagiographus ex sola fide peccatoribus salutem promittit?

III. Præter fidem necessaria ad salutem sunt Sacramenta. Ac primò Baptismus necessitate mediij Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit, non modo infantibus, sed adultis, si baptizati non sint, necessarius est*: hinc illum expetere, & suscipere tenentur. Quo tamen non negatur, quo minus infantes

fantes sine bono opere salventur, quibus salus non ut corona, sed ut gratia, & hæreditas obtingit. Cæterum baptizati tenentur certare cum mundo, carne, & dæmone. quod certamen Christo teste apud Evangelistas, cum longè difficillimum sit, efficitur, vitam æternam iustis tanquam bravium, & coronam per opera bona ad salutem necessaria proponi. II. Cœnæ, seu Eucharistiæ sumptio necessaria est adultis, Joan. 6: *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quod mandatum atque opus bonum, ipsi Lutherani agnoscunt non per solam fidem, sed ipsam sumptionem explendum.

IV. Innumera sunt loca Scripturæ, quæ bonorum operum necessitatem docent, 1. ad Timoth. 2. *Mulier salvabitur per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.* Ad Phil. 2. *Cum metu, & tremore salutem vestram operamini,* inquit, non sola fide, quod facillimum est. 2. Cor. 7. *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* 2. Cor. 4. *Momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.* ubi manifesta ratio redditur, quæ retributio vitæ æternæ sit posita in bonis operibus. Rom. 8. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Rursum: *Si facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Et quid totum Christi Evangelium? quid Apostolorum scripta, & epistolæ D. Pauli, Petri, Joannis, Jacobi, Judæ aliud commendant, docent, & urgent in Christiana vita, quam per omnia bonorum operum genera certamen illud pro vita æterna? ex quibus carnale veltrum evangelium nihil relinquit, præter mortuam fidem, ex eaque miseris, & deceptis hominibus audetis vitam æternam promittere. Quod si nunc omnium Martyrum, Episcoporum, Sacerdotum, Monachorum, & Religiosorum virorum, Virginum, Viduarum, Conjugum, atque omnium Sanctorum, Justorumque vitam expendas, non nisi hanc ad Apostolorum doctrinam compositam, & remuneratam à Deo reperiēs. nemo ex his tam insanus fuit, ut in sola fide justificante, eaque mortuâ vitam, & spem salutis quæfiverit. Aut ergo Lutherus tuus cum suo novo evangelio, aut totus ante Lutherum orbis Christianus insaniit. Atque hoc præterea illud Bellarmini argumentum est, quod ex perpetua Ecclesiæ traditione deducit, quodque

ex

ex omnium Conciliorum & SS. Patrum statutis confirmatur: frustra enim tot Synodorum decreta pro Cleri, populi que moribus formandis, frustra disciplina religiosa tot legibus sancita, frustra Christianorum, & majorum vita tot jejunijs, orationibus, eleemosynis afflictionibus, pœnitentiæ lacrymis, & omnium virtutum operibus fatigata, si hæc omnia sola fides justificans præstare potuit. Christi pronuntiatum est: *Regnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Matth. II.

V. Dogma hoc Lutheranorum vel ex ipsorum confessione refellas. Quod enim habet mandatum Dei, hoc est necessarium ad salutem; sed opera bona habent mandatum Dei: ergo. Major per se nota est; Minor est Augustanæ confessionis art. 6. quæ sic habet: *Item docent, (nostri Lutherani videlicet) quod fides illa debeat bonos fructus parere, & quod oporteat bona opera mandata à Deo, facere propter voluntatem Dei*. At Deum velle, & mandare bona opera, ut tantum sint signa fidei, ex nulla Scriptura, Concilio, vel S. Patre demonstrabunt. Et ratio etiam ipsis agricolis nota revincit. Quis enim fructus eò tantum sine nasci dixerit, ut arborem vel agrum solummodò monstrent? & non potius homines & animalia pascant, alantque? Monstrare præterea arborem, commune est bonis & malis fructibus, quin & folijs ipsis: at Christus Matth. 3. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*. Qua in re & illud hoc Christi testimonium Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.* Rursum explicatè Augustinus, serm. 38. *Rogo vos fratres, nolite hæc transitoriè cogitare, nec credatis quod hoc de Judæis tantum, vel paganis, vel hæreticis fuerit dictum, sed definitissimè credite, quia hoc Christiani, & Catholici, qui in malo opere perseverare voluerunt, audituri sunt. Ad judicium enim non veniunt nec pagani, nec hæretici, nec Judæi, quia de ipsis scriptum est: Qui non credit, jam judicatus est. Et paulò post: Nemo se decipiat, fratres, falsâ spe circumventus, nihil enim prodest, quod aliquis Christianus vocatur in nomine, si hoc non ostendat in opere. Scriptum est enim: Fides sine operibus mortua est. Quin ipsi Lutherani integrioris vitæ, sine precibus ad Deum, sine eleemosynis, sine actibus amoris Dei, sine dolore peccatorum & pœnitentiâ, sine fiducia in meritis Christi, exire de vita nolunt, quantumvis Prædicantes ex sola fide salutem illis promittant. Sciunt illud Apostoli melius 2. Cor. 5. & Augustini, serm. 38. de*

A A A A

sanctis:

Sanctis : Oportet nos omnes stare ante tribunal Christi , ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Et Dominus in Evangelio: Tunc reddet unicuique secundum opera sua. non dixit secundum fidem suam, sed unicuique secundum opera sua. Ita Augustinus, Quare verè ita concludit: Nos ergo fratres carissimi si & poenam evadere, & ad eternam beatitudinem volumus pervenire, non solum credamus in Deum, sed etiam toto corde diligamus, & quantum possumus ipso adjuvante bona opera facere studeamus: ut cum ipso auxiliante fecerimus quae praecepit, mereamur recipere quae promissit.

VI. Hæc Lutheranorum doctrina vel hoc ipso detestanda, quod antiquos, & perditissimos hæreticos habeat patronos, & jam dudum damnata sit. Auctor enim hujus Simon magus, qui dicebat: homines salvari per gratiam ejus, non secundum operas justas. Ita Irenæus de illo lib. 1, c. 20. Theodoretus de hæret. fabulis. Post illum Eunomius Arianus, corpore & mente leprosus, & hæreticorum impudentissimus, de quo S. August. lib. de hæres. c. 54. Fertur, inquit, usque adeo bonis moribus fuisse inimicus, ut asseverarit, quod nihil cuiquam obesset, quorumcunque perpetratio, & perseverantia peccatorum, si hujus, quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset. Testatur præterea D. Augustinus, tum lib. de unico Baptismo, contra Petilianum cap. 10, tum lib. de fide, & bonis operibus, non defuisse tempore Apostolorum, qui dicerent solam fidem sufficere, atque adeo bona opera non esse necessaria ad salutem: ob id cæteros Apostolos, ut supra diximus, eò cumprimis direxisse Epistolas suas, ut opera bona vehementius commendarent. De hisce hæreticis, quam exsertè rursus Augustinus lib. de vita Christiana, c. 14. Novi, quos ita insipientia, & imprudentia tenebrosa caligo, & ignorantia fallit, & decipit, ut fidem, quam se habere simulant, sine justitia operibus apud Deum censeant sibi profuturam. Ex hoc erroris genere decepti, sine metu criminis nefanda committunt, dum credunt Deum non criminum, sed perfidia tantum ultorem: & hujusmodi non solum se ipsos perisisse contenti sunt, sed etiam alios, in quibus nullum divine scientia est lumen, suis nituntur laqueis implicare, in quibus impletur illa Salvatoris nostri sententia: Cacus si caco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Sed nunc cæteros Patres de merito, & necessitate bonorum operum audiamus.

SS. Patrum testimonia de merito, et necessitate bonorum operum.

PROVOCAT nos ad hæc testimonia adversarius, quando hisce jactantiæ verbis scriptum suum de justificatione orditur: *Veneranda primitiva Ecclesie antiquitas docet mecum, hominem justificari coram Deo non justitiâ propriâ & infusâ, non operum meritis, sed justitiâ Christi nobis imputatâ, per solam fidem apprehensâ; ita ut homo in hac vita certitudine divinâ salutis sue certus esse debeat.* Id deinde promittit se ex Patribus ostensurum, quorum alios alibi recitaverit, alios verò à Gregorio M. hoc scripto introducit, *Bedam videlicet, D. Ludgerum, Strabum Fuldensem monachum, Anselmum, Haymonem, Bernardum, aliosque.* quorum nihil ego apud illos auctores reperio, nisi quantum falsò detorquet in suam hæresin, ut legenti patebit. Et quomodo Patres istos in his Lutheranis accenseas, quorum omnis vita nihil aliud testatur, quàm merita bonorum operum, eorumque necessitatem ad salutem? Sed nos Patres integriori fide ex primitiva Ecclesia, & primis sæculis ad Carolum Magnum listamus. *Ignatius* martyr & Episcopus ex Christi discipulis Epist. ad Rom. 1. *Sinite me ut bestiarum esca sim, per quam possim Deum mereri.* Idem ad Mariam Cassobitem habet. *Justinus* Martyr orat. ad Antoninum: *Homines qui se Dei voluntate & consilio dignos præstiterint operibus, cum eo victuros pro meritis suis docet.*

Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. *Edificentur fideles, ne putent hoc solum sufficere quod credant: sed sciant justum judicium Dei unicuique reddere secundum opera sua.*

Basilii lib. de Spiritu S. *Homo ex operibus justitiæ salvatur.* *Clementis Alexand.* lib. 4. Strom. *Deus omnibus omnia distribuit pro meritis, cum justa sit dispensatio & œconomia:* Lib. 5. Strom. *Gratiâ salvamur, sed non absque bonis operibus.* Quod infra explicat: *Quando audierimus, fides tua te salvum fecit, non accipimus absolutè, nisi facta quoque fuerint consecuta.*

Tertullianus lib. 2. contra Marcionem c. 6. & in Scorpiaco c. 6. *Quomodo multa mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum?*

A A A A 2

Cypria-

Cyprianus de unit. Eccles. *Iustitiâ opus est, ut promereri quis possit Deum judicem; præceptis ejus & monitis obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem.*

Gregorius Nazianzenus orat. in S. Baptis. *Crede resurrectionem, judicium, mercedem ad justam Dei lancem exigendam.*

Ambrosius lib. 1. de officijs: *Nonne evidens est, meritum aut premia aut supplicia post mortem manere? Coñment. in Epist. ad Hebr. Festinemus in requiem illam, quoniam non sufficit fides, sed debet addi & vita fidei condigna. Rursum: opus est omni volenti calum possidere, fidem bonis operibus ornare.*

Chrysost. hom. 30. in Joan. *Qui credit in filium, habet vitam æternam. nunquid ergo satis est ad vitam æternam, credere? minimè, inquit: Nam si in Patrem, & Filium, & Spiritum S. rectè credideris, non autem rectè vixeris, nulla tibi ad salutem utilitas. Et mox: Qui credit in Filium, habet vitam æternam, non tamen dicimus, satis esse solam fidem ad salutem. Hilarius can. 7. in Matth. *salus, inquit, gentium omnis in fide est, & in præceptis Domini, vita est universorum. Hieronym. com. in Isa. ad cap. 26. Non sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur. Idem in cap. 4. Osee, de hæreticis: Per dulces sermones decipiunt infelices, cum enim viderint aliquos delinquentes, ajunt: nihil aliud quarit Deus, nisi fidei veritatem, quam si custodieritis, non curat quid agatis. Possetne Lutheri, & hanc Nifanij hæresin clariùs ex idea veterum hæreseôn proponere? His adde Cyrillum Hierosolymitanum Catech. 1. Gregorium Nyssenum Hom. in Ecclesiast. Lactantium lib. divin. Instit. Clementem Alexandrinum Epist. 4. Zenonem Veronensem Invit. 5. Victorinum, Gregorium Magnum, aliosque innumeros, qui passim à scriptoribus & Theologis referuntur. Omnium instar S. Augustinus Epist. 105. ad Sixtum: Nullane, inquit, sunt merita justorum? Sunt planè qui justì sunt, sed ut justì fierent, meriti non fuerunt. Rursum: Sicut merito peccati tanquam stipendio mors redditur, ita meritis justitiæ, tanquam stipendium redditur vita æterna. Lib. 50. Homil. hom. 14. & de gratia & libero arbitrio c. 17. Audiamus Paulum Apostolum dicentem: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de cætero superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex. Debet ergo, quid reddet? reddet ergo justus judex. non enim opere inspecto potest negare mercedem. Lib. 1. contra advers.**

advers. Legis & Proph. c. 16. Perparum est, quod in elemosynis datur, sed cum pie datur, æternum inde meritum comparatur. Lib. 3. Hypog. Propter liberum arbitrium, quo bona & mala sperant homines, dictum est: unicuique reddet secundum opera sua: habet enim homo malum meritum, cum vitio suo jam baptizatus declinat à bono, & facit malum; habet nihilominus & bonum meritum, cum in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resistit, sed cooperator existit. Lib. de moribus Ecclesiæ: Vita æterna est, cujus promissione gaudemus, nec primum potest precedere merita, nec prius homini dari quam dignus sit. Demum, ut innumera hic prætermittam Augustini testimonia, præclare is lib. de dogmatib. Eccles. c. 32. Tanta est erga homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Atq; ut ex eodem Augustino denuò recognoscas necessitatem bonorum operum, lege, quæ scribit serm. 35. Soli parvuli, qui nondum habent opera propria, vel bona, vel mala, secundum solum originale peccatum damnabuntur, quibus per lavacrum regenerationis non subvenit gratia salvatoris. Cateri autem omnes, qui jam utentes libero arbitrio sua propria peccata originali insuper peccato addiderunt, si de potestate tenebrarum per gratiam Dei non eruantur, nec transferentur ad regnum Christi; non solum secundum originis, verum etiam secundum propria voluntatis merita iudicium reportabunt. Boni verò etiam ipsi quidam non solum secundum sua bonæ voluntatis merita premium consequentur, sed etiam ipsam bonam voluntatem per Dei gratiam consecuti sunt. Et mox: Filius hominis venturus est in gloria sua, cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua, Matth. 16. Diligenter quæso attendite fratres, & mecum pariter pavescite, quia non dixit: quod reddet unicuique secundum misericordiam suam, sed secundum opera sua. Hic enim est misericors, ibi iustus.

Hæc paucis de sanctorum Patrum testimonijs. Et quid illis opus est? cum ipsa SS. Patrum facta loquantur, testenturque multo clarius. Nam si vitam SS. Patrum, Episcoporum, Sacerdotum, & omnium Iustorum expendamus, si jejunia, si orationes, vigiliæ, elemosynas, chauncias, afflictiones corporis, rerum humanarum contemptionem, cæteraque opera misericordiæ tam corporalia, quam spiritualia, perpetuam castitatem, & omnia caritatis officia inspiciantur, quibus totius vitæ studium occuparunt, ut certam facerent vocationem suam, instar omnium Scriptorum esse possint: nec ullum efficacius argumentum contra No-

vatores esse potest, quàm si sanctorum & Apostolicorum virorum vitam opponamus vitæ Lutheri, Calvini, Zwinglij, eorumq; quos illi in suis Ecclesijs post se reliquere ministros, & præcones novi evangelij sui. Cæteris in hanc rem omisis, quis vidit unquam Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, Nazianzenum, Basilium, Athanasium, Hilarium, Hieronymum, Gregorium Magnum, & magnos in Ecclesia Orientali & Occidentali Episcopos & Sacerdotes, cum uxoribus, liberis, & ancillarum grege procedere ad Ecclesiam? quemadmodum nunc Prædicantes & Superintendentes ex nova carnalis evangelij doctrina conspiciuntur procedere ad templum atque ad altaris ministeria? Monstra hæc fuissent: ne quid dicam de Apostolicis viris, & primis Saxoniae Episcopis à Carolo M. impositis, & qui inde ad nostram usque ætatem in Ecclesia Catholica consecuti sunt. nunquam illa Ecclesiae portenta, nisi inter hæreticos visa sunt. Nunc Carolum M. subjungamus SS. Patribus.

*Caroli M. testimonia pro merito, et necessitate
bonorum operum.*

Nihil adversarius in hac controversia pro se ex Carolo M. produxit, seu quod in *eius scriptis & vita* nihil invenerit, quod erroris sui patrocinandi speciem præberet; seu quod omnia sibi in Caroli *constitutionibus* adversantia videret. neque nobis etiam magnopere Caroli testimonijs hic opus est, qui jam satis ostendimus Carolum M. non in sola fide justificationem & salutem quærendam docuisse. Interim clarum ejus testimonium de merito bonorum operum, sisto ex Capitularium lib. I. c. 82. quo jubet, Pastores & Sacerdotes primò Apostolorum Symbolum ordine populum docere, interq; cætera: *Quomodo* (verba sunt Caroli) *iterum venturus sit in majestate divinâ judicare omnes homines. secundum propria merita; & quomodo impij propter scelera sua cum diabolo in ignem æternum mittentur, & justicum Christo, & cum sanctis Angelis in vitam æternam ituri sint.* Hic primùm expressè habes merita bonorum operum, quibus æternam vitam promerentur Christiani. Capite eodem Carolus: *Item cum omni diligentia cunctis prædicandum est, pro quibus criminibus deputentur cum diabolo in æternum supplicium.* Legimus enim,
Paula

Paulo dicente, Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, animositates, ira, rixa, dissensiones, hæreses, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Ideo hac eadem, quæ magnus prædicator Ecclesiæ Dei singillatim nominavit, cum omni studio prohibeantur. Intelligentes, quàm sit terribile illud, quod dixit: Quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. Habes hinc alterum ex impiorum demeritis & peccatis, ob quæ damnentur testimonium. Pergit Carolus: Sed & omni instantia admonete eos de dilectione Dei & proximi, de fide & spe in Domino, de humilitate & patientia, de castitate & continentia, de benignitate & misericordia, de eleemosynis & confessione peccatorum suorum, & ut debitoribus suis secundum Dominicam orationem sua debita dimittant; scientes certissime, quod qui talia agunt regnum Dei possidebunt. Vides ut rursus Carolus in his virtutum & bonorum operum actibus remunerationem æternæ vitæ, & non in sola fide reponat. Imò subjungit Carolus: Et hoc idè diligentius injungimus caritati vestræ, quia scimus temporibus novissimis pseudodoctores esse venturos, sicut Dominus in ipso Evangelio prædixit, & Apostolus Paulus ad Timotheum testatur. Tanquam vates Carolus intento simul digito, vestras hæreses monstrasset, mandatorum Dei & bonorum operum merita fructusque impugnaturas. Lib. eodem cap. 75. Carolus commendat opera misericordiæ, de quibus Christus Matth. 25. Quia, inquit Carolus, ipse Dominus dicturus est in remuneratione magni Diei: Hospes eram, & collegistis me. & Apostolus hospitalitatem laudans dixit: Per hanc quidam placuerunt Deo, & Angelis hospitio susceptis. Contrà hinc Nifanius noster scribit: Persona Deo non nisi per fidem placet, qualiscumque illa demum sit. ut nunc Nifanius supra Carolum & Apostolum sapiat. Et quàm illud absurdum atque impium, neminem Deo ex ullis operibus bonis placere, nisi ex actibus fidei?

Prolixum cætera Caroli testimonia adducere, quibus libri Capitularium & Carolinæ synodi plenæ sunt. Et quid aliud sunt omnes Caroli leges, statuta pro Clero & populo, pro Monachis & Religiosis, quàm hortamenta, & vincula bonorum operum? ut ex his augmentum justitiæ, certitudinem salutis, & vitæ æternæ præmia consequantur? Quapropter in præfatione libri primi ad capitula: Hac dilectissimi pro studio
& ma-

& magna dilectionis intentione vestram unanimi-
 tatem admonere studui-
 mus, ut sanctorum Patrum Canonicis institutis inhaerentes, premia cum illis
 aeternae felicitatis accipere mereamini. Carolus deinde Epist. ad Hispaniae
 Episcopos: Principium salutis nostrae fides, quae intemeratè per bonorum ope-
 rum vestigia feliciter currit ad finem. Rursum: Quisquis ad civitatem cae-
 lestem rectè sibi præviante fide manus bonorum plenissimas habet, apertas in-
 veniet portas. Dilucidius in confessione fidei Carolus: Credimus omnes
 homines resurrecturos esse, & singulos secundum opera sua judicari. Synodus
 Rhemenfis can. 1. in professione fidei ita habet: In ea, quæ nunc vivimus
 carne, & in ea quæ Dominus resurrexit forma, percepturi ab ipso, alij pro
 iustitiæ meritis vitam aeternam, alij pro peccatis supplicij aeterni sententiam.
 Quid adhuc Nifani? Hanc Synodum ad se allatam, lectamque Carolus
 M. approbavit. Eadem leges in Concilio Moguntino can. 3. can. 15. can.
 18. ac cæteris illis quinque Concilijs à Carolo sub postremos vitæ annos
 confirmatis. Quin ex ipsis donationibus & largitionibus, quas Ecclesijs,
 Monasterijs, & pauperum indigentiae tantâ liberalitate fecit, quantam
 non sibi mercedem certus divinæ promissionis reposuit? id vel ex diplo-
 mate Caroli, & donatione Ecclesiæ Osnabrugensis clarum est. ita enim
 Carolus: Quicquid locis Sanctorum venerabilium ob amorem Domini no-
 stri IESU Christi, & reverentiam Sanctorum cedimus, vel condonamus,
 hoc ad mercedis augmentum, & stabilitatem regni nostri in Dei nomine per-
 tinere confidimus. Hunc in modum cæteras Caroli Magni, & Ludovici
 Pij, cæterorumque Imperatorum, Regum ac Principum donationes spe
 æternæ simul & temporalis mercedis consignatas legimus. Et quanta ex
 his Carolo remuneratio, tanta alijs qui hæc aliò avertunt condemnatio-
 nis poena intentata est, per anathemata & execrationes diplomatum.
 Hoc merendi studium per sacras donationes, per eleemosynas paupe-
 rum, largitiones in captivos apud barbaros, Carolus per omnem vitam
 sibi unicè propositum habuit: quod quemadmodum moriens testamen-
 to suo obsignavit, is facile intelliget, qui Caroli testamentum ab Egi-
 nardo, & Annalibus Francorum relatum perlegerit. Quid nunc illa je-
 junia? quid orationes? quid sacrificia quotidiana? quid Eucharistia &
 Pœnitentiæ frequentatio? quid corporis per cilicia afflictationes, quid
 cætera misericordiæ, patientiæ, & iustitiæ opera in Carolo, in Episco-
 pis, in Sacerdotibus, Monachis, religiosis, & omnibus iustis homini-
 bus?

bus? si sola fides justificat, nec opera bona meritoria sunt, nec aliud sunt, quàm nuda signa fidei? Sanè omnes illi stulti fuere, imò verò dementes, qui *carnem suam crucifigentes cum vitijs & concupiscentijs*, spretisq̃ue mundi voluptatibus cælibem castamq̃ue vitam egerunt. Nihil insanius hoc sæculo, quàm relictâ Apostolicorum virorum doctrinâ & exemplo, uni vel Luthero, vel Calvino hærerere, qui laxam illam, & hætenus nulli Sanctorum cognitam viam ad cælum nobis pollicentur. Homines videlicet, de quibus S. Judas in epistola: *Abeuntes post carnem alteram, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuose, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despuantes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in æternum.*

Objectiones adversariorum, et cumprimis Nifanii.

PRImò hîc Nifanius cum Joanne Gerhardi, opponit nobis Theologos Catholicos in quatuor classes distributos, qui de conditionibus ad meritum requisitis aliter atque aliter sentiant & disceptent. Inter quas illa primaria ferè est: *Utrum ad meritum requiratur promissio?* Verùm hîc uterq̃ue non tam pro jactantia multæ doctrinæ, quàm pro fraude sua agit; dum quæ citra fidei articulum disceptantur inter Scholasticos doctores, hæc illi Lectori & populo pro fidei articulo obtrudunt. Et si Nifanium legas, tertia propè pars libri ex his dolis contexta est. Fraudem hanc jam satis Wallenburgici, Erbermannus, alijque exprobrarunt.

Rem paucis expediamus in sententia communiori eorum, qui ad meritum bonorum operum requirunt *promissionem Dei*. Nam *meritum* duobus modis sumi potest. I. Pro merito justitiæ strictè sumptæ. atque ita merita, ut præmium exigant, petunt necessariò promissionem Dei intervenientem: quando in humanis, ubi est propria obligatio justitiæ strictæ, videmus ejusmodi pactum seu promissionem intervenire. Unde juxta D. Thomam, justitia propria in suo conceptu dicit tantum pro tanto pacto firmatum. II. Meritum in latiore conceptu justitiæ accipitur

B B B B

prout

prout solum dicit jus quoddam connaturalitatis respectu præmij, atque ita merita bonorum operum in iusto homine, ex se & secluso omni pacto connaturaliter poscunt præmium. Hinc Compton. disp. 126. de *Merito*, sect. 3. n. 5. ex Concil. Trident. docet: *Ut opus iusti sit meritorium, nihil aliud requiri, quam ut fiat ex gratia Dei.* neq; ex mente Concilij ad rationem meriti hoc modo sumpti, requiri promissionem. Prorsus ut multæ res naturales sunt, quæ connaturaliter poscunt alias; ut ignis calorem, sol lucem, aqua frigus. Et quæ hîc repugnantia, quo minus in supernaturalibus, aliqua forma poscat præmium, ut gratia gloriam? *cum gratia sit semen gloriæ.* Quemadmodum & 1. Joan. 3. & Apostol. ad Rom. 8. docet opera filij, seu ejus qui est in gratia, per patientiam & alias similes operationes facere hæredes & cohæredes Christi. III. In hunc modum Theologi cum D. Thomas hîc art. 3. docent, hoc meritum bonorum operum in homine iusto esse *meritum de condigno*, si Durandum excipias, quem ob id Tannerus perstringit, quod à receptissimo loquendi modo Theologorum discedat. Sanè Christus Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua*, & Apostolus 2. Thess. c. 1. *Ut digni habeamini in regno Dei.* Ad Durandi sententiam accedere putant, qui valorem omnem & condignitatem operum nostrorum haberi volunt ex solâ Dei ordinatione, seu constitutione divina, quatenus illa in ordine ad præmium vitæ æternæ acceptat: Uti valor monetæ adæquatè sumitur à voluntate Principis. Sed hæc modò non disceptamus. Nec tu ille es, qui communem Theologorum sententiam evertas, quamvis scribas: *Hodierni Jesuitæ errores suos occultare, omnibusque modis palliare student; nec videri volunt, quod vel gratia Dei, vel obedientia Christi aliquid detrahant.* Quasi verò magni illi Theologi, Bellarminus, Suarez, Vasquez, Lessius, Valentia, Tannerus, Becanus, alijque innumeri quos hîc tumultuariè congeris, à te primùm discere debeant, quid in his Theologicis quæstionibus docendum sit, qui totus erroribus hæresis tuæ involutus es, nec quid scribas ipse intelligis, nisi quod per rapsodiam ex Joanne Gerhardi exscribis. Si quid in te ingenij & doctrinæ, scribe aliquem solidum tractatum per singulas quæstiones ordine deductum, sicut magni illi Theologi fecere. tum redi, & offer Theologis alicujus Academiæ expendendum. Nunc alios potiùs audiamus, qui eadem quæ tu, multo ordinatius proponunt.

Igitur II. objiciunt. Opus per quod aliquis meretur, totum de-

bet

bet esse illius, qui meretur; id verò de meritis justorum dici non potest, quæ tota sunt Dei. R. Ex hoc nihil aliud probari, quàm quod iusti seposita promissione & acceptatione Dei, nihil ex iustitia strictè sumpta mereantur. Quod ultra largiamur. At cum in omnibus iusti operibus, (ut Bellarminus ostendit) hæc promissio interveniat; fit, ut mercedem non gratis, sed ex debito conferat: *Nam ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Rom. 4. v. 4. Deinde, etsi opera iusti sint Dei, quippe quæ ex gratia Dei sunt facta, eadem tamen sunt opera hominis iusti per liberum arbitrium & cooperationem. Unde licet in bono opere ex gratia factò nihil nostrum sit, quod non sit Dei; econtrà tamen nihil est Dei, quod non etiam sit nostrum. Hoc illud S. Augustini suprà allatum: *Tanta est bonitas Dei, ut nostra velut esse merita, quæ sunt ipsius dona.*

Objiciunt III. Opus quod præstatur, ut meritum esse possit, nullo alio titulo debet esse debitum; atqui opera nostra multis titulis Deo sunt debita: Ergo non possunt esse merita. R. Etsi opera justorum multis titulis Deo sint debita, quia tamen Deus pro suâ liberalitate summa nobiscum ultroneam conventionem fecit, seseque obligavit ad mercedem pro operibus reddendam; fit, ut jus suum, quod in nostra opera habet, in nos quodammodo transcripserit; & opera nostra per ejus gratiam facta, non tanquam sua, sed tanquam nostra, ex iustitia coronet. Simile dant Theologi in mancipio, nam etsi ejus actiones in solidum sint Domini, & per pecuniam Domini negotietur: si tamen Dominus cum mancipio liberale pactum ineat, ut si multum lucretur, magnum præmium accipiat; si parum, parvum; conventionem expletâ, Dominus non ex liberalitate tantum, sed iustitiâ etiam tenetur dare præmium. Nam etsi liberalitatis fuerit, præmium promittere, iustitiæ tamen est promissum solvere ad quod se obligavit.

Objiciunt IV. illud Luc. 17: *Cum feceritis omnia, dicite quia servi inutiles sumus.* Variâ ad hoc Patrum responsio est. Prima *Ambrosij* lib. 8. in Lucam: Ex nobis inutiles sumus respiciendo naturam. Secunda *Chrysostomi*: Nos non debere gloriari in operibus nostris, quantumvis justorum sint opera. Tertia *Beda*: Nos nihil utilitatis adferre Deo. Quarta *Augustini*: Nos nihil ex operibus exigere posse, nisi Deus ex liberali pa-

B B B B 2

ctono-

cto nobiscum convenisset. Ita serm. 3. de verb. Dom. & appositè ad ea quæ diximus.

Objiciunt V. Inter opera & præmium debet esse proportio & æqualitas, quæ non invenitur inter opera justorum, & præmium æternæ vitæ: *Non enim sunt condigna passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*, Rom. 8. Contra est illud 2. Corinth. 4. *Momentaneum & leve tribulationis nostræ, æternum gloria pondus operatur*. Respondet Bellarminus: opera nostra physicè non esse quidem condigna, ut tamen ex gratia & Spiritu sancto meritoriè procedunt, condigna & proportionata esse, cum sint opera filiorum Dei. Deinde cum ex gratia Dei habituali dignificentur, etiam condignitatem habent, quam sepositâ etiam promissione, Deus simpliciter tenetur remunerare præmio, ut suprà diximus. Et quæ hîc proportio desiderari potest, cum gratia sit semen gloriæ? ac tametsi semen mole sua non sit proportionatum, est tamen virtute proportionatum ad fructus, etiam ipsi naturæ admirandos. Qualis autem proportio inter opera, & præmium servetur in remunerando apud Deum per justitiam; utrùmne commutativa illa sit, an distributiva? utrùmne arithmeticè an geometricè procedat Deus? leges apud Bellarminum cæterosque Theologos. Dicant nunc illi, qui hanc proportionem bonorum operum & præmiorum à nobis requirunt, qualis illa sit proportio, quâ Deus ob peccata mortalia æternum damnet impios, & ob brevem hujus vitæ voluptatem æternis supplicijs puniat? Si mala opera hoc demeritum ex contemptu Dei secum trahant, cur non bona opera hoc meritum suum ex gratia Dei habeant?

Objiciunt VI. Corona vitæ æternæ quæ datur justis, non operum meritis, sed tota misericordiæ divinæ in sacris literis adscribitur, Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*; Psalm. 102. *Qui coronat te in misericordia & miserationibus*: ergo nihil operibus adscribendum. & Loca illa Scripturæ, quæ totum præmium vitæ æternæ soli misericordiæ divinæ adscribunt, si strictè hîc sumere velint adversarij, ex his etiam conficitur, neque fidem, neque baptismum esse necessaria ad salutem. Nam si ex pura Dei misericordia donatur æterna vita: nec præmium, nec utilitatem habebunt. Deinde cum in Scripturis vita æterna dicatur *corona justitiæ*, 2. ad Timoth. 4. 1. Cor. 9. Hebr. 6. 1. Thess. 1. loca hæc Scripturæ concilianda sunt. Igitur corona justitiæ appellatur ex meritis, & propter merita. *Non enim*

enim est injustus Deus, inquit S. Augustinus cum Apostolo, qui justos fraudet mercede sua. Cum verò ipsa merita, quibus corona justitia debetur, ex gratia Dei virtutem suam habeant, eaque gratia ex misericordia detur; fit, ut corona justitia etiam corona misericordia vocetur: quæ duo, ut Theologi asserunt, non repugnant, ac diverso respectu hanc vim & appellationem habent.

Objiciunt VII. Injuria fit meritis Christi & passioni ejus, quòd proprijs meritis attribuamus augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. R. Nulla fit injuria Christi meritis, sed summa est gloria Christo: Sicuti viri est gloria, quòd palmes ferat fructus. Ego vitis, inquit Christus, vos palmites. Joan. 15. Et quæ major efficacia & gloria meritorum Christi? quàm quod nobis etiam ex suo merito, nostris quoque operibus vim merendi sit promeritus, seu ut Augustinus dixit, *sua dona voluerit esse nostra merita*? quicquid hîc tandem oblatret Nifanius.

Urgent: Vel merita Christi sunt sufficientia, vel non sunt. Si non sunt sufficientia, manifestè Scripturis contradicimus; si sunt sufficientia, frustra ac malè Catholici operibus suis tribuunt vim merendi. R. Merita nostra non requiruntur propter insufficientiam meritorum Christi, sed propter majorem ejus efficaciam, quod suis meritis nobis vim merendi sit promeritus: sicuti quod Deus sole utatur ad illuminandum, & calore ad calefaciendum, non arguit imbecillitatem Dei, sed omnipotentiam: quòd potuerit per causas secundas illa facere, quæ per se etiam potest facere solus.

Instat Nifanius: Quicquid meritis Christi de nobis additur, hoc adimitur ijs, quia indivisibili & infinito nihil addi potest. R. Nos nihil addere, vel demere meritis Christi, quæ infinita sunt, sed ex his vim merendi habere, simulque per bona opera à Deo ordinata nobis applicare meritum Christi: quemadmodum ipsi Lutherani fateri debent, per fidem & Baptismum applicari nobis meritum Christi, aut certè his tanquam superfluis nihil opus erit, quod impium est dicere. Deinde meritum Christi maximè est communicativum, ex quo efficacia illa, & vis merendi operibus nostris est data, nam *de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*. Joan. 1. v. 16. Si nulla vis merendi est in operibus justorum, fallit nos Scriptura tot locis suprâ citata, fallunt nos om-

nes Patres, qui operibus iustorum augmentum gratiæ, mercedem laboris, præmium æternæ vitæ, & coronam iustitiæ attribuunt.

Pergit delirare Nifanius. Vis merendi est effectus supernaturalis, qui nulli creaturæ potest competere, juxta speculationem Jesuitarum. Quasi verò hæc Jesuitarum sit doctrina solum, quæ omnium Catholicorum doctorum est, & totius Ecclesiæ Catholicæ. Imo verò quàm insulsus tu es Theologus, qui doces nullum effectum supernaturalem posse competere creaturæ, id est, neque Angelo, neque homini: cum tamen apud omnes Theologos sanæ mentis tres sint virtutes Theologicæ, *fides, spes, charitas*, homini Christiano datæ. Quid hæc dona? quid habitus, quos ipse admittis in renovatione vitæ, quid inquam habitus caritatis & gratiæ? si nullus ex his in homine est effectus supra naturam? Hic tu Scripturæ, Patribus, rationi, & omnibus Theologis contradicis. Si Theologos consulas, intelliges, actum fidei divinæ esse intrinsicè & ex substantia supernaturalem. *Hoc enim est opus Dei, ut credatis* Joan. 6. *Fides est donum Dei, Nec enim omnium est fides* 2. ad Thess. 3. *Vobis donatum est pro Christo, ut in eum credatis.* ad Phil. c. 1. Id quod in Concilio Arausicano, & Milevitano definitum est, & Trident. sess. 6. Sed dices: *dæmones credunt & contremiscunt*, Jacob. cap. 2. idque naturaliter faciunt, ita est: quia omnibus supernaturalibus donis spoliati sunt. Non alia ergo apud vos fides erit, ex quo hærefis vestra supernaturali dono fidei vos spoliavit, quàm dæmonum: adeò vobis placuit ad horum naturalem fidem & societatem transire, quàm cum Catholica Ecclesia velle sentire. Et qualis tu sacrosanctæ Theologiæ Licentiatus? qui in fide & Theologica illâ virtute nihil sacrum relinquis, quod non dæmones etiam sibi vendicare possint.

Objicis VIII. Apostolum ad Philip. 3. *Hæc omnia quæ mihi erant lucra, propter Christum detrimentum feci, & arbitror ut stercora*: Ergo, inquis, omnia bona opera nostra nihil præter detrimentum & stercus sunt apud Deum. Quàm stercoreus tu nobis hic Doctor es, qui cum Lutero & Calvino, omnia bona Iustorum & Sanctorum opera facis fordes, inquinamenta, & pannum menstruata. Mirum, si non etiam *Stercutium deum* advoces patronum causæ tuæ. Deinde, si bona Iustorum opera sint stercus & detrimentum, etiam ipsa fides, & opera fidei; ipse Baptismus, & cœnæ vestræ sumptio stercus erunt. & igitur, Apostolum
opera

opera Legis, sine fide in Christum, & sine gratia ejus facta, æstimare ut stercora, in comparatione eorum, quæ ex gratia & justitia Christi faciebant. Lege Patres & Interpretes, nemo tam sordidè & impiè Apostolum unquam interpretatus, quàm tu facis. Lege hac super re Augustinum lib. 2. de pecc. merit. c. 13. alijsque locis. quanquam lib. ad Bonif. explicet Apostolum, tanquam dicat: non velle se gloriari de se, sed humilem reputari, tametsi tanta fecerit. nullo verò modo opera bona damnare, de quibus tam gloriose in omnibus scripsit, & ex quibus sibi coronam justitiæ repositam proficitur. Sanè si bona opera non nisi detrimentum & stercora sunt, hoc apud vos valere debet, qui sublatâ verâ primùm fide, & donis supernaturalibus, vim omnem Sacramentis, & bonis operibus subtrahitis, & ad legem naturæ, atque ad *degenera elementa* ecclesiam vestram reducit.

Objicis IX. Patres, quorum aliqui dicunt, ex bonis operibus nos consequi tantum remunerationem aliquam, & impetrationem. uti Ignatius ad Rom. per quam Deum possim mereri, cum in Græco sit, ἵνα θεὸς καταλάβῃ. Dionysius de cœlesti Hierarch. c. 1. Divinitatis participationem promerentur, cum in Græco sit θεὸς καὶ θεῶν τυχεῖν: Verum hi Patres, ut rectè Bellarminus ait, sæpè in genere dicunt, nos per quemlibet actum bonum aliquid accipere. Imò si rectè expendantur, illam acceptionem supponunt ex merito fieri: nam fateri coguntur, nihil frequentius esse apud Patres, quàm meritum bonorum operum, mercedem, & præmium æternæ vitæ. Et quæ meriti retributio sine acceptione fingi potest? Hunc in modum dicunt Patres, nos impetrare aliquid bonis operibus: quod nihil derogat merito bonorum operum, quando impetratio accipitur vel ratione operis, & obsequij, quo aliquid obtinemus. Quo sensu quodvis opus vocari potest *impetratio*: præsertim si sit meritorium imperfectè, seu ut dicimus, *de congruo*; vel accipitur ut per orationem aliquid obtinemus à Deo, quæ propria hujus vocis est acceptio. Addis Eusebium Demonstr. IIX. Evang. ubi Petrus admiratus eos, qui ex familia Cornelij Spiritum S. accipere meruerant, quòd in Græco sit, τὸς τῶ ἀγίῳ πνεύματι ἀξιούμενοι. Vis in postremâ voce est, quæ cum propriè significet *dignos esse factos*, quid ad meriti rationem aptius dici poterat? ut tu Græcam linguam parum intelligere videaris. Ita enim

enim 2. Thess. 1. *ut digni habeamini regno Dei*, in Græco est, εἰς τὸ κα-
ταξίωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.

Demum si quid ex Patribus, illud D. Augustini, quod tu non at-
tingis, objici posset ex Con. 2. in psal. 70. *Cum præmium venerit, sua
dona coronabit, non merita tua.* R. Ut supra, S. Augustinus dicit, opera ex
nobis in nobis non coronat, sed ex gratia, ac primâ cum primis facta: ut
hæc fusè explicat in Epist. 105. *Cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud
coronat, quam munera sua.* Rursum lib. de gratia & lib. arbitrio c. 6. *Gra-
tia Dei non secundum merita nostra datur, sed cum data fuerit, incipiunt esse
merita nostra, per illam tamen.* Hoc illud, quod supra recitavi ex eodem
Doctore: *Tanta est erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse
merita, quæ sunt ipsius dona; & pro his, quæ largitus est, æterna præmia sit
daturus.* Hoc fructu bonorum operum, hoc solatio vos, vestram Ec-
clesiam, & omnes Lutheranos defraudatis. Et quid aliud agitis hac im-
pia vestra doctrinâ? nisi ut per idolum phantasmatis vestri (quod in
solâ fide justificante constituitur à vobis) intervertatis Scripturam, ener-
vetis Sacramenta, eliminatis Dei mandata, proscribatis bona opera, sol-
vatis disciplinam Ecclesiæ, turbetis conscientias piorum hominum, &
omnem peccandi licentiam introducatis? Væ cordes supra Judæos & in-
fideles! quorum nemo tam impius atque atheus, quin Deum esse, & re-
muneratorem bonorum, & vindicem malorum, ex naturæ lumine agno-
scere possit ac debeat. Nobis ex Scriptura, Concilijs, & Patribus, tum ex
illo Augustini in psalm. 120. fiducia & securitas: *Quando facis bonum opus
propter vitam æternam, sic statuas tecum: Nam si opus bonum in terra pro-
pterea feceris, ut terrena tibi abundant, scit sinistra tua, quid faciat dextera
tua, miscuisti dexteram sinistra. noli facere nisi propter vitam æternam. Si
ideo facis, securius facies. hoc enim mandavit Deus.* Imò judicio S. Au-
gustini tanta est conjunctio bonorum operum cum Ecclesia, ut qui ex-
tra eam vivunt, nullum ex bonis operibus fructum æternæ vitæ sibi pol-
liceri possint. Ita enim serm. 181. de tempore: *Sola est, atque una est Ecce-
lesia Catholica, in quâ opus bonum fructuose peragitur: unde mercedem dena-
rij, non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt.*

CAPUT III.

De Lege, et mandatorum Dei observatione.

Legem Dei à Christianis in statu gratiæ servari non posse, communis est Lutheranorum, Calvinistarum, cæterorumque novatorum doctrina; tam impia, quàm inaudita in Ecclesia, & à Luthero primùm invec̃ta, quam Nifanius confirmat, legemque oppugnat ex Carolinis, de quibus egimus, libris, & argumentum ex ijs in fronte collocat, tanquam Carolus Magnus docuerit, legem Dei & Decalogum servari non posse. Ita enim ex lib. 1. de Imag. c. 14. *Deus præcepit, sed homo non fecit. Lex enim posita est in veteri testamento, qua convinceret peccatores, Cap. 15. Lex a quovis proficiente non ex omni parte completur. Ibidem: Deus jugum legis homini imposuit, quod homo ferre non valet, Lib. 3. c. 25. Lex peccata tantummodo ostendit, gratia autem quæ per Christum data est, peccata, quæ lex monstraverat, curavit. R.* Auctoritatem horum librorum, ex quibus hæc citantur, nullam esse, nec aliud ex ijs veritatis testimonium peti, quàm ex antiquis hæreticorum scriptis. id quod suprâ satis demonstratum est. Nec enim Carolini, sed pseudo-Carolini sunt libri, multis alijs erroribus & falsis dogmatibus resperfi. Admittamus etiam libros illos, nihil tamen hæc ipsa (quæ adfers) directè contra nos faciunt: quando nihil aliud ex his conficitur, quàm legem Dei sine gratia Dei impleri non posse. Et quis illud abnegat? Deinde, cùm dicitur legem à proficiente ex omni parte compleri non posse, satis declarat, à perfectioribus & confirmatis in gratia impleri posse, quantum ad perfectionem legis, & continentiam à mortalibus peccatis requiritur. Cæterum id quod præendis, Carolum nunquam docuisse infrâ exponam. Nunc rem ipsam paulò altiùs repetamus. In omnibus enim fidei controversijs provocatis nos ad Scripturam, hîc verò ubi de legis observatione, & re gravissimâ, & præscripta à Deo salutis via agitur,

CCCC

tur,

tur, prorsus files, tanquam Scriptura veteris & novi Testamenti nihil ad te spectaret, qui doctorem te Legis, & populi ductorem, (si non veriùs seductorem) ferre audes.

I. Igitur legem Dei servari posse & debere à fidelibus iustis per gratiam, manifestè Scriptura veteris Testamenti nos docet. Deut. 26. *Hodie Dominus Deus tuus praecepit tibi, ut facias mandata haec... & impleas ex toto corde.* Deut. 5. antequam Decalogum praecriberet Moyses, inquit: *Discite ea, & opere complete.* Et post latam legem rursus inquit: *Custodie igitur & facite quae praecepit Dominus Deus vobis.* Deut. 29. Moyses ait: *Mandatum hoc, quod ego praecepit tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in calo situm.* Ezech. 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri; & faciam, ut in praeceptis meis ambuletis.* Hunc Spiritum, & hanc etiam gratiam adfuisse servantibus legem, testatur Scriptura Deut. 5. v. 29. psalm. 118. Luc. 18. v. 22. Actor. 15. v. 10. Rom. 8. v. 2. Et quis Prophetarum, aut quis Hagiographus scriptor, aut quis liber veteris Testamenti non commendat praecribitque mandatorum observationem? *Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis,* inquit David psalm. 118. Aut quis demum Prophetarum, Scriptorque sacer tot pœnas castigati Hebraei populi non refert ad transgressionem mandatorum? Plena hic est tota Scriptura. Contrà, quæ non merces servantibus legem promissa est, redditaque à Deo? Aut qui non iusti memorantur? Nimirum cum Noë & Abraham tot Patriarchæ, cum Moysè tot Prophetæ, cum Davide & Josiâ tot Principes Hebraei populi, cum Zacharia & Samuele tot Levitæ & Sacerdotes, cum Tobia, & Josepho castissimo Virginis sponso, tot viri Sancti, cum Judith & Elisabetha tot ex sexu sequiore fœminæ. Omnes hos Scriptura in via mandatorum Dei incessisse perhibet: ideoque aut iusti, aut recti corde, aut perfecti tam in lege naturæ, quàm lege Mosai- ca dilaudantur. Unde tot millia signatorum ex omni tribu recensentur in Apocalypsi, qui non aliâ viâ, quàm mandatorum Dei, numerum illum beatorum implevere, & tamen quàm dura Lex vetus erat, comparata cum lege Christi, suavi illo jugo? Questus quidem D. Petrus Act. 15. legem Mosaicam esse jugum grave, *Quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus.* Verùm id ille non de morali lege tantùm seu Decalogo, (de quâ nunc agimus) sed Judiciali, & Cærimoniali ut Morali conjunctis dixit; & ita dixit, non ut impossibilem sed ut duram atque arduam ostende-

ostenderet: (quod enim valde difficile est, moraliter impossibile vocari solet) cum Deus impossibilia (quod tyrannorum est) præcipere non possit. Ideo veterem Legem Augustinus dixit *sarcinam innumerabilium observationum*, quâ dura Judæorum cervix premenda erat. Nec tamen quispiam Prophetarum, aut ullus sanæ mentis in Lege illa Doctor unquam docuit, legem illam observatu impossibilem esse, quod heterodoxi nostri cum Antinomis, de Lege morali & Decalogo docent: quam Christus in Lege gratiæ abrogatâ Cærimoniali veteri & Judiciali solum reliquit, quod natura etiam ipsa hanc præscriberet. utque servari posset, Christus etiam uberiores quàm in lege veteri gratiam communicavit, Joan. 1. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, gratiam pro gratia*; illis ad mensuram data fuit gratia, nobis ad abundantiam, ut ea etiam, quæ sunt supra legem moralem, consilia videlicet Evangelica servari possent. Nihil magis crepant novatores, quàm merita Christi. & qua in re magis injuriæ sunt in merita Christi, ex quibus plenitudo gratiæ nobis data est? Et tamen populo *αδυναμία*, & impossibilitatem mandatorum Dei persuadere audent. Non Epicurus tantam vitæ licentiam indulgit, quantum Lutherus ex hac impia doctrina sua. Et hi Christiani esse volunt, qui Ecclesiam reformat.

II. Hæc fundamenta Catholicæ doctrinæ asseruntur ab ipsa Scripturâ novi Testamenti, Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Joan. 1. c. 5. *Mandata ejus gravia non sunt*. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Idem convincitur ex ijs Scripturæ locis, quæ docent mandata Dei servari ab ijs, qui diligunt Deum; at multi diligunt Deum: ergo & mandata servant. Joan. 14. *Qui diligit me, sermonem meum servabit*. Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem implevit*. Idem ad Gal. 5. & Joan. 13. alijsque in locis docetur: & tametsi caritas hæc respectu alterius vitæ imperfecta sit, tanta tamen est in hac vita, & tam efficax, ut præcepta graviter obligantia servari possint. Unde enim tot Justi & Sancti in hac vita, de quibus ex Scriptura constat, quos inter Apostolos, Christi discipulos, Martyres, & ex omni gradu & statu innumerablem hominum justorum multitudinem percensere necesse est.

III. Rationibus asseritur. Primò potest homo cum gratia Dei servare consilia Evangelica, quæ supra mandata sunt, Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis the-*

CCCC 2

saurum

aurum in calo: & veni, sequere me. 1. Cor. 7. Matth. 16. alijsque in locis hæc commendantur, quod innumerabilis religiosorum & SS. virginum numerus in Ecclesia convincit. Quare Augustinus serm. 18. de verb. Apost. *Non grande onus imposuit virginibus, major amor majus imposuit onus.* Secundò, si impossibilia sunt præcepta, neminem obligarent, fingi enim non potest obligatio, & prævaricatio, ubi possibilitas non est; nec præcepta erunt præcepta, sed ludibria Christi. Tertiò si Lex servari non potest, Deus omni tyranno crudelior erit, qui tributum impossibile exigit ab homine, quod impossibile est solvi, & legem tulit, quæ à nullo servari possit. Quartò Christi passio cum in redemptionem nostram, tum in hoc salutis medium & Legis observationem destinata est, Rom. 8 v. 3. Christus passus est, *ut justificatio legis impleteretur in nobis.* Hebr. 5. *Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternæ.* Frustranea hæc sunt, si Lex impleri non potest. Et quæ non in hanc rem ex Scriptura sistuntur?

IV. Accedit Patrum auctoritas, de qua fallacissimè Nisanius scribit enim: sicut in Carolinis libris dicitur, Legem impleri non posse, ita omnium in puriore antiquitate Doctorum sententiam esse, legem servari non posse. Id quàm impudens sit mendacium, ex Patribus primorum sæculorum ostendam.

Cyprianus de Baptismo: *Quod si impossibilia essent præcepta tua, vel tantis difficultatibus onerata, vel voluntas sic abdita, ut non posset intelligi, quod à nobis expeteret sua altitudo, licet invitus nemo peccet, posset tamen in multis excusari debitum, nisi simul se completerentur possibilitas & facilitas, scientia & potestas. Præcipis Domine ut diligam te, hoc & possum & debeo.*

Athanasius lib. de virginit. *Ne dicas in corde tuo, at quoniam modo ista præstare potero? timentibus Dominum præcepta impossibilia non sunt.*

Basiliius in illud Attende: *Impium est dicere, impossibilia esse Spiritus præcepta.*

Chrysostomus Hom. 8. de Pœnit. *Nequaquam Dominum accusas, haud mandat impossibilia. multi & ipsa superant præcepta.* Rursum in eadem Hom. *Quid igitur? Impossibilia nobis mandat Deus? non inquam. obmutescere, neque Domino succenses, non enim hic responsi modus, sed peccati additamentum priori pejus.* Idem in psalm. 111. *Difficultatem non natura*

iura praeceptorum, sed multorum solet socordia effigere. Itaque si quis ea cum studio & alacritate animi suscipiat, videbit ea esse levia & facilia. quocirca dicebat textus: *jugum meum suave est, & onus meum leve*. Rursus in cap. 11. Matth. *Ne metuat, etiam si onus dixerim, leve enim est*.

Hilarius in psalm. 118. *Latum mandatum Dei est, & in omnia spei nostra genera diffunditur: ut non difficile sit, si voluntas adsit, praecepto Domini obtemperare*. In cap. 11. Matth. *Quid iugo eius suavius? Quid onere levius?*

Hieronymus lib. 3. adversus Pelag. *Deus possibilia mandavit, hoc nulli dubium est*. In cap. 5. Matth. *Sciendum est ergo, Christum non impossibilia praecepere*. In hunc modum Clemens Alexand. lib. 4. Strom. c. 8. Origenes Hom. 9. in Josia, Ephrem serm. de pietate, Polycarpus Epist. ad Philadelp. Macarius Hom. 19. Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem, Hippolytus Episcopus & Martyr orat. de mundi cont. *Tunc dicit his, qui erunt à dextris eius: venite, qui legem meam noctu diuque servastis*. S. Augustinus (quem ceteris subjungo) innumeris locis hæc tractat, & docet. Seligam pauca. Lib. de nat. & gratia, c. 43. *Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo admonet & facere quod possis, & petere quod non possis*. Eodem libro cap. 69. *Valde bona sunt praecepta, si legitime his utamur: eo quippe ipso, quo firmissimè creditur Deum justum & bonum, impossibilia non potuisse praecepere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus, quid petamus, omnia quippe facilia fiunt caritati, cui uni Christi sarcina levis est*. Lib. de peccat. merit. c. 3. *Non praeceperet Deus aliquid, quod esset humana voluntati impossibile*. Eodem libro c. 6. *Dubitare non possumus nec Deum aliquid impossibile homini praecepisse, nec Deo ad opitulandum & adjuvandum, quo fiat, quod jubet, impossibile aliquid esse*. In psalm. 56. *Non imposeret hoc Deus ut faceremus, si impossibile judicaret*. Eadem habet serm. 9. de verb. Dom. Lib. de grat. & lib. arb. c. 16. Lib. de spir. & lit. c. 10. & 29. serm. 491. de tempore. Vides Nifani, quàm fallaciter scripseris: *Patres ex puriore antiquitate docuisse, legem Dei servari non posse?* Hoc illud est, quod in Arausicano Concilio cap. 25. Patres docuere his verbis: *Hec etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere*. Celebratum hoc Concilium anno Christi DXXXIX.

CCCC 3

contra

contra Pelagianos, docet Baronius, asserentes, legem Dei naturæ viribus impleri posse. Contra Patres, id cum gratiâ Dei adjuvante fieri debere, sanxerunt. Eodem prorsus divino Spiritu Concilium Tridentinum sess. 6. c. 11. Contra hæreticos nostri sæculi decernit: *Nemo autem quantumvis justificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet: nemo temerariâ illâ, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti, Dei præcepta homini justificato ad observandum, esse impossibilia. nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis. Cujus mandata gravia non sunt, cujus iugum suave est, & onus leve.*

Unum hic Nifanius objicit, idque vulgatum & centies confutatum, Legem videlicet perfecte impleri non posse: idque testimonijs Patrum primo probari vult: Gregorij lib. 5. Moralium c. 8. asserentis: *Ipsa justitia nostra ad examen divinæ justitiæ adducta, injustitia est. Hieronymi deinde ad Critobulum: Hoc quod proposuisti, posse hominem sine peccato esse, si velit, aut verum aut falsum est. Si verum est, ostende quis fuerit? Si falsum? quicquid falsum est, nunquam fieri potest.* R. I. Perfectio legis alia est, quæ excludit peccata mortalia, & hæc ab homine justificato cum gratia Dei servari potest, id quod Patres citati docuerunt. Alia est perfectio legis, quæ excludit peccata venialia, & hæc secundum ordinarium modum humanæ vitæ præstari non potest: quemadmodum Pelagiani falsò docebant, posse etiam viribus naturæ ita legem impleri, ut homo sine omni peccato, etiam veniali vivat. & hoc est, quod impugnat D. Hieronymus, & Concilium Tridentinum docet sess. 6. capite citato, hisce verbis: *Licet enim in hac mortali vita, quantumvis sancti & justi in levissima saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi: nam justorum illa vox est & humilis, & verax: Dimitte nobis debita nostra. quo fit, ut justi ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sentire debeant, quo liberati jam à peccato, servi autem facti Deo, sobriè, justè, & piè viventes, proficere possint per Christum Jesum: per quem accessum habuerunt ad gratiam istam.* Et ratio manifesta est: quia finis Legis est charitas, amicitia cum Deo, & status gratiæ, quæ venialia peccata non tollunt. Hinc alij peccatum mortale simpliciter dicunt esse contra legem, veniale autem secundum quid; alij, mortale esse contra legem & finem legis, veniale verò præter legem.

Ita S. Thomas. Nec aliter illa, quæ ex D. Thoma in cap. 3. ad Galat. adfers, intelligenda sunt, aut quæ ex cæteris fallaciter producis. Ut rectè moneat Pererius in cap. 7. ad Rom. in voce *perfectè æquivocationem cavendam* esse.

Objicit deinde ex Jansenio lib. 3. de Gratia c. 13. Nihil esse in S. Augustini doctrina certius, quàm esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantùm infidelibus, sed fidelibus quoque & justis volentibus & conantibus, secundùm præsentem, quas habent vires, sint impossibilia. Re. Jansenio opponimus 1. Concilium Tridentinum suprâ relatum sess. 6. c. 11. *Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti debet, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia.* 2. Opponimus auctoritatem Pij V. & Gregorij XIII. Pontificum, à quibus hæc Michaëlis Baij propositio damnata ordine 54. *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso Augustino tribuitur, cum Pelagij sit.* Asserebat nimirum Bajus, Deum homini in natura lapsa præcipere impossibilia, quæ cum Jansenij sit, damnata jam ante est in Bajo. 3. Opponimus sententiam Innocentij X. quæ hæc est: *Aliqua Dei præcepta justis volentibus & conantibus, secundùm præsentem quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant. Quam propositionem temerariam, impiam, blasphemam, & hereticam pronuntiat.* Hæ Concilij & Pontificum sententiæ nobis satis sint. De cætero lege auctores, à quibus illæ quinque Jansenij propositiones ad amussim refutatz sunt.

Cætera, quæ injicis frivola, aut frigida, aut falsa sunt, nec digna quæ refellantur. tantùm hoc agis, ut horridam illam ac impiam Lutheri & novatorum doctrinam de *ἀδυναμία*, & impossibilitate, de libertate & obedientia legis, pallies; quererisque à Jesuitis hanc calumniam vobis imponi. Non hoc Jesuitæ tantùm faciunt, sed Concilium Tridentinum, & cum eo omnes Catholicæ Ecclesiæ doctores. Et quæ profers, tam involuta sunt & hiulca, & heterodoxa, ut nec ipse videaris intelligere quid dicas. Modò enim dicis, nos à legis obedientia non *in totum*, sed *in tantum* esse liberatos, & illud *in tantum* dicis intelligi debere, i. quoad *justificandi ἀδυναμίαν, & impotentiam, supposito lapsus intervenit.* Quasi verò hîc agatur de justificatione primâ, quæ gratis fit per Sacramenta

mortuo-

mortuorum, *Baptismum* videlicet, & *Pœnitentiam*: *Principium enim meriti non cadit sub meritum*. At quaestio hic est, an homo iustus possit cum gratia divina servare mandata Dei, augere iustitiam, & mercedem vitae aeternae accumulare, hoc vos pernegatis, secus quam Catholica Ecclesia doceat. Sanè Christus ut consuleret infirmitati & saluti hominum, Pœnitentiae Sacramentum instituit, per quod è statu peccati homo rediret in statum gratiae. & hoc Sacramentum vos lapsis sustulistis, ne redire possint in gratiam. Quomodo non ab lege absolvis homines, qui contra legem Christi docetis tot haereses? 2. dicis vos liberatos esse à maledicto Legis, itane à maledicto Legis liberi estis, qui legem docetis non posse servari? & violatà Lege omnia maledicta Legis trahitis in capita & damnationem hominum? 3. Dicis vos à rigore Legis liberatos esse, contra quam Christus docet Matth. 5. v. 17. *Non veni solvere legem, sed adimplere*. In quo tu tamen maledictum Legis ponis, nescio quid infanius à te dici potuerit. Quid enim Christus ab eo versu usque in finem capitis aliud docet? quam velle se praecepta naturalia & moralia absolvere, perficere, & exornare etiam addendo consilia, nova Sacramenta, & uberiores gratias, ipsamque deinde legem moralem, quam ordine explicat, supra iustitiam Pharisaëorum multò exactius sanctiusque, non solum quoad actus externos, sed internos servari? quæ si tu ad *maledictum* Legis & laxitatem mandatorum Dei trahere velis, *maledictus* sanè tu nobis Legis interpret es. Conclusio tuatandem hæc est. Lutheranis est libertas à lege, non licentia. Imò summa licentia vobis est: nam Baptismus ex doctrina Lutheri absolvit vos ab omni lege. Deinde justificatio impletioque Legis ex doctrina Lutheri per solam fidem habetur, quæ facit ut nulla peccata, quantumvis enormia contra Decalogum, vobis imputentur. Et quæ non peccandi licentia ex hoc haeresis vestrae principio? Judæis exprobat S. Stephanus Act. 7. *Acceperitis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis*. Aut ut Apostolus ad Galat. 5. *Data vobis est lex ordinata per Angelos in manu Mediatoris*. nimirum Moyfi. Nos ex ore & manu ipsius Christi veri Mediatoris accepimus legem, *qui melioris Testamenti est Mediator, quod in melioribus repromissionibus est sancitum*. Hebr. 8. Et vos heterodoxi legem tam sanctè præscriptam, tam dilucidè à Christo & Apostolis explicatam, tot martyrum sanguine obsignatam, tot Sanctorum exemplis, & testimonijs confirmatam, non modò quod transgresso-

gressorum liberè violatis, sed quod hæreticorum est, impiè docetis, servari non posse. Nos cum S. Hieronymo in explic. Symboli, & S. Augustino serm. 191. *Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse servari.*

Relatis Patrum sententijs res poscit, ut & Caroli Magni iudicium jungamus, ad hunc enim provocatum est.

Caroli Magni iudicium de observatione mandatorum Dei.

Adversarius nihil ex Caroli Magni testimonijs produxit, præter pseudo-Carolinos libros, nos igitur vera ex veris Carolinis constitutionibus sistamus. quando in Capitularibus Caroli Magni, & Synodis Carolinis nihil frequentius commendatur, quàm ut pueris & omnibus Christianis tradatur *oratio Dominica, Symbolum fidei, & lex Decalogi* à Deo præscripta, quæ fundamenta dicit esse Christianæ religionis; non ut speculativè sciatur, sed practicè exerceantur. Hinc Patres in Concilio Aquisgranensi anno Christi 789. habito, ordiendo à primo Decalogi præcepto, singula exponunt, quæ & Carolus observari voluit, diversisque ab eo legibus, in Capitularium libris confirmata reperias, gravissimis etiam pœnis in transgressores constitutis: ut tyrannum facere necesse sit Carolum Magnum, si quis dixerit leges à Deo præscriptas servari non posse, quas ille tam severis pœnis, & plerumque capitalibus supplicijs exegit. Pauca recitemus ex multis.

Lib. 6. Capitularium cap. 28. *Qui immolat dijs occidatur.* Et quæ non supplicia Francorum Annales in perfidos & perjuros toties Saxones, relapsosque à Baptismo ad idololatriam referunt? Quod deinde in Capitulari pro partibus Saxoniarum multo severius sancitur can. VII. *Si quis deinceps in gente Saxonum inter eos latens, non baptizatus, se abscondere voluerit, & ad Baptismum venire contempserit, paganusque permanere voluerit, morte moriatur.* Lib. 6. cap. 100. *Si quis quolibet modo blasphemiam in Deum jactaverit, ab Episcopo vel Comite ipsius pagi carcere mancipetur ad satisfactionem, & publica pœnitentiâ mulctetur.*

DDDD

Lib. 7.

Lib. 7. cap. 285. *Qui Mathematicos, Ariolos, Aruspices, Vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite puniatur.*

Lib. 6. cap. 7. *Qui percusserit Patrem suum, aut matrem, morte moriatur.* Cap. 8. *Qui maledixerit Patri suo, vel matri, morte moriatur.*

Lib. 7. cap. 200. *Die Dominico à rurali opere, id est, ab aratro, vinea, sectione messis, excussione, alijsque servilibus censibus abstinendum; secus qui fecerit, non in laicorum districtione, sed in Sacerdotis castigatione consistat. Contrà jubet Carolus tot legibus, ad Missam & verbum Dei audiendum convenire.*

Lib. 6. c. 1. *Quicumque effuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis illius.* Cap. 5. *Qui hominem percusserit volens occidere, morte moriatur.* Cap. 26. *Maleficos non patiaris vivere.*

Lib. 6. cap. 36. *Qui mœchatus fuerit cum uxore alterius, & adulterium fecerit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.* Cap. 32. *Homo si dormierit cum muliere fornicando, vapulabuntambo.* Lib. eodem c. 32. *Fornicatio laqueus mortis & puteus inferni, & vorago perditionis dicitur, ac merito ob id punienda.*

Lib. 7. cap. 184. *Qui contra legem furtum perpetravit, secundum legem moriatur.* Lib. 6. cap. 113. *Si quis Ecclesiam per sacrilegium violaverit, capitali sententiâ vindicetur.*

Lib. 6. c. 127. *Si quis Episcopo vel alijs ministris sancta Ecclesia injuriam fecerit, jubemus eum tormentis subjici. Si sancta Oratoria, vel divina ministeria conturbaverit, vel Litaniam everterit, capitali supplicio subjaceat; si autem contumeliam tantum fecerit, tormentis, & exilio tradatur.*

Lib. 6. cap. 325. *Sub pœna capitali, sacrilegia, adulteria, prædationes, vastationesque à quibuscunque fieri prohibemus. Nam ut sacra Scriptura ait: neque sacrilegi, neque adulteri, neque prædones, vel vastatores, qui sunt raptores, regnum Dei possidebunt. Quid verò de alijs Sacrilegijs Carolus?*

Lib. 6. c. 308. *Nullus, sicut Canones Ecclesiastici prohibent, Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consistentem, sive viduitatis continentiam professam, vel sui proximam generis &c. illicito connubio, aut vi, aut consensu, accipiat conjugem. Quia nec verum poterit esse conjugium, quod à meliori proposito deducitur ad deterius, & sub falsi nominis copulâ, incestivâ pollutione, & fornicationis immunditiâ perpetratur. Hoc verò*

nefari

nefas si cuiuslibet sexus homines agere tentaverint, etiamsi nullus accusator sit, omnimodis separati exilio perpetuo relegentur. Cap. 309. Scire vos convenit, quia blasphemiam Deo irrogat, qui cum Deo sacrata, vel cum velata femina se commaculat. Cap. 311. Sacrarum virginum violatores sacrilegi, & juxta Apostolum, filij perditionis esse noscuntur, quos Ecclesia merito puniat. Cap. 319. Jubemus omnes scire, omnibusque populis Sacerdotes predicare, atque sub pœna sacrilegij denuntiare, quantum malum & quam maximum flagitium sit cum Deo devotis fœminis, viduis, vel virginibus, sive cum velatis, sive cum Deo devotis, maximèque cum Sanctimonialibus, & sacratis Deo virginibus, vel viduis, tam in monasterijs, quàm extra commisceri. Nam hoc peccatum duplex esse, non dubium est. Quid ad hæc Lutherus vester? Probabitne has Caroli leges, quibus damnatus antequam natus? verum, cum his alijsque Ecclesiæ legibus se obnoxium videret, cui mirum, quòd ad conscientiam quoquo modo sopiendam, hominem Christianum ab omni prorsus lege, tam divinâ quàm Ecclesiasticâ liberum pronuntiarit? Pleni sunt Capitularium libri de his sacrilegijs, de raptu viduarum, sponсарum, conjugum, de cæteris vitijs, & flagitijs, in quæ tot pœnæ, & supplicia capitalia constituta sunt; qualia & in Capitulari pro partibus Saxoniz à Ferdinando Episcopo nostro Romæ ex bibliotheca Vaticana allata, promulgataque legis, inter quæ etiam can. III. hæc Caroli lex: *Si quis sanctum quadragesimale jejunium pro despectu Christianitatis contempserit, & carnem comederit, morte moriatur.* Et quis major despectus Quadragesimæ, quàm ex ea hæresin facere? docereque Christianos nullo hujus jejuniij præcepto obligari?

Quid nunc tibi videtur Nifani? Liberumne Christianum hominem ab omni Lege censuit Carolus Magnus? aut legem servatu impossibilem docuit cum Luthero & novatoribus, qui tam severe in transgressores animadverti voluit? & tot præterea legibus ab Apostolis, Concilijs, & Patribus præscriptis, Clerum, Religiosos, & populum ad legem Dei conformavit? Non ob politicam, ut fingitis, disciplinam, sed ne ira Dei provocetur transgressione mandatorum Dei, æternæque salutis jacturam faciant prævaricatores. Hinc toties repetit illud Apostoli ad Galat 3. *Manifesta sunt opera carnis, &c. Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

CAPUT IV.

*De V. præceptis Ecclesiæ, et Caroli Magni legibus,
quibus adversus Lutheranos confirmantur.*

PRæter Decalogi præcepta, quæ juris divini sunt, quinque sunt præcepta, omnibus Christianis communia, obligantque Christianos in conscientia. Nam qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, docet nos Christus Matth. 18. Hoc illud Cypriani & August. lib. 4. de Symb. c. 10. Non habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Habet enim Ecclesia potestatem ferendi leges, ut quæ per eam immediatè præscribuntur, mediatè à Deo præscripta intelligantur: Omnis enim potestas à Deo est. Rom. 13. Accedit consuetudo universalis Ecclesiæ ab Apostolorum ævo traducta, quæ & ipsa legem fecit. Disertè Augustinus Epist. 86. ad Casulanum: In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel instituta Majorum, pro lege tenenda sunt. Planius etiam Epist. 118. c. 1. ad Januarium: Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, & statuta retineri: sicuti quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in caelum, & Adventus de celo Spiritus sancti, anniversariâ solemnitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrerit, quod servatur ab universa, quacunque se diffundit, Ecclesia.

Igitur I. Præceptum Ecclesiæ est de Festis diebus servandis, in quibus pars cultûs divini & Christianæ religionis agitur. Inter festos autem dies, festum Dominica omnium inter Christianos antiquissimum est, idque ob mylterium, memoriamque resurrectionis Christi institutum est, ut Sabbato succederet, quando jus divinum poscebat, ut unus dies

dies hebdomadæ dicaretur cultui divino, & cærimonialia Legis veteris, in promulgatione novæ Legis, festo Pentecostes abrogata erant. Igitur cum jure divino præceptum, ut aliqui dies festi servarentur, nec certi dies jure divino determinati sint, necesse est, ut illa potestas determinandi penès Ecclesiam relicta fuerit: inter quos festos dies prima, ut diximus, est Dominica dies, cujus & Joannes 2. Apocalyp. meminit: *Ego Joannes fui in Spiritu in Dominica die.* Quare Augustinus lib. 22. de Civit. Dei. c. 30. *Dies Dominicus Christi resurrectioni consecratus est.* Et ferm. 251. *Dominicum diem Apostoli religiosâ solemnitate habendum sanxerunt.* Ambrosius ferm. 62. *Dominica nobis venerabilis & sollemnis est.* Ad hunc modum cæteri Patres, Clemens Can. 65. Apostolor. Ignatius Epist. ad Magnesianos, Justinus Apol. 2. Clemens Alexandrinus lib. 7. Strom. Origenes hom. 7. Athanasius, Hieronymus, alijque ad Apostolicam institutionem referunt.

Præter hunc Domini diem, colit Ecclesia Pascha, Natalem Christi, Pentecosten, Ascensionem, ex eadem Apostolica institutione; præterea Circumcisionem, Epiphaniam, Dominicam in Albis, quorum frequens mentio apud antiquos Patres, quibus accessere festa SS. Trinitatis, Corporis Christi, & Transfigurationis Domini.

Demum celebrantur in Ecclesia Sanctorum dies, B. Virginis Deiparæ, Apostolorum, Martyrum, aliorumque Sanctorum, ex eadem Ecclesiæ auctoritate, quæ ab Apostolorum ævo hosce servavit, uti constat ex Concilijs, & SS. Patribus, & praxi universalis Ecclesiæ. Ratio denique hujus fundata est in divinis Literis: instituuntur enim hi festi dies ad recolenda divina beneficia, quibus consummatio alicujus Sancti, & triumphus de diabolo, & accessio Civis ad sanctam Civitatem, aliaque ex Sanctorum meritis & gloriâ peraguntur. Neque Christi Ecclesiæ detrahi debet potestas, quam vetus Ecclesia habuit in festis diebus instituendis. unde pro temporum varietate, alij atque alij hujusmodi dies instituti sunt.

In hac Ecclesiæ doctrina, cultuque festorum, Carolus Magnum consentientem habemus. Nam Capitularium lib. 1. c. 164. ita Carolus præscribit: *Hæ sunt festivitates in anno, quæ per omnia venerari debent: Natalis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evangelistæ, Innocentium, Octava Domini, Epiphania, Octava Epiphaniæ. Purificatio S. Mariæ, Pascha dies*

DDDD 3

octo,

oſto, *Litania Major*, *Aſcenſio Domini*, *Pentecoſte*, *S. Joannis Baptiſte*, *Sanct. Petri & Pauli*, *S. Martini*, *S. Andrea*, de *Aſſumptione ſanctæ Mariae interrogandum relinquimus*. Lib. 2. Capitularium multo exactius hi dies feſti præſcribuntur: additurque *Aſſumptio B. Virginis*, aliique *Martyrum* dies celebrandi. Libro deinde 6. Capitularium, ruruſum hi dies decernuntur, interque hoſ feſtum *Aſſumptionis B. Virginis*. Pari modo recensentur decernunturque feſti hi dies in Concilio Moguntino Can. 36. & 37.

His poſitis à Lutheranis primùm requirimus: quare diem *Dominiſmum*, quare *Pafcha*, *Natalem Chriſti*, *Pentecoſten*, *Aſcenſionem*, ceteroſque dies feſtos Domini, Chriſtiſque nobiſcum ſervent? quæ nulla expreſſe Scriptura jubet ſervare, aut à Chriſto inſtituta memorat; ſed tota illorum celebratio cultuſque à Concilijs, & Patribus refertur vel ad Apoſtolicam ordinationem, vel Eccleſiæ inſtitutionem, vel ad Traditionem ab Apoſtoliſ, & primorum ſæculorum uſu cultuſque deductam? Hic abire illoſ neceſſe à falſo ſuo principio, quo docent, nihil ſervandum colendumque, niſi quod expreſſe Scriptura præſcribit: Ut vel hi feſti dies illiſ abrogandi, aut nobiſcum ad Eccleſiæ inſtitutionem ac Traditionem recurrendum ſit: quibuſ tamen nihil cum Auguſtanâ confeſſione & Apoſlogia magiſ deteſtabile, quàm *Traditio Eccleſiæ*. Quo deinde expreſſo verbo Dei demonſtrabunt, Sabbathum commutatum in diem Dominiſcum? aut *Pafcha*, *Natalem Chriſti*, *Aſcenſionem*, *Pentecoſten*, ceteroſque feſtos dies Chriſtiano ritu ſervandos, colendoſque eſſe? Par eſt ratio de antiquiſſimiſ Sanctorum feſtiſ, ut *B. Virginis*, & Apoſtolorum, & Martyrum, quæ ex eadem Eccleſiæ auctoritate inſtituta ſunt. Nam cui credibile, Apoſtoloſ ſuoſ poſt obitum dieſ feſtoſ mandaviſſe celebrari? Calviniſtæ, etſi aliquanto conformiùſ ſuiſ hiſce iſdem principijs agant, dum feſtoſ Sanctorum dieſ abrogant; ſi tamen rogentur, cur diem Dominicum, cur Natalem Chriſti, *Pafcha*, *Pentecoſten*, & Chriſti feſtoſ dieſ celebrent cum Catholicis? ad inſtitutionem Apoſtolicam, ordinationem Eccleſiæ, & Traditionem recurrendum eſt. Contra Lutheran, ſecus quàm Calviniſtæ, feſtoſ Apoſtolorum dieſ, feſta quædam *B. Virginis*, & *Michaëliſ Archangeli* celebrant, quanquam non uno modo, alibi integre feſti, alibi ex parte, permiſſo etiam opere ſervili, ſenſimque ad Calviniſtas deſlectunt; quemadmodum exutiſ ſacrorum veſtibuſ, submo-

submotis cereis & luminibus, alijsque Lutheranae Augustanae confessionis ritibus proscriptis, alij aliter hæc pro arbitrio servant. Hinc videas Nifanium eodem habitu, eodemque pallio nigro Bilsfeldia, quo Calvinianum Ministrum, sacris operari, festosque dies Sanctorum abrogasse, ut sensim Lutherus in Calvinum transformetur. cum universalem, quam audiant, Matrem Ecclesiam non habeant; omniaque hæc in potestate Magistratus cujusque politici, & arbitrio prædicantium posita sint. Sanè nec Carolum Magnum, nec quæ Caroli Magni ætate fuit Ecclesiam, hoc cultu religionis sequuntur.

II. Præceptum Ecclesiæ duo jubet: Nimirum ut festis diebus omnes intersint sacrificio Missæ; deinde ut vacent ab opere servili. Utrumque ex antiquis Concilijs & Patribus assertum habemus. *Agathense* enim Concilium ante mille annos in Gallia habitum cap. 47. sic præscribit: *Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine precipimus, ita ut ante benedictionem Sacerdotis nemo egredi præsumat: quod si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur.* Quæ etiam verba Legis hujus, cap. *Missas*, de Consecrat. dist. 1. decernuntur. Idem statuitur in *Laodicensi* Concilio ante MCC. annos c. 29. In *Aurelianensi* Can. 27. In Concilio Generali *Constantinopolitano* VI. Quod can. 8. jubet die Dominicâ audire facrum, & nulla opera corporalia seu servilia fieri. Azorius lib. 7. Instit. cap. 1. ab exordio nascentis Ecclesiæ hanc Legem invaluisse censet, tam consuetudine, quam ex præscripto canone Apostolorum, qui in cap. *Omnes fideles*, de Consecrat. dist. 1. recitatur: *Omnes fideles, qui conveniunt in Solemnitatibus sacris ad Ecclesiam, & scripturas Apostolorum & Evangelistarum audiant; qui autem non perseveraverit in Oratione, usque dum Missa peragatur, nec sanctam Communionem percipiunt, velut iniquitates Ecclesiæ commoventes, convenit communionem privari.* Quemadmodum hosce ritus nascentis Ecclesiæ, conventusque ad mysteria, multis describit *Justinus* Apolog. 2. *Palladius* in historia Lausiaca cap. 69. *Hieronymus* in Vita Paulæ, alijque Patres.

Caroli Magni leges hinc si consulamus, nihil testatiùs desiderari potest. Capitularium lib. 1. cap. 81. *Statuimus quoque, secundum quod & in lege Dominus præcepit, ut opera servilia diebus Dominicis non agantur sicut & bonæ memoriæ Genitor meus in Synodalibus edictis mandavit; sed ad Missarum solemnias, ad Ecclesias undique convenient, & laudent Deum pro omnibus*

nibus bonis, quæ nobis in illo die fecit. Eadem prorsus legis in constitutionibus Caroli Magni, lib. 5. Capitularium cap. 188. *Si quis die Dominico opera servilia fecerit, ab ipsis Sacerdotibus poenitentiam juxta modum culpe accipiat, quod & in præcipuis festivitibus observari placuit, quod si Sacerdotes eos corripere nequiverint, tunc à judicibus ad Sacerdotes adducantur, eisque obedire in omnibus faciant.* Capitularium l. b. 7. c. 202. *Ante Missam expletam nemo egredi præsumat.* Addit. IV. c. 40. *Populus non ante discedat, quàm Missæ solemnitas compleatur.* Lib. 5. cap. 220. *Omnis Presbyter die Dominico cum psallentio circumbeat Ecclesiam, unà cum populo, & aquam benedictam secum ferat.* Ad hunc modum in Concilio Moguntino, Turonensi, cæterisque Concilijs Carolinis nihil frequentius commendatur, quàm Missarum solemnitas cum omni attentione & pietate frequentanda esse. Quod & in Capitularibus Theodulphi legas: adeoque Carolus in hoc sollicitus, ut Episcopos & Sacerdotes caltra sequi voluerit, qui Missarum solemnitas peragerent, ne milites dies festos sine sacrificio Missæ transigerent, quemadmodum hæc suprà relata sunt. Longum & supervacaneum hinc singula referre. Adde Caroli Magni exemplum, quem nec diem Dominicum, nec festum ullum prætermisisse constat, quin sacrificio Missæ interfuerit, ut vel inde Francorum Annales tam diligenter memorent loca, ubi Natalem Christi, ubi Pascha, ubi Pentecosten peregerit, & Romæ Pontifici celebranti, sacrificio Missæ, toties altari adstiterit: atque si publicè non vacaret interesse sacris cum populo, aderant in aula Episcopi & Sacerdotes, parata erat Capella domestica cum omni sacrificali ornatu ad quotidianum etiam Missæ sacrificium. Et cui credibile, ut quas alijs leges præscripserat, ipse prætermitteret?

Hic verò etsi Lutherani die Dominico, cæterisque festis diebus ab opere servili utcunque vacent, Ecclesiam frequentent, sacrum exercitium, cœnamque ritu suo peragant, & quàm proximè inter omnes novatores Catholicis accedant, nullum tamen verum religionis sacrificium Ministri Deo offerunt: ideo nec ad sacrificium Missæ conveniunt, eò quòd Sacerdotes non sint, nec Episcopos habeant, à quibus Sacerdotes consecrari possint, uti suprà toties demonstratum. Quod cum Lutherus primum abrogavit in Ecclesia, ideoque novos & inauditos ritus subrogare, Liturgiæ libros, Canonem Missæ, & consecrationis formam tol-

lere

lere necesse habuerit; consequens est, populum singulis Dominicis festisq; diebus vero & præstantissimo religionis cultu, fructuq; sacrificij defraudari. Nam quod Lutherani retinent exercitium sacrum, id sicca tantum Missa est, qualis in navibus sine consecratione & oblatione hostiæ peragi solet, vel lectâ tantum Epistolâ, Evangelio, & alijs quibusdam orationibus, quam deinde Calvinistæ & alij novatores ad plebeios psalmos contraxere, in quibus nihil præter umbram & larvam Sacrificij relinquitur populo: atque ut hanc imposturam tegant, (quod est iniquissimum) Catholicos artolatriæ & idololatriæ reos faciunt, quod sub specie panis & vini Christi corpus & sanguinem in Sacrificio Missæ adorent. Et cum sub Carolo Magno, ejusque ætate non alio cultu religionis sacrificium Missæ peractum sit, consequens deinde est, Carolum Magnum ab una idololatria barbararum gentium, Saxoniam ad aliam idololatriam Christiano hominî æque detestabilem traduxisse. id licet nefas sit Christiano hominî cogitare, Prædicantes tamen populo persuadere possunt. Tantum in mysterijs Ecclesiæ operatur mysterium iniquitatis. *O pastor & idolum!* (clamat Zacharias Vates) qui hæc doces, quam rationem dabis supremo judici?

III. Præceptum Ecclesiæ est de *jejunio*. inter hæc verò primò est jejunium Quadragesimæ, deinde Quatuor temporum, post vigiliarum certarum, aliaq; de quibus Bellarminus & scriptores passim. Fundamentum hujus præcepti rursus est in potestate Ecclesiæ ferendi leges. & hæc potestas rursus fundata est in Scriptura, deinde in Traditione, Concilijs, Patribus, & praxi totius Ecclesiæ Catholicæ. Ut quemadmodum Ecclesia festos dies, & in his Sacrificium Missæ, vacationemq; ab opere servili, ita certa jejunia certis legibus præscribere potuerit. Quibus constitutis, refelluntur simul omnia quæ hæretici hic objiciunt, cum Ecclesia universalis in decretis fidei & morum errare non possit; & ut hujusmodi leges ferat, potestatem acceperit à Christo: Ut quemadmodum verus Ecclesia, ita quoque Christi Ecclesia sua jejunia ad fructum bonorum operum & cultum religionis haberet. *Bona est*, inquit Angelus ad Tobiam, *oratio cum jejunio & elemosyna*. Ac cæteris prætermisiss, id vel ex uno Quadragesimæ jejunio, quod novatores, cum cæteris Ecclesiæ jejnijs proscripserunt, evidens est I. Ex Canone Apostolorum, II. Ex Concilio Nicæno can. 5. Laodiceno can. 49. III. Ex SS.

E E E E

Patri-

Patribus, quorum nullus est tam inter Græcos, quàm Latinos Patres, ut Bellarminus docet, qui non Quadragesimæ aut jejuniij Christianorum, vel ab eo ipso Apostolorum ævo meminerit, quos ille lib. 2. c. 14. longâ serie recitat, haud secus, quàm alij scriptores. Ex his unum alterumve sistamus.

S. Ignatius ex Christi discipulis, ad Philip. scribit: *Jejunandam esse à fidelibus Quadragesimam, quia imitationem continet conversationis Dominicæ.* Ambrosius serm. 34. *Quisquis Christianus jejunando non impleverit Quadragesimam, prævaricationis & contumaciæ reus tenebitur.* Serm. 26. & 34. *Quadragesimam nobis Dominus suo jejunio consecravit.* Hieronymus Epistola ad Marcellin. *Nos unam Quadragesimam, secundum traditionem Apostolicam, tempore nobis congruo jejunamus: Non quòd & per totum annum, exceptâ Pentecoste, jejunare non liceat, sed quòd aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.*

S. Augustinus serm. 62. de Tempore: *Alijs diebus jejunare remedium est, aut præmium; in Quadragesima non jejunare, peccatum est.* Serm. 69. de Tempore: *Sanctum ergo & sacratum Quadragesimæ tempus, quod statim ab initio cœpit justos ab injustis discernere, bonos à malis, Gentiles à Christianis, & fideles ab hæreticis separare.* Quæ deinde S. Augustinus scribat de Quadragesimæ mysterijs leges serm. 69. citato Lib. 2. de doctr. Christ. c. 16. Lib. 1. Quæst. super Gen. 169. Lib. 2. de consensu Evang. c. 4. Tract. 17. in Joannem. Quæ præterea de ciborum delectu pertractet, leges lib. 30. contra Faustum c. 5. Lib. 1. de morib. Eccles. Cath. c. 3. Lib. 2. de morib. Manichæorum c. 13. Concilio Carthag. 4. cap. 8. cui Augustinus interfuit. Demum ita Augustinus Epist. 86. ad Casulanum: *Ego in Evangelicis & Apostolicis literis, totoque Instrumento, quod appellatur Testamentum novum, animo id revolvens, video præceptum esse jejunium.* Eadem Epistolâ addit de jejuniij tempore: *Christianos nempe nec die Dominicâ, nec à Paschate ad Pentecosten solère jejunare.* Quapropter inquit: *Quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum.* Igitur sicut Ecclesia Quadragesimæ tempus ante Pascha, ita cæteros jejuniorum dies ex causis, de quibus Concilia & Patres, determinavit. Tanta verò Christianorum primis sæculis in servandis jejnijs fuit religio, quantus in omnibus alijs fervor eorum posteriores ætates superavit, etiam Justiniani

niani Imperatoris tempore, qui cum ob ciborum inopiam macella aperiri permisset, nullus tamen Christianorum carnes emere vilis, uti hæc Nicephorus lib. 1. Hist. cap. 32. perhibet. Longum per huiusmodi exempla & testimonia antiquitatis ire, quanquam in his satis esse possit. Novatores in causa sua non alios habere Patronos constat, quam antiquos hæreticos, Eustathianos videlicet, Aërianos, à quibus jejunia Ecclesiæ damnata. quos cum Epiphanius hæresi 75. oppugnarit, & Ecclesia damnarit, novatorum nostrorum causa cum his simul prædamnata est. Nunc Carolus Magnus accedat.

Caroli Magni leges de jejunio Ecclesiæ.

IN Capitularium lib. 1. c. 48. ita primùm sanxit: *Ecclesiastica à Sacerdotibus jejunia constituta, sine rationabili necessitate non solvantur. Quod & in Aquilgranensi Concilio Can. 48. & in Carolinis Constitutionibus lib. 2. c. 7. Omnes laicos monemus, ut honorem Ecclesiasticum conservent, & dignam venerationem Episcopis, & Sacerdotibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum suis devotè concurrant, & jejunia ab illis communiter indicta, reverenter observent, & suos observare doceant, & compellant.*

Lib. 5. cap. 86. *Constituimus, ut quatuor anni tempora ab omnibus cum jejunio observentur, id est: in Mense Majo, hebdomadâ primâ, feriâ IV. & VI. & Sabbato veniant omnes ad Ecclesiam horâ nonâ, cum Litanis ad Missarum solemnias. Similiter in mense Junio, hebdomadâ secundâ, feriâ IV. & VI. & Sabbato jejunetur usque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abstineatur. Similiter in Mense Septembri hebdomadâ tertiâ, & in Mense Decembri hebdomadâ quâ fuerit plena ante Vigiliam Natalis Domini, sicut & in Romana Ecclesia traditum est. Vides, ut Carolus omnia ad morem & institutum Romanæ Ecclesiæ conformare voluit. Eadem prorsus habes in Concilio Moguntino can. 34. Eadem præcipiuntur lib. 6. Capitularium c. 105. *Magnam curam habeant, ut quatuor temporum jejunia à fidelibus diligenter custodiantur.* Lib. 7. Capitularium cap. 98. *Jejunium quatuor temporum & ipse Sacerdos observet, & plebi denuntiet observandum.* Lib. 5. rursus cap. 87. *Quod si quis indictum jejunium superbiendo contempserit, & observare cum ceteris Christianis noluerit.**

EEEE 2

im

in Gangrensi Concilio præcipitur, ut anathematizetur, nisi emendare se studeat.

Lib. 6. Capitularium cap. 18. Jejunium XL. dierum ante Pascha præscribitur, Quadragesimæ videlicet jejunium, & præter hoc 40. dierum jejunium ante Natalem Christi, & post Pentecosten. & quamvis posteriora Canonicâ auctoritate destituantur, propter consuetudinem tamen plebis, & parentum suorum morem, observanda duxit.

Capite eodem: *Præter hæc legitima tempora jejuniis omnium feria VI. propter Passionem Domini jejinetur: sed & Sabbati dies à plerisque, quod in eo Christus jacuit in sepulchro, jejunio consecratus habetur.*

Carolus Magnus Epistolâ ad Fastradam Reginam & conjugem, quæ habetur tom. 28. Conciliorum Regiorum, scribit se cum exercitu ob victoriam contra Avars in Ungaria, ex consilio Sacerdotum tribus diebus fecisse litanias cum abstinencia à vino & carnibus, quod idem à Fastrada Regina petit fieri. Idem Carolus Epistola ad Offam Regem Merciorum acerbè perstringit, & accusat legatum Presbyterum Scotum ad se ex Britannia missum, quod carnes comederit in Quadragesima: ob quam infamiam Sacerdotes in Francia non sunt passi amplius apud se manere, idcircoque ad Regem reinitit judicandum & puniendum. Sed longè graviora sanxit ipse Carolus: Nam in Capitulatione pro partibus Saxoniarum, quæ habetur in Monumentis Paderbornensibus *Ferdinandi Episcopi nostri*, ab eoque ex Bibliotheca Vaticana primùm in lucem producta fuit, ita Carolus Capitulationis lege III. *Si quis sanctum Quadragesimale jejunium pro despectu Christianitatis contempserit, & carnem comederit, morte moriatur, sed tamen consideretur à Sacerdote, ne forte causa necessitatis hoc cuilibet proveniat, ut carnem comedat.* Tam sanctè, & rigide Carolus Magnus Quadragesimæ jejunium à Saxonum gente recens ad Christi fidem adducta, servari voluit. Quale judicium nunc pronuntiaret Carolus adversus Saxones nostros, Quadragesimalis jejunii contemptores? quale adversus Prædicantes, qui Aërii hæresin resuscitando populum Saxonicum ab omni jejunio Ecclesiastico absolvunt? Sanè si Carolo vivo hæc docuisses Nifani, quæ modò Bilfeldiæ doctes ex pseudo-Episcopi munere, de capite tuo tibi periclitandum fuisset. Facile nunc prætermitto, quæ de Quadragesima, & jejuniis Ecclesiasticis Carolinæ Synodi, Additiones Ludovici Pij ad Capitularium libros, Annales Franco-

Francorum toties memorant, ad quæ referas Capitulare Theodulphi can. 37. *Ipsa Quadragesima cum summa observantia custodiri debet.* Aut quod in Epitome Canonum ab Hadriano Pontifice ad Carolum Magnum transmissa, receptaque per Franciæ regnum can. 49. præscribitur: *Nullus Quadragesimale jejunium solvat.* Quibus ad cætera collectis, nihil evidentius est, quàm Carolum Magnum Lutheranum non fuisse, qui ad Romanæ Ecclesiæ formam, & fidem, omnia per Franciæ regnum quàm religiosissimè componi servarique ordinavit.

IV. Ecclesiæ præceptum de *Confessione* peccatorum quotannis semel faciendâ. Id etsi in concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. latum sit, ut quicumque vir, sive fœmina fidem & religionem professus, ususque rationis compos, semel saltem in anno confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam pœnitentiam totis viribus implere studeat, ut refertur in cap. *Omnis utriusque* de Pœnitent. & Remiss. additâ etiam pœnâ: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ coercetur, & moriens Ecclesiasticâ sepulturâ careat*: Caroli tamen tempore usus & consuetudo fidelium obtinuit, ut festo Nativitatis, Paschatis, & Pentecostes, alijsq; celebrioribus festis, confessionem facerent, & Eucharistiam sumerent: ut multis Caroli constitutionibus & Synodis constat, quibus ad frequentes confessiones peccatorum hortatur, ut Lib. 1. Capitularium c. 82. Lib. 7. c. 301. Eodem Lib. c. 294. Addit. 3. Ludovici Imp. c. 29. & 31. Tantus adhuc tum fervor erat Christianorum in frequentia confessionis, ne decreto annuæ confessionis opus esset, uti in Capitularibus Theodulphi can. 4. singulis diebus Dominicis Quadragesimæ confessio & communio commendatur.

V. Præceptum Ecclesiæ est de Eucharistia in Paschate sumenda, quod sub eadem pœna, quâ confessio in Lateranensi Concilio decretum, referturque cit. cap. *Omnis utriusque* de Pœnit. & Remiss. Olim Christiani primis nascentis Ecclesiæ temporibus quotidie sacrum corpus Christi suscipiebant, ut testari videtur Anacletus Epistola 1. referturque c. *Episcopi* de Consecrat. dist. 1. Postea Fabianus Papa præcepit, ut terminum in anno susciperent, nimirum in Natali Domini, in Paschate, & Pentecoste, in cap. *Et si non requentius*, de Consecrat. dist. 2. Idem in Turonensi can. 50, sub Carolo Magno præceptum, nempe ut laici ho-

EEEE 3

mines

minister in anno communicent, ex quibus terna etiam confessio deducitur. Sed de his supra actum est.

Ex his igitur postremis Ecclesiæ præceptis, non frequentiam à Lutheranis requirimus, sed proprium Sacerdotem, qui veram *potestatem Clavium* habeat, & veram potestatem consecrandi corpus Christi: & cum in neutro divino præcepto satisfaciant, nec veros Sacerdotes ecclesiæ Lutherana habeat, consequens est, nec præcepto Ecclesiæ satisfieri posse, ac populum tam Sacrificio religionis, quàm Sacramentis defraudari. Interim nummus Confessionis, oblatione quæ, cæterique ex eorum administratione proventus cedunt tam largè Prædicantibus, quàm Catholicis Pastoribus. Et quæ ex his prosperitas, nisi ut mortuis Prædicantibus, filiorum hæreditas passim sit domestica paupertas. Ita verò

De malè quæsitis, non gaudet tertius hæres.

C A P V T V.

An Christus secundum humanam naturam sit filius Dei adoptivus?

DUAS nobis controversias movet Nifanius cum suis novatoribus ex Concilio Francofurtensi, quod agente Hadriano Pontifice, & præsentè Carolo Magno, sub annum Christi 784. à CCC. Episcopis est celebratum. Prima controversia est de Filio Dei adoptivo, ex hæresi *Felici Urgelitani*, & *Elipandi Toletani* Episcopi, quæ in hoc Concilio damnata est. Altera est de adoratione & cultu Imaginum. De prima agam primò. Qua in re primò certum est, Deum habere filios adoptivos: Rom. 8. *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum.* Ad Gal. 4. *Ut adoptionem filiorum reciperemus.* Ita S. Thom. q. 23. Quæstio nunc est, an Christus sit Filius Dei adoptivus? Certum verò est, hanc Felici & Elipandi hæresin in hoc Concilio damnatam esse, quod primum constat ex libro Sacrosyllabo Episcoporum Italiæ, ex Synodica Episto-

Epistola Concilij ab Episcopis Gallia & Germania, ex Epistola Caroli Magni ad Episcopos Hispania; deinde ex ipso Concilio Francofurtensi. Ita enim Canon. 1. Concilij: *Ubi in primordio Capitulorum exortum est de impia & nefanda heresi Elipandi Toletanae sedis Episcopi, & Felicis Orgelitanae, eorumque sequacibus, qui male sentientes in Dei Filio asseriebant adoptionem, quam omnes, qui supra sanctissimi Patres, & respondentes unā voce contradixerunt, atque hanc heresin funditus à sancta Ecclesia eradicandam statuerunt.*

Hanc damnatam Elipandi heresin Nifanius Catholicis per calumniam affingit, tanquam à Concilij, & Caroli doctrina discesserint, quæ mera calumnia est. Durandus quidem, & pauci cum eo Scotistæ senserunt Christum ut hominem, posse dici filium Dei adoptivum, seu quòd nulla hujus definitionis cognitio illis fuerit; quòdque acta hujus Concilij à Surio primùm Anno 1567. edita fuerint, seu quòd definitionem Concilij aliter explicandam censuerint, accedente Patrum quorundam auctoritate, quos inter Irenæus lib. 3. c. 21. Victorinus lib. 3. contra Candidum Arianum; nec rationes deessent plausibiles.

Verùm communis semper Catholicorum doctrina fuit, cum S. Thoma q. 23. art. 4. Christum nullā ratione posse vocari Filium Dei adoptivum, quantumcunque addatur *ut homo*. Ratioque fuit eadem, quæ à Concilio Francofurtensi, & ab Hadriano Pontifice redditur: quod qui adoptatur debeat esse alienus, & extraneus, saltem in gradu ad quem assumitur; Christus verò, quā homo, non est Deo extraneus, sed *proprius*, ac planè *suus*, & quidem in gradu filiationis, ut Theologi exponunt. Nec aliter jus Civile docet in Pandectis & Instit. de Adop. eò quòd adoptio sit assumptio alieni filij, qui verè filius non est, sed persona extranea: Est enim adoptare, *quasi optare ut sit, quod per naturam non est*. Hæc Catholicorum assertio præterea sumitur ex Concilio Arausicano, quod circa finem sic habet: *Quid est adoptio nisi caritatis copulatio? quā Pater adoptione sibi copulat Filium, quem proprium non habet*. Idem legis in libro *Sacrostylabo*, qui in Concilio Francofurtensi oblatus, & approbatus est: Porro, inquit, *adoptivus dici non potest, nisi is, qui alienus est ab eo, à quo dicitur adoptivus*. Cum ergo Christus non sit alienus à Deo, sed per intimam unionem ei conjunctus, non potest dici Filius adoptivus, quæ vox necessariò importat negationem conjunctionis substantialis cum ad-

optan-

optante. Unde in eodem libro dicit Concilium: *Carnem ineffabiliter ex virgine assumpsit, non adoptavit.*

Igitur hæ duæ propositiones in Concilio videntur damnatæ: *Christus homo est Filius Dei adoptivus.* Deinde hæc: *Christus ut homo, non est Filius Dei naturalis.* Elipandus enim, & Felix, ac cæteri ejus sectæ, non negabant Christum esse Filium Dei naturalem, sed dicebant hoc illi competere ut Deo, non verò ut homini, sub hac enim conditione dicebant ipsum esse Filium adoptivum. quæ apertè ostendunt, hosce hæreticos fuisse in re *Nestorianos*, & Christum divisisse in duas personas, creatam & increatam, dum in eo constituebant duos filios, *naturalem*, qui ipsi competit ut Deo, & *adoptivum*, qui ei dein tribuitur ut homini.

Verùm utrumne hanc propositionem, *Christus in quantum homo est Filius adoptivus*, damnarit Concilium, lis est inter auctores. Affirmat Vasquez, & qui cum illo sentiunt; negat Suarez, & qui cum eo faciunt Scholastici. Interim uterque convenit hanc propositionem esse falsam. in quo sensu damnata sit, disceptant: præsertim cum Suarez disp. 49. Sect. 3. & ex eo Severinus Binius in notis ad Concilium Francofurtense scribat: etsi Felicianæ hæresis ab Hadriano & Concilio Francofurtensi damnata sit, tamen non satis constare, qualis illa in particulari hæresis fuerit. Accedit, quod præter *naturalem*, & *personalem* filiationem, quâ Christus secunda persona Trinitatis constituitur, præterque filiationem fundatam in unione hypostatica, tertia filiatio sit fundata in gratia habituali & sanctificante, quâ homines dicuntur filij adoptivi. Hanc verò gratiam Christus habuit ejusdem rationis, cum eâ, quæ est in hominibus: quo modo nonnulli opinantur Christum dici posse Filium adoptivum, secus quàm Suarez disp. 49. Sect. 4. Vasquez disp. 89. aliique sentiunt.

Altera similiter propositio: *Christus in quantum homo, non est Filius Dei naturalis*, plus difficultatis habet in modo explicandi: etsi ea communis Doctorum sit sententia, atque eodem modo sumatur ex definitione Hadriani Pontificis, & Concilij. Nam uti ex eâ negatur, Christum esse Filium Dei adoptivum secundum humanam naturam, ita ex eadem asseritur Christum ut hominem esse filium proprium & naturalem: quemadmodum ad Rom 8. dicitur: *Proprio filio non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Difficultas ex eo nascitur, quòd Filius naturalis sit, qui per naturalem generationem à Patre procedit, quæ est origo vi-

ventia

sentis à vivente, conjuncta in similitudinem nature. Triplex hīc Theologorum sententia in modo explicandi. Una Suarez disp. 49. sect. 1. & 2. à quo respectu generationis divinæ & æternæ hæc analogica dici possit. Altera Petri Hurtado disp. 83. Tertia Basilij Legionensis tom. 1. variarum disp. relect. 4. Lugonis disp. 31. Wadingi disp. 11. Alberti Magni, Capreræ, Lorcamī & aliorum. Hic nobis Nifanius, qui in priori propositione de Filio adoptivo tantum se Theologorum censorem obtulit, suum judicium interponat; & rem, quæ ex definitione Concilij, & Patrum indubitata est, explanet: ut ex Lutherana Theologia & subtilitate, Catholicis lumen affundatur, intelligamusque, quo nimirum modo Christus *ut homo* dici possit ac debeat Filius Dei naturalis. Hic tu eādem fraude posses nobis ex diversis Scholasticorum sententijs calumniam imponere, & dicere, Catholicos negare Christum, quā homo est, esse Filium Dei naturalem. At non est satis id dicere, neque sententias Catholicorum Doctorum coacervare, nisi singulorum sententias refellas. & longè aliquid subtilius & sapientius reponas, expectamus hoc tandem à te tanquam à Doctore novo, qui omnium Catholicorum Doctorum Aristarchum te ubique jactitas. Sed vide, ne quid ex plebeja tela hic intexas, quod textorem magis Bilsfeldiensem, quam Theologum sapiat.

Alterum quod objicit, est de adoratione Christi, ubi duæ rursum questionēs, quas Nifanius confundit. Prima est. An Christus, *quā homo*, sit adorandus cultu latriæ? & communis Theologorum doctrina est, Christum *quā hominem*, seu ipsam Christi humanitatem simul cum Verbo adorandum cultu latriæ: videturque definita in Concilio Alexandrino hisce verbis: *Unus intelligitur Jesus Christus, Filius unigenitus, qui una adoratione propria cum carne adoratur.* Idem apertè docet S. August. serm. 58. Et ratio redditur: Quia quod habet excellentiam divinam & increatam, est latriæ propriè dictæ colendum; atqui Christus, quā homo, sive humanitas Verbo unita, habet talem excellentiam, ut multis exponunt Theologi contrà Alexandrum & Paludanum: Ergo. Altera quæstio est, quam Nifanius videtur movere: An humanitas Christi conceptu præcisivo separata à Verbo, & considerata cum donis creatis supernaturalibus excellentis gratiæ & gloriæ, aut etiam modi unionis, ut est distincta realiter à Verbo, cultu hyperdulæ adorari possit? Afferit id D. Thom. art. 2. in corp. Suarez, & alij. Et ratio datur: quia in his excel-

FFFF

lencia

lencia creata est objectum formale, quæ pertinet ad inferiorem cultum, quàm patriæ sit. Quid nunc in hisce, & alijs Catholici docent contra naturam Christi, in quo tantoperè exultas Nifani? Posses totum tractatum de Incarnatione Christi percurrere, & ex illo per fallacias tuas colligere Theologorum sententias, in utramque partem disputantium de quæstionibus intra Scholasticorum limites agitatis. Et quid efficies? nisi ut inscitiam & stultitiam tuam prodas? Bellarminum ex his maximè præ alijs traducis, sed oportebat te ejus librum prius legere, quem contra librum *Concordia* vestræ scripsit, ut ex eo disceres, quàm impiè Lutherani sentiant de natura Christi. Transis deinde ad quæstionem de ubiuitate, de communicatione idiomatum, de officio Mediatoris, quæ passim à Jesuitis secus, quàm ante doctum fuerit in Ecclesia, immutata calumniaris, postquam nova Lojolæ soboles post Concilium Tridentinum, longè aliam doctrinam commenta est, & in Ecclesiam introduxit. Quasi verò præter Jesuitas ex Clero, atque ex omni religiosorum Ordine non æquè celebres & sapientes sint Theologi, qui scriptis suis doctrinam Catholicam illustrarint; quasi que viri illi docti, si quid in Jesuitarum scriptis contra Catholicam veritatem esset, non animadverterent, præter solum *Nifanium*, novam inter Theologos Lutheranorum *Aquilam*. Aut quæ nova illa Jesuitarum doctrina, quam non illi antiquæ SS. Patrum Theologiæ in omnibus conformem tradunt? De vestra id doctrina dicere debebas, quæ cum hæresi sua nova est, & SS. Patrum doctrinæ in omnibus adversa. Aut quæ illa Jesuitarum nova doctrina post Concilium Tridentinum? Vel hæc à Concilij Tridentini doctrina diversa, vel eadem cum illa est; Si eadem, quomodo sola Jesuitarum est? cum Concilio illi interfuerint ex Episcopis & Theologis totius Ecclesiæ Catholice, ac duo tantum Jesuitæ, Laynes, & Salmeron. Si diversa est à Concilij Tridentini doctrina? quomodo Pontifex & Episcopi Jesuitarum doctrinam tolerant, & non cum hæresi vestra proscribunt ac damnant? Vide Nifani, quibus calumnijs Jesuitas proscindis, imò quibus mendacijs tuos decipis. Quid tibi Jesuitæ fecerunt? cur eos ubique in tuis scriptis tam calumniosè traducis? nisi quia *noctua* Catholicam ferre non potes *lucem*, qui inter *aquilas* Theologorum te numerare vis. Si quid in te est ingenij, doctrinæ, aut eminentis sapientiæ, scribes tandem de propositis quæstionibus tractatum aliquem solidum, ordinatum, & eruditum, ut

Theolo-

Theologi Catholici & Jesuitæ faciunt, offerasque illorum judicijs expendendum, & tum primum se aperiet tua recondita sapientia: nam quæ hæcenus scripsisti per rapsodiam, digna non sunt Theologo, nisi quantum fuci etiam circa alvearia apum mella adulterina colligunt. neque ob id quisquam calamo refellenti dignatus est; neque ego hæc refutanda sumpsissem, nisi Carolus Magnus à tuis calumnijs, & mendacijs liberandus fuisset.

C A P U T VI.

De cultu Imaginum.

HÆ altera controversia est, quam ex Concilio Francofurtensi nobis movet Nifanius cum heterodoxis. Ita enim Concilium can. 2. *Allata est in medium questio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur: ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati, servitium, aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra sanctissimi Patres nostri, omnimodis adorationem & servitutem renuentes, contempserunt, atque consentientes damnaverunt. Repetamus totam hanc hæresin ab origine sua.*

Primus qui cultum imaginum impugnare cœpit Xenaias Persa quidam, ex servo Episcopus, cum nondum baptizatus esset, ut refertur Act. 5. Concilij Nicæni, de quo & Nicephorus lib. 16. Hist. c. 28. *Primus, O audacem animum, & os impudens! vocem illam evomuit: Christi, & eorum qui illi placuerunt, imagines reverendas non esse.* Post illum, imperante Leone Isauro per Orientem, Judæus quidam Sarantapechus in Arabia, veneficus, ac præstigiator ex officina diaboli, ut Act. 5. Concilij Nicæni describitur, hæresin de abolendis frangendis-que imaginibus commentus, odio cum primis in Christianos, primum Arabiam conturbavit, & Arabum Regem dementando, promittendo-

FFFF 2

que

que diuturnum imperium, si ex Christianorum templis sanctas imagines tolleret. Id deinde actum per Besirem perfidum Christianum, Mahumetanâ sectâ infectum, ipse proinde Leo Isaurus simulque ab Hebræis, qui ipsi prædixerant imperium, corruptus adductusque in eandem hæresin, detestabile bellum indixit sacris imaginibus: neque eas è templis tantum, sed ex privatis etiam ædibus ejecit & confregit, sæviendo carceribus, exilijs, tormentis, & supplicijs in Christianos, quotquot pro cultu imaginum stabant. Inter hos Joanni Damasceno amputata manus, S. Germanus Constantinopolitanus Patriarcha sede ejectus, Episcopi & Sacerdotes Catholici proscripti, uti hæc ex Zonara, Cedreno, actis Synodi VII. & historiâ Ecclesiasticâ discas. Patris successor *Constantinus Copronymus*, spurcissimus Imperatorum, eodem hæresis furore in imagines, & cultores imaginum sæviit. Utque iconoclastarum hæresin firmaret, anno Christi DCCLIV. Constantinopoli Synodum congregavit supratrecentorum Episcoporum schismaticorum, sed nullo Patriarchâ præsentem, præter *Constantinum* monachum, hominem hæreticum, quem Copronymus in Constantinopolitanam sedem intruserat. Hæc illa pseudo-Synodus Græcorum & iconomachorum, quâ cultus imaginum abrogatus, quam illi *Septimam* dici voluerunt. Hæc illa pseudo-Synodus, quam tanto plausu excipiunt hæretici, & cum his Nisanius, quando interim constat, hanc eandem hæresin iconomachorum primum damnatam esse in Concilio Romano à *Gregorio II.* Pontifice, anno Christi 726, uti hac super re non modò *Zonaras*, sed & ipse *Hadrianus* Papa ad Carolum Magnum in Epistola. Deinde hæc iconoclastarum hæresis damnata est anno Christi 732. in Concilio Romano à *Gregorio III.* Pontifice. Tertium damnata est an. Christi 769. anno Caroli Regis I. in Concilio Romano, à *Stephano* Papa, præsentibus ex Gallia tredecim selectis Episcopis, recitata in eo Concilio Epistola *Theodori Patriarchæ Hierosolymitani*, de cultu imaginum conservando, cui *Alexandrinus*, & *Antiochenus* Patriarchæ subscripserant.

Anno tandem Christi DCCLXXXVII. postquam *Constantinus* & *Irene* Catholici, Orientis imperium obtinuerunt, respirare cœpit Catholica Ecclesia, habitaque est Synodus VII. Oecumenica Nicæna II. in eaque Synodo præsentibus Legatis *Hadriani* Pontificis Imaginum cultus restitutus est per Orientem. Multum in hanc rem laboravit *Tharajus*

sius Constantinopolitanus Patriarcha, damnataque est pseudo-Constantinopolitana Synodus, & tota illa iconomachorum hæresis. Igitur Canon ille Francofurtensis Concilij, dum ad Constantinopolitanam Synodum appellat, non immerito corruptionis suspectus est. Certè Binius in notis: *Acta Concilij hujus Francofurtensis, inquit, non integra extant, ea enim quæ de Nicæna Synodo hic gesta fuerunt, planè desiderantur. Apud historicos quidem memoria eorundem, sed varia, & inconstans.* Surius quoque in admonitione ad Lectorem: *Hoc autem pro comperto habendum est, in Synodo Francofurtensi nihil actum esse contra Nicænam Synodum, sed eam potius damnatam esse, quæ sub Constantino Copronymo Imperatore impiissimo, ab iconomachis Constantinopoli habita est contra imagines, quam illi septimam Oecumenicam dici voluerunt.*

Sed hæc ipsa quæstio est, quæ hic agitur: utrumne Concilium Francofurtense approbarit & confirmaverit acta Concilij Nicæni in causa imaginum? Affirmat Alanus dialogo 4. c. 18. & 19. & Dial. 5. c. 12. & 13. Sanderus lib. 2. de Imag. c. 5. & lib. 7. de visib. Monarch. Vasquez lib. 2. de adorat. imag. disp. 7. c. 5. Suarez tom. 10. p. 3. disp. 54. sect. 3. Quod ipsum confirmatur auctoritate Concilij Senonensis, in decretis fidei cap. 14. ubi sic ait Synodus: *Carolus Magnus Francorum Rex Christianissimus Francofurtensi conventu ejusdem erroris, (iconomachia videlicet) suppressit insaniam, quam infelicissimus quidam Felix in Gallias & Germaniam invexerat.* Idem Platina in vita Hadriani asserit: *Biennio, inquit, post Theophylactus & Stephanus Episcopi insignes, Hadriani nomine Francorum & Germanorum Synodum habuerunt, in qua & Synodus, quam Græci septimam appellabant, & hæresis Feliciana de tollendis imaginibus abrogata est.* Idem Paulus Amilius lib. 2. de Gest. Francorum propè finem ait, Concilium Francofurtense egisse contra hæreticos, qui imagines damnabant: ideoque imaginibus suis honor servatus est. Idem Blondus Decad. 2. lib. 1. Sabellicus lib. 3. & Enneadum 8. Nauclerus Generat. 27.

Contrà Baronius, & Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 14. censent, Synodum II. Nicænam in causa imaginum damnatam fuisse à Patribus Concilij Francofurtensis: quorum præcipuum argumentum, quòd dicant, Patres Concilij Francofurtensis falso rumore, & informatione deceptos fuisse, ideoque per errorem pronuntiasse contra Synodum Nicæ-

nam. maximè quod Patres persuasi essent, imagines adorandas esse, cultu videlicet *latræ*, tametsi cultum *honorarium* admiserint.

Verùm Baronij & Bellarmini sententiam improbat Sirmondus, vir nostrâ ætate doctissimus: tum quòd Concilio Francofurtensi interfuerint Legati Pontificis, *Theophylactus* & *Stephanus* Episcopi insignes, à quibus facilè discere poterant, quid in Nicæna Synodo paulò ante celebratâ definitum fuerit; tum quòd incredibile videatur, ex tot Gallia & Germania Episcopis neminem scivisse, quid in Nicæna Synodo statutum esset; tum quòd error adorandi imagines cultu *latræ* ut deos, potius sit error gentilium, quàm hæreticorum Christianorum; tum quòd Concilium Nicænum II. auctoritate Pontificis confirmatum fuerit. *Patres* verò profitentur se stare iudicio Pontificis, reservato nimirum per omnia iuris privilegio Romani Pontificis Hadriani, primæ sedis beatissimi Papæ. Atqui Pontifex cultum imaginum sanxit, unà cum Concilio Nicæno; ergo & Patres illi probaverunt. Similiter Carolus profitetur, se totâ mentis intentione Apostolica sedi conjungi. Demum hanc hæresin, de non colendis imaginibus postea refuscitavit in Galliâ Claudius Taurinensis, neque unquam provocavit ad Concilium Francofurtense, in quo tamen maximum causæ patrocinium habere potuisset. Imò si concedamus cum Baronio, & Bellarmino errasse Concilium Francofurtense, nihil hoc præjudicat Ecclesiæ: cum Francofurtense Provinciale tantum fuerit, nec hæc sententia de non colendis imaginibus ab Hadriano Pontifice approbata fuerit, neque postea recepta ab Ecclesia.

Sed quid, inquit Sirmondus, respondendum erit ad auctoritatem Hincmari, Aimoini, Ursbergenensis, Reginonis, Adonis, & aliorum? Respondet: cum alij pseudo-Synodum Constantinopolitanam, alij Nicænam damnatam scribant, nihil certi posse ex ijs statui. Imò Vasquez ait: scriptores qui de Synodo loquuntur, aut deceptos esse, aut falsa narrare. Universim concludit Sirmondus, nullum firmum argumentum posse desumi ex historicis, quo existinetur Francofurtense Concilium vel contra veram Imaginum adorationem, vel contra Synodum Nicænam aliquid definivisse. Imò liberè, inquit, posset aliquis negare, quicquam actum esse in Concilio Francofurtensi, neque pro imaginibus, neque contra illas: quia neque Acta Concilij quoad hanc partem extant, neque ullus Catholicus ea se vidisse refert. Nam quæ hæretici illo tempore sub illo

illo nōmine vulgarunt, ab eis vel conficta sunt, vel corrupta. Demum in hac re nihil certiūs, quān quod Concilium *Senonense* suprā relatum pronuntiat: Concilium *Frankofurtenſe* Concilio *Nicæno II.* conſenſiſſe.

Si quid verò Patres Concilij *Frankofurtenſis* anxios & ſuſpenſos habere potuit in cultu imaginum, id fuerit nomen *adorationis*, quā, ut *Deiſſica Trinitati*, cultu latriæ imagines V.G. Crucis adorandas admittere veriti fortè ſint. Quemadmodum etiam in Concilio *Nicæno* Patres actione 7. & ultima III. Idus Octobris ediderunt Catholicæ fidei definitionem, in qua ne cum iconoclaſtis in aliquo dogmate communicarent, profeſſi ſunt: *Spiritum S.* quod illi negabant, à *Patre Filioque procedere*; atque imagines *Deiparæ Virginis*, aliorumque *Sanctorum* non minus, quān *ſanctæ Crucis* retinendas & colendas, non tamen cultu latriæ propter ſe, atque ex ſua natura adorandas eſſe. Quam limitationem addi volunt in gratiam Scholaſticorum quorundam, ut *Sirmondus* ait, qui docent *Chriſti Redemptoris* atque *ſanctæ Crucis* imaginem cultu reſpectivo adorari poſſe. Quā in re ac definitione Concilij non *re ipſa*, ſed *verbis* tantum & modo loquendi diſcrepare videntur.

Hæc de Concilio *Frankofurtenſi*, ex quibus omnia quæ *Nifanius* tantâ ſcriptorum turbâ, & confuſione rerum producit, paucis refutantur. quando vel omnem cauſam ſuam in *pſeudo-Synodo* *Conſtantinopolitana*, & *iconomachorum hæreſi*, vel in *pſeudo-Carolinis* libris, vel in diſcrepantium ſcriptorum teſtimonijs, tanquam in arena fundat. Malunt novatores noſtri à *Judæo iconomachorum hæreſiarcha*, *Copronymo*, atque ex antiquis hæreſum ſæcibus doctrinam ſuam, quā ex puro *Eccleſiæ Catholicæ* fonte haurire. Et quid tu hominis es? Calviniſta an Lutheranus? Calviniſtæ frangunt, & comminuunt imagines *Chriſti*, & *ſanctæ Crucis*; Lutherani nobiſcum non modò retinent, ſed & cultu ſuo proſequentur, quales multos *Auguſtanæ* confeſſionis Principes, & ſinceros viros novimus, qui ante *Crucifixi* imaginem, beneficij redemptionis memores, quotidie in cubiculis ſuis preces ſuas Deo offerunt. Et quæ nobis gratior & jucundior memoria eſſe poteſt, quā illa *S. Ignatii Chriſti* diſcipuli ardentiffimi, ac *Martyris*? *ὁ ἔργος ἐμὸν ἐσταύρωται* *Amor meus crucifixus eſt!*

Jam ſi de *re ipſa*, & cultu Imaginum agatur, ex Concilio *Nicæno II.*
nihil

nihil ad veritatem rei magis desiderari potest. Nam verum, legitimum, & Oecumenicum id Concilium fuisse, nulli dubium esse potest: quando præter legatos *Hadriani* Pontificis, quatuor Patriarchæ cum CCCL. Episcopis concorditer omnes subscripserunt, unâ cum Imperatore. Hanc deinde confirmavit *Hadrianus Pontifex*, & universa recepit Ecclesia. definitumque in eo est. imagines Christi, & B. Virginis, & Sanctorum esse venerandas: non quidem cultu *latriæ*, sed honore illo, quo prosequimur sanctas Literas, Evangelium Christi, sacra vasa, aliaque. Pro hac definitione legis Episcopos illos ordine rogatos pronuntiasse, & appellasse: primò ad Scripturam sacram, deinde ad Ecclesiæ perpetuam Traditionem, tertio ad Patres, quorum testimonia magno numero hic adductæ leges Act. 4. quartò ad miracula, quæ Deus per imagines ostendit, qualis ea fuit quæ Act. 4. inter cætera Beriti à Judæis confixa uberissimo sanguine fluxisse memoratur, non sine lachrymis audientium, ob res stupendas per eam patratas. Lege demum decisionem hujus Concilij Act. VII. pro cultu Imaginum, in qua hæc omnia reperies. Hinc palàm illa vox fuit ac sententia *Tharasis* Patriarchæ in Concilio: *Qui cultum imaginum damnant, illos Judæorum, Mahumetanorum, & hæreticorum impietatem sectari.* Questus ante fuerat *Leo Isaurus* Epistolâ ad Gregorium II. Pontificem: *Qui sit, ut in sex Concilijs de Imaginibus nihil sit dictum?* Enimverò Imperatori respondet Pontifex: *Nec de pane quidem & aquâ dictum est quicquam; sitne comedendum, an non comedendum, bibendum, an non bibendum? quandoquidem hæc antiquitas, à principio ad vitæ humanæ conservationem habet tradita: sic etiam imagines tradite fuerunt, ipsique Pontifices imagines ad Ecclesiam deferrebant.* His demum accedit vindicta in eos Reges & Imperatores, qui cultum imaginum primò sustulerunt. Nam & *Leo Isaurus* dirâ morte extinctus, detrususque ad inferos refertur à *Theophane*. Idem *Constantini Copronymi* filij, & Imperatoris exitus fuit. solitus is per convivium B. Virginem Mariam loculo comparare, qui plenus auro, æstimetur, vacuus verò nihil præter loculum valeat; ita, inquit, Maria dum Christum gestavit in utero, in honore fuit, postquam eum peperit, nihilo cæteris mulieribus melior fuit. At mortis proximus, desperabundusque exclamare cœpit, se propter Mariam æternis flammis adjudicatum esse. Nomen *Copronymi* spurco huic Imperatori datum, quòd infans fontem Baptismi scædarit: id ubi S. Germa-

Germanus audiit, magnum fœdumque malum ab hoc puero Ecclesiæ imminere edixit. Hi igitur sævi fœdiq̃ Imperatores, post Judæos, Mahumetanos, & perfidos Christianos, vestri hujus dogmatis auctores & propugnatores sunt, cujus vestigijs novatores nostri inhærent, iisdemq̃ quibus iconoclastæ, Judæi, Mahumetani, cultum Imaginum convitijs insectantur, quos inter Nifanius fœdus & contumeliosus scriptor, nos iconolatriæ etiam damnare audet. Quæ in hanc rem adfert, postea refutabimus, modò Caroli M. prius testimonia referemus.

*Caroli M. cultus erga Imagines sacras
asseritur.*

Divinae prorsus fuit providentiæ, ut, quo tempore *Leo Isaurus*, & *Constantinus Copronymus* per Orientem debacchati sunt in sacras imagines, *Pipinus* & *Carolus M.* per Occidentis imperium cultum Imaginum unà cum *Hadriano Pontifice* provexerint & propugnarint.

I. Quid *Pipinus Caroli Pater*, & *Galliarum Rex* egerit pro cultu imaginum, constat ex Concilio *Gentiliacensi* anno Christi *DCCLXVII.* in *Gallijs* habito, de quo *Ado Viennensis*, *Eginardus* in *Chronico*, & *Regino*, qui hanc magnam Synodum appellat, in ea enim cultus Imaginum contra iconomachos Orientales sancitur, præsentibus Legatis *Pauli Pontificis*, unà cum *Constantini Copronymi* legatis ex *Græcia* reversis: & cum *Galliarum Episcopi* exprobrarent *Græcis* sacrarum imaginum despectum, illi contra *Latinis* exprobrabant, quòd ad *Symbolum fidei* adderent vocem *Filiòque*: negabant enim *Græci* Spiritum S. à *Patre* *Filiòq̃* procedere, ita ob duas hæc hærefes collisi *Latini* cum *Græcis*: & sicut illi processionem Spiritus S. à solo *Patre*, ita hærefin de cultu imaginum abrogando damnarunt, præsentē & agente *Pipino Rege*.

II. *Patris* vestigijs inhæsit *Carolus M.* Quid verò *Carolus* senserit de cultu imaginum, constat primùm ex *Epistola Hadriani ad Carolum M.* tom. 18. Concil. *Regiorum*, in quâ primùm scribit Pontifex se accepisse *Capitulare, seu libros in Capitula digestos, scriptos adversus Synodum, quæ pro sacrarum imaginum erectione in Nicæna est acta*, qui pseudo-Carolini erant libri, de quibus supra egimus. Laudat in his ultimum Ca-

GGGG

pitulum,

pitulum, quo Carolus suam mentem additam expresserat, in hæc verba: *Permittimus imagines Sanctorum, quicunque eas formare voluerint, tam in Ecclesia, quam extra Ecclesiam propter amorem Dei, & Sanctorum ejus: Adorare verò eas nequaquam cogimus, qui noluerint; frangere, vel destruere eas etiam si quis voluerit, non permittimus. Et quia sensum sanctissimi Gregorij sequi in hac Epistola universalem Ecclesiam Deo placitam indubitanter liberè profitemur.* Hæc Carolus. & ita Carolus, ut cum Nicæna Synodo, & universali Ecclesia se cultum imaginum profiteri dicat, Secundò laudat ob hæc Carolum Pontifex, quòd recte si dei traditionis doctrinam, sancta Catholica & Apostolica Romana Ecclesia teneat, & amplectatur. Demum & gratias agit Carolo pro cultu imaginum restituto: Eodem, inquit, impetu hortamur pro imaginibus, gratias pro erectione in suum statum. Quibus satis ostendit Pontifex, quid Carolus egerit contra hæreticos, qui libros illos pseudo-Carolinos contra imagines scriptos obtruserant, & Galliam conturbare cœperant, Orientalium iconomachorum hæresi jam ante afflati.

III. Hæc multo clarius cognoscuntur ex Epistola Hadriani Pontificis ad Carolum Magnum, quæ refertur tom 17. Concil. Reginorum, in quâ cum multis docuisset usum cultumque Imaginum ex sacra Scriptura Exod. 25. & 3. Regum 6. adducendo Cherubinos, quos Moyses in Arca, & Salomon in templo posuerant. *Quanto magis, inquit, debemus puro corde & animo sculptum Christum Deum nostrum, sanctamque semper Virginem Mariam, Apostolos quoque, vel omnes Sanctos Dei per eorum sacras effigies atque imagines colere, vel adorare, & ad propitiandum nobis petere relaxari delicta? Nos non ob aliud nomen imagines facimus & adoramus, sed pro nobis incarnato Verbo Dei. Si autem manufacta omnia abjicienda sunt, neque Arca fœderis, neque aurei & calati Cherubini ejus debuerunt recipi, quæ per Beseleel, & Ooliab facta sunt, juxta præceptum Dei, si verò illa suscepta sunt, & hæc imagines opportune recipiuntur, quoniam secundum Deum fiunt, unde & operantur sicuti & Arca multa miracula: Nam & Arca, & Cherubin, ut & hæc sine anima erant, & manufacta & sculpta; sed sicut illic per ista operabatur Deus, & glorificabatur, ita & hæc simili modo secundum visiones & revelationes Prophetarum coloribus distincta efficiuntur.*

Et ne quis aliter propter adorationem, quæ à Prædecessoribus nostris sanctis

sanctissimis Præsulibus promulgata est, oblatrare presumat, sciat ipsos talem adorationem docuisse, qualem prædecessor noster S. Gregorius egregius Doctor, & Papa in Epistola sua, quam in præfato Concilio Domini Stephani Papæ Herulphus Episcopus Galliarum provincie protulit. ubi inter cætera Secundinum servum Dei inclusum Gallia docuit, dicens: Scimus, quia tu ideo imaginem Salvatoris nostri non petis, ut pro Deo, aut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filij Dei, & in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre consideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem, ante illum prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut passum, aut in throno sedentem recordamur: & dum nobis ipsa pictura quasi Scriptura ad memoriam Filium Dei reducit, animum nostrum aut de resurrectione latificat, aut de passione demulcet.

Ideoque direximus tibi surtarias duas, imaginem Salvatoris & Sanctæ Dei genitricis Maria, beatorumque Petri & Pauli Apostolorum continentes, per supra dictum filium nostrum Diaconum, & unam Crucem, & clavem pro benedictione à sanctissimo corpore Petri, Apostolorum principe; ut per ipsum à maligno sis defensus, per cujus sanctum lignum munitum te esse credis. Similiter, quam Crucem Hadrianus accepit à Carolo, eam se scribit in Ecclesia collocasse. Tom. 18. Concil. Regiorum, ex indice Epistolarum Hadriani ad Carolum Magnum. Credisne jam Carolum unâ cum Hadriano iconolatricæ damnandum, ejusque sacrilegij, quo tu eum incusas & diffamas in tuis libris?

Neque mihi dubium est, Carolum M. qui tot Basilicas per Saxoniam erexit, easque aut B. Virgini, aut S. Petro & Paulo, aut S. Stephano, alijsque Divis consecravit, ut ex fastis singulorum Episcopatuum liquet, simul in ijs Christi Servatoris, B. Virginis, Apostolorum, aliorumque Sanctorum imagines posuisse, ut quod scriptura est alijs, id rudi Saxonie populo esset pictura, ad mysteria Christi capienda, & res Sanctorum gestas explicatius hominum animis imprimendas: quemadmodum id toties Hadrianus Pontifex ex D. Gregorij doctrina Carolo exposuerat. quem ille Magistrum in omnibus ita sequebatur, ut professus sit: Totâ se mentis intentione & cordis affectu Apostolicæ & Romanæ sedis conjungi. Sane sanctæ Crucis imaginem ita adamavit Carolus, coluitque per omnem vitam, ut moriens secum in sepulchrum pectori appressam deferri voluerit, quæ & reperta est inter cætera regia ornamenta, cum Ottone Imperatore

ratore monumentum aperiretur. Et cui de Crucis icone, ejusque cultu dubium esse potest? quando recepto jam antiquitus in Ecclesia more, nec templum erigere licuit nisi *Cruce* prius erecta? lib. 5. Capitularium cap. 229: *Nemo Ecclesiam adificet, antequam civitatis Episcopus veniat, & ibidem Crucem figat publice.* Nec *Sacrificium Misse* celebrari fas fuerit, nisi *Cruce* in altari posita. Ita passim *juramenta* facta legimus super librum *Evangeliorum* & *Crucem*, aut *Reliquias* Sanctorum, uti hæc in legibus Longobardorum, & Carolinis monumentis reperias. Quod referunt Crucis erectæ signa per Saxoniam, quæ passim ad publicas vias à Carolo erectæ, quod barbaris gentibus abjecto idolorum cultu, Christi pro humano genere passi fidem inculcaret, quales passim Cruces per Westfaliam conspiciuntur. Et quis singula in hanc rem percerneat imaginum Monumenta?

IV. Tertiùm resuscitari cœpit hæc hæresis in Galliâ Ludovico Pio Imperatore, anno Christi 825. Ansam dedere Legati Orientalis Imperatoris, qui per id tempus venerant in Galliam ad Ludovicum Imperatorem, quæsti ob cultum imaginum totum Orientem scindi dissidijs, quas alij adorandas, alij non adorandas contenderent: idèd sese etiam ad Pontificem profecturos esse. Ludovicus Imperator pacis componendæ studio, selectos quosdam viros Parisijs in palatium convocari, & sanctorum Patrum de imaginibus sententias colligi jussit. Hi collatores, seu quod jam ante abhorrerent ab adoratione imaginum, quasi cultum latriæ vox adorationis præferret, seu quòd *D. Gregorij* mentem in Epistola ad *Serenum Massiliensem Episcopum* malè intellexissent, tanquam ille imagines tantùm ad memoriam & instructionem fidelium & rudium hominum, non verò ad cultum exponi vellet, hi inquam collatores vulnus *Nicaenæ Synodo* inflixerunt, literasque conceperunt, quas *Ludovicus* suo nomine ad *Eugenium II.* Pontificem mitteret: fecit id *Ludovicus Pius* per *Jeremiam Senonensem*, & *Jonam Aurelianensem* Episcopos, rogatum: an liberum cuique in Ecclesia permitti placeat, habere Imagines, vel non habere, adorare eas, vel non adorare? Specie quidem pacis id agebant, re autem, ut cultum imaginum abrogarent. Sed nec Pontifex quicquam respondit, de quo quidem constet, eò quòd hæc controversia satis in Concilio Nicæno decisa esset; & Ludovicus à suis circumventus, facile quievit. Sub idem tempus *Claudius Taurinensis Episcopus*, *Felici Orge-*
liani

litani discipulus, eandem hæresin resuscitare cœpit, quem ob id à Ludovico Imperatore damnatum scribit Walfridus Strabo, *de reb. Eccl. c. 8.* Hanc & *Jonas Aurelianensis* accerrimè oppugnavit, ob Nestorij & Vigilantij hæreses; tum etiam, quòd cum iconoclastis Imagines confringendas doceret. Interim ipse *Jonas* etsi Imagines ob memoriam retinendas diceret, cultum tamen imaginum non probavit, deflexitque à via orthodoxæ fidei, & cum eo *Agobardus Lugdunensis* Episcopus, qui tamen sacratissimæ Crucis imagines venerandas censuit.

Hæc paucis de illo Galliæ conciliabulo, in causa Imaginum, in quo tantopere exultat Nifanius cum suis heterodoxis. Atque ut populo imponant, scribunt in Concilio Parisiensi damnatum esse cultum imaginum, quæ tantum paucorum collatio fuit, jam ante abhorrentium & malè sentientium de cultu Imaginum: neque illorum sententia à Pontifice, neque ab Imperatore, neque ab Ecclesiâ ullâ Occidentali probata est: puditque post ipsos Gallos hujus collationis. quamobrem acta ejus suppressa, nec ab ullo Gallorum post edita reperiuntur. Pluribus de hac collatione Baronius, Bellarminus, Binius, Sirmondus tom. 20. Concil. Regionum, alijsque complures. Scripsit præterea Bellarminus peculiarem libellum adversus hæreticorum librum Anno M D XCVI. Francofurti editum, quo novatores hanc Parisiensium commentitiam Synodum afferere conati sunt, verum Bellarminus nulla hujus Synodi decreta, nullos canones, nullam Episcoporum subscriptionem extare ostendit. Igitur novatores nostri relicto puro fonte volutantur in turbidis aquis, nec aliud hîc eorum negotium, quàm ut ex morbidis Ecclesiæ membris, & purulentis hæreticis, ne sani sint, saniem fugant. Et verò quæ major infamia fingi potest? quàm à Judæis, Mahumetanis, iconomachis, perfidisque Christianis, dogmata fidei suæ emendicare, & universalis Ecclesiæ judicium contemnere? aut pro vera ac generali Synodo Nicæna, populo pseudo-Synodum Constantinopolitanam, quæ iconoclastarum fuit, obtrudere?

Falsò hîc Nifanius traducit Sirmondum, quod Concilij Francofurtensis Canonem II. de imaginibus non omiserit, & candidè Gallorum opinionem ex hac collatione retulerit: Sed quàm eruditè Sirmondus respondeat hæreticis, præter ea quæ retulimus, leges in Notis ejus. Quòd verò ad collationem attinet, remittit nos ad Baronium, & Bellarminum,

G G G G 3

à qui-

à quibus plenius hæc recognosci possint, modò hæreticum tantisper animum seponere possis, ut veritatem audias. *Convinci possunt hæretici, inquit Tertull. sed suaderi non possunt.*

Calumniaris deinde Hadrianum Pontificem, cui nulla fides habenda sit, eò quòd in propriâ causâ malè egerit pro cultu imaginum, Synodumque Nicænam approbarit. quo dicto te virulentum hæreticum denudò ostendis, ex insito hæresis tuæ in Pontificem odio. Cùm hoc munus fuerit Hadriani, ut omnium Pontificum Romanorum fuit, convocare Concilium contra hæreses, easque damnare. Et verò quantum ille egerit in hac causa, cognosces ex epistola ejus ad *Constantinum & Irenem* Imperatores, ex scriptis ad *Tharasum* Constantinopolitanum Patriarcham, ex legationibus cæterisque Concilij Nicæni actis; tum etiam ex erudita, & Apostolicâ Epistola ad Carolum Magnum, pro cultu imaginum scripta. Mirum hîc Carolum Magnum etiam à te non traduci, qui se totâ mentis intentione, & toto cordis affectu, *Apostolica sedi conjungi* scribit. Igitur Carolus Magnus majoresque ejus venerati Imagines, qui tamen tuo judicio non minùs idololatriæ condemnandi sunt, quàm Constantinus Magnus: de quo refert *Damasus* Papa in Vita *S. Sylvestri*, eum in hoc ipso loco, quo baptizatus fuerat, posuisse Agnum ex auro, ad dexteram Agni statuam argenteam Salvatoris, ad lævam statuam argenteam *S. Joannis Baptista*; in Ecclesia autem Lateranensi posuisse imagines argenteas Salvatori, Apostolis duodecim, & Angelis quatuor, ne quid hîc de *S. Cruce* ab Helena matre inventa, & à Constantino Magno cæterisque Imperatoribus magnâ veneratione ac pietate cultâ referam. Quin Constantinus Magnus, postquam illi in quiete sancti Apostoli Petrus & Paulus spectabiles oblatis sunt, cognovit postea eosdem Apostolos, ex imaginibus, quas *S. Sylvester* illi statim ante Baptismum videndas obtulit. Inscribis librum tuum historiæ Theologicam ostensionem, & nihil magis facis, quàm ut historias fallacijs & mendacijs corumpas. Optarem sanè ego ullum hæreticum inveniri posse, qui historiam Ecclesiasticam sincerè verèque scribere posset, nisi simul suam doctrinam falsitatis condemnaret. Id tantum agitis, ut ex floribus, ex quibus apes mella colligunt, vos cum araneis virus tantummodo exsugatis.

CAPUT VII.

Objectiones Nisanij adversus cultum Imaginum.

Praestandum mihi hoc loco erat, quod in cæteris feci, ut prius cultum Imaginum ex Scriptura, Concilijs, Patribus, exemplis ex omni antiquitate Christiana adductis, & miraculis assererem; sed quia id abundè factum est in Synodo VII. Nicænâ, alijsque scriptoribus, cum primis Bellarmino, Suarez, Valquez, Valentiâ, Becano alijsque innumeris, imò vel ex una Hadriani Pontificis Epistola ad Tharasum Constantinopolitanum Patriarcham, moderatorem hujus Synodi, tum ex epistola ad Carolum Magnum satis hæc cognosci possunt. Superest, ut postea, quæ ex historicis attulisti, & à nobis refutata sunt, nunc cætera quæ adfers, & quibus Catholicos ex cultu imaginum idololatriæ accusas, diluamus. quâ tamen in re certa quædam hypothesis præmittenda est.

Hypothesis verò hæc, tanquam principium hujus controversiæ, consistit in cognitione *idoli*, & *idololatriæ* definitione, quam ex cultu imaginum nobis hæretici affingunt. Quid ergo *idolum*? quid *idololatria*? *Idolum est falsa imago*, id est rei, quæ non est, teste Apostolo 1. ad Corinth. c. 8. & 10: *Scimus quia nihil est idolum in mundo*. Ideo Habacuc, c. 2. & passim in Scriptura *idola* vocantur vana, falsa, falsæ imagines, & mendacia. Vel est rei, quæ non est adoratione digna, ut communiter Patres docent. *Imago* verò est, quæ veram rei habet repræsentationem, & restringendo ad sacras Imagines, oportet ut sit de re vera, & verè sancta, ac proinde verè digna cultu suo. Quo sensu scripsit *Hadrianus Pontifex ad Constantinum*, & *Irenem* Impp. ut habes Act. 2. Concilij Nicæni: *Imagines tantum ob recordationem Sanctorum pingi, venerari, coli, quos clarè constat esse servos Dei, & pro nobis apud Deum obsecrari & intercedere*: Hinc illa veneratio imaginum sacrarum idololatria esse non potest: nam omnis cultus idololatriæ sistit vel in *idolo*, tanquam in vero Deo,

vel

vel per simulacrum tendit ad colendum pro Deo, qui non est; vel ad colendum impium aliquem seu dæmonem.

Igitur etsi idolum sit aliquid, id est vel materialis statua, vel res alia, (quod omnis imago habet,) sed differt, quòd res, quam repræsentat, vel nulla vera sit, vel nullam excellentiam habeat, ob quam colenda sit. Hinc impudentissimè Nifanius ex cultu imaginum nobis affingit *iconolatriam* & *idololatriam*: nam omnes illi religiosi actus in cultu Imaginum tendunt in rem veram, & in excellentiam aliquam humanâ superiorem, mediatè per imagines ad *prototypon*, quemadmodum actus quibus coluntur & invocantur Sancti, immediatè tendunt in ipsos Sanctos, ut *intercessores*. Deinde hîc cultus distinguitur à *civili cultu*, quia actionibus sacris, & longè aliâ mente peragitur, aliamque in prototypo excellentiam respicit.

Utrùmne autem imagines per se sint adorandæ colendæve, an solum cum *exemplari*, & propter ipsum exemplar? quæstio est *de modo colendi*, qui disputatur inter Suarez & Vasquez, nec rem fidei controversit. Suarez cum Bellarmino docet, Imaginem *per se* coli posse cultu aliquo inferiore illius cultus, qui per se & directè exhibetur exemplari. Negat Vasquez: sed quæstio est inter limites Scholasticos, ex quâ inaniter insultat Nifanius, ut ferè in toto libro cum *Gerhardi* aliisque facit. Nam postquam Novatores viderunt à se frustrâ impugnari rem ipsam, introduxerunt novâ fraude dissentientes Catholicorum Theologorum sententias, de quæstionibus inter ipsos agitis, quæ arbitrariæ sunt, nec fidei articulum continent, ut ex his per imposturam incauto Lectori persuadeant, ipsos Catholicos in rebus fidei non convenire. Hoc improbus ille *Joannis Gerhards* labor tot controversiarum tomis agit, & ex illo Nifanius. His positis, audiamus quæ opponant hæretici.

I. Objicit Nifanius cum Calvinistis & Lutheranis illud Exod. 20. & Deut. 5. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in celo desuper, aut quæ in terra deorsum.* &c. I. Si ad litteram hæc accipiantur, non minus Catholici, quàm ipsi Lutherani oppugnantur. Vetamur enim imagines non solum colere, sed & facere, atqui tam Lutherani, quàm Catholici admittunt imagines, adeoque laudabiliter in templis poni, & servari asserunt: tenentur ergo admittere, solam adorationem faciendam prohiberi, quod verbis adjectis dicitur: *Non adorabis ea, neque coles.*

les. &c. II. Vel illud præceptum Exod. 20. & Deut. 5. fuit *naturale morale*, & tum illo non omnes imagines prohibentur, sed solum ordinatæ ad indebitum cultum, quo imagines Sanctorum comprehendi non possunt, quæ ad honestissimum cultum institutæ sunt; neque etiam absolute & simpliciter omnes imagines in quemcunque etiam usum institutæ, prohibita sunt. Ratio, quia tunc nec in aulis Regum, & Principum Christianorum, nec ullibi imagines Heroum, majorumque habere liceret, quod nemo admittet. Vel ergo hoc præceptum fuit *positivum divinum*; verum non aliud, quam carimoniale, quod jam abrogatum est, haud secus, quam Sabbatum. Quare cum illud præceptum una cum carimonialibus jam abrogatum sit, non obligabuntur Christiani, nisi Judaicum errorem introducere libeat in Ecclesiam Christi.

Instant ulterius ex hoc veteris Legis præcepto Exod. 20. & Deut. 5. dicuntque: Sicut Judæi, & gentiles coluerunt idola, ita Catholici colunt imagines Christi, & Sanctorum; nec enim Judæi ob id reprehenduntur, quod in idolis coluerint falsos deos, sed quod imaginem veri Dei coluerint: quod verò in idolis falsos deos non coluerint, (ut obtenditur) probant Exod. 32. ubi vitulum quem formarant, non ut vitulum, aut Apim Ægyptiorum deum adorarunt, sed ut imaginem veri Dei coluerunt. Inde cultus Jehovæ dicitur. Nec enim tam dementes fuerunt Judæi, ut pro vero Deo Patrum suorum falsos deos colerent. Pari modo Jeroboam inquit vitulos aureos fecit, 3. Reg. 12. non ut vitulos populo deos persuaderet, sed ut ab urbe Hierosolymis, & à vero illos Dei cultu avocaret. &c. Manifestè falsum est, Judæos vel Gentiles in suis idolis verum Deum coluisse. De Judæis verba sunt clara Deut. 12. *Immolaverunt demonijs, & non Deo.* De Gentilibus psalm. 95. *Dij gentium damonia.* 1. Cor. 10. *Quæ immolant Gentes, demonibus immolant.* Idem est de vitulo, quem Nifanius negat pro deo adoratum fuisse, contrarium enim docet Scriptura Deut. 32. *Deum qui te genuit, dereliquisti; & oblitus es Domini Creatoris tui.* Et psalmo 105. *Fecerunt vitulum in Horeb, & adoraverunt sculptile: & oblitus sunt Deum, qui salvavit eos.* Jerem. 2. *Ambulaverunt post vanitatem, id est post idola, & non dixerunt: ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de terra Ægypti?* Idem est de Jeroboami vitulis, nam 3. Reg. 12. de ijs dicitur: *Ecce dii tui Israël.* Ita Josue ultimo cap. data est optio Hebræis, utrumne velint dijs alienis, quibus Thare & Nachor ser-

HHHH

vierunt,

vierunt, an idolis Amorrhæorum: an verò Deo Israël servire? ubi Deus Israël opponitur falsis dijs, quos in idolis colebant. 3. Regum 18. Elias dicit: *usquequò claudicatis in duas partes? Si Dominus Deus est, sequimini eum; si Baal est deus, sequimini illum.* Ex his Scripturæ locis manifestè falsus convincitur Calvinus, & cum eo Nisanius & Lutherani, qui docent Judæos in omnibus suis idolis verum Deum coluisse. Quanquam *Abulensis*, *Cajetanus*, & alij distinguant inter *idola*, quorum unum genus fuit cum certo dei nomine, ut *Baal*, *Moloch*, *Astartoth*, *Chamaz*, ut dicitur 3. Regum 11. Et in his idolis clarum est, eos falsos deos coluisse. Alterum genus *idoli*, quod sine nomine certi dei colebatur, quale fuit idolum *Micha* Judic. 17. de hoc fortè probabile, quòd Judæi putârint, se in tali *idolo* verum Deum colere: errabant interim, quod ejusmodi idolo sacrificarent. quod divinitatem quandam inesse crederent, quòd Deum corporeum sibi fingerent. Quemadmodum Manichæi profitebantur, se verum Deum colere: sed quia per Deum intelligebant *Judicem* corporeum, & per Christum accipiebant *solem* illum corporeum, nihil veri in Christo colebant.

Quantum ad ethnicos attinet, multo certius est, eos passim credidisse ipsa *idola* esse Deos. Constat id ex innumeris Scripturæ locis, Isa. 46. Jerem. 2. psalmo 113. & 134. Habac. 2. Ex Epist. Jeremiæ, Hab. 2. Sapient. 13. & 14. Act. 9. Unde plerumque dæmon per *idola* loquebatur, & responsa dabat ad invocationem illorum. Ita Augustinus in psalmum 113. & lib. 3. de Doct. Christ. c. 7. *Illi simulacra venerantur, vel tanquam deos, vel tanquam signa, & imagines deorum.* Unde Epist. 49. & in psalmum 113. dicit ethnicos existimasse, simulacra vivere, spirare, audire, & proinde deos esse viventes, ita Tertull. Apolog. cap. 12. Euseb. lib. 5. Præpar. Evang. c. 11. Cyprianus, Lactantius, Arnobius, Minutius Felix, Clemens Alexand. Athanasius, Theodoretus, ac passim Patres: Ridentque ethnicos, quòd ligna & lapides pro Deo colant. Sed hîc non unus ethnicorum error: alij enim simulacris heroës & mortuos homines colebant pro Deo, alij dæmones, alij partes mundi, ut in idolo Apollini-*nis*, *sol*; in idolo Neptuni, *mare*; in Jovis, *ather*. Alij non ipsas corporeas mundi partes, sed animas earum partium, ut *solis*, *luna*, *terra* colebant, uti hoc ex Augustino, Cypriano, Tertulliano, Eusebio, alijsque Patribus constat. Ita verò omnes illi creaturas pro Creatore colebant.

Jam

Jam redeamus ad propositam quaestionem. Vel ergo Judæi & gentiles ipsa idola pro dijs, vel in ijs falsos deos pro vero Deo; vel creaturas pro Creatore coluerunt. Nihil horum de Catholicis, & eorum, quas colunt, imaginibus dici potest, ut tu mendacissimè scribis. Velenim eorum imagines sunt imagines Christi, & in his Christum verum Deum & hominem colunt; vel sunt imagines Sanctorum, & in his Sanctos cultu *dulie*, ob excellentiam gratiæ & gloriæ, ut amicos Dei, & intercessores apud Deum colunt, omni cultu ad *prototypon* relato. Quid hîc simile cum Judæis & gentilibus idololatriis? aut quæ tua maledicentia, ut iconolatriam & idololatriam nobis ex hoc cultu affingas? Quasi tam stupidi, & sacrilegi sint Catholici, ut *latriam* quæ soli Deo debetur, creaturis attribuant.

Dicis, unum tantummodò esse cultum religionis, qui *latræ* sit, extra hunc nullum alium religiosum cultum *dulæ* dari posse. De hac quaestione agemus de cultu Sanctorum. Verbo hîc tantum respondeo: Unus est cultus religiosus *latræ*, qui soli Deo debetur, cæteri cultus *dulæ* analogicè sunt cultus religiosi, ut ex Theologis Catholicis disces. Licentium Theologiæ te inscribis: verum theologus es, ut *scarabæus* est *avis*, qui ne principia quidem Catholicæ Theologiæ comprehendis. Sed nunc reflectamus argumentum Nifanij in ipsum Nifanium:

Qui colunt, & adorant imaginem Dei, sunt idololatræ;

Lutherani colunt & adorant imaginem Dei:

Ergo Lutherani sunt idololatræ.

Colunt enim, & adorant Christum, qui à S. Paulo Apostolo in Epist. ad Coloss. cap. i. v. 15. dicitur esse *Imago Dei invisibilis*. Hoc argumento in collatione Alanensi ad eas angustias redactus fuit Daniel Chamierius, Calvinistarum Hyperaspistes, ut in conventu 300. hominum, & Doctorum virorum, fateri & subscribere coactus fuerit, hanc sacrilegam suam propositionem: *Christus Dei Filius non nisi metaphoricè est Verbum, aut Imago Patris*, uti hæc refert Gualterius Sæculo i. Verit. IV §. 9.

Objicis II Et carpis Bellarminum quòd is de genere cultûs imaginum dicat: *Cultus qui per se propriè debetur imaginibus, est cultus quidam imperfectus. qui analogicè & reductivè pertinet ad speciem ejus cultus, qui debetur exemplari*. Hac sententia dicitis destrui cultum religiosum,

HHHH 2

qui

qui debetur imaginibus. & Non destrui cultum, sed distinguere, cum alius sit cultus directus, absolutus, & propriè dictus, alius indirectus, & respectivus: alter exemplari, alter imagini convenit. Bellarminus de genere huius cultus tres opiniones proponit. Prima est, quòd imago non titulo modo in se colenda. Secunda, quòd idem honor debeatur imagini, qui exemplari. Tertia, quòd imago in se, & propriè honorari debeat, sed honore minori, quàm ipsum exemplar. Sed hæc, ut diximus (de primo & tertio modo cumprimis) controvertuntur inter Scholasticos limites, ex quibus tu articulos fidei nobis dolose procudere vis.

Cætera quæ hic adfers à Volusio eruditè sunt diluta, à quo sapienter scriptum est, in nullâ controversia fidei magis furere, & insanire novatores nostros, quàm in cultu imaginum: sed prorsus ut canes, qui noctu, dum luna lucet, adversus umbras & larvas hominum oblatrant; mira & magna polliceris, si quis verò excutiat, non alia sunt, quàm quæ ad textorum, & muliercularum aures spectant, aut in quibus tuam calumniandi libidinem expleas. In quo velim advertas primùm, quòd S. Augustinus scripsit in psalm. 8. *Multi heretici cum paganis alios, & alios sibi deos finxerunt, atque eos, etiam si non in templis, tamen quod peius est, in corde suo posuerunt, & falsorum videndorumque simulacrorum templa facti sunt.* Tollite illa phantasmata, & idola falsarum opinionum vestrarum, & imagines in suo honore cultuque permancbunt. Satis est nos Carolum à tuis injurijs liberasse. Et quid aliud vestrum hic negotium est cum diabolo, iconomachis, & iconoclastis, in tollendis imaginibus Christi & Sanctorum, quàm omnem memoriam mysteriorum Christi, & Sanctorum submovere ex oculis Christianorum? Eò factum, ut cum in Helvetia Zwinglianus predicans pro Catechismo interrogaret ordine pueros, puellas, juvenes, & senes, quo genere mortis Christus obiisset? responderent ordine singuli, in lecto obiisse. Si vel una imago Christi in Cruce pendens in Calviniano templo relicta fuisset, illic errorum tam impium rudis populus correxisset. Hic fructus vestræ doctrinæ! Et cui mirum diabolus tam furiosè per vos oppugnare cultum imaginum? & vos in nulla controversia tanto stupore & furore agere quam in hac? sed quid agemus? *Persecutio*, inquit S. Augustinus lib. de Pastorib. cap. 12. *nunquam cessat in Ecclesia, sive à leone, sive à dracone; & magis metuendus est cum fallit, quàm cum servit. Illo tempore cogebat Christianos negare Christum; isto autem tempore docet Christianos negare Christum. tunc cogebat, nunc docet.*

CAPUT VIII.

CAPUT VIII.

De cultu, et invocatione Sanctorum.

Pervulgatam hanc controversiam, & tot Doctorum virorum libris discussam, hic nobis regerit Lutheranus prædicans, tantâ verborum acerbitate, calumnijs, & injurijs, ut extremum hæresis suæ virus effudisse videri velit: quemadmodum id in nulla controversia fidei magis eructant atque evomunt, quàm cùm de Romano Pontifice & cultu Sanctorum, & Imaginum inter nos agitur. Quo in genere, ut Nifanius odium suum etiam supra modestiores Lutheranos scriptores expromat in Catholicos: primum Caput sui tractatus de *Angelolatria Papistarum* inscribit; alterum de *Hagiolatria & Marialatria*; tertium de *Iconolatria*; quartum de *Lipsanolatria*. Et Catholicos non modò superstitionis, sed & innumeris idololatriæ criminibus reos proclamat. Prorsus, cùm hunc Nifanij tractatum legerem, haud aliter mihi hic prædicans occurrit per sannas, ac maledicta in Divos scribere, quàm diaboli ex obsessis hominum corporibus garrere, facta Catholicorum ridere, & calumniari solent; tanquam is etiam eodem maligno genio affatus sit. Et quando damnati spiritus magis furunt, quàm cùm Deiparam Virginem, & Sanctos Dei à nobis coli vident, quos nòrunt in suas sedes repositos, è quibus illi per superbiam sunt dejecti? inde ille invidiæ stimulus, in suos etiam transfusus. His itaque probris in Catholicos per calumniam jactatis nondum satur Nifanius, *Artolatriam* nobis impingit, criminaturque Catholicos, quòd in Eucharistia & sacrificio Missæ panem pro Deo adorent. Quæ si vera sunt, uti tu populo, ac tuis persuadere vis, nulla hoc sæculo erit secta in Germania, inter Sacramentarios, Anabaptistas, & Antinomos; nulla in Transylvania, aut Ungaria inter Trinitarios, & Socinianos; nulla in Anglia inter Puritanos, Libertinos, Enthusiastas & Fanaticos, quæ detestabilior atque exitiabilior sit, quàm

HHHH 3

Catho-

Catholicorum religio: quos tu ob id identidem *Papistas, Romanenses, &* nescio quibus nominum commentis appellas: atque ut crimen eorum intendas apud plebem, scribis, Catholicos haud aliter fingere & colere Sanctos suos, quàm Mahumetani & Turcæ faciunt, qui præter unum Deum, Isam, Messiam, Joannem Baptistam, & Mariam aliosque quàm plurimos gentis suæ sanctos colunt. Hos dicis adstipulatores esse *Papistarum*. Eadem fingis idololatriæ crimina, quæ cum *Turcis, & Paganis* communia habeant *Papista*: ac promittis, te tuo id scripto demonstraturum. Demum comparas Catholicos cum Paganis, qui sibi Deum maximum, & præter hunc deos medioximos, minorumque gentium fabricent. Tam multa, & tam nefanda, idololatriæ crimina, & mendacia tu palàm scriptis libris inspergis, ijsque diffamas Catholicos, quasi ad hoc *Nisanius* dicaris, ut *nefanda, & infanda* nobis objicias. Quòd si quis in hunc modum scriberet: parentem tuum è Prædicantium tribu fuisse latronem animarum; uxorem tuam scortum, & te fornicatorem: nonne indignè ferres hæc tibi, familiæque tuæ probra objici? Qui tamen non erubescis *Ecclesiam Catholicam, & Christi Sponsam* longè scedioribus criminibus traducere apud plebem, & his simul tot *Imperatores, Reges, Principes, totumque Clerum, & populum Catholicum* diffamare, quæ tamen tu nunquam probare poteris: faciliusque Catholicus aliquis objecta tibi flagitia, quàm ea quæ tu Ecclesiæ Catholicæ impingis, persuaderi sibi patiatur. Sanè verò te illusorem esse, satis aperiunt, quæ *procus & rivalis* in Comitatu *Waldecensi* egisti. Quid *armilla*? nisi *spretæ injuria fama*? Sed *tum procus* eras, qui modò *maritus* es, & *Lutheranorum episcopus*. Quin adeò insultas hac tua procacia, ut scribas: *Agrè ferre Papistas, & male queri hæc sibi idololatriæ convitia objici, iisque se traduci, cum nihil magis mereantur*. Verè tu *nebulo* es, si is *nebulo* secundum Terentium, qui *nebulas* mendacijs obtendit. Hæc palàm scribitis! quid non declamatis apud plebem multo injuriosius in Catholicos? & cui bono? nisi ut populum exacerbetis adversus Catholicos, à quibus tamen majores vestri sanguinem, & vitam traxerunt, quos eodem idololatriæ crimine damnetis necesse est. Mitte istam calumniandi acerbiteratem, & scribe ut prudentiores ac moderatiores faciunt Lutherani. & dignum aliquid sano Theologo adfer; nec deerunt, qui tecum componi velint. Miti ingenio erat

S. Augu-

S. Augustinus, ubi verò impudentem æmulum nactus est, positâ mititate acerbiter scribendi sumpsit, & *frontem hæreticorum* dixit non esse *frontem*. Sed nunc ad causam ipsam, ex quâ rei agimur, accedamus. in qua primùm certæ hypotheses statuendæ: ne, ut tu facis, bruti instar bubali procedamus.

I. Ergo *Hypothesis*, tot esse species *adorationis*, quot sunt species *Excellentiæ*, ut S. Thomas docet 2.2. q. 103. art. 3. & cum eo Bellarminus, Vasquez, Suarez, Lessius, ac Theologi omnes. Honor enim, & cultus qui personæ debetur propter *excellentiā*, quæ *objectum formale* est deferitur. Tres autem sunt species *excellentiæ*: Quarum prima est *Divina* & *Infinita*, cui respondet prima species cultus *latriæ*, quæ per antonomasiam est *adoratio*. Secunda excellentia consistit in *gratia* & *gloria* Sanctorum, quæ sunt dona supernaturalia & excellentissima cum creaturis communicata, & huic secunda species cultus respondet, quam *duliam* vocant Theologi, & *analogicè* adoratio est, collata cum prima; quæ deinde in *duliam* propriè dictam & *hyperduliam* dividitur, cultusque *hyperdulie* *Humanitati Christi* seorsim considerata, ob unionem ad *Verbum*, & B. Virgini tribuitur, uti *Mater Dei* præstat alijs Sanctis. Tertia excellentia *humana*, seu *naturalis* est, quæ posita est in humanis virtutibus & dignitatum gradibus, cui respondet cultus *civilis*, qui tamen teste Aristot. lib. 9. Eth. c. 2. in alias species dividi potest: nam alius honor debetur parentibus, alius Principi, alius magistro, aut erudito & sapienti viro. In quam rem notandum etiam, quòd S. Augustinus scribit cont. ferm. Arian. c. 23. *Nam honorat*, inquit, *omnis qui adorat; non verò adorat omnis, qui honorat*: honoramus enim non solum superiores nobis, sed æquales etiam, imò inferiores: uti Rex honorat subditos *Esther* c. 6. Adoratio autem solum exhibetur potentiori & superiori, in signum dignitatis & excellentiæ. Ideo qui *honorat*, non statim *adorat*: è contrario qui *adorat*, etiam *honorat*.

II. *Hypothesis* est in voce *adorationis*, quæ vox communis est, ut modo *latria*, modo *dulia* subserviat, & quandoque etiam cultui *civili*; res tamen, & cultus ex animo colentis longè diversus est sub eodem nomine *adorationis*, ut præclare docet S. Augustinus *quæst. super Exodum*, 94. & lib. 20. contra *Faustum Manichæum* c. 21. Ubi cum exposuisset, quo cultu colantur Martyres in cælo, & sancti Dei homines in terra, subjun-

subjungit: At illo cultu qui Græcè λατρεία dicitur, Latine uno verbo dici non potest, cum sit quadam propria divinitatis servitus: nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum, cum ad hunc cultum pertineat oblatio sacrificij; nullo modo tale aliquid offerimus cuiquam Martyri, vel cuiquam anima sancta, vel cuiquam Angelo. Nec etiam in Hebræa lingua ullum est nomen, quod propriè designet cultum solius Dei, sed omnia ita communia, ut nunc de hoc, nunc de illo cultu usurpentur: ut planum est in voce illa *Histachava*, & *Abed*, quæ nunc pro religioso, nunc pro cultu civili ponitur. Nec in Græca lingua illa distinctio est, præter θεοσέβεια nomen, quo tamen rariùs utuntur Græci. Quanquam Augustinus λατρεύειν passim in Scripturis pro cultu, & adoratione primæ speciei sumi afferat: uti hæc omnia multis ostendit Bellarminus lib. 1. de Beat. SS. c. 12. Quocirca ut Ecclesia nomen ὁμολογία, θεοτόκον, aliaque introduxit, ad res propriè significandas, ita nomina *dulia*, & *latria* singulis speciebus cultus attribuit. Sapienter D. Augustinus lib. de Gen. ad lit. c. 4. Dummodo intelligatur quod intelligendum est, non magnoperè curandum est, quid vocetur. Hinc quando in Synodo Nicænâ, & apud Patres, reliquosque Scriptores legitur adorari Sanctos in calis, Crucem Domini, & imagines; id intelligendum est de adoratione per cultum *dulia* facta, quæ omnia Nifanius & hæretici malignè detorquent ad cultum *latriæ*, cum *duliz* speciem non agnoscant, ut infra exponam.

III. Hypothesis, est distinctio inter actus *internos* cultus religiosi, & inter *externos*: nam actus *externi* per se non facile distinguunt species adorationis: V. G. *incurvatio*, & *genusflexio*, *latria* est, si soli Deo fiat, *dulia* si Sancto, *cultus civilis* si Regi, aut Imperatori fiat. Abraham eodem actu *incurvationis* adoravit Deum Gen. 17. Angelos, Gen. 18. Homines, Gen. 23. Ita si corona deferatur crucifixo, *latria respectiva* est, si Sancto, *dulia*, si sponso aut Regi, *cultus civilis* est. Quid verò ad illud dicces? quod de Carolo Magno scribunt Annales Francorum in coronatione ejus ad annum Christi DCCCL. cuncto nimirum populo Romanorum acclamante: Carolo Augusto, à Deo Coronato, Magno, & Pacifico Imperatori Romanorum. Post quas laudes, à Pontifice more antiquorum Principum adoratus est. Qualis illa adoratio fuit? certè non alia, quàm civilis. Igitur quando objicit nobis Nifanius cum suis, *incurvationem, dona, vota,*

atque

litanias, preces, quæ Sanctis offeruntur, aut imaginibus Sanctorum, Sanctisque deferuntur, spectandus est animus offerentis, & sensus precantis, interni que actus. Hic Nifanius cum suis tanquam cordium humanorum inspector, & iudex divinus, illicò Catholicos, angelolatriæ, hagiolatriæ, iconolatriæ condemnat, cum ne fundamenta quidem hujus doctrinæ intelligat. Aut, quæ malitia est, si intelligat, populo veritatem non exponere? Opificem Catholicum, aut vetulam ante Crucis imaginem, aut statuam B. Virginis adorantem si rogares, responderet tibi, non se lignum, sed quem crux & imago representat, adorare & precari. His positis, satis superque responsum est ad omnia, quæ à Nifanio tantâ & tam confusâ scriptionis farragine per rapsodiam obtruduntur.

Interim audiamus, quid novus ille Theologus adferat adversus hæc principia. Primum inquit, cultus religiosus unus tantum est, nempe latria, qui soli Deo convenit, nec præter civilem cultum, quo honorantur Principes & parentes, tertius *dulia* dari potest; aut si detur, latria erit: quia religio cultus Dei est. &c. Hoc argumentum Calvinus est lib. 1. instit. c. 11, & jam dudum explosum à Bellarmino aliisque Theologis. Nam ubi excellentia, & objectum formale est diversum, ut jam ostensum est, ibi & honor, & cultus sit diversus necesse est, quod vel Aristoteles te suprâ docuit in ethicis, qui ipsos cultus civiles ait distinguere in varias species, quidni religiosus etiam cultus? cum objecta formalia sint diversa, & cultus *dulia* non univocè, sed analogicè sit species adorationis: nec enim excellentia univocè dicitur de Deo, & creaturis.

Sed pergit: Inter ens increatum, & creatum non datur medium. Ita est, sed sicut inter entia creata alia sunt *substantialia*, alia *accidental*ia, ita alia sunt *naturalia*, alia *supernaturalia*, & longè altioris ordinis, ut gratia & gloria, ob quæ duo honorantur Sancti: atqui illa specie differunt à naturalibus, ergo & cultus. Nisi placeat in aliam hinc hæresin transire, & negare omnem gratiam & gloriam Sanctorum: quò impia vestra doctrina vergit, quæ non modò Scripturam, Concilia, & Patres, sed omnem Philosophiam & Theologiam confundit. Qualis & hæc tua absurda propositio est: *Excellentia quævis humana, & quod in homine est, humana est; etiamsi ordinis sit supernaturalis, cui non aliud, quàm civilis cultus debetur.* Ergo omnis ille cultus qui ab Ecclesia Catholica tot sæculis exhibitus est Sanctis in cælo poterit etiam deferri Regibus

III

& ma-

& magistratui politico, & qui Deiparae Virgini delatus est, potest deferri tua *Hecuba*. Ratio tua, quia præter divinam excellentiam cætera excellentiæ in creaturis pares sunt, & civili tantum cultu dignæ. ita verò nec sancto *Petro* major honor debetur quam Consuli, *Paulo* quàm Pratori urbis, SS. Martyribus quàm textoribus Bilsfeldiensibus. Possent ex hoc principio doctrinæ vestræ templa dedicari politicis principibus, quemadmodum Carolus Magnus templa B. Virgini, & sanctis Apostolis dedicavit per Saxoniam, aut statua aliquatibi & conjugi tuæ poni in altari. Pergis delirare, & dicis: in objecto religiosi cultus esse punctum indivisibile, quod dividi non possit in cultum *latræ* & *dulæ*. Credo equidem à crasso Lutherano id fieri non posse. Quomodo verò Theologi Catholici cultum religionis dividant in *latræ*, quæ propriè & antonomasticè Deo debetur per virtutem religionis, & in *dulæ* quæ analogicè est cultus religionis, Angelis & Sanctis exhibitus ob excellentiam supernaturalem, jam suprà diximus. Quâ super re vide Bellarminum loc. cit. Lessium lib. 2. de Justit. c. 36. dub. 3. Suarez, Vasquez, cæterosque cum D. Thoma Theologos. nec tu hæc capis quidem: minùs certè, utrùmne actus *dulæ* ab eodem habitu religionis, an à diverso producat? Hosce te ordine & solidè aliquo in speciem argumento refellere oportebat, quàm istas calumnias eruere. Tyro philosophiæ hæc inferta argumenta ridet. Sed nunc ad cæteras tuas propositiones pergamus.

C A P V T IX.

An ex Scriptura religiosus Angelorum, et Sanctorum cultus probari possit?

NEgat id consequenter Nifanius cum suis, qui tantummodò civili illos cultu dignatur. Augustana confessio art. 21. non aliter cultum Sanctorum probat, quàm per memoriam & imitationem. Ita enim de cultu Sanctorum docet: *Quod memoria Sanctorum propensè*

proponi potest, ut imitemur fidem illorum, & bona opera juxta vocationem. Cætera quæ ad cultum SS. spectant, damnat: eò quòd de his nihil Scriptura tradat. Audet adèò Augustana confessio gloriari, nihil hîc à se doceri, quod vel à Scriptura, vel à Catholica & Romana Ecclesia discrepet. Apologia honorandos quidem asserit, sed per gratiarum actionem id fieri vult: quòd Deus ostenderit nobis in illis exemplum misericordiæ suæ, & confirmationem fidei, & imitationis exemplar, sed ad rem ipsam de qua agitur, nihil dicit.

I. Dicimus ergo Angelos, & Sanctos honorandos, & colendos esse cultu de quo egimus religioso, idque ex Scriptura probamus: nam Angeli adorati sunt ab Abraham Gen. 18. deinde à Loth. Gen. 19. non cultu civili, quia non priùs adorarunt, quàm Angelos cognoverunt. Et quam ridiculum est dicere, Angelis deberi cultum civilem? Ita & Josue cap. 5. adoravit Angelum, nec priùs, quàm se dixit esse ministrum Dei. Quare & Josue ut legatum Dei adoravit. Quomodo nunc ex cultu Angelorum nos angelolatria damnabit Lutheranus? nisi eodem crimine involvat Loth, Josue, & Abraham patrem omnium credentium? Fundamentum verò ejus adorationis non fuit natura, vel aliquot naturale bonum, aut morale, sed supernaturalis excellentia.

II. Probat: Quia non modò Saul animam Samuelis adoravit, 1. Reg. 28. de quo multis Bellarminus, Serrarius in lib. Reg. & interpretes, sed etiam in hac vita Nabuchodonosor Daniele cap. 2. Dan. Abdias dispensator Regis Eliam Prophetam 3. Reg. 18. Filij Prophetarum Elifæum 4. Reg. 2. Neque hic honor referri potest ad excellentiam naturalem, sed ad supernaturalem, prophetiæ videlicet gratiam, & sanctitatem. Ad Scripturæ testimonia accedit perpetua Ecclesiæ traditio, & praxis totius Ecclesiæ; neque enim quicquam certius, quàm ubique B. Virginem, Apostolos, & Martyres ab ortu Ecclesiæ coli cæpisse.

III. Probat Patrum testimonijs Justinus Apolog. 2. Angelorum exercitum, & spiritum Propheticum colimus, & adoramus, verboque, & re, seu veritate veneramur, idque omnibus qui discere volunt, ut docti iussitque sumus, copiose tradimus. Chrysostomus Hom. de Sanctis: Non aliter priscos, aliter recentiores colitis Sanctos. Et infra: Martyres, quos hodie colitis, aderant. Cyrillus Alexand. lib 6. in Julianum: Nos non deos factos esse diximus sanctos Martyres, sed omni honore dignari con-

suevimus. Damascenus lib. 4. de fide Orthod. c. 16. *Honorare decet Sanctos, ut amicos Christi, ut filios & heredes Dei.* Cyprianus lib. 4. Epist. 5. *Martyrum passiones, & dies anniversaria commemoratione celebramus.* Hieronymus Epist. ad Ripuarium: *Honoramus Servos, ut honor servorum redundet ad Dominum,* cultu videlicet dulciæ non latræ, nam de latræ cultu illud contra Vigilantium hæreticum: *Quis Martyrem adoravit? quis hominem Deum putavit?* Augustinus in psalm. 25. de Sanctis: *Beatissimum Petrum piscatorem modo genibus provolutis adorat multitudo credentium per Dominum nostrum Iesum Christum.* Id vero quod dicit Epist. 44. ad Maximum Grammaticum. *Non te hoc lateat, & in sacrilega convitia prudentem trahat, scias à Christianis Catholicis nullum coli mortuorum,* mox explicat ut Hieronymus fecit: *Nihil enim, ut numen adoramus, quod sit factum & conditum à Deo.* Cætera testimonia leges apud Bellarminum, Suarez, Valentiam, Vasquez, Coccium, Gualterium & alios. Sane Patres omnes loqui de cultu religioso, & non civili, clarum est ex eo, quod de illo cultu agant, qui per festos & anniversarios dies, templa, vota, peregrinationes, invocationem, ac per alias sacras actiones ritusque publicè Sanctis deferebatur.

Ex quibus postremò accedit argumentum à ratione: nam ethnici, Judæi, & hæretici, cum primis Vigilantiani & Manichæi accusabant Christianos idololatræ, uti cum his Nifanius facit cavillator, non aliunde quàm ob cultus anterecensitos, ut constat ex Eusebio lib. 8. c. 6. hist. lib. 4. c. 15. Cyrill. lib. 6. c. 10. in Julianum, August. lib. 20. c. 21. contra Faustum Manichæum, Hieronymo contra Vigilantium. At illi fuere cultus religiosi, non civiles: neque enim ob civilem cultum ulli reprehensionem in speciem obnoxij esse poterant Christiani, ut per se constat. Neque his quicquam decedit honori Dei. Enimvero sicut supernaturali (quem Deo debemus) amoris nihil detrahitur per caritatem fraternam proximi, ita nec de summo & supernaturali latræ cultu quicquam derogatur per dulciæ cultum, qui ad supernaturalia Dei dona, gratiam videlicet & gloriam, Sanctis concessa refertur, maximè cum Deus Sanctos suos honorari voluerit. *Gloria & honor omni operanti bonum* Rom. 2. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit illum Pater meus* Joan. 12. *Imo qui vos spernit, me spernit,* Luc. 10. Inde tot vindictæ divinæ in sacrilegos, qui vel beatissimæ Virginis, vel Sanctorum nomen contumeliosis scriptis & dictis

dictis laſere. pleni ſunt omnes hiſtoriæ ſacræ libri : nec maledicam tuam linguam ſera Neſtorij, Copronymi, aliorumque blaſphemorum pœna deſeret, qui tot probris, ſannis & convitijs ex officina diaboli collectis, ſanctiſſimam Virginem & Chriſti matrem proſcindis.

II. Dicimus, Sanctos non modo ſanctè coli debere, ſed & religioſe ac ſalubriter invocari poſſe: hic enim præcipuus cultus eſt, de quo controvertitur, id quod Auguſtana confeſſio & Apologia apertè negat & damnat, neque hujus novi dogmatis ſui alios patronos habent Lutherani, quàm Vigilantium hæſiarcham, qui docuit Sanctos non poſſe orare pro nobis, & quod conſequens eſt, fruſtra invocari. Poſt illum *Petrobruſiani*, *Apoſtolici*, *Waldenſes*, & *Wicleſus* invocationem SS. reprobarunt, quibus acceſſit *Lutherus*, primuſque inter *novatores* noſtros hanc conſepultam hæreſin ab inferis reſulcitavit. Ac tametſi ad veritatem Catholicam teſtandam ſatis eſſe poſſit, quod hæc Lutheranorum doctrina jam dudum in *præſcis hæreticis* damnata ſit, multis tamen *invocatio SS.* convincitur.

I. Sancti orant pro nobis, ſaltem in genere, ſecundùm Scripturas, id quod Apologia veſtra concedit: ita enim ad art. XXI. Auguſtanæ confeſſ. *Præterea, & hoc largimur, quòd Angeli orent pro nobis: extat enim teſtimonium Zachariæ 1. ubi Angelus orat: Domine exercituum, uſquequò tu non miſereberis Jeruſalem? De Sanctis etiam concedimus, quòd ſicut vivi orant pro Eccl ſia univerſa in genere, ita & in calis orent pro Eccleſia in genere.* Confirmatur hæc doctrina, compluribus alijs Scripturæ locis. 2. Machab. c. ult. *Onias & Jeremias jam defuncti orant pro populo.* Apoc. 5. referuntur Sancti cum *phiaſis aureis, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Apoc. 6. Sancti vindictam clamant de interfectoſibus ſuis. Ergo multo magis miſericordiam pro nobis implorabunt. 2. Petri 1. *Dabo operam & frequenter habere vos, ſcilicet commendatos, poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis.* Luc. 16. dives epulo orat in gehenna pro fratribus. His poſitis, certum argumentum procedit: Si Sancti orant pro nobis, ut conſeſſum eſt, ergo invocari poſſunt, ſaltem ut in genere orent pro Eccleſia, & nobis: ita in genere invocari poterunt, quòd tamen negant Lutherani, cùm nulla ſit ratio negandi, niſi illud Lutheri: *Sic volo, ſic jubeo.* Nam ſi Sancti in cælo cognoscunt laborantis Eccleſiæ neceſſitatem in terris, ut pro ea orent, quod Onias, & Jeremias, & Angeli fecerunt;

IIII 3

ergo

ergo etiam possunt Ecclesiæ in terra orantis cognoscere preces, & suas preces cum illius precibus conjungere.

Sed ultra dicunt, effugij causâ: Sancti quidem in genere orant pro Ecclesia, non autem in specie, & particulari possunt orare pro nobis. At non minus absurda hæc responsio: nam Angeli in cælo orant in specie, & particulari, & curam nostri gerunt, ut constat Tobia 12. Zacharia 1. Apocalypsis 8. Daniel. 10. Psalm. 90. Matth. 18. Luc. 15. *Gaudium est super uno peccatore poenitentiam agente*; Ergo & spiritus Beatorum id facere possunt: *equales enim Angelis sunt, & filij Dei sunt* Luc. 20. Deinde aliquid habent præ Angelis, quod sint membra Ecclesiæ magis conjuncta, & sint experti miserias nostras. 3. *Dives epulo* in inferno orat speciatim pro quinque fratribus suis, ne ad ista tormentorum loca veniant. 4. Constat Ecclesiæ usu, quæ in particulari Sanctos invocat, ergo supponit, Sanctos cognoscere in particulari invocantes. Quid enim illud in præfatione Missæ de Apostolis? *Gregem tuum Pastor eterne non deseras, sed per beatos Apostolos tuos continuâ protectione custodias: ut iisdem rectoribus gubernetur, quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse Pastores.* Quam orationem Pelagius II. Papa ante Gregorium Magnum docuit esse vetustissimam, Epist. 4. Decret. His accedunt testimonia SS. Patrum apud Bellarminum lib. 1. de SS. Beat. c. 18. in particulari Sanctos invocantium. 5. Quo Scripturæ testimonio, aut quâ consequentia infallibili Lutherani contrarium evincunt? ut non multo certius Ecclesia in possessione hujus dogmatis, quæ falli non potest, relinquenda sit? aut cui Sanctorum Concilio in cælis interfuerunt Lutherani, ut hoc tam asseveranter docere demum nos velint?

II. Hæc veritas asseritur ex ijs locis, quibus memoratur defunctos orasse pro vivis, Jerem. 15. v. 1. *Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Jam enim Moyses & Samuel defuncti erant: uti etiam Onias, & Jeremias defuncti orant pro populo 2. Machab. c. ult. Ita & Moyses orat Exod. 32. *Recordare Domine Abraham, Isaac, & Israel servorum tuorum.* Psalm. 131. *Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui.* Quæ verba Salomonis sunt orantis Deum per merita Patris sui. Daniel. c. 3. *Non auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum.*

III. In

III. In utroque Testamento legimus viventes pro viventibus orasse. 1. Regum c.7. Hebræi ad Samuelem: *Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum.* Job. ult. *Ite ad servum meum Job, ille orabit pro vobis.* Rom.15. Paulus ait: *Obsecro vos fraures, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum.* Eadem repetit Eph.6. 1. Thess.5. 2. Thess.3. Col.4. Hebr.13. Ex his tale argumentum procedit: Viventes à viventibus sunt invocati, ergo licebit nunc eosdem Sanctos invocare cum Christo regnantes. Quo argumento S. Hieronymus Vigilantium hæreticum convicit: *Si Apostoli, inquit, & Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc solliciti esse debent: quanto magis post coronas, & victorias, & triumphos? Quapropter Bellarminus & alij dicunt, hoc argumentum à nullo hæretico adhuc solutum esse. Nam quod dicant, Sanctos in cælis non cognoscere preces nostras, in quo Nifanius solutionem querit, prorsus frivolum est. Nam ut Gregorius ait: Quid non vident, qui videntem omnia vident? Cætera quæ in hanc rem magno strepitu adferuntur, dissoluta sunt à Bellarmino lib.1. de SS. c.20. Suarez, Vasquez, Becano, Forero, alijsque innumeris. Ac tametsi modus, quo preces nostras cognoscant Sancti, nobis non ita explicatè constet, utrumne Sancti omnia in Deo videant à principio beatitudinis, quæ ad ipsorum statum spectant, quòd D. Thomas 3. p. q.10. art.2. & cum eo alij verisimilius docent. An verò per novam revelationem à Deo factam, quando eos invocamus, parum hinc ad rem facit, quando hæc vera consequentia est: Sancti rectè invocantur approbante Ecclesia: Ergo cognoscunt preces nostras. Illa verò novatorum fallax est argumentatio: Sancti non sciunt preces nostras, ergo non sunt invocandi. Quia ipse Nifanius cum suis agnoscit in Baptismo puerorum excitari fidem eorum, quo autem modo id fiat, dicit sibi suisque incognitum esse: idem est de præsentia Christi in Eucharistia apud illos, utrumne illa fiat per consecrationem, an sumptionem? quæ resolutio ad Kalendas Græcas apud illos remittitur. Unica hinc nobis D. Augustini regula satis esse debet, lib.2. de Bapt. c.7. *Quod Ecclesia universalis suo tempore observat, nec est per Concilia generalia institutum, credi debet esse ex Apostolicâ traditione.* Rursum Epist.118. c.5 *Quæ in toto orbe servat Ecclesia, de quibus disputare, quin ita faciendum sit, insolentissima est insania. Ego quod ab Ecclesia accepi securus & teneo, & trado.**

His

His etsi satis responsum sit ad omnia Nifanij argumenta, alia tamen hujus Prædicantis infania prætermittenda non est.

Infania, et apertum Nifanij mendacium de initio, et tempore, quo cœpisse dicit invocationem Sanctorum.

A Pologia Augustanæ confessionis ad XXI. Art. ita docet: *Veteres Scriptores ante Gregorium Magnum non fecerunt mentionem invocationis Sanctorum.* Nifanius verò sic scribit: *Fatemur jam sexto & septimo sæculo de invocatione Sanctorum semina fuisse jacta, accrevit inde Apostolorum & Martyrum existimatio.* Quasi octavo sæculo & post illud, invocatio Sanctorum primum cœperit. Id verò, quàm impudens sit mendacium satis demonstrabitur, si ex quinque primis sæculis Conciliorum & Patrum testimonia adduxero.

Ex Concilio Chalcedonensi, quod Oecumenicum fuit, ex quatuor primis unum, anno Christi 454. celebrato, habemus primò Epistolam Episcoporum Europæ, qui ita scribunt ad Leonem Imperat. *Sanctissimum vero Proterium in choro, & ordine Sanctorum Martyrum ponimus, & ejus intercessione misericordem & propitium Deum habere postulamus.* Act. 2. ejusdem Concilij Patres dicunt: *Flavianus post mortem vivit, Martyr pro nobis oret.* In Concilio Ephesino lecta Cyrilli Alexandrini Homilia, quæ sic eloquitur de B. Virgine Maria: *Salve Sancta Despara, eximium illud orbis decus & ornamentum.* Et quæ in laudem, cultum & invocationem Virginis attexit Epistola. In VI. Synodo generali, Constantinopolitana III. anno Christi 681. cap. 7. *Solo Deo creatore adorato, invocet Christianus Sanctos, ut pro se intercedere apud majestatem divinam dignentur.* In VII. Synodo generali, quæ Nicæna II. fuit Act. 6. in fine Patres profitentur: *Cum timore omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminatae Despara, item Sanctorum Angelorum, omniumque Sanctorum.* An non hæc clara satis pro invocatione Sanctorum? Addamus Patres, præter eos qui suprà pro cultu SS. adducti sunt.

PATRES

PATRES GRÆCI.

Irenæus lib. 5. contra hæreses : Sicut Eva illa seducta est, ut effugeret Deum, sic hæc Maria suasa est obedire Deo, ut Virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata.

Eusebius lib. 13. Præparat. Evang. c. 7. Hæc nos quotidie facitamus, qui veræ pietatis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, vota quoque ipsis facimus, tanquam viris Sanctis.

S. Methodius ante Concilium Nicænum, Episcopus & Martyr, B. Virginem Mariam appellat: Facem fidelium, vellus divini roris, propitiatorium, in quâ Deus humanâ carne indutus: Salve in æternum, ad te rursum recurrimus.

Athanasius serm. de Annunt. B. Virginis: Inclina aurem tuam Maria in preces nostras, & ne obliviscaris populi tui. Et infra: Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo Maria, intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.

Basilus Oratione in 40. Martyres: Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat; qui rursum letatur, hos oret; ille ut à malis liberetur, hic ut duret in rebus laetis.

Gregorius Nazianz. Orat. in Cyprianum de Virgine ad stuprum sollicitata: Virginem Mariam rogavit, ut periclitanti virgini opem ferret: vicit Virgo, vincitur demon.

Gregorius Nyssenus. Orat. in S. Theodorum: Intercede ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum: timemus afflictiones, expectamus pericula, non longè absunt scelesti Scythæ, bellum adversum nos parturientes. Pergit deinde Nyssenus: Quod si majori etiam opus fuerit deprecatione, & advocacy, fratrum tuorum Martyrum coge choros, & cum omnibus una deprecare, admone Petrum, excita Paulum, Joannem item Theologum ac discipulum dilectum.

S. Ephrem de laudibus Martyrum: Precamur beatissimi Martyres ut pro nobis miseris & peccatoribus, & de negligentia squalore sordentibus, Dominum interpellare dignemini.

Cyrillus Catechesi 5. Mystagogica: Cum hoc sacrificium offerimus, facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt: primum Pa-

K K K K

triarcha-

triarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum suscipiat preces nostras.

Chrysost. Hom. 66. ad populum : Nam & ipse qui indutus est purpuram, accedit illa complexurus sepulchra, & fastu deposito. stat Sanctus supplicaturus, ut pro se apud Deum intercedant, & scenarum fabrum, Paulum videlicet, & Piscatorem Petrum, ut protectores orat. Orat. 8. Rogemus, ut dixi, sanctam gloriosam Virginem, & Dei Gentricem Mariam, rogemus sanctos & praeclaros Apostolos, rogemus sanctos Martyres. Eadem habet Hom. 5. & 8. in Matth. Hom. 43. in Gen. Hom. 1. in 1. ad Thess. Serm. in Juventium, & Maximum. Longum ceteros Graecorum Patres adscribere, quos inter Dionysius Arcopagita cap. 7. Damascenus lib. 4. de fide c. 16. Theophyl. in c. 11. ad Hebr. Theodoretus in hist. SS. Patrum. Theophanes ac Theoteristus apud Nicatam. Suidas de Copronymo : Venit ne quis mortalium Maria intercessionem imploraret. At Nicetas intercessionem hasce Virginis vocat, per quas mundus consistit. Quid nunc censeres Nifani ? qui non nisi Vigilantium, & Copronymum ex antiquis, habes auctores tuae hujus doctrinae ?

LATINI PATRES.

S. Hilarius in psalm. 129. Intercessione Angelorum non natura Dei indiget, sed infirmitas nostra : missi enim sunt propter eos, qui hereditabunt salutem, infirmitate nostrâ adrogandum, & promerendum, spiritualis intercessionis ministerio indigente. Similia habet in psalm. 124. de intercessione SS. Apostolorum & Prophetarum.

S. Ambrosius lib. de viduis : Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad praesidium sunt dati ; Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quodam pignore patrocinium vendicare : isti enim sunt Dei Martyres, praesules nostri, speculatores vitae, actuumque nostrorum : non erubescamus eos intercessores nostrae infirmitatis adhibere. Idem legas lib. 10. in Lucam.

S. Cornelius Papa Epist. 1. de transl. corporum Apostolorum : Orantes, inquit, Deum & Dominum nostrum Jesum Christum, ut intercedentibus sanctis suis Apostolis, maculas peccatorum vestrorum purget.

Cyprianus lib. de mortalitate : Magnus, inquit, in calo nos carorum

nume-

numerus expectat, de suâ salute securi, de nostrâ solliciti. Inde Epist. ad Cornelium: Si quis hinc prior nostrum praeceperit, perseveret apud Deum, & non cesset oratio. Inde ad Virgines: Mementote tunc nostri, cum incipiet in vobis virginitas honorari.

Gaudemus in psalmum 85. Dominus Iesus Christus adhuc interpellat pro nobis, omnes Martyres qui cum illo sunt interpellant pro nobis; non transeunt interpellationes, nisi cum transferit gemitus noster.

S. Hieronymus contra Vigilantium, ut supra relatum: Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quanto magis post coronas & victorias? Ad hoc testimonium totumque Hieronymi librum respondet Melancthon in Apologia Augustanæ confessionis: Citant Papista Hieronymum contra Vigilantium: nec vident isti asini, apud Hieronymum contra Vigilantium nullam extare syllabam de invocatione Sanctorum. At Melancthon ille asinus est, aut valde stupidus: nam etsi Vigilantius non dixerit Sanctos non esse invocandos, eo tamen ipso, quod docuit, eos non orare pro nobis, satis simul docuit non esse invocandos. Sicut idem ex hoc hæresis vestræ principio sequitur: Sancti in cælo non agnoscunt preces nostras, nec tam longas aures habent ut audiant, nec oculos ut videant.

Quæ scommata sunt, non principia. Ceterum Hieronymus ex instituto non aliud tractat contra Vigilantium, quam invocationem Sanctorum, quare & in Epist. ad Paulam de obitu Blæsillæ: Pro te Dominum rogas, mihi quoque veniam impetrat peccatorum. Et in vitâ Hilarionis laudat Constantiam Virginem, quæ solita erat pervigiles ad sepulchrum Hilarionis noctes ducere, & quasi cum presente, ad adjuvandas orationes suas sermocinari.

Augustinus tract. 1. super hæc verba S. Joannis: Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum: Sed dicet aliquis, inquit Augustinus: Ergo Sancti non petunt pro nobis, ergo Episcopi, vel Præpositi non petunt pro populo? sed attendite scripturas, & videte, quia & Præpositi commendant se populo: nam Apostolus dicit plebi, orantes simul & pro nobis; oramus pro vobis fratres, sed & vos orate pro nobis: invicem pro se omnia membra orent, caput pro omnibus interpellat. Ubi Augustinus loquitur de orationibus in genere tam viventium, quam Sanctorum in cælis, quos primo loco collocat. Idem serm. de Sanctis: Tunc pro nobis absque ullâ

dubitatione sancti Martyres intercedunt, quando in nobis aliquid de suis virtutibus recognoscunt. Sermon. 17. de verb. Apostoli. *Injuria est pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari*, Lib. de cura pro mortuis, quaerit Augustinus, cur Christiani magno provisu procurent sibi sepulchra ad memoriam Sanctorum? & respondet, id eo fieri: *Ut dum recolunt, ubi sint reposita eorum, quos diligunt, corpora. iisdem Sanctis illos tanquam patronis susceptos apud Dominum adjuvandos orando commendent*, Sermon. de Sanctis 35. *Igitur fratres cum toto mentis affectu beatissima Virginis nos intercessionibus committamus, omnes ejus patrocinia omni nisu imploremus; ut dum nos supplices eam obsequio frequentamus, interim ipsa nos sedula prece commendare dignetur in calis: neque enim dubium est, quae meruit pro liberandis proferre precium, posse plus omnibus liberatis impendere suffragium*. Quis hoc Lutheranus credit, aut petit cum S. Augustino? Idem Sermon. 18. *Obeata Maria, admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis, sit per te excusabile quod per te ingerimus, fiat impetrabile quod fida mente poscimus, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timeamus; quia tu es spes unica peccatorum; per te speramus veniam peccatorum, & in te beatissima Virgo est expectatio premiorum*. Inde subjungit orationem, quam exinde tota frequentat Ecclesia: *Sancta Maria succurre miseris, ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro devoto famineo sexu, sentiant omnes tuum juvamen, quicunque celebrant tuam commemorationem*.

Innumera hujusmodi D. Augustini sunt testimonia, quibus Sanctorum invocatio clarissime exponitur ex praxi totius Ecclesiae. Et quis, inquit Suarez, est scriptor SS. Patrum, qui dum de Sanctis scribit, non simul eis se commendat?

Post Augustinum ita Victor Uticensis lib. 3. de Persecut. Wandalica precatur: *Adeste Angeli Dei, deprecamini Patriarcha, orate Sancti Propheta, estote Apostoli suffragatores, praecipue tu Petre beate, quare siles pro ovibus tuis? tu Sancte Paule gentium Magister, cognosce quid Wandali faciant Ariani; en filij tui gemunt captivi, universi ingemiscite simul pro nobis Apostoli*.

Vides nunc Nifani, quam fallaciter Apologia vestra doceat, ante tempora Gregorij M. non fuisse in usu invocare Sanctos, & quam impudenter tu scribas, sexto demum & septimo saeculo coepisse invocationem

nem Sanctorum. Concilia & Patres quos stiti, omnes ante S. Gregorium vixerunt, & scripserunt. Hic si tuo iudicio standum sit, omnes illi Patres, Græci & Latini, hagiolatricæ, & idololatricæ condemnandi sunt. Imò verò, quare ex tanto numero Patrum tu nullum producis, nisi ut per imposturam fallas populum, & lectorem tuorum librorum? tantum obscura quædam SS. Patrum testimonia adfers, in quibus Patres agunt de adoratione per latræ, quæ soli Deo debetur. Et quis Catholicorum id negat? Magdenburgenses vestri cum clarissima hæc testimonia non ignorarent, ad aliam fraudem conversi, respondent: Patres errasse, & à maligno spiritu abductos miscuisse hunc errorem scriptis suis. Sed illud haud minus impudens mendacium est: quando illi uno consensu id tradiderunt, quod in tota Ecclesia frequentabatur. Quare ut S. Augustinus dixit: *Insolentissima est insania, disputare an faciendum sit, quod universa servat Ecclesia.* Secundum hanc regulam pronuntiat Concilium Tridentinum de cultu & invocatione Sanctorum sess. 25. *Mandat Sancta Synodus Episcopis, & ceteris docendi munus curamque sustinentibus, ut juxta Catholica, & Apostolica Ecclesia usum, à primævis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumque Patrum consensionem, & sacrorum Conciliorum decreta, imprimis de sanctorum intercessione, invocatione, Reliquiarum honore, & legitimo imaginum usu fideles diligenter instruant: docentes eos, Sanctos una cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre bonum atque utile esse suppliciter eos invocare.* Et quæ in hanc rem pluribus docet Concilium.

C A P V T X.

Carolus Magnus cultu religioso, et invocatione Sanctos coluit.

Carolum Magnum ut nobis persuadeat adversarius, damnaſſe cultum, & invocationem Sanctorum, adducit duo testimonia ex libris de imaginibus, quorum primum ex lib. 2. sic habet:

KKKK 3

Angeli

Angeli sive homines minimè adorandi sunt, salvâ adoratione, quæ caritatis & saluationis officio exhibetur. Alterum est ex lib 4. c. 23. his verbis: Adoratur Deus, sed non osculatur: Venerantur Sancti, qui è saculo cum triumphis meritorum migraverunt, sed nec adorari debent cultu divino, nec osculari. At nihil ex his testimonijs conficis, seu quòd pseudo-Carolini libri sint, & hæreticorum, ut suprà commonstratum est, à quibus hæses vestras emendicare necessum habetis, relictis tot Conciliorum, & Patrum sententijs: seu quòd de cultu patriæ agant hæc citata loca, quem Sanctis abnegant, uti & Catholici faciunt. Sanè si Carolini libri essent, Carolus verbis & factis sibi contradiceret, ut nunc ostendam: nisi nos omnes historiarum scriptores, fasti Episcoporum, & monumenta antiquitatis fallant. Unum hîc interim prius quæro à te. Librorum horum auctor, citato à te testimonio dicit: Sanctos venerandos esse, eosque qui è saculo cum meritorum triumphis emigrarunt. Agnoscisne hîc merita Sanctorum, & bonorum operum? id si facis, Lutheranus non es. Asinus aliquando, ut in apologo est, leonis exuvias induit, cæteris animalibus terrori futurus, sed longas illas aures tegere non potuit: ita tibi hîc evenit. Sed his omisiss

Dicimus, Carolum Magnum omni cultu religioso, & invocatione, Sanctos per omnem vitam veneratum, & persecutum esse, votis nimirum, oblationibus ad altare, bonorum donationibus, peregrinationibus, templis & altaribus erectis, festis diebus institutis, sacrificiorum commemoratione, ac demum invocatione. Inter Sanctos verò post Christum, coluit Carolus Magnus in primis *B. Virginem MARIAM, JESU CHRISTI Matrem*, inter Apostolos B. Petrum & Paulum, deinde Martyres, reliquosque Sanctos. Singula nunc probemus.

I. Coluit Sanctos votis, oblationibus, & peregrinationibus. Ita enim Eginardus: *Colebat præ cæteris sacris & venerabilibus locis, apud Romam Ecclesiam beati Petri Apostoli, in cujus donaria magna vis pecunie, tam auri quàm argenti, nec non & gemmarum ab illo congesta est. Rursum Eginardus: Ecclesia Sancti Petri non solum per illum tuta, ac defensa, sed etiam suis opibus præ omnibus Ecclesijs ornata & ditata est à Carolo. Rursum: Quam cum tantum penderet, quater Romam votorum solvendorum, ac supplicandi causâ profectus est. Habes hic ex fidelissimo Scriptore vota S. Petro facta, oblationes, devotionesque sacras, & peregrinationem ad li-*
mina

mina Apostolorum, qui actus sunt cultus religiosi. De hac quaternâ peregrinatione, votisque à Carolo persolutis, consentiunt Annales Francorum, ac ceteri Scriptores: uti hæc lib. I. c. 2. à nobis ad suos annos relata sunt, & multis ab Anastasio in vita Hadriani, & Leonis Pontificum referuntur. De his votis ad limina Apostolorum, ita Hadrianus quoque Epistola 5. ad Carolum Magnum: intellexisse enim se ait, *quod Domino protegente, remeantes vos à Saxonia, mox & de presenti Italia, vel ad limina protectoris vestri B. Apostolorum principis, ad implenda quæ polliciti estis, properare desideretis.* Haud dubium, quid de Saxonia, & Episcopatibus Saxoniarum offerendis hæc scribat Pontifex. Quibus accedit Luitprandus in Hadriano, (non ille Ticinensis, sed ex eadem ætate vetus, & Germanus scriptor,) ejus testimonio habemus oblatam non modo Romæ, ex concepto voto, ad altare D. Petri Ecclesiam Osnabrugensem, sed & totam Saxoniam, quod post Deum patrocínio D. Petri Saxones debellandos susceperat. Inde primi nobiles illi Episcopatus per Saxoniam fundati à Carolo, dotatique regali magnificentia, quos hæresis primùm vestra profanavit, Carolumque voti irritum fecit. Ut verè dixerit Hieronymus lib. 7. in Isaiam: *Neminem esse tam impium, quem hæreticus impietate non vincat.*

II. Carolus Magnus Sanctos honoravit, coluitque templis, & altaribus in eorum honorem exstructis dedicatisque, tum etiam Sacrificij Missæ commemoratione: id cum primis manifestum est ex magnificâ Basilicâ, quam Aquisgrani in honorem Beatissimæ Virginis extruxit, uti hæc hodie dum spectatur, opus regium admirandumque. Ita enim Eginardus in vita Caroli: *Inter opera præcipua ferè non immerito videri possunt basilica, sanctæ Dei Genitrici Aquisgrani opere mirabili constructa.*
2. Hunc in modum Carolus, omnes Basilicas per Saxoniam quas cum primis Episcopis introductis, & cum Episcopatibus fundatis construxit, in honorem simul Sanctorum consecrari voluit, ut sub eorum simul patrocínio Ecclesiam commendaret. Primam enim, quam condidit, Basilicam Osnaburgi, S. Petro & Crispino & Crispiniano Martyribus consecrari voluit. Ita enim ipse Carolus in diplomate Osnabrugensi, quod ex autographo Caroli Magni subscripto integrè dedit Ferdinandus Princeps & Episcopus notter: *Notum sit omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostrisque, presentibus scilicet & futuris: qualiter nos ob nostræ mercedis*
augmentum

augmentum, Wihoni Osnabrugensi Episcopo suaeque Ecclesiae, quam nos primam omnium in Saxonia in honore Sancti Petri principis Apostolorum, & Sanctorum Martyrum Crispini & Crispiniani construximus. Idem repetit iisdem propè verbis in altero diplomate. Utrumque leges in Monumentis Paderbornensibus: ex quo simul disces bonorum operum merita, quando mercedis augmentum legis. Quam deinde Bremæ construxit Ecclesiam primam, eam Christo & S. Petro consecravit, quod rursum ex diplomate Carolino constat, in quo Carolus: Septentrionalem illius partem pro Christo & Apostolorum suorum Principi Petro, pro gratiarum actione devotè obtulimus, & in loco Bremon vocato super flumen Wirrahnam, Ecclesiam & Episcopalem statuimus Cathedralam. Quam præterea Verdæ construxit Ecclesiam B. Virgini consecravit. Ita enim diploma ejus Ecclesiae: Quandam Aquilonarem illius partem Domino nostro Jesu Christo, & Sanctissima ejus Genitrici devotissime obtulimus, & in loco Farduin vocato super Aleram fluvium, in pago qui dicitur Sturm, Ecclesiam & Cathedralam Episcopalem statuimus. Paderbornæ quam primo erexit Ecclesiam, eam B. Virgini & S. Kiliano Martyri dedicavit, Monasterij D. Paulo, Mindæ B. Virgini, Halberstadij (quæ primò in Osterwick constitit) D. Stephano Martyri, Hildesij B. Virgini: aut certè id à Ludovico filio factum est, postquam Carolus eam Ecclesiam in Eltzen ad Lenam fluvium cœperat: Montem Martis & Ecclesiam illuc cœptam D. Petro consecravit, quod Leonis Pontificis diploma testatur. Inde in hodiernum diem octo hæ Ecclesiae uti à Carolo Magno conditæ sunt, hosce eosdem Sanctos, suos patronos retinent ac colunt: uti id ex fastis singulorum confirmatur. Nihil jam attinet de altaribus memorare: Nulla enim harum Ecclesiarum, quæ non complura altaria in honorem diversorum Sanctorum consecrata à Carolo Magno referat: quemadmodum Crypta Paderbornæ à Leone Pontifice, præsentè Carolo, unà cum altari D. Stephano dicata est. Longum referre templa, sacella, & altaria, quæ vel Ultrajecti in honorem S. Thomæ ante Carolum Magnum à Francorum Regibus, vel alibi per Saxoniam, & Germaniam post à Leone Pontifice, & præsentè Carolo Divis simul consecrata sunt. Quot exinde templa sub Ludovico Pio, & alijs Francorum Imperatoribus, ac Regibus, diversis Sanctis consecrata? ne quid memorem de Ecclesijs Episcopatum, & Cœnobiorum, per totam Franciam ante Carolum Magnum à Franco-

Francorum Regibus Sanctis consecratis, ex quo D. Dionysius, Maternus, Eucharis, Martialis, & post illos D. Martinus, Remigius, alijque Martyrum, & sanctorum Episcoporum, vel ab ipso Apostolorum avo, vel ab exordio Christianae religionis per Franciam publicè coli ceperunt: ne hujus cultus initia (ut fallacissimè facis) ad sextum, vel septimum saeculum nobis referas. Quo in genere, aut te mentiri, aut omnes Franciae annales, & historicos, monumentaque nos fallere necesse est.

III. Neque hic cultus (ut tu somnias) civilis fuit, sed religiosus, per *duliam* exhibitus: nec enim Regibus, & Principibus consecrantur à Christianis templa & altaria, sed Deo, ut *Auctori*, & supremo *Largitori* bonorum: Divis verò, ut *patronis* & *intercessoribus* apud Deum. Par hinc ratio est de sacrificijs: legis enim in Capitularibus Caroli Magni lib. 2. cap. 18. *Missam S. Martini*, lib. eodem cap. 20. *Missam S. Andrea*, lib. Capitularium 3. c. 23. & lib. 5. *Missam S. Joannis*. De his præclare S. Augustinus lib. 20. contra Faustum Manichæum cap. 21. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosâ*, non civili, *solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consecretur*, atque *orationibus adjuvetur*: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamvis in memorias Martyrum constituamus altaria. Quis enim *Anistitum* in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: *Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane?* sed quod offertur, Deo offertur, qui Martyres coronavit, apud memorias eorum, quos coronavit. Et mox: *Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis*, quo & in hac vita coluntur Sancti Dei homines, nempe propter excellentiam gratiæ & sanctitatis, qui cultus denuò civilis non est, sed religiosus *dulix*. Inde rursum subdit Augustinus: *At illo cultu qui Gracè latria dicitur, Latine uno verbo dici non potest, cum sit quædam propriè divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum dicimus, nisi unum Deum. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio sacrificij, unde idololatria dicitur, eorum etiam qui hæc idolis exhibent: nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum precipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam Sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo. Quid planius ad vestras hæreses, vel ad vestras cavillationes, vel somnia dici poterat?* dum enim dicit Martyres, & Sanctos coli *religioso cultu*, & non *latriâ*, consequens est cultu à civili distincto coli: cum *civilis cultus* à religioso formaliter distinctus sit. Eadem repetit exponit

LLLL

que

que planius S. Augustinus lib. 8. de Civit. Dei c. 27. *Quoniam, inquit, nec nos eisdem Martyribus templa, Sacerdotia, sacra, & sacrificia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum, nobis est Deus.* Explicat deinde, ut supra, quo fine, ritu, cultuque hæc Martyribus, & Sanctis exhibeantur. Eadem tractat lib. 22. de Civit. Dei c. 10. Ut cæcus sit, qui hæc non videat. Sed tanta vestra est vel malitia, vel infania, ut aut videre non libeat, aut non liceat.

IV. Carolus Magnus Sanctos coluit festis diebus ab Ecclesia institutis. Capitularium lib. 2. c. 35. sic præscribitur: *Festos dies in anno celebrare sanximus: hoc est, Diem Dominicum Pasche: simili modo totam hebdomadam illam observare decrevimus. Diem Ascensionis pleniter celebrare, in Pentecoste similiter ut in Pascha: in Natali Apostolorum Petri & Pauli diem unum, Nativitatem S. Joannis Baptiste, Assumptionem S. Mariae, Dedicationem S. Michaelis, Natalem S. Remigij, S. Martini, S. Andree, in Natali Domini dies IIII. Octavam Domini, Epiphaniam Domini, Purificationem S. Mariae, & illas festivitates Martyrum, vel Confessorum observare decrevimus, quorum in unaquaque Parochia Sancta corpora requiescunt.* Eadem leges lib. 1. Capitularium cap. 164. & lib. 6. c. 186. *Diem Dominicum cum reverentia colite.* Et præter hunc præscribuntur festi dies, ut supra diximus, etiam Assumptio B. Mariæ. Similiter in Additione I. Ludovici Pij ad lib. 7. Capitularium tit. 46. sanciantur iidem dies festi, unâ cum Assumptione B. Mariæ, & festis Apostolorum, & S. Laurentij. Hos quoque festos dies præscribit Concilium Moguntinum can. 36. additque *templi Dedicationem*, quæ sub patrocinio Sancti plerumque instituitur. Quare, ut ex his quoque festis Sanctorum diebus, cultus religiosus Sanctorum conficiatur, nemo non intelligit: nam et si Natalitia Regum & Principum celebrentur, dum vivunt: cui tamen unquam is cultus sacer delatus, ut per eos patrocinia apud Deum quarantur? quibus ipsi non minùs, quàm cæteri mortales indigent. Alius hic ritus, alius fructus, alius finis. Quemadmodum Augustinus in psalm. 88. con. 2. *Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrate, ut imitemur eos, qui nos præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis.*

V. Carolus Magnus ipso cultu religioso invocavit Sanctos orando, precandoque eorum intercessionem apud Deum: quod cum ex ijs quæ diximus clarum sit, tum ipse Carolus palàm profiteretur Capitularium

rium lib. 7. cap. 188, quo dum sancit, ne bona Ecclesiæ auferantur vel permittantur laicis, *Satius, inquit, est nobis, regnum non habere terrenum, quam æternum perdere: plus verò me credo Deum posse per Sanctorum suorum merita adjuvare, quam per omnem militiam secularem.* Quid ex tanta fiducia Carolus non precatus per Sanctos? sed hic invocandi modus multo testatior ex Litanij Sanctorum, in quibus post Christum invocantur Angeli, B. Virgo, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, omnesque Sancti, tanquam in Choros suos compositi: de quibus ita Carolus Capitularium lib. 5. cap. 85. *Placuit ut Litania major observanda sit à cunctis Christianis diebus tribus.* Lib. 6. cap. 74. *Litania major more Romano ab omnibus VII. Calendas Maij celebretur.* Eadem habes in Concilio Moguntino can. 33. additurque: *sicut legendo reperimus, & sicut sancti Patres nostri instituerunt.* Quam in rem citat Bellarminus Concilium Toletanum V. & VI. Gerundense, Braccarense II. Aurelianense, quibus adde Cloveshovense in Anglia, quod ad Gregorium Magnum, & Augustinum Angliæ Apostolum Litanias refert. Quin ipse Carolus Magnus obtentâ adversus Ungaros victoriâ, ad Fastradam Reginam scribit, se tribus diebus Litanias fecisse, Tom. 18. Concil. Regiorum. Ita Hadrianus Epistolâ 8. ad Carolum Magnum scribit, gratulaturque de Saxonibus subactis, atque ad Christi cultum & Baptismum perductis, triduanasque Litanias, ut Carolus Magnus optabat, eo nomine se indixisse significat. Nihil certiùs sub Gregorij Magni tempora, quam hic orandi modus, ex quo Catholici religiosum cultum ostendunt diversum à latriæ cultu. Nam quando attribuitur Sanctis, quod Deo attribui non potest, non intervenit idololatria, ut hæretici calumniantur: id verò hic agitur; ergo nulla hic idololatria intervenit. Nam ad Sanctos dirigitur invocatio, ut orent pro nobis, id verò Deo non attribuitur. Hinc mutato orandi modo dicimus: *Pater de celis Deus, miserere nobis: Fili Redemptor mundi Deus, miserere nobis. Fili Redemptor mundi Deus, miserere nobis. Spiritus sancte Deus, miserere nobis. Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis.* Mox ad B. Virginem, & ceteros Sanctos dicimus: *Ora pro nobis.* Quo constat, non aliter quam intercessores apud Deum invocari. Nam etsi Christus *advocatus sit pro nobis apud Patrem*, 1. Joan 2. qui *pro nobis interpellat*, is tamen ut Mediator *advocatus est per substantiam.* De quo pluribus Theologi, & interpretes.

L L L L 2

Objicit

Objicit Nifanius: Litaniæ, quibus modò Sanctos invocant Catholici, prorsus non conveniunt cum antiquis Litanijis, nec eam *consonantiam* Pontifices probare possunt. Sed quomodo tu probas *dissonantiam*? Audio te hæc dicere, sed nihil adferre in medium quo id ostendas. Solet nobis passim objici Litania, quam *Goldastus Calvinista* Tom. 2. Antiquit. Alemannicarum primùm produxit, sive *confinxit*: sed quo sensu hujusmodi precationum formulæ, sicubi inveniuntur, intelligendæ sint, eruditè docuit Bellarminus *lib. 1. cap. 17. de Sanctis*. Circumfertur etiam à vobis alia Litania, quam *Chemnitius* 3. parte examinis Concil. Trident. in cœnobio Corbejæ novæ ad Visurgim in vetusto codice à se inventam scribit, ex eoque *Meibomius* in notis ad Chronicon Corbejense repetit, monetque de hac eadem Litania *Joannis Letzneri Chronicon de Vita Ludovici Pij Imp. ab exemplari Chemnitij nonnihil variare*. Immo Letznerus eandem Litaniam alibi à *Bavone primo*, alibi à *secundo* hujus nominis Abbate Corbejensi compositam, in Chronico Corbejensi cap. XII. & Vita Ludovici Pij cap. XXIII. aliter, atque aliter exhibet. Verum *mentita est iniquitas sibi*. Nam retulit mihi Adolphus Overham Ordinis D. Benedicti Sacerdos, Corbejensium antiquitatum non indiligens investigator, nuspiam Corbejæ reperiri illam sive Letzneri, sive Chemnitij *supposititiam Litaniam*: aliam verò communicavit mecum, in antiquis membranis Corbejensibus à se repertam, longè vetustiore: quam ad fraudem interpolatorum relegendam, Sanctorumque *invocationem* adstruendam, hîc integrè, sicut in hanc diem Corbejæ extat, descripsimus.

<i>Exaudi Deus,</i>	<i>R.</i>	<i>Voces nostras.</i>
<i>Exaudi Christe,</i>		<i>Miserere nobis.</i>
<i>Exaudi Deus,</i>		<i>Voces nostras.</i>
<i>Sancte Sanctorum Deus,</i>		<i>Miserere nobis.</i>
<i>Sancta Dei genitrix,</i>		<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Michahel,</i>		<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Gabrihel,</i>		<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Raphahel,</i>		<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Petre,</i>		<i>Intercede pro nobis.</i>

Sancte

<i>Sancte Paule,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Andrea,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Iohannes,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Iacobe,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Taddae,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Laurenti,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Gervasi,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Protasi,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Nazari,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Celse,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Cosma,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Damiane,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Domnine,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Pancrati,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Valentine,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Martine,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Augustine,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Columbane,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Audoine,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Aper,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Severine,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancte Chuniberte,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancta Columba,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancta Cecilia,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancta Anastasia,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancta Petronilla,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancta Afra,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Sancta Paula,</i>	<i>Intercede pro nobis.</i>
<i>Omnes Sancti,</i>	<i>Intercedite pro nobis.</i>
<i>Exaudi Deus:</i>	<i>Gregorio Papa vita.</i>

LLLL 3

Exaudi

Exaudi Christe: Hludouuico Imperatori vita.
Exaudi Deus: Proli Regali vita.
Exaudi Christe: Exercitui Francorum vita.
Exaudi Deus: Peccata nobis indulge.
Exaudi Christe: Orationem populi tui.
Kyrie eleison.
Christe eleison
Kyrie eleison.

COLLECTA.

FAc nos, *quaesumus Domine, sancta Maria semper Virginis sub-*
sidijs attolli, & gloriosa beatorum Apostolorum, Martyrum,
Confessorum, atque Virginum, omniumque simul Sanctorum prote-
ctione defendi: ut dum eorum pariter cotidie patrocinia implora-
mus, eorum pariter cotidie ab omnibus aduersis protegamur auxi-
lio. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui te-
cum vivit & regnat, &c.

Qua nunc fronte audebunt *Hagiomastiges* deinceps Orbi Christia-
 no illudere, & pro Catholicis Litanijs supponere adulteratas alias, & do-
 lo malo interpolatas *Litanias*, sub Arnulpho demum Rege, circa an.
 DCCCXCIII. compositas? Cum haec nostrae *Ludovicum* Pium Caroli
 Magni filium memorent, anno DCCCXL. defunctum: Audebuntne
 posthac solita fraude persuadere populo, ex *commemoratione*, & simplici
nominacione Sanctorum, post Arnulphi imp. aetatem *devotum* tandem
 fuisse ad eorum *invocationem*? & hoc commentum ex *Litania Corbe-*
jensi adstruere? Ecce nos hic *Litanias* dedimus ex authentico, & vetu-
 stissimo Corbejensi exemplari, quod tibi *Nesani*, omnibusque, quibus
 fides fortassis nostra suspecta erit, quodcumque libuerit, inspicien-
 dum exhibebunt Religiosi Corbejenses. Disce igitur, & doce ex hac *Li-*
tania veram & antiquam *Sanctorum invocationem* post ejuratum a Saxo-
 nibus *paganismum* frequentatam, & non temere *Divos*.

Ue

Ut fallaciam malè memorum mendacium clarius deprehendat Lector, ecce ubi *Chemnitius*, & cum eo *Meibomius* legit in ficta sua Litaniam: *Sancta Dei Trinitas, exaudi Christe*, *Letznerus* legit: *Sancta Dei Trinitas, Christe ora pro nobis*. Et sic in cæteris.

Quis obsecro ante *Letznerum*, aut *Chemnitium* antiquus vel Orthodoxus scriptor consimili formâ Litaniam contexuit? In his verborum officijs hæretis, & plebis ora suspenditis; rem verò de qua agitur non attingitis, nec quicquam solidè profertis, quemadmodum à te producantur pseudo-Carolini libri: de his verò quibus invocatio Sanctorum SS. PP. & Caroli Magni testimonijs asseritur, altum apud vos silentium. Sed vos, ut à Sanctis Patribus, à Concilijs, & tota Ecclesia, ita & à Carolo Magno in cultu Sanctorum deflexistis ad hæreses veteres. Quanto consultius pro omnibus tuis dictorijs & calumnijs in Sanctos, orares cum S. Augustino lib. Meditationum cap. 40. ubi post orationem ad Deum ita precatur: *Exaudi me Trinitas sancta, & conserva me ab omni malo, & ab omnibus insidijs & infestationibus demonum, per orationes Patriarcharum, per merita Prophetarum, per suffragia Apostolorum, per constantiam Martyrum, per fidem Confessorum, per castitatem Virginum, & per intercessionem omnium Sanctorum, qui tibi placuerunt ab initio mundi*. Deinde ad ipsos Sanctos hanc orationem subjungit: *Sancta & immaculata Virgo, Dei genitrix Maria, Mater Domini nostri Jesu Christi, intervenire pro me digneris apud illum, cujus meruisti effici templum. Sancte Michael, Sancte Gabriel, Sancte Raphael, Sancti Chori Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, atque Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, Sacerdotum, Levitarum, Monachorum, Virginum, omniumque iustorum, per illum qui vos elegit, & de cujus contemplatione gaudetis, vos rogare præsumo, ut pro me culpabili ipsi Deo supplicare dignemini*. Quid ad hæc Nifani? Te iudice, si hæc legas, quantus non idololatra erit S. Augustinus?

Cætera hæreticorum objectiones à Nifanio allatæ, adversus cultum SS.

Primò obijciunt: Invocatio Sanctorum injuriam facit Christo, nam
1. ad Timoth. 2. *Unus est mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.*

Iesus. Ergo non licet adhibere alios sine injuria *Mediatoris Christi.* Respondetur: hinc etiam sequi, viventes non esse invocandos, ut orent pro nobis, quod tamen Lutherani concedunt, nam eadem ex his injuria proveniet. Igitur aliter *Christus Mediator* est, aliter *Sancti*, & vivi: *Christus* est *Mediator immediatus*, & per substantiam, mediatione personæ redemptionis, & supremæ interpellationis ad Deum pro nobis, in quâ nullo alio mediatore indiget, neque supplicis in modum petit, sed tanquam auctoritatem habens, meritis suis exhibitis postulat; *Sancti* verò suppliciter orando, & intercedendo apud Deum, *mediatores subalterni* sunt per Christum. Ita Moyses Deut. 5. *Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos*, 1. ad Gal. c. 3. *Lex per Angelos in manus mediatoris*, id est Moysi, ordinata dicitur. Objectionem hanc novatorum jam dudum clarissimè dissolvit Cyrillus lib. 12. Theauri c. 10: *Mediator Dei & hominum Iesus Christus est, non solum, quia reconciliavit homines Deo; verum etiam quia naturaliter, & substantialiter & Deus, & homo in una hypostasi est: hoc enim modo naturam nostram sibi Deus reconciliavit. Nam aliter, quomodo unum Mediatorem Christum Paulus dixisset? multi enim Sanctorum mediationis ministerio usi sunt, & ipse Paulus clamat: Rogamus pro Christo reconciliationem Dei. Moyses quoque Mediator fuit. Mediator etiam fuit Jeremias, præcipuè quando clamabat ad Deum: Recordare mihi stantis coram te. Quid multa? singuli Prophetarum mediatores fuerunt, Apostolorum quoque singuli.*

Opponit hic Nifanius Augustinum lib. 2. contra Parmen. cap. 8. *Homines, inquit, omnes Christiani invicem se commendant orationibus suis: pro quo autem nullus interpellat, sed pro omnibus, hic unus verusque Mediator est.* Rursum illud ex eodem capite 8. de S. Paulo loquens: *Nec mediatorem se facit Paulus inter populum & Deum, sed rogat, ut pro invicem orent omnia membra.* Respondit jam dudum Bellarminus, neque Christianum ullum, neque Sanctum, neque Apostolum, eo modo posse esse mediatorem, quo Christus est *Mediator*, qui pro omnibus interpellat, & ipse nullo indiget, qui pro se interpellet, aut per quem interpellet, alias & Angeli mediatores essent, qui pro omnibus orant & nemo pro illis; sed ideo non sunt *mediatores* ut Christus, quia ipsi egent Christo, per quem impetrent. Nec aliud hic dicit Augustinus. Et quoties hæc vobis Prædicantibus recoquenda sunt? Imò quare tot clara Augustini testimonia.

Timonia, quæ præter allata à me, innumera sunt, hæc transilis, nisi ut te ac tuos fallas?

II. Objicis: Sancti in cælo non cognoscunt preces nostras, ergo frustra invocantur. Sed ex quo loco Scripturæ hoc assumptum probas? Hic cerebrum Prædicantis loco Scripturæ est. At dicis: Deus est scrutator cordium. 3. Reg. 8. *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.* Quid hinc inferis? Ergo Deus non revelat cordium secreta beatis suis amicis, qui tot arcana cordium revelavit Prophetis, etiam dum in terris & in via essent? 1. Reg. 9. id de Samuele constat, 4. Regum cap. 5. de Elifæ o, 5. Act. de Petro. Quod verò cognoscant Sancti in cælo ea, quæ ad statum suum pertinent, Catholicis extra controversiam est. Ad quod satis est illud: *Sancti rectè invocantur, ergo cognoscunt preces nostras.* Antecedens liquet ex consensu Ecclesiæ, & SS. Patrum testimonijs suprà relatis: tantum de modo quæstio relinqui potest, de quo jam antea quoque dictum est. Et quid hæc scrutamur? cum S. Gregorius lib. 2. Dialog. c. 35. dicat de cælesti vita: *Qui illic communi caritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciunt, ubi scientem omnia sciunt?* At pergis, dicisque: *Si Sancti cognoscant preces nostras, oportet omniscios esse.* Quomodo hoc sequitur, Sancti cognoscunt omnia quæ ad statum suum spectant, ergo debent esse omniscij? Quis sanæ mentis homo omniscientiam quæ attributum est Dei, attribuit creaturæ? Imò si omniscij, etiam Deum comprehendent, absurdissimum hoc. Scisne quid Theologi de comprehensione Dei doceant? Imò inquit tuus Joannes Gerhards, Magister tuus, ex quo hæc exscribis: *Sancti etiam debent esse omnipresentes.* Quare id? quia dicitis; Sancti non habent tam longas aures, ut clamantes ad se de terra audiant; nec oculos, ut de cælo in terram visu penetrent. Quomodo ergo S. Stephanus in terris adhuc constitutus vidit in cælo Jesum stantem à dextris Dei? nam ait: *Ecce video celos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Act. 7. Nunquid idem hic spatium utrimque manet? quemadmodum eadem via est, quæ Athenis Thebas, & Thebis Athenas ducit? At mox in aliam fabulæ scenam conversi, dicitis Sanctos in genere orare pro Ecclesia, ideoque in genere tantum cognoscere statum Ecclesiæ. Hic rursus impingitis in Scripturam, qui ad Scripturam provocatis. Nunquid Luc. 15. *Gaudium est in cælo super uno peccatore penitentiam agente?* Ubi gaudium de uno particulari homine est, ibi & co-

M M M M

gnitio

gnitio præcedat necesse est. Ne hîc repetam, quæ suprà dixi, aut quæ Theologi in hanc rem exponunt. Præstaret te cunas tuas versare, quàm in calum ascendere, agitare cæli machinas, & ex concilio Divorum nobis velle referre, docereque quid de Sanctorum scientia, visione, patrocinio, & statu sentiendum sit. Veram priùs in terris Ecclesiam quare, quæ à Spiritu S. regitur, ne possit errare in cultu religionis suæ.

III. Objicis: Concilium Tridentinum non audet ex Scriptura nobis definire cultum, & invocationem Sanctorum. Quid inde? Sufficiebat ex *verbo Tradito*, Concilij, & Patrum consensu id decernere. Quàm multa nobiscum creditis, quæ nullibi in Scriptura expressè reperiuntur. Unde Canon sacrorum librorum, processio Spiritus sancti à Patre & Filio, Virginitas perpetua B. Mariæ, Baptismus infantum? Unde dies Dominica loco Sabbati præscripta? Festus dies Paschæ, Natalis Domini, Ascensionis, Pentecostes, Epiphaniæ, aliique quos cum Catholicis servatis? Mysteria hæc quidem *Scriptura* tradit, sed nihil de festis diebus servandis præscripsit. Unde ergo, nisi ex *verbo Tradito*, & Ecclesiæ ordinatione? Quanquam uti ex Scriptura hæc asserantur, suprà relatum sit.

IV. Obijciunt: Nullum mandatum exstat in Scriptura de invocandis Sanctis, ergo, inquit, Sancti invocandi non sunt. Quasi verò nullum opus fieri posset, nisi quod mandatum sit in Scriptura. Imò hoc argumentum si quid probat, concludit etiam, Sanctos in genere etiam non orare pro Ecclesia, quod tamen Apologia Augustanæ confessionis asserit. *Etsi*, ut addit, *nullum extet præceptum in Scriptura, præter illud somnium ex libro Machabeorum posteriori*. Sed quid, inquit Bellarminus, mandatum requirimus? quando ipsa necessitas impellit, eaque tam publica, quàm privata docuit implorare Sanctorum opem? Accessit deinde utilitas, tanto bono tantisque miraculis comperta, cum primis ad sepulchra Martyrum; mandatum præterea, exemplum, & promissionem habemus Iob. ult. *Ite*, inquit Deus, *ad servum meum Iob, & orabit pro vobis; & ego suscipiam faciem ejus*.

Sed hîc obgannit Nifanius: Catholici, inquit, non pauci liberam faciunt invocationem Sanctorum, quàm tamen Concilium Tridentinum mandat, multisque cavillatur Tridentinum. & in Sanctorum cultu & invocatione duo sunt. I. *Veritas rei*, & doctrina, II. *Praxis veritatis*

tis & doctrinæ: potest veritas & bonitas rei definiri, & non præcipi omnibus praxis ejus. Veritas in eo consistit, ut quis credat, *invocare Sanctos esse cultum religionis pium, utilem, Deo gratum*: & hoc est, quod Concilium Tridentinum inter cætera definit Sess. 25. hoc est quod mandat docere Episcopos & Pastores; Secus qui credit, hæreticus est: qualis tu es, qui hanc doctrinam non modò contemnis, sed & oppugnas ac damnas. Hæc veritas consistit, etsi continuò non omnibus *exercitium, ususque* hujus doctrinæ præscribatur. Ita sacrificium & oratio pro defunctis definitur, quod pia & salutaris sit, non proinde coguntur Catholici universali lege pro defunctis orare: libertati, & pietati hominum id relinquit Ecclesia. Status virginitatis & viduitatis, multaque alia Scripturæ testimonio sunt sancta, pia, & utilia ad salutem, non tamen ideo præcipiuntur. Imò verò, quid opus erat definire praxin invocationis Sanctorum, quæ jam ab ævo Apostolorum in usu erat? tantum hæc invocatio Sanctorum à vestra hæresi liberanda erat. Igitur ut receptum erat in Ecclesia, ita lege Ecclesiæ tenentur Christiani certos dies festos Sanctorum ab antiqua Ecclesia, vel ab Episcopis præscriptos servare, Sacerdotes Sacrificium Missæ offerre, horarum diurnarum preces de Sanctis recitare, & quod inde consequitur, Sanctos colere & invocare. Et quia hunc antiquum cultum Sanctorum, (quem à Carolo Magno etiam præscriptum ostendi) vestra primùm hæresis damnavit in Germania, hinc Concilium Tridentinum veritatem ejus definivit. Nullum libri tui caput, nullum propè folium, in quo Concilium Tridentinum non carpas, corrigas, calumnieris, & damnes: quasi Episcopi omnes, doctissimi que ex orbe viri (qui Tridentum convenere) textores & opifices fuissent, à Bilsfeldiensi tandem pseudo-Episcopo docendi & in ordinem redigendi.

V. Objicit Nifanius ex Apostolo ad Rom. x. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* At in Sanctos, quos Catholici colunt, credi non potest: tum quia multi inter eos sunt incerti, de quibus ne constat quidem an fuerint in rerum natura, quales sunt tres Reges, S. Georgius, S. Catharina, S. Ursula: Tum quia fundamentum hujus fidei collocatur à Catholicis in *Apotheosi*, sive canonizatione, à Romano Pontifice facta: quâ in re etiam quidam Catholici doceant Pontificem errare posse; tum quia constat à Pontifice multos esse relatos in numerum Sanctorum, quos constat fuisse vel latrones, vel sicarios, vel perniciosissi-

M M M M 2

ciosissi-

ciolissimos hæreticos. (Qualis tu nebulo es, qui omnia scurrilium scriptorum vestrorum scommata & mendacia colligis, scriptisque tuis vulgas, ut Catholicam majorum tuorum religionem populo invisam & infamem facias.) Ad quæ paucis (ne mihi cum impudenti homine inutilis, & supervacaneus sermo sit) respondeo: *Canonizationem* esse publicum Ecclesiæ testimonium de verâ sanctitate, & gloria alicujus defuncti hominis, simulque esse judicium, quo decernuntur Sanctorum honores. Hæc autem *canonizatio Sancti* vel particularis est, ab Episcopo alicujus Diocesis facta; & in hac error intervenire potest, quod particulari Ecclesiæ, non ea, quæ universali Ecclesiæ Catholicæ infallibilitas promissa sit: vel est universalis Ecclesiæ Catholicæ, non tam lege, quàm consuetudine introducta: vel est à Pontifice ut capite Ecclesiæ facta, & in neutra error intervenire potest, ut pro Sancto colatur, qui Sanctus non sit: cùm suavis Dei providentiæ sit non pati, ut tota Ecclesia in cultu religionis erraret: ac tametsi *canonizatio* res facti appareat, in quo Pontifex errare possit, res tamen est, quæ ad mores Ecclesiæ spectat, in qua, ut in rebus fidei, Pontifex errare non potest: aliàs tota Ecclesia in cultu religionis erraret, colendo Sanctum, qui Sanctus non est; essetque non modò contra providentiam Dei, sed & promissiones Christi, quæ Ecclesiæ factæ sunt, uti hæc ex generalibus principiis de infallibilitate Ecclesiæ deducuntur. Cæterum de S. Georgio, Catharina, cæterisque Sanctis, de quibus ab hæreticis dubitatio mota est, lege Serrarium, qui peculiari libro hæc discussit.

Quòd verò scribas, aliquos in numerum SS. à Pontifice relatos esse, qui vellatrones, vel sicarij, vel pestilentes hæretici fuerint, impudentissima hæreticorum vestrorum calumnia est. Hæc tu cum illis dicis, & non probas, sed promittis te probaturum; id quoad non feceris, *mendax* habebis: nisi fortè hoc de Luthero tuo hæresiarcha intelligas, aut de Lutherana tuæ ecclesiæ sanctis dici velis: Nam passim in libro tuo reperio *Beatum Lutherum*, *Beatum Kemnitium*, *B. Joannem Gerhardi*. Hos tuomet judicio *Beatos* facis, & in numerum tuorum sanctorum refers, tantùmque desideratur, ut aliquis etiam *Beatum Nisanum* ob insignem calumniandi & mentiendi libidinem divorum fastis adscribat, aut Hecubam tuam ex raptu Proserpinæ inter *deas* attollat. Cætera quæ hic ingeris, ex plebeis dictarijs in cultum B. Virginis, ac Divos etiam

etiam Paderbornensis Ecclesiæ, ad forum tuum scrutarium spectant, nec digna reputo, quæ calamo attingam. Quod enim de priscis hæreticis, & hæreseôn scriptoribus *Augustinus lib. 8. de civit. Dei c. 4.* id de te tuique similibus rabulis censeo: *Nam qui, inquit, vel non possunt intelligere quod dicitur; vel tam diu sunt adversitate mentis, ut etiamsi intellexerint, non obediant: respondent ut scriptum est, loquuntur iniquitatem, & infatigabiliter vani sunt.* Quare omnia tua somnia velle refutare, nihil erit aliud, quàm tecum velle delirare. Et quid obsecro te tuosque hîc fatigas? Estne *de necessitate salutis*, invocatio Sanctorum? Catechismus Canisij id te docere poterat, in quo quæstio, *Licetne Sanctos colere, & invocare?* satis hoc exponit. Quare & hæc Bellarmini propositio est: *Sancti pie & utiliter invocantur.* Id qui negat, & pertinaciter oppugnat, hæreticus est. Caterùm invocatio SS. libera pietas est, quæ consultitur, non præcipitur; suadet exemplis, praxi, consensuque Ecclesiæ, non imperatur, ut suprà dixi. Tantùm abest, ut hîc vobis causa esse possit recedendi ab Ecclesia Catholica. Hæc planius cognosces, si legas, quæ in Concilio Tridentino Sess. XXV. hac super re decernuntur. Et quid hîc aliud agitis? nisi ut ex cultu imaginum & Sanctorum *vulgus in odium nominis nostri cogatis, & nos odisse incipiat, antequam nosse.* Cyprian, de Vanit, idolorum.

C A P V T X I.

De cultu Reliquiarum.

Hoc postremum caput attexit hîc Prædicans & *lipsanolatriam* inscribit, quo Catholicos ex cultu *Reliquiarum* idololatriæ perstringere conatur. Verùm nihil pro more, & hæresis suæ furore, præter sarcasmos, scommata, & calumnias hîc legas. Contrà nos pro instituto rem ipsam, ut cætera, primùm asseramus: si duo prius ad monuerimus,

M M M M 3

Primùm

Primum est, hanc hæresin ex antiquis esse unam, quam primò docuit *Eunomius* Arianæ factionis auctor, deinde *Vigilantius*: uti id ex scriptis D. Hieronymi constat, cultum Reliquiarum contra Vigilantium propugnantis: post Vigilantium, *Constantinus Copronymus* Imperator cum iconoclastis. Nam is ut *Suidas* scribit, omnes ubique Reliquias Sanctorum haud secus, quàm imagines Sanctorum aboleri atque abjici iussit: ob quæ hæc hæresis damnata simul in Nicæna Synodo. Horum vestigijs insitens *Claudius Taurinensis*, ut *Jonas Aurelianensis* Episcopus refert, cultum Reliquiarum improbavit. Ab his jam ante damnatis ab Ecclesia auctoribus, *Lutherus* & *Calvinus* hanc suam doctrinam acceperunt. Vide nunc Prædicans, hoc ipso, quòd vestra doctrina tantum antiquorum hæreticorum vincitur, satis est refutasse *Lutherum* & *Calvinum*. Secuti sunt postea anabaptistæ, ceterique novatores huius sæculi. Quo tamen in genere æquiores sunt *Lutherani*, quàm *Calvinistæ* & anabaptistæ, qui furore iconoclastarum corpora Sanctorum, & Reliquias exurunt, & cineres in flumina abjiciunt. Testis *Hollandia* & *Galilia*, testis *Monasteriensis* urbs ex anabaptistarum immanitate.

Alterum est ex nomine Reliquiarum, quo non modò comprehenduntur corpora sanctorum, ossa, & particulæ ex corpore, sed & velles, vela, aliaque quibus Sancti usi sunt. Nunc ipsa veritas cultusque Reliquiarum asseratur.

I. Ex Scriptura: *Exod. 13.* *Moyfes* discessurus ex *Ægypto*, noluit istuc relinquere ossa *Iosephi* Patriarchæ, sed honorificè transtulit secum in *Palæstinam*, & terram promissionis. *Deut. ult.* Deus ipse corpus *Moyfi* honoravit, illudque sepelivit: quo argumento usus *Hieronymus* contra Vigilantium. *4. Reg. 13.* Ossa *Elisei Prophetæ* cum tetigissent mortuum quendam hominem, continuò ad vitam revocatus est. Tam insigni miraculo Deus honoravit ossa Sancti. *4. Reg. 23.* cum *Iosias* Rex delubra idolorum everteret, ossa istuc mortuorum effodit, & in cineres redegit: ossa tamen Prophetæ istuc reperta, asservari iussit. *Isaia 11.* De sepulchro Christi: *In eum Gentes sperabunt, & erit sepulcrum ejus gloriosum.* Hæc de sepulchro Christi dici constat ex *Rom. 15.* nec de huius sepulchri tantum tempore, quo Christi corpus continebat, sed pro futuro etiam tempore, uti docet *Hieronymus* Epist. ad *Marcellam*, id quod omnium inde Christianorum cultus, & Regum Christianorum lampades in hodie-

hodiernum diem monstrant. Hæc tamen ita ridet Lutherus lib. de abolenda Missa, ut scribat: Deo non majorem curam esse de *sepulcro Christi*, quàm de bobus.

Matth. 9. Hæmorrhœissa fimbriam Christi tetigit & sanata est. Act. 19. Christiani Pauli sudaria & semicinctia deferebant ad ægrotos, quorum contactu sanitas reddita. Imò Act. 5. certatim umbram Petri attingere occurrebant. Quid verò inter Reliquias minutius esse poterat? Hæc si vidissent *Lutherus & Calvinus*, haud minus quàm si Christi togam aut ipsum Christum oscularemur, superstitionis nos damnassent, & cum his Nifanius. Hac autem veneratione, plusquam civilem cultum Reliquijs exhibitum fuisse, cæcus est qui non videt. Aut quis negabit, eadem miracula quæ tum ad Reliquias Christi & Apostolorum facta sunt, deinceps etiam fieri potuisse? Dicunt, nullum in citatis locis præceptum contineri: sed nec ullibi à Scripturis Reliquiarum cultus improbatur damnaturve, ut ab hæreticis fit. Imo idèd hæc scribuntur & commendantur, ut exemplis provocent. Et quàm multa sunt, hujusmodi, ut suprà retuli, in sacrâ Scriptura, quæ sine præcepto laudabiliter fiunt, & facienda commendantur?

I I. Probatur ex perpetuâ traditione Ecclesiæ, uti Bellarminus contra Centuriatores ostendit, qui à sæculo quinto hunc cultum coepisse mentiuntur. Imo scribit Gregorius M. lib. 3. epist. 30. statim ab eo tempore quo passi sunt Apostoli, ex Oriente venisse fideles, qui eorum Reliquias, tanquam civium suorum peterent: idque constat ex Martyrio S. Polycarpi, cujus Reliquias certatim Christiani petivere, ut refert Eusebius lib. 4. c. 15. Constatque præterea ex Martyrum sepulcris, & ossibus translatis, ut *S. Ignatii*, aliorumque. Qua super re pluribus Vasquez, & alij.

I I I. Afferitur ex Concilijs omnium propè nationum, ut ex tomis Conciliorum Regiorum Parisiensium constare potest. Nicænum I I. Concilium damnat Copronymum Reliquias detestantem. Unde Act. 3. Reliquias salutes fontes appellat, Act. 7 jubet deponi Clericum, & laicum excommunicari, quòd Reliquias Martyrum contemnerent. Gangrense Concilium ante annos MCCC. Can. ult. anathema ijs dicit, qui memorias Martyrum, & sepulcra, locaque in quibus eorum sunt Reliquiæ execrantur. Concilium Carthaginense V. can. 14. & Africanum cap. 50. jubet ut nulla altaria, vel memoriæ Martyrum dedicentur, nisi in
ijs

ijs aliquæ Martyrum Reliquiæ sint: utrique S. Augustinus interfuit, Braccarense Concilium III. in Hispania can. 5. statuit, ut in supplicationibus Episcopi vel Sacerdotes gestent thecas Reliquiarum, populo præcedente, vel sequente. Epainense in Gallia can. 25. jubet Reliquias non poni in Ecclesia, ubi non sint Clerici, qui sacris cineribus psallendi frequentia famulentur. In Italia Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 62. jubet, ne ob fraudes commissas novæ Reliquiæ publicæ venerationi exponantur, sine auctoritate Pontificis, quod & aliæ leges Episcoporum commendant. Quæ super re in jure Canonico, cap. *cum ex eo, De Reliquijs*. & in lege Civili *C. de Episcopis & Clericis* decernitur. In Germania Concilium Moguntinum can. 51. statuit, ne corpora Sanctorum transferantur de loco ad locum sine consilio Episcopi, & Sanctæ Synodi. Hæc autem Concilia, uti & Patres præter scripturam innixa sunt Traditione, quæ ex praxi & consensu omnium Ecclesiarum vim obtinet, uti id Vasquez, Suarez, cæterique docent.

IV. Probatur consensu Patrum tam Græcorum, quàm Latinorum. Inter Græcos S. Basilii in psal. 115. *Quando judaice aliquis moriebatur, abominabilia erant morticina, cum pro Christo mors contingit, pretiosa sunt reliquiæ Sanctorum.* Oratione in Quadraginta Martyres tradit Reliquias eorum per totam illam regionem dispersas fuisse, & à Christianis expetitas.

S. Justinus Martyr quæst. 28. uti & Ecclesiæ Smirnenfis Epistola ad Ponti Ecclesias: *Nos Divi Polycarpi ossa potiora lapillis preciosis, & à cineribus sublata eo loco reposuimus, qui erat decorus consentaneus.*

S. Gregorius Nyssenus Orat. de Theodoro Martyre: *Anima inquit, ex quo sublimis abiit, in suo loco requiescit; corpus vero venerandum, & immaculatum instrumentum, cum multo honore, & cultu compositum, atque ornatum in angusto sacroq; loco situm est. addit, ipsas reliquias contingere summopere desiderandum, tanquam summarum precum donum.*

S. Gregorius Nazianzenus Orat. 1. in Julianum Apostatam: *Non victimas, inquit, pro Christo casareveritus es, quorum vel sola corpora id possunt, quod anima sancta, si ve manibus contrectentur, si ve honorentur, quorum vel sola gutta sanguinis vel exigua passionis signa idem possunt quod corpora. Hæc non colis, sed contemnis & aspernaris, qui Herculis rogam admittis,*

S. Cyril.

S. Cyrillus Episc. Hierosolym. Catech. 18. *Ut autem anima Sanctorum non solum honoretur, credaturque, quod etiam in corporibus mortuorum inest virtus seu potentia, jacens in sepulchro Elisei mortuus, mortuumque Propheta corpus attingens, vivificatus est.* Hoc eodem sacrae Scripturae exemplo probat reliquiarum cultum *Clemens lib. 6. Constit. c. ult. Chrysost. orat. in laudem S. Ignatii Martyris, alijque Patres.*

S. Chrysostomus serm. de S. Juventio & Maximo; *Idcirco, inquit, sepius eos in visamus, tumulos adoremus, magnaue fiducia reliquias eorum contingamus, ut inde benedictionem aliquam assequamur.* Et quæ non Hom. ult. in Epist. ad Rom. de corpore S. Petri & Pauli, Hom. 61. ad populum, quantum non extollit sepulcra, & reliquias Sanctorum supra sepulcra Regum & Imperatorum? ab eodem Constantinus Magnus *sanctorum S. Petri* appellatus, eò quod ante fores Basilicæ sepultus, ubi S. Petri reliquæ servabantur. Quin ipse Theodosius Imp. Arcadij filius, corpus D. Chrysostomi veneratus Constantinopolim deferri jussit, quod deinde Romam deportatum est, ut in vita ejus traditur. Accedit *Theodoretus lib. 8. ad Græcos de Martyribus, Damascenus lib. 4. c. 16. Athanasius in vita B. Antonij, qui pallium ejus tanquam imaginem sanctitatis accepit, & veneratus est: quemadmodum S. Antonius Pauli Eremitæ tunicam solemnibus tantum diebus induere solitus. Longum ceteros referre. Quapropter Eusebius Emisenus hom. de S. Blandina: Ubi sunt, qui venerationem sacris Martyrum dicunt non esse deferendam corporibus?*

Inter Latinos Patres quantus est *Ambrosius serm. 93. de SS. Nazario & Celso? Quod si dicas mihi, inquit, quid honoras in carne jam resoluta, atque consumpta? Honoro in carne Martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices, honoro viventis memoriam perennitate virtutis, honoro in cineribus semina aternitatis, honoro corpus, quod mihi Dominus ostendit diligere: cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reverentur & demones? quod & affixerunt in supplicio, sed honorificant in sepulchro? Honorantque corpus, quod Christum honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in celo.* Epistolâ 58. ad fideles per omnem Italiam, (postquam corpora Gervasij & Protasij divinitus illi ostensa fuerunt, ab eoque reperta sunt,) refert præterea sibi revelatum esse, ut in eorum honorem Ecclesiam ædificaret, quod cum faceret Ambrosius, sanè majorem illis, quam civilem cultum detulit. Imò refert Ambrosius, dum corpora ho-

NNNN

runa

rum Martyrum elevaret humo. ejusmodi chartam simul repertam fuisse hac inscriptione: *Ego servus Christi Philippus, abstuli cum filio meo furtim nocte sancta corpora, & in domo mea Deo solo teste in ista arca saxeâ sepelivi, credens me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Jesu Christi.* Eadem habet Ambrosius Epist. 55. de inventione Reliquiarum SS. Vitalis & Agricolaë.

Hieronymus quâ non contentione adversus Vigilantium propugnat reliquiarum cultum? *Dolet, inquit, Martyrum reliquias pretioso operiri velamine, & non vel pannis, vel cilicio colligari, vel projici in sterquilinum, ut solus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur.* Hic in idea Vigilantis te conspicis Nifani. Et mox idem Hieronymus: *Ergo sacrilegi sumus, quando Apostolorum Basilicas ingredimur? Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui judicandi sunt, qui rem vilissimam & cineres dissolutos in serico, & vase aureo portaverunt? Cujus nunc standum iudicio, Hieronymi, an Vigilantis? tu Vigilantium, ego Hieronymum sequar, & cum eo antiquam ejus sæculi Ecclesiam.* Audi quàm exprobet Vigilantio Epist. 53. *Os fetidum rursus aperire audes, & putorem spurcissimum contra SS. Martyrum proferre reliquias, & nos qui eas suscipimus, appellare cinerarios, & idololatrias, qui mortuorum ossa veneramus? Nunquid eadem vox tua Nifani? quasi venerando ossa mortuorum cultu latræ adoremus.* Sed quid Hieronymus respondet? *Honoramus autem reliquias Martyrum, ut eum, cujus sunt Martyres, adoremus. Quis unquam, ô insanum caput! aliquando Martyres adoravit? quis hominem putavit Deum?* Hinc verbo venerandi & honorandi utitur Hieronymus, ut cultum dulæ distinguat à latræ: ac tametsi Patres aliquando Sanctos, eorumque corpora adorari dicant, ea vox tamen, cum de Sanctis agunt, de dulæ & non latræ cultu intelligenda est. S. Maximus serm. de Sanctis: *Cuncti, inquit, Martyres devotissimè percolendi sunt, sed ij præcipuè venerandi sunt à nobis, quorum reliquias possidemus.*

S. Gaudentius Brixiaë Episcopus tract. de dedicat. Basilicæ: *Ut venerandas Sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit, deinde ut hanc honori eorum Basilicam fundare valeremus, ipse largitus est.* Omitto Leonem Pontificem, Paulinum, Prudentium, Rufinum, Gregorium Magnum, Bedam, Gregorium Turonensem, aliosque Patres, primis ante Carolum Magnum sæculis, quos longum commemorare. Unus Augustinus satis esse poterit: is Epist. 42. *Videtis, inquit, nobilissimi eminentissimum*
culmen

culmen ad sepulcrum piscatoris submisso diademate supplicare. Epist. 103. ad Quintianum : *Portant sanè Reliquias beatissimi & gloriosissimi Stephani Martyris, quod non ignorat sanctitas vestra, sicuti & nos fecimus, quàm convenienter honorare debeatis.* Lib. de dogmatibus Ecclesiæ tom. 3. operum S. Augustini, Sanctorum corpora & præcipuè Sanctorum Martyrum, ac si Christi membra sincerissimè honoranda, & Basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca sancta divino cultui mancipata affectu piissimo, & devotione fidelissima adeundas credimus: si quis contra hanc sententiam venerit, non Christianus, sed Eunomianus, & Vigilantianus creditur. Et quid plura ab Augustino requirimus? apud quem libro XXII. de Civitate Dei, tot miracula leges, quæ Deus ad sepulcra & reliquias Sanctorum operatus est.

Ac ne de particulis Reliquiarum, ut facis, queri possis, eò quòd abruptæ à corporibus Sanctorum passim dispergantur per Ecclesias, colanturque, habes eosdem Patres. Nazianzenus : *Exiguus etiam pulvis, ut vel ossium particula veterum quæpiam, aut paululum coma, vestisve, sparsi sanguinis quedam nota, cultum parem habeant, atque corpus integrum.* Chrysostomus in orat. *Quod Christus sit Deus*, ait: Totum orbem contendere aliquid ex illo ligno Crucis habere, & qui habent viri & mulieres, auro includunt. Eadem scribit Theodoretus lib. 8. Ambrosius serm. 4. de Nazario & Celso, & rationem addit: *Hæc est Martyrum SS. gloria, etsi per universum orbem seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo.*

Criminaris & vestes Sanctorum, aliaque servari inter Reliquias à nobis, colique. Sisto hîc Patres denuo: Damascenus lib. 4. c. 12. de ligno Crucis inquit: *Nam si eorum, quorum amore flagramus, & domus nobis cara est, & lectus & vestis, quanto magis ea, quæ Dei & Salvatoris sunt, per quæ nobis salus parta est?* Addit deinde: *Ut sunt clavi, lancea, præsepe, indumentum, & vivificum sepulcrum.* Ambrosius Epist. 54. refert vestibus SS. Gervasij & Protasij attactis, Epist. verò 55. sudarijs Vitalis & Agricole sanatos ægros, quemadmodum Cyrillus Episc. Hierosolym. Catech. 18. Nazian. & August. hæc pluribus docent. Hunc in modum Cathedra S. Jacobi Apostoli, ut refert Eusebius lib. 7. Hist. c. 14. asservata fuit, de quâ hæc subjungit: *Unde declarat perspicuè, quemadmodum veteres Patres ad nostram usque ætatem Sanctis viris, ob eorum veram erga Deum pietatem, debitam venerationem tribuerint, & adhuc tribuere non cessant.*

NNNN 2

Quam

Quam traditionem conservat Ecclesia in cathedra S. Petri, in catenis quibus vinctus fuit, alijsque Apostolorum & SS. Lipsanis.

V. Hic cultus Reliquiarum asseritur miraculis, quæ Deus ad eorum venerationem perpetravit, de his pleni sanctorum Patrum, & historicorum libri. VI. Ex inventione & revelatione sanctorum corporum divinitus facta. VII. Ex translatione corporum & reliquiarum, ex uno loco in alium, honoris cultusque causa facta. VIII. Ex usu cereorum & lampadum, quibus à Christianis honorata sepulera SS. & reliquiæ: uti hæc omnia Bellarminus ex Patribus, historicis, & omni antiquitate multis ostendit. VIII. Ratione: Corpora enim Sanctorum fuerunt organa animarum sanctarum, & instrumenta Dei ad miracula: sunt eadem pignora Patronorum, trophæa militantium & vincentium, eademque membra & membrorum partes, in quibus Sancti resurgent ad gloriam: *In carne mea, inquit Jobus, videbo Deum salvatorem meum.*

Horum omnium, quæ nos ex Scriptura, Concilijs, & Patribus hic paucis attulimus in medium, nihil memorat Nisanius, tanquam ad se, & ad hanc, de qua agimus, causam nihil spectent. Vel hæc legisti? & impostor es, quod hæc supprimas apud populum: vel non legisti? & impudens falsusque scriptores, qui cultum Reliquiarum tot plebeis diatribis, tot sarcasmis, & calumnijs proscindis. Nisi forte tibi reliquiæ magis placeant in armillis remissis. Certè has spurcicias verborum tuorum non à SS. Patribus, sed *Vigilantio* hæresiarcha didicisti, cujus impurum & spurcum os satis notavit Hieronymus. Nihil novi, sacra Christianorum rideri ab ethnicis, Judæis, & hæreticis. Hostis semper Sanctorum daemon, ad quorum adeo reliquias toties ejectus è corporibus humanis, vel silere jussus. Quale illud quod *Ruffinus, Theodoretus, Sozomenus, Chrysostomus* de translatione S. Babylæ referunt. Ejus enim Martyris Reliquiæ cum arca inclusa haud procul ab idolo & Apollinis oraculo consisterent, daemon ob vicinitatem Martyris responsa dare prohibitus est. Ob id Julianus apostata arcam cum Reliquijs alio transferri jussit, quod magna Christianorum celebritate factum est: quanquam vix arca Martyris inde transportata fuit, cum ignis è cælo lapsus idolum comminuit, & demoni silentium imposuit. Hinc nunc ad alias artes conversus, eaque falsitatis responsa quæ per simulacra non licet, per ministros suos, errorumque magistros eloquitur, tanto nocentius, quanto speciosius, aut velamento Scripturæ, aut veritatis pollicitatione, aut rationum fascino integuntur.

CAPUT XII,

C A P V T XII.

Carolus Magnus Sanctorum Reliquias veneratus est.

Carolum Magnum (quæ non scribendi, fallendique audacia!) Nifanius nobis contemptorem Reliquiarum facit. Argumentum, quo id confici vult, sumit ex lib. 1. imaginum cap. 18. In eo enim refertur, primò quòd Ezechias aneum serpentem confregerit, ne idololatriæ invitamentum esset. Quali Carolus Magnus simili modo voluerit corpora Sanctorum abjici, & Reliquias tolli è conspectu colentium. Deinde eo in libro Carolus Magnus superstitionis damnat mulierem, quæ fimbriam Christi tetigit, & sanata est; simulque D. Hieronymum ridet, qui hoc Evangelij testimonio cultum Reliquiarum asserere conatus sit. iteòque desipere Hieronymum cum mulierculis, quæ in ligno S. Crucis, & ejusmodi lipfanis sacris, zelum quidem, sed non secundum scientiam affectent; *calicem liquantes, & deglutientes camelum.* Hæc Carolo M. adscribit Nifanius, cum libri illi pseudo-Carolini sint, & ab hæreticis eorum temporum conscripti, ut supra demonstratum est. Quin adeò hi libri de imaginibus, ut servirent Lutheri & Calvini hæresi, à nostris hæreticis corrupti creduntur, assutis, insertisque ijs, quæ hæresi eorum favere possent, quando nullum adhuc genuinum eorum librorum exemplar proferri potuit, quod non Goldasti mendacijs, & Calvinianis typis depravatum sit. Deinde, quis credat Carolum M. tam impiè & blasphemè loqui de Evangelio Christi, & muliere fimbriam tangente, quæ eo pietatis & fiduciæ contactu sanitatem consecuta est? quod factum Scriptura non minus commendat, quàm eorum, qui per sudaria & semicinctia Pauli contacta sanati sunt. Vel hoc ipso prudenti clarum est, hosce Caroli non esse libros: Non enim Carolus, non Hieronymus, non SS. Patres tam perversè Scripturam explicant, sed hæretici. Bene Augustinus

NNNN 3

gustinus

gustinus lib. 7. de Genes. ad lit. c. 9. *Omnes hæretici Catholicas scripturas legunt, nec ob aliud sunt hæretici, nisi quod eas non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra veritatem earum pertinaciter asserant, aut in suis, quos volunt sensus, detorqueant: ut lib. 2. de concupisce. c. 31 scribit.*

Jam verò, ut palàm planiusque constet, quàm hæc falsò Carolo M. adscribas, ostendam Carolum Magnum egregium & religiosum fuisse cultorem sacrarum reliquiarum. I. Ex historia Francica, Anno Christi DCCLVII. *Thassilo Dux Bavaria tam Pipino Regi, quàm Carolo & Carolomanno super corpus S. Dionysij fidem juravit: sed non solum ibi, verum etiam super corpus S. Martini, & S. Germani simili sacramento fidem pollicitus est.* Ita Annales Francici: Ex quibus intelligis, corpora horum Sanctorum in honore cultuque fuisse, ad quæ *juramentum*, quod est actus religionis, est præstitum. Anno Christi DCCLXVIII. Pipinus Rex cum morbo urgeretur, qui fatalis ei hoc anno fuit, prius in ipsa in valetudine *Turonas delatus, apud S. Martini memoriam oravit.* ita Annales Francici. Et quæ hujus cultus causa? Nisi quod istic corpus S. Martini quiesceret, ad cujus S. sepulchrum, sepe ejus preces Deo commendaret? Ne quid hoc loco de cultu Francorum Regum, & totius Franciæ, ad corpus & sepulchrum S. Martini referam; aut de ijs, quæ à Pipino ad sepulchrum & corpus D. Swiberti voti causa facta memorat D. Ludgerus in Epistola sua ad Rixfridum Episcopum. Et quæ non in ipsa D. Swiberti apotheosi & canonizatione tam celebri acta sunt, agente & præsentè Carolo M? Quot non miraculis ipsa elevatio corporis D. Swiberti spectante Carolo M. illustrata? sanè is *civilis cultus* non fuit Reliquiarum, ut vos Prædicantes somniatis: nisi omne cerebrum vobis diffluxerit in calceum. Anno Christi DCCLXX. Bertrada Caroli M. mater in Italiam profecta est, *adoratis etiam Roma sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios in Galliam revertitur.* Matris pijsimæ exemplo Carolus quater Romam profectus ad limina Apostolorum voti causâ, ut suprà relatum est, non ob aliud magis, quàm ut vota precesque suas ad corpora Apostolorum, eorumque apud Deum patrocinia, offerret. Et hanc tu peregrinationem in Carolo M. etiam criminaris, eo quòd Gregorius Nyssenus, & quidam alij Patres peregrinationem reprehendant. Verùm hoc illi fecerunt propter abusum qui irrepsit, non quòd ob hæc ipsa peregrinatio per se ad loca Sanctorum mala damnandaque sit, aliàs & Carolus reprehenden-

hendendus esset, & omnia Sacramenta tollenda essent, quod nulla res tam sacrosancta in ullo unquam religionis statu fuerit, quæ non abusu hominum vitiata sit. Anno Christi DCCXCIX. Missus à Patriarcha Hierosolymitano Monachus Legatus, *Benedictionem*, ut Annales perhibent, & *Reliquias de loco Resurrectionis Dominicæ, quæ Patriarcha Regi miserat, detulit Aquisgranum*: Quo dono nihil gratius fuit Carolo M. Anno Christi DCCC. Carolus Magnus: *Sequana amne transmissa, Turonas ad S. Martinum orationis causa profectus est, moratus ibi aliquot dies propter adversam Luitgarde conjugis valetudinem, quæ ibidem & defuncta, & humata est.* Tanta Caroli, tanta conjugis pietas, erga D. Martini sepulcrum & Reliquias, patris Pipini majorumque exemplo.

II. Ex Capitularium libris & Synodis Carolinis, quæ non passim testimonia cultus Reliquiarum? Lib. 16. cap. 69. de destructis Ecclesijs sancit: *ut Reliquiæ ejus loci ab Episcopo ab his auferantur, & in meliori loco ponantur.* In Capitulari Episcoporum can. 3. *Unusquisque Sacerdos Ecclesiam suam cum omni diligentia edificet, & Reliquias Sanctorum cum summo studio conservet.* tom. 20. Conciliorum Regiorum. In Constitutionibus Caroli, uti & in Ecclesiasticis Capitulis decernitur: *Omne sacramentum in Ecclesia, aut super Reliquias juretur, sic illum Deus adjuvet, & Sancti, quorum iste Reliquia sunt, ut veritatem dicat.* Idem habet Concilium Francofurtense can. 9.

Concilium Aquisgranense can. 42. ex Africano ita statuit: *Altaria Martyrum non ponantur in agris, vel ad viam, ubi nec corpus, nec Reliquia Martyrum sunt.* Moguntinum Concilium can. 51. *Corpora Sanctorum de loco ad locum nullus presumat transferre, sine consilio Principis, vel Episcoporum, & sanctæ Synodi licentiâ.* Præclarum, & omni posteritate dignum, scribit in præfatione ad legem Salicam vetustus, & æqualis eorum temporum auctor de Clodoveo post baptismum susceptum, ac de Childeberto, & Chlotario proximè succedentibus Francorum Regibus, & Francico populo; *Hi, inquit, Franci post Baptismi agnitionem, sanctorum Martyrum corpora, quæ Romani vel igne concremaverunt, vel ferro trucidaverunt, vel bestiis laceranda projecerunt reperta, auro & lapidibus pretiosis ornaverunt.* Ita verò Franci colendo mortua SS. corpora fortiores fuerunt, quàm Romani viva SS. corpora excruciendo: nec dubium, quin hic cultus magna pars felicitatis Francorum, qui exinde ej-

ctis

etis Romanis tota Gallia potiti sunt. Quae nobis eo gratiores esse debent, quod vera Francorum origo ex Westfalia ducatur, quod in Monumentis *Ferdinandi* Episcopi nostri leges commonstratum. Ut jam nihil ad hanc, de qua agimus controversiam, ex majorum exemplo illustrius desiderari possit. Tam antiquus igitur Francorum cultus erga Reliquias, in quo omnes Francorum Reges ad Carolum Magnum ferventissime perstiterunt.

III. Cultus Reliquiarum in Carolo manifestus, ex Caroli Magni factis, usque Reliquiarum. Transtulit enim Carolus Magnus corpora *Crispini & Crispiniani* Martyrum Osnabrugum, ad primam quam illic fundavit in Saxonia Ecclesiam. Testis ipse Carolus in diplomate Osnabrugensi: *Notum sit omnibus, qualiter donamus ad Basilicam S. Petri Principis Apostolorum, & SS. Martyrum Crispini & Crispiniani, quam nos construximus in loco Osnabrugki, & corpora illorum illuc transtulimus, ubi praest vir Venerabilis Wiho Episcopus.* Ita Paderbornensis, Mindensis, Bremensis, Monasteriensis, Halberstadiensis, ceteraque primae per Saxoniam Ecclesiae, primas suas quas habent Reliquias, ad Carolum Magnum fundatorem suum referunt. Neque hic cultus Reliquiarum, ut Nisanius somniat, ad cultum civilem referri potest. Quorsum enim corpora *Crispini & Crispiniani*, qui opifices fuerunt, eo honore exornasset Carolus? sed quia Martyres fuere, Martyrum quoque & Patronorum apud Deum honore decorantur, & veneratione coluntur.

Inter ceteras quas Carolus Magnus Romae donatione Pontificum accepit Reliquias, refertur corpus *Candidi* Martyris, (de quo extat Epistola Hadriani Pontificis ad Carolum Magnum tom. 18. Conciliorum Regionum) Carolo Magno donatum, quod Paulus Papa concesserat *Aciulfo* Presbytero; Una, inquit, vobiscum concedimus sanctum corpus. Quanquam Hadrianus addit de se: *Jam dudum per revelationem territi, nullo modo audemus ex ipsis Sanctorum corporibus amplius quid exagitare.* Et quia Sancti saepe inviti comperti, in transferendis suis corporibus, ideo & Pontifices inviti, a grege Roma abstrahi passi sunt. Quo in genere quassavit Carolus Magnus tantum in Sanctorum Reliquiis patrocinium, ut eas etiam per castra a Sacerdotibus circumferri, & pugnaturus in hostem sibi adesse voluerit; uti id inter munia Castrensi-um Sacerdotum fuit: *Episcopi duo, vel res castra sequantur, & cum illis electi*

electi Sacerdotes, qui sciant Missas celebrare, de infirmis curam habere, sa-
cratque olei cum sacris precibus unctionem impendere. Hi verò nec arma
ferant, nec ad pugnam pergant, sed tantum Sanctorum pignora & sacra mi-
nisteria ferant. Ita Carolus lib. 7. Capit. c. 91. & cap. 103. tom. 20. Con-
ciliorum Regionum.

Demum quas Sanctorum Reliquias Carolus Magnus ex Palæsti-
na & Oriente, quas Roma & ex Italia, quas ex Africa & Hispania colle-
gerit in sacrum suum thesaurum, quantumque ex his Basilicam Aquisgra-
nensem, primas per Saxoniam Ecclesias, & Cœnobium Monachorum &
Monialium dotavit, exornavitque, nihil hîc attinet referre : testes fasti
singulorum locorum & sacraria, testes Francorum Annales, & historiae.
Mira sanè in Carolo, & à Caroli ævo Christianorum per Saxoniam in
hoc cultu pietas : ac postquam corpora Sanctorum ex Saxonia metu
hæresis translata, aliò migrare cœperunt, ipsa etiam religio, & felicitas,
& pax longa in longum bellum mutata, demigrare cœpit. Postquam
S. Viti Martyris corpus ex Gallia ad Corbejam Saxoniam transportatum
perhibet Witekindus ejusdem Cœnobij Monachus, & observarunt alij,
ex Gallia quoque in Saxoniam transmigrasse felicitatem, coronâ Imperij
sensim ad Saxones devolutâ, nec prius Magdenburgum in cineres &
suum exitium incubuit, quàm corpus S. Norberti Archiepiscopi ejus loci
migrarat. Et quibus non injurijs ex vestra primùm doctrina Reliquiæ,
& corpora Sanctorum tractata ? nec sine vindicta etiam Numinis in sa-
crilegos, quorum è numero Canonicus Mindensis Lutheranae sectæ ve-
stræ, qui cum multas Reliquias Cathedralis Ecclesiæ suæ reperisset, con-
jecit in unum corbem, eumque rotando, girando, miscendoque inter se
Reliquias, cum joco & sarcasmo dixit : *Vos nunc Sancti convenite inter
vos, & quisque suas exuvias repetat.* Vix hæc dixerat sannio, cum cere-
brum ejus rotatum, ipse exinde in perpetua amentia & infania vixit. Mul-
ta sunt hujusmodi divinæ vindictæ exempla, quæ frustra vobis, qui hæc
everso mentis vestræ cerebro haud minus ridetis, donec cum morte se-
rò vos pœna excipiat. Certò tibi persuadeas, quam vindictam animæ
Martyrum clamant in cælo, *Apocalypsis c. 16.* hanc cæteris Sanctorum in-
jurijs non defuturam. Sed his missis, revoco te in præsens ad Carolum
Magnum & quæro, quomodo Carolus Magnus videri potest in *libris
Imaginum* damnasse cultum Reliquiarum, à quo tot legibus, dictis, factis
cultus

OOOO

cultus

cultus Imaginum assertus est? ut vel ex hoc libri imaginum pseudo-Carolini cognoscantur. Inscribis librum tuum *Ostensionem historicam*; quam hic historiae partem attingis? aut quid ad hæc, quæ de Reliquiarum veneratione ex Carolo attulimus, respondebis? nisi ut omnes historicos & Carolina Monumenta falsitatis damnes, aut tu omnium scriptorum fallacissimus appareas. Imò quid *Ostensionem historicam* inscribis librum hunc tuum de Carolo Magno? qui primum Eginardum tibi procurasti, postquam audivisti tua hic à nobis refutari? Quid nunc de cæteris tuis judicabimus? nisi quòd omnia tua ex alijs scriptorum rabulis exscripleris, nec ipsos fontes historiarum inspexeris quidem, ad quos hætenus te remisimus, & ex quibus nostra asseruimus. Ita agitis cum populo, qui Episcopos & omnium scientiarum doctores vos fertis. Idem est de *theologicâ tuâ ostensione*. Tuum illud est: Populo imposuimus, & Historici, Theologi quævis sumus. Nunc cætera, quæ ex eadem officina mendaciorum opponis, audiantur.

*Objectiones Nifanii adversus cultum Reliquiarum,
et S. Crucis.*

I. **O**bjiciunt Deut. cap. ult. Deus abscondit corpus Moyfi, non aliam ob causam, inquiunt, quàm ne Judæi illud adorarent cultu latriæ, sicut Catholici colunt corpora Sanctorum. Quocirca in Epistola Judæ diabolus contendit cum Michaële Archangelo de corpore Moyfi, volebatque illud diabolus manifestare, ut Judæis occasionem adorandi præberet. Idem Nifanius infert ex serpente æneo, quem Ezechias 4. Reg. c. 18. confringi jussit, ne ex illo occasio idololatriæ Judæis præberetur: quod argumentum ob id in libris de imaginibus Carolum adversus cultum Reliquiarum produxisse vult.

Et. Utrumque, & corpus Moyfi, & serpentem æneum substractum oculis Judæorum, ne cum proni essent ad idololatriam, adorarent cultu latriæ, ita Chrysostomus: ut sanè constat ex vitulis aureis, tanta populi levitate adoratis. Id verò periculum cum in Christianis cesset, hæc nihil ad rem faciunt. Imò post captivitatem Babylonicam, cum populus instructior non amplius idola coleret, Deus illustravit sepulcra Isaia, Ezechielis,

chielis, Jeremiae, Elisæi, Abdiæ aliorumque miraculis, & gratum habuit cultum qui sepulcris, & ossibus illorum delatus est: uti hæc *Epiphanius*, *Hieronymus*, & interpretes docent. Et ubi auditum, Christianos unquam Sanctis divinos honores detulisse, aut pro Deo coluisse? S. Vitum quidem lego in Rugia insula pro Deo cultum, sed hoc barbari illi homines fecerunt, postquam ejectis Corbejensibus illic Monachis ad idololatriam rediere.

II. Objicitur Matth. cap. 23. Ubi Christus reprehendit Phariseos: *Vae vobis*, inquit, *qui edificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum*: Ergo, inquit, multo minus hæc religioso aliquo cultu veneranda sunt. Hoc argumentum Joannis Wiclef erat, quo & Lutherani se munire volunt. R. Christus non reprehendit Judæos quod ædificarent, vel ornarent monumenta Prophetarum: sed quod non imitarentur eos, quorum monumenta ornabant, sed potius eos, qui Prophetas occiderunt, vel ob id Pharisei hypocritæ appellantur à Christo: ita explicant hæc *Hilarius*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Ambrosius*, *Beda*; uti apud *Maldonatum*, aliosque interpretes leges. Quamquam Hieronymus id ex fastu, & ambitione Judæorum factum velit; *Chrysostomus*, ut ostenderent majorum potentiam in occidendis Prophetis. Hoc nimirum illud Christi Luc. 11. *Profecto testificamini, quia consentitis operibus Patrum vestrorum: quia illi Prophetas occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulcra*.

III. Objicitur: Apostolus Coloss. 2. damnat omnem cultum arbitrium ab hominibus institutum, quem Græci vocant *ἑτεροθρησκείαν*, in quo cultu agitando, & objiciendo nobis multus est Melanchthon in Apologia Augustanæ confessionis; talis autem voluntarius cultus est Reliquiarum, imaginum, aliarumque rerum, inquit, apud Catholicos. R. Hunc cultum non esse ab hominibus excogitatum, sed inspiratum à Deo, ut patet ex Scripturis citatis, ex Traditione, Concilijs, & Patribus; quippe qui ab exordio Ecclesiæ cœpit, & toto orbe Christiano frequentatus, inde ad nos usque perductus est. 2. Apostolus damnat cultum superstitiosum, sive falsam religionem, ut exponit D. Hieronymus ad Algasiam. Ostendant verò prius adversarij hunc cultum esse superstitiosum aut falsum, quod nunquam præstabunt Lutherani & Calviniani, qui hic unum cornu instant. Deinde, si omnis ejusmodi cultus & caerimonia,

OOOO 2

quæ

quæ non habent expressum mandatum, sed ex Scriptura manifestè deducuntur, sunt abjiciendi & damnandi, quid facit totus ille cultus religionis vestræ? quid cærimoniarum in Lutheranis vestro exercitio divino? quid ritus in Baptismo & cœna? hæc enim omnia, quæ cum Catholicis communia retinetis, erunt abjicienda, & nudè cum Calvinistis exercitium vestrum divinum, cæteraquæ Sacramenta peragenda erunt. Sed ad eos vos spiritus vestræ ecclesiæ quotidie magis magisque rapit, ut nulla secta tam impia & absurda hoc sæculo sit, cui non accedere potius quàm Catholicis, vobis buccinatoribus placeat.

IV. Objicit nobis Nifanius Concilium Tridentinum, quod id præscribat Reliquias esse honorandas & venerandas; sed id versutè fieri à Patribus illius Concilij, eò quòd alij Catholici Doctores nomen venerationis convertant in adorationis; passimque Reliquias non secus, quàm imagines Sanctorum adorandas scribant. Ita D. Thomam, Vasquez, Suarez, Valentiam, aliosque adorationis nomine uti dicis, cum de cultu Reliquiarum agunt. & ut suprà, nomen adorationis generale esse, quod modò pro cultu latriæ, modò pro cultu dulciæ analogicè accipitur, tam à Scriptura, quàm Concilij & Patribus. Ita hoc postremo modo citati à te Theologi faciunt, cum de cultu Sanctorum, imaginum, & Reliquiarum agunt. Ad Grammaticos hinc ablegandus es, qui tantus theologus inter theologos esse vis. Obstrepis hic nobis, tanquam anser inter olores, risui te exponis, quando ineptias istas scribis, ad quas pueri & quælibet anus tibi responderet, nos non adorare cultu latriæ Sanctos, eorumque imagines, aut Reliquias, sed cultu religioso longè inferiore, quàm sit latria.

Instas, & dicis alios Theologos docere Reliquias per se coli posse cultu ad ipsas terminato, ut ad imagines sit; alios verò, non nisi respectivo simul coli, quæ communior sit sententia. Quid hæc demum ad rem, aut fidei articulum? cum de modo agatur, inter scholasticos terminos relicto. Sufficit illud Tridentini: *Sanctorum Reliquias esse honorandas & venerandas*. De modo hoc nihil definit, sed Theologis relinquit. Nec tu ille es, qui vel D. Thomam censeas, vel aliorum Theologorum Aristarchus sis. Imò quid de his Lutherana plebs, & vulgus Prædicantium intelligit, quæ tu ipse non intelligis? ut inde cavillandi ansam quæras?

A te

A te potius quærendum est, quo cultu Sanctorum corpora & Reliquias honoretis? gloriari corpora Sanctorum à vobis non abjici, nec indignè tractari, quemadmodum Calvinistæ & anabaptistæ faciunt: pari modo dicitis non confringi à vobis imagines, sed retineri. Scio, iconoclastæ non estis, interim iconomachi, hagiomachi, lipsanomachi estis. Quæro enim, quo cultu vos Lutherani corpora SS. colatis? non latriæ, quod nec nos facimus; non religioso cultu duliæ, quod hîc unicè impugnat & damnatis: relinquitur ergo cultus civilis, quo à vobis colantur, atque ita non alius honor à vobis deferretur, quàm qui à Gentilibus delatus est sepulchris Regum, aut corpori Æneæ, Achillis, Hectoris, aut Romanorum Cæsarum: quod quàm absurdum sit, nemo non Christianus intelligit. Ita quidem verbis speciosis cultores Sanctorum, re autem verâ hagiomachi & hæretici estis.

V. Objicis Crucis sacræ cultum, in quo manifesta idololatria committatur: nam Catholici (ut ironicè narras) die Parasceves Crucem de altari sumunt, ostensaquæ populo canunt: *Ecce lignum Crucis, in quo salus mundi pendit*; Inde in terram deponit Sacerdos, quam genu flexo osculantur alij ad loca sacrorum vulnerum signata, & post cæteros ipse Sacerdos hanc antiquissimam & piissimam cærimoniam osculationemquæ flexo genu peragit. Rides hæc, & sine adoratione latriæ fieri non posse, contendis. Quasi verò qui ob memoriam passionis Christi, & vulnere sacrorum publicè aut privatim osculetur incurvato corpore aut togam Christi, aut clavos quibus confixus est, idololatra sit: nisi omnes simul Lutheranos idololatrias facias, qui antequam Eucharistiam sumant, prius procumbunt in genua & adorant, nec tamen nisi in ipsâ sumptione Christum præsentem agnoscunt. Igitur ut te expediam:

R. Crux Christi partim inter Reliquias colitur, partim inter imagines. Crux illa, in qua Christus pendit, & quævis ex illo ligno particula, ob contactum corporis & sanguinis Christi, inter pretiosissimas Reliquias habenda est. Eadem Crux quatenus figuram Christi crucifixi repræsentat, perinde ut cæteræ Cruces illi similes, inter imagines sacras numeratur. Jam verò imaginibus per se non debetur propriè latria, nec hyperdulia, nec dulia, nec ullus alius cultus, qui tribuitur naturæ intelligenti, sed cultus quidam inferior, & varius pro varietate prototypi, quod imagines repræsentant. Igitur ut imaginibus Sanctorum convenit

OOOO 3

cultus

cultus dulciæ inferior, ita imaginibus Christi, & cruci Christi non latria vera, nec simpliciter, sed cultus latriæ longè inferior convenit, qui ad latriam, ut imperfectum ad longè perfectius reducit. Ita Bellarminus lib. 2. de Imag. c. 25. quicquid hîc tandem alij Theologi de modo hujus cultus disceptent: quales hîc Nifanius denuo magnâ turbâ introducit, D. Thomam videlicet, Vasquez, Suarez, Valentiam, Gretzerum, Laymannum, aliosque: tanquam illi de substantia venerationis Crucis Christi dissiderent.

Communis enim jam sectariorum fraus & fallacia est, ut suprâ tories monui, ex ijs quæ de circumstantijs & modo disceptantur inter Scholasticos, ipsam substantiam dogmatum velle evertere. Enimverò populo & fidelibus passim sufficit, si doceatur, quod piè & religiosè simul exemplar, simul ejus imaginem venerari possint, illud nempe *ut quod*, hoc verò *ut quo*, juxta vulgare illud:

*Effigiem Christi cum transis semper honora,
Non tamen effigiem, sed quem designat, adora.*

Hoc modo Crucis effigiem à Catholicis coli, si roges, respondebunt tibi pueri & puellæ, cives & rustici; haud secus, quàm anus in Anglia, (apud Florimundum Remondum) supplex orans ante Crucis effigiem irrisa à Calvinistis, rogataque quid ante Crucis iconem supplex precaretur? respondit: non se ligno, sed qui in ligno pependit, supplicem sterni, secus quàm Calvinistæ inimici Crucis Christi faciunt. Et quid vos Prædicantes hîc aliud agitis? quàm ut per hujusmodi dolos, fallacias, & calumnias, Catholicos idololatriæ diffametis, invisamque Catholicam religionem faciatis, quo tanto securius vestram plebem intra hæresis vestræ laqueos retineatis?

Cæterum, quàm antiqua inter Christianos sit Crucis veneratio, docebunt te Patres, quos inter *Tertullianus lib. de coronam. titis*, & lib. 2. *ad Uxorem*, Crucis cultum refert ad Apostolicam traditionem, uti & *Basiliius M.* alijque Patres faciunt. S. Hieronymus Epist. 17. ad Marcel- lam: *Erit illa dies, quando nobis liceat speluncam Salvatoris intrare, Crucis deinde lambere lignum.* Ambrosius orat. in Theodosium: *Sapienter egit Helena, qua Crucem, particulam videlicet Crucis, nimirum clavum unum in capite Regum levavit, ut Crux Christi in Regibus adoretur.* Quam ob causam

causam Chrysostomus lib. quod sit Christus Deus, inquit : Crucis figuram omnibus locis, in templis, urbibus, ædibus, cubiculis, in solitudine & montibus erigi depingi que solitam, atque ipse Chrysostomus argenteas Cruces in supplicationibus, cum ardentibus facibus pro more tunc recepto præferri iussit, ut de eo Socrates lib. 6. c. 8. & Sozomenus lib. 8. c. 8. memorat. Augustinus in psalm 36. *Cum sub antiquis scelerati crucifigerentur, modo nullus crucifigitur : honorata, & finita est in poena, manet in gloria. à locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Quis tantum honorem dedit poenis, quid servat fidelibus suis ?* Lib. 2. de visit. infir. c. 3. morituris Christi Crucem exhibendam suadet : *Adjicitur, inquit, super Crucem, quadam hominis ibi patientis imago, per quod salutifera nobis Jesu Christi renovatur passio, hanc complectere humiliter, venerare simpliciter.* Subjungit deinde præclaros & pios versus, quos ita finit :

Scilicet ipsius nota sunt Crux, & Crucifixus :

Hanc & ego veneror, Jesum quoque semper adoro.

Serm. 130. de tempore : *Domino descendente è calis, præcedet exercitus Angelorum, qui signum, id est triumphale vexillum, sublimibus humeris præferentes, divinum Regis celestis ingressum terrestrium mentibus nuntiabunt.*

Hoc nimirum illud Matthæi est cap. 24. *Tunc apparebit signum Filij hominis.* Ex quo veteres Patres docent, ipsum Crucis signum præferendum, ostendendumque in extremo judicij die, ut videant, in quem impij transfixerunt, quemadmodum non solum Ecclesia canit : *Hoc signum erit in celo, cum Dominus ad judicandum venerit, sed & Origenes, Chrysostomus, Hieronymus, Hilarius, Theophylactus, Cyrillus, Euthymius, Beda, alijque in caput 24. Matth. exponunt, Quin Sibylla lib. 6. carm.*

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit :

Nec te terra capit, sed cali tecta videbis,

Cum renovata Dei facies ignita micabit.

Hoc illud signum Crucis, quod Constantino Magno oblatum est, in eoque promissa victoria, cum hac voce : *In hoc signo vinces ;* Quod ille deinde pro labaro militari gessit, ut milites assuecerent venerari Crucem,

cem, de quo Euseb. lib. 9. c. 9. & lib. 1. de vita Constantini, Sozomenus lib. 1. c. 4. scripsit, & Constantini tempore Lactantius, Crispi filij Magister, carmen de Crucis honore; interque ceteros versus, hunc legis:

Flecte genu, lignumque Crucis venerabile adora.

Quo cultu Theodosius Magnus Imperator, quo Arcadius filius, quo ceteri Imperatores, ac Reges Crucem venerati sint, longum referre. Quâ deinde veneratione Carolus Magnus Crucis effigiem Hadriano Papæ miserit, ab eoque vicissim acceperit, & quis tum cum origine Christianæ religionis per Saxoniam Crucis Christi cultus fuerit in templis, in altari, & in sacris locis, suprâ relatum est.

Igitur sive Crux Christi accipiat pro ligno in quo. Christus pendit, & se ipsum Sacrificij causâ pro nobis obtulit, ut lib. 4. c. 12. Damascenus, alijque Patres loquuntur; sive pro effigie Crucis ad ejus similitudinem factâ, semper apud Christianos toto Orbe terrarum in veneratione fuit; sive etiam pro signo Crucis accipiat, quo se Christiani signant in fronte, & quo Sacrificium Missæ, omniaque Sacramenta peraguntur, nihil hac cærimonia testatius apud omnes Patres & Concilia. *Horum omnium si legem expostules*, inquit Tertullianus, *Scripturam non invenies, traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo firmatrix, & fides observatrix.* Fatenturque non modò Protestantes in synodo Londinensi anno Christi MDCVII. abs se congregata, sed & Wittakerus, Covellius, alijque complures Calviniani, ab ipsâ Apostolorum ætate apud Christianos in omnibus actionibus suis ac sacris Crucem Christi, & signum Crucis in honore, cultuque fuisse, admirantibus ethnicis & Judæis.

Nec sanè alij præter ethnicos & Judæos illufores, contemptoresque Crucis, quàm hæretici, quos inter Claudius Taurinensis imagines Crucis primùm execratus, teste *Jona Episcopo Aurelianensi lib. 1.* Quam hæresin sub idem tempus professi Pauliciani, teste *Euthymio in Panoplia p. 2. tit. 21.* post illum *Petrus Bruis*, & *Henricus* quidam, unde *Petrobrusiani*, & *Henriciani* hæretici, teste Cluniacensi in Epistola contra eos prolixè scriptâ, sub idem tempus.

Eandem hæresin sparserunt, demum ante *Lutherum* & *Lutheranos*, *Joannes Wiclef* notus hæresiarcha, & magnus nostrorum sectariorum prodromus. Hos nunc auctores hujus tui dogmatis, contra omnem antiqui

antiquitatis traditionem, Concilia, Patres, consensumque orbis Christiani, tibi, ut in cæteris omnibus, sequi placet, & cum ijs egregius san-
nio, irrisorque esse, quàm Catholicæ per Orbem Ecclesiæ, majorumque
doctrinæ, quam à Carolo Magno possidemus, inhærere. Universim de
his ac similibus sapientissimè pronuntiavit D. Augustinus epist. 119.
*Una in his saluberrima regula tenenda est, ut quæ non sunt contra fidem, ne-
que contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris,
ubique institui vidimus, aut instituta cognoscimus, non solum non im-
probemus, sed etiam laudando & imitando sectemur.*

Habes nunc responsum ad Ostensionem tuam Historico-Theolo-
gicam, qua persuadere voluisti Carolum Magnum non ex integro Ca-
tholicum fuisse, sed magnam partem seu in quamplurimis, ut argumen-
tum libri tui præfert, cum Lutheranis contra Catholicos sensisse. Excussi
singula libri tui capita seu titulos, quibus hoc probare tentasti : sed nul-
lum ego fidei dogma reperi, nec tu unquam produces, ex quo Carolum,
vel in speciem Lutheranis contra Catholicos accessisse ostendes. Ex-
pendat nunc lector, conferatque nostra cum tuis falsis scriptis. Fecisti
quod S. Augustinus dixit lib. 2. contra Manichæos, c. 25. *Omnes hæretici
generaliter scientia pollicitatione decipiunt.* Scripsi prolixius, quàm res ipsa
forè postulabat, sed quia tu per omnes ferè controversias, & calumnias
in Ecclesiam Catholicam grassatus es, sequi te & refellere oportebat.
Quamquam in ijs nihil aliud feceris, quàm quod idem Augustinus lib.
de utilit. credendi c. 1. de hæreticis sui temporis dixit : *Plus in refellendis
alijs disertos, & copiosos esse, quàm in suis probandis firmos, & certos mane-
re.* Quamobrem in contrarium obnixus Catholicorum doctrinam ex
Scriptura, Concilijs, & Patribus, deinde ex Caroli Magni consentiente
sententia exhibui, refutatis deinde ijs, quæ refutanda censui, quamvis
non tam tua quàm aliorum sint, ex quibus exscripsisti. Nam tuum in-
genium, & iudicium non ad aliud sunt nata, quàm ut crambem, &
ἐωλοπρασίαν nobis recoquas, & plebeis scurrilibusque disterijs Ponti-
fices, Episcopos, Clericos, Jesuitas, Monachos & laicos laceres, quo-
cum nemo ingenuus & religiosus facilè componi vult. Si veritatem amas,
intermitte hæc scominata, calumnias, & calumniandi libidinem : quære
primò Ecclesiam quam lib. primo indicavi, cognitâ Ecclesiâ invenies
verum Sacerdotium, & in eo veros Episcopos, Pastores, & Doctores,
P P P P quos

quos Christus constituit in Concilijs iudices controversiarum, quos libro secundo monstravi, ut ab his verum Scripturæ sensum, & verbum Dei discas. Repertis Episcopis, & Sacerdotibus, quos Christus dedit dispensatores mysteriorum Dei, invenies verum sacrificium, & vera Sacramenta, veras ac Spirituales claves regni celorum; de quibus tertio libro actum est. Ac demum ex his veram justificationem, quæ per Sacramenta mortuorum & vivorum obtinetur, justitiæ augmentum per bona opera, simulque verum cultum religionis, ac cætera quæ ad salutem vel necessaria vel salubria à Christo & Apostolis præscripta sunt. Extra Ecclesiam Catholicam nihil horum invenies. Augustinus hic audias in psalmum 57. *In ventre Ecclesie veritas manet, quisquis ab hoc ventre Ecclesie separatus fuerit, necesse est, ut aut falsa loquatur, necesse est inquam, ut falsa loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excussit.* Rursum concione ad Catechum. c. 20. *Apud Catholicam Ecclesiam dilectissimi noveritis esse veram fidem, germanam pacem, perpetuam salutem: nec enim in angulo est, sed ubique tota est: si quis ab eâ recesserit, atque hereticorum errori se tradiderit, ut fugitivus servus judicabitur, non ut filius adoptivus; nec ad vitam eternam resurget, sed potius ad damnationem.* Verum quia eo tempore Manichæi, Donatistæ, Ariani, ceterique hæretici veram apud se Ecclesiam reperiri populo persuadebant, uti modò Lutherani, Calvinistæ, Zwingliani, & omnes simul sectæ promittunt, monet fideles lib. 15. contra Faustum Manichæum c. 3. *Noli decipi nomine veritatis, hanc sola tu habes Catholica, quam alloquitur, Ecclesia, & in lacte tuo, & in pane tuo. In hac autem hereticorum videlicet ecclesia, tantum nomen ejus est, ipsa non est, quod grandibus verbis promittunt seductores ejus. Una enim Catholica Ecclesia est mater vera, pia mater & casta: non nos ab ista matre seducat nomen confictum, non nos Ecclesia species aliena decipiat.* Multa quidem communia habent acatholici cum Catholicis, præsertim Lutherani, qui antiquam Augustinæ confessionis formam sequuntur, non tamen ideo intra unam Ecclesiam sunt, in qua salus promissa est: quemadmodum de Donatistis, cum solum schismatici adhuc censerentur, Augustinus scripsit sermone super gestis cum Emerito: *Salutem nemo potest habere, nisi in Ecclesia Catholica, extra Ecclesiam totum potest præter salutem. Potest habere honorem, potest habere Sacramentum, potest cantare Halleluja, potest respondere Amen; potest Evangelium*
tenere,

tenere, potest in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. fidem & habere & predicare, sed nusquam nisi in Ecclesia Catholica salutem potest invenire. Lib. 4. de symb. cap. 10: Si quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus erit à numero filiorum; nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem: nihilque ei valebit quod credidit, vel fecit tanta bona sine fine summi boni. Eadem habet Epist. contra Parmenianum lib. 2. cap. 3. Hæc si Augustinus contra schismaticos pronuntiavit, quale iudicium erit deijs, qui non modò ab Ecclesia per hæresin desciscunt, sed & tot maledictis, calumnijs, mendacijs, & injurijs per famosa scripta, ex quibus liber tuus confusus est, Ecclesiam & Sponsam Christi lacerant? Qui conturbat vos, iudicium portabit, quicumque est ille, monet Apostolus ad Gal. c. 5. Et quale iudicium erit illis, qui tot populi animas per fallacias seducunt, & veritatem Dei in iniustitia detinent? Si quid acerbius tibi responsum, tibi imputes. Tu provocator es, & perpetuus in Ecclesiam Catholicam, in Pontifices, Episcopos, Sacerdotes, Clericos & Monachos, omniaque Catholicorum sacra & ritus calumniator: liberè tu & licenter hæc facis, quia extra Ecclesiam Catholicam es, tametsi de jure ad Episcopi Paderbornensis spiritualem jurisdictionem locus spectet, in quo præconem, scriptorem, & irrisorem agis: non aliter quàm S. Augustinus de vobis scribit lib. 16. de Civitate Dei cap. 2. Cham, qui interpretatur callidus, medius Noë filius, tanquam se ab utroque discernens, & inter utrumque remanens, nec in primitijs Israëlitarum, nec in plenitudine gentium, quid significat? nisi hæreticorum genus callidum, non spiritu sapientia, sed spiritu versipellis astutia, quo solent hæreticorum fervere praeordia, & pacem perturbare sanctorum. Scribe tu impofterum quantum voles, donec omnem calumniandi libidinem expleveris, mihi tecum respondendi negotium non erit, nisi & à calumniandi libidine te contineas, & digna refutatione adferas: nam quæ ex alijs exscribis, etsi tibi fortè nova videantur, jam centies tamen explosa sunt. Et cui bono, aut quo lectoris fructu, gustave crambem illam toties recoquimus? Neque hæc ego reposuisssem, nisi Carolus Magnus nobis, cujus res gestas per Saxoniam tractamus, à tuis injurijs & mendacijs liberandus fuisset. Magno id Regi Francorum & Imperatori Carolo debebatur, quem Paderbornensis Ecclesia, & primi per Saxoniam Episcopatus suum conditorem, fundatoremque inter Divos venerantur: ex quo deinde omnes Impera-

PPPP 2

tores

tores & Francorum Reges cum omni gente suâ, non aliam quam Catholicam religionem coluere. Id cum ex omnibus antiquitatum monumentis jam commonstratum sit, tum id auctor vetustus, & æqualis eorum temporum, quo Franci primùm Baptisma, & Christi religionem susceperunt, præfatione ad legem Salicam altiùs arcessit, *Gens*, inquit, *Francorum inclita, auctore Deo condita, fortis in armis, profundaque in consilio, firma in pacis fœdere, corporea nobilis in columna, candore & forma egregia, audax, velox, & aspera, ad Catholicam fidem nuper conversa, immunis quidem ab omni hæresi: dum adhuc ritu teneretur barbarico, inspirante Deo inquirens scientia clavem, juxta morum suorum qualitatem desiderans justitiam, & custodiens pietatem, dictavit Salicam legem. At ubi Deo favente Rex Francorum Chlodoveus, florens & pulcher, & inclitus primus recepit Catholicum baptismum, & deinde Childebertus & Chlotarius in culmen regale Deo protegente pervenere, quidquid in pacto habebatur minus idoneum per illos fuit lucidiùs emendatum, & sanctiùs decretum.*

VIVAT QUI FRANCOS DILIGIT, CHRISTUS EORUM REGNUM CUSTODIAT, RECTORES EORUNDEM LUMINE SUÆ GRATIÆ REPLEAT, EXERCITUM PROTEGAT, FIDEI MUNIMINA TRIBUAT, PACIS GAUDIA, ET FELICITATIS TEMPORA, DOMINANTIUM DOMINO JESU CHRISTO PROPITIANTE CONCEDAT.

Hæc est enim gens, quæ parva dum esset numero, fortis robore & valida, durissimum Romanorum jugum de suis cervicibus excussit pugnando, atque post agnitionem Baptismi Sanctorum Martyrum corpora, quæ Romani vel igne concremaverunt, vel ferro trucidarunt, vel bestiis laceranda projecerunt, Franci reperta auro & lapidibus pretiosis ornaverunt.

Hæc nimirum illa Francorum gens est, quæ à prima sui origine ex his Westfalæ regionibus orta, perrupto Rheni limite, ejectioneque Romanis Galliam occupavit, cum adhuc barbara esset. Uti id in Monumentis Paderbornensibus à *Ferdinando* Episcopo commonstratum est. Hæc illa gens, quæ cum Clodoveo Rege primùm Baptisma & Christianam religionem suscepit, atque exinde ferventiùs coluit, quorum Reges ob de-

ob defensionem Apostolicæ sedis Romanæ, & ingentia in Ecclesiam Catholicam merita Christianissimi titulo decorati sunt, ex hac nobilissima Francorum gente majores Caroli Magni, & ex horum Regum sanguine Carolus Magnus, ut supra à nobis relatum est: nec aliam Carolus Magnus debellatis horum locorum barbaris religionem in Westfaliam, Saxoniamque per Episcopos, Sacerdotes, Monachos, cæterosque Apostolicos viros intulit, quam post Clodoveum cæteri Francorum Reges, & tota gens Francica à D. Remigio & sanctissimis Galliarum Episcopis & pastoribus edocti sunt, & illi ab Apostolorum ævo, & ab Apostolorum discipulis acceperunt, atque inde in Gallia, Franciaque per continuam ad Carolum Magnum successionem Episcoporum, & Sacerdotum coluerant: quâ deinde nunquam ruptâ successionem, & incorruptâ doctrinâ, religio à Carolo Magno ad Lutherum usque per Saxoniam intaminata constitit, manetque etiamnum ijs in locis ubi per Episcopos & Principes imperij Catholicos, majorum religio in suis diocesis & provincijs conservatur. Et si à Carolo Magno prima Christianæ religionis exordia repetamus, omnia hæc vel inde nobis gratiora & illustriora esse debent, quòd à Carolo Magno ac Francis, quos à primâ origine Rhenum inter & Visurgim regionum incolas & indigenas fuisse constat, inventa fuerit.

Sanè verò, quemadmodum Angli & Saxones harum regionum olim barbari in Britanniam classe provecti regnum illud occuparunt, ac postquam ab Episcopis & Sacerdotibus ejus regni edocti, Christi sacra amplexi sunt, ex iisdem populis jam Christianis rediere Apostolici viri, D. Willibrordus, Suibertus, Bonifacius, alijque innumeri Sacerdotes, à quibus Frisia, & vicinæ nobis provinciæ primùm ad Christi fidem adductæ sunt, unde majores eorum olim orti erant, ideòque per nativi sermonis commercia populares suos docere poterant: ita prorsus divinâ providentiâ Carolus Magnus ac Franci postliminiò in nativas gentis suæ sedes & provincias Christi religionem introduxerunt, atque ubi majores eorum vitalem spiritum olim hauserant, illò salutaris, veræque vitæ spiritum per fidei lumen retulerunt; miserati nimirum gentis suæ, ex qua ortierant, cæcitatem, quam inanum deorum cultu, & dæmonum ludibrijs miserè dementatam perire videbant. Quo divino munere, uti gentibus illis nihil felicius evenire poterat, ita nihil à Francis hoc bene-

PPPP 3

ficio

ficio majus suis popularibus reddi potuit. Nunc cum ab avita majorum religione descitum sit, majorque pars Saxonum à Carolo Magno ad Lutherum & Calvinum transferit, haud aliud votum est nostrum, quam ut corda Patrum convertantur ad filios, & filiorum ad Patres; & quas gentes Spiritus sanctus congregavit in unitatem fidei, has ad unam Christi Ecclesiam, uniusque religionis concordiam revocet: nec enim extra illam salus promissa est.

Hoc cum Scripturæ & Concilia, tum Patres nos docent. Augustinus Epist. 151. ad populum factionis Donatistarum: *Quisquis ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi unitate disjunctus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum.* Quo judicio, Ambrosius in c. 17. Lucæ, tria genera hominum à consortio magnæ illius cœnæ pronuntiat excludi, *Gentilium, Judæorum, & hereticorum.* Formidabile illud quod S. Fulgentius scribit c. 38. & 39. *Firmissimè tene, & nullatenus dubita, quemlibet hereticum, & schismaticum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesia Catholica non fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari: omni enim homini, qui Ecclesia Catholica non tenet unitatem, neque Baptismus neque eleemosyna, quamlibet copiosa, neque mors pro Christi nomine suscepta, proficere poterit ad salutem, quamdiu in eo heretica & schismatica pravitas perseverat, quæ ducit ad mortem.*

CAPUT XIII. CENTO LUTHERANUS,

SEU

Lutherana Religio, in quantum Lutherana, ex antiquis et damnatis hæresibus est composita, et consarcinata.

Absolvimus Carolum M. Romano-Catholicum, quem adversarius nobis per mixturam religionis Catholico-Lutheranum facere voluit. Primum nullam dicit compositionem diversæ religio-

religionis, quando Romana & Catholica religio una atque eadem prorsus est, ut supra lib. 1. c. 8. commonstratum est. Alterum fœdam dicit mixturam veritatis cum falsitate; nec aliud est, quàm aurum cum luto commiscere, eundemque Carolum velle optimum Catholicum, & pessimum simul hæreticum facere. Quod sanè tanto calumniosius & injuriosius est asserere de *Orthodoxo Imperatore* (quo titulo sepulchrum ejus inscriptum est) quanto certius constat Lutheranam religionem, in quantum dissidet à Catholicis, nihil esse aliud (ut verbo Lessij utar) quàm *colluviem antiquarum, & damnatarum hereseôn*. Id nunc, reflexo in te totius tuæ scriptiõis argumento, quomodo se habeat, per inductionem, quod certissimum est probandi genus, demonstramus.

I. Docet Lutherani cum suo Luthero: *Solâ fide justificari homines, eamque sufficere ad salutem; nec proinde opera bona ad salutem necessaria esse*. At hæc fuit hæresis *Simonis magi*, teste Irenæo lib. 1. c. 20. Eadem deinde fuit hæresis *Eunomij, & Eunomianorum*, quæ secta *Arianorum* erat, circa annum Christi 360. uti hoc D. Augustinus scribit lib. de hæresibus, hæresi 54. & in alijs libris, quibus multum hanc hæresim oppugnat, ac detestatur.

II. Docet Lutherus: *Nullam esse homini libertatem arbitrij*, idque Lutherus assert. 36. affirmat esse præcipuum suæ religionis fundamentum. At illa fuit olim hæresis *Simonis magi* teste Clemente lib. 3. Recog. fuit deinde *Valentini* hæresiarchæ, & *Manichæorum*, teste Augustino hæresi 11. & hæresi 41. teste quoque Hieronymo in Prologo contra Pelagianos: *Manichæorum est damnare naturam, & liberum auferre arbitrium*. Eadem postea hæresis fuit *Wiclefij*, ut constat ex Concil. Constant. sess. 8.

III. Docet Lutherus: *Legem Dei esse impossibilem*. Nam lib. de libertate Christianâ inquit: *Æquè impossibilia nobis sunt omnia præcepta, atque illud unum, Non concupisces*. Idem Augustana confessio docet art. 6. Idem Apologia titulo de impletionem legis: idem *Melanchthon* in locis, *Kemnitius*, & passim Lutherani, perinde ut *Calvinus* etiam lib. 3. instit. c. 14. Sed hæc olim fuit hæresis *Pelagianorum*, aliorumque hæreticorum, aut impiorum Christianorum: contra quos *Arausicanum* Concilium, *Basilii*, *Chrysost.*, *Hieronym.*, *Augustinus*, alijque Patres scripserunt. Imò *S. Cyrillus* lib. 3. contra Julianum asserit, præceptum *Non concupisces*, quod omnium difficillimum judicatur, per gratiam Dei servari posse.

IV. Do-

IV. Docet Lutherus lib. de captivitate Babylonica: *Habenti fidem, nihil obesse peccata, quantumlibet multa & gravia illa fuerint, quod horum omnium malitia non imputetur credenti.* Hoc illud Lutheri lib. citato cap. de Eucharist. *Tam dives est Christianus homo, ut non possit perire, etiamsi velit, quantumcumque malè vivat, nisi nolit credere.* Idem Lutherani docent ex iustitia sua imputativa. Verùm hæc ipsa fuit hæresis *Eunomianorum*, *Basiliidis & Carpocratis* teste Irenæo lib. 1. c. 23. & 24. Sanè de Eunomianis S. Augustinus lib. de hæresibus c. 54. testatur eos docuisse: *Non posse ulla peccata homini nocere, modo fidem habeat.* Additque lib. de fide & operibus hanc hæresin à tempore Apostolorum exortam esse, contra quam ob id cæteri Apostoli Epistolas suas intenderint.

V. Docet Calvinus, & Lutherus: *Deum esse causam peccatorum.* Calvinus lib. 1. instit. c. 18. Lutherus lib. de servo arbitrio, Melancthon *Comment. in c. 8. ad Rom.* Uterque enim scribit, ita prodicionem Judæ, uti conversionem Pauli fuisse opus Dei. Hæc verò fuit hæresis *Florentini*, quam idcirco Irenæus apud Eusebium lib. 5. c. 20. dicebat plus esse quàm hæresin: idem Simoni mago attribuitur à Vincentio Lerinenfi.

VI. Docet Lutherus, Melancthon, & passim Lutherani: *Peccatum originale esse ipsam corruptionem naturæ, sive concupiscentiam, qualis remanet in renatis; nec tolli per Baptismum.* Uti hæc multis à Bellarmino refutantur lib. 5. de amiss. gratia, & statu peccati c. 4. & 5. & lib. 4. de notis Ecclesiæ c. 9. alijsque Catholicis Theologis: atque hæc ipsa fuit hæresis *Procli* hæretici apud Epiphanium hæresi 64. *Messalianorum* apud Theodoretum lib. 4. de fabulis hæreticorum.

VII. Docet Lutherus cum suis: *Inter Episcopum & Presbyterum nullum esse discrimen: eademque potestate præditos esse Sacerdotes seu comministros, quàm Episcopos.* Lutherum secutus *Kemnitius* in Exam. Concilij Tridentini ad sess. 23. Calvinus lib. 4. c. 4. ac passim Calvinistæ cum Lutheranis. Hæc vero antiqua est *Aërij & Aërianorum* hæresis teste Epiphanio hæresi 75. & Augustino lib. de hæresibus c. 53.

VIII. Lutherus ultrò progressus docuit: *Omnes Christianos nasci Sacerdotes, nixu illo Petri dicto: Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta.* Proinde non aliud requiri ad Sacerdotium, quàm electionem populi, & deputationem Magistratus. Hinc assertionem 13. (quæ una est ex ijs, quas Leo X. Pontifex damnavit) Lutherus proficitur a quæ
mulic

mulierem posse absolvere à peccatis, atque *Episcopus*, aut ipse *Papa Romanus*. Et quid hæc hæresis aliud sapit, quàm *Pepertianorum* hæresin? de quibus Augustinus lib. de hæresibus cap. 27. *Tantum dant mulieribus principatum, ut Sacerdotio quoque apud eos honorentur.*

IX. Lutherus, & Lutherani ex septem Ecclesiæ Sacramentis, duo reliquerunt Baptismum, & Eucharistiam, reliqua sustulerunt: sed duo illa Sacramenta non sine magno vulnere reliquerunt suis. Nam primò, Baptismo primarium effectum detraxerunt, remissionem videlicet peccati originalis: tum quòd peccatum, originale ponant in concupiscentia, quæ Baptismo non tollatur; tum quòd primarium hujus Sacramenti effectum attribuant fidei justificanti tam in pueris, quàm in adultis. Alterum cum *Messalianis* hæreticis, alterum cum *Eunomianis* commune habent, ut supra relatum est. Deinde in Eucharistiæ Sacramento Lutherani docent Christum tantum præsentem esse in sumptione, quæ *Nestorianorum* hæresis fuit, docentium: *in Eucharistia non manere corpus Christi, si servetur in aliterum diem.* Quos ob id Cyrillus Epistola ad Calosirium insanire scribit. Ne quid hîc dicam de potestate Ordinis sublata à Lutheranis, cujus defectu nihil conficiunt in cœna sua: quo in genere plerosque antiquos hæreticos habent auctores.

X. Lutherus Sacramentum Confirmationis sustulit, lib. de Captivitate Babylonica. Lutherum secutus Melancthon *in lucis*, & in capite de Confirmatione, ac cæteri Lutherani; Calvinus lib. 4. instit. c. 19. & cum eo Calvinistæ. Hujus verò hæresis auctores habent primò *Novatianos* teste Theodoretò, lib. 3. de hæret. fabulis: additque ob id *Novatianos* in Ecclesiam receptos, solitos fuisse inungi à Patribus. Eadem *Donatistarum*, & *Arianorum* hæresis fuisse censetur: quos constat ex Optato Milevitano Chrisinatis fuisse contemptores. Post illos, *Waldenses*, teste Æneâ Sylvio in hist. Bohemica c. 35. Demum *Wiclef*, & *Wiclefistas*, qui teste Thomâ Waldensi, unctionem Chrisinatis abjecerunt.

XI. Lutherus, & Lutherani Pœnitentiæ Sacramentum sustulerunt. Idem fecerunt *Novatiani*, de quibus Theodoretus lib. 3. de fab. hæreticorum: *Novatiani Pœnitentiam à suo conventu arcent penitus.* Docēbant nimirum nullam esse in Ecclesiâ potestatem reconciliandi, præter Baptismum, quod Lutherani soli fidei suæ justificanti tribuunt, neque ipsi quidem Baptismo hanc potestatem relinquunt, tanto Novatianis

QQQQ

piores.

peiores. Quam hæresin idcirco acerrimè oppugnarunt SS. Patres, Cyprianus, Pacianus, Ambrosius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, alijque eorum temporum scriptores.

XII. Lutherus sustulit ex Ecclesia sacræ Unctionis Sacramentum, *lib. de Captivitate Babylonica*. Ac tamen *firtum* adhuc probavit, post tamen Lutherani cum Sacramento ritum etiam proscribere, ridetque hunc Kemnitius in 2. parte Exam. Melanchthon in locis tit. de extrem. unct. Brentius in Confess. Wirtenb. Magdenburgenses, & passim Lutherani omnes cum Calvinistis. At hujus suæ hæresis auctores habent primum Waldenses, de quibus Aeneas Sylvius de orig. Bohem. 2. Albigenses teste Antonino p. 4. tit. II. c. 7. Wiclesum hæresiarcham, teste Waldensi lib. 4. Trialogi c. 25.

XIII. Sustulit Lutherus Ordinationem ex numero Sacramentorum, & cum eâ omnem potestatem Ordinis & Jurisdictionis. Lutherum secuti Kemnitius ceterique Lutherani: in hac hæresi tot auctores habet Lutherus, quot hæresiarchas & hæreticos, nam extra Catholicam Ecclesiam nullum est verum Sacerdotium, nec potestas Ordinis præter eos, apud quos aliquamdiu permansit successio. Inde Cyprianus epist. 6. *Dicimus omnes omnino schismaticos, & hæreticos nihil habere juris ac potestatis in Ecclesia*. Ordinis quoque Sacramentum sustulerunt Messaliani, asserendo, in Clericorum ordinatione Spiritum S. non suscipi, teste Damasceno de hæret. Idem Tanchelinus hæreticus docuit, cujus nefariam hæresin S. Nortbertus damnavit, ita auctor vitæ S. Nortberti.

XIV. Lutherus postquam Matrimonium sustulit ex numero Sacramentorum, docuit Matrimonium non modò ob fornicationem, sed ob alias etiam multas causas quoad vinculum dissolvi posse, ita libro à se scripto in caput 7. I. ad Corinth. item in alio libro de causis Matrimonij. Lutherum secutus Melanchthon in locis Theologicis, Kemnitius in 2. p. exam. de quibus Bellarm. lib. I. de Matrimonio c. 15. Hujus erroris patronos habet Lutherus Græcos schismaticos, qui postquam à Romana Ecclesia desciverunt, idem docuerunt: Testis Guido in *summa de hæreticis*. Huic errori annectit Lutherus alium, docetque in c. 7. ad Corinth. I. statum Matrimonij Virginitate præstantiorem esse: *Oportet, inquit, admittamus mulierem conjugatam coram Deo præstare Virginitatis*: additque statum conjugalem in comparatione cum statu religioso-
rum

rum esse *aurum*, religiosorum verò *lutum*. Similia habet Augustana confessio art. 23. Hinc exosus & proscriptus est apud Lutheranos *cœlibatus Cleri*. At hæc *Joviniani* est *hæresis*, jam diu damnata: quanquam is hocce duos status æquales tantum inter se merito dicat, quâ falsâ doctrinâ aliquot Sanctimonialia ad nuptias seduxit: Testis hujus Hieronymus *lib. 1. & 2. contra Jovinianum*, Augustinus *lib. de hæres. c. 82*. Deinde hæc ipsa *Vigilantiæ* est *hæresis*, qui docuit omnes Ecclesiasticos debere esse uxoratos, teste Hieronymo *lib. adversus Vigilantium hæresiarum*.

XV. Docet Lutherus Ecclesiam per mille annos defecisse à fide, ac solum penes occultos quosdam, & justos remansisse, qui non consenserunt Pontificum, & Episcoporum doctrinæ: illam verò Ecclesiam visibilem quæ sub Papa, Episcopis, Clericis ac Monachis fuit, & totam illam Catholicorum multitudinem falsam fuisse Ecclesiam. ita Lutherus *lib. de sermo arbitrio ad Erasmus*, *lib. contra Catharin*, & *libro de abroganda Missa*. Ita *Magdenburgenses*, *Philippus Melancthon*, *Brentius*, & omnes Lutherani cum *Calvino* & *Calvinistis*. Atqui hæc hæresis fuit *Donatistarum* asserentium, Ecclesiam ex solis justis constare, eamque ex toto orbe terrarum periisse, & insola Africa remansisse, teste Augustino *lib. de unitate Ecclesie cap. 12*. Optato Milevitano, alijsque Patribus.

XVI. Nullum in Ecclesia Catholica Lutherus magis est infectatus & detestatus, quàm Romanum Pontificem: & quem Catholici *Vicarium Christi*, & *Petri successorem* colunt, ille inter cæteras & immanes calumnias *Antichristum* esse docuit, *lib. de tractatione temporum*, in assert. art. 28. 36. & passim in omnibus scriptis suis: quâ etiam maledicentiâ *Primum Petri*, ac *Sedem Romanam & Apostolicam* tractat. Lutherum secuti *Magdenburgenses Centuria 1. lib. 2. c. 4.* *Illyricus de Primatu Ecclesie*, *Chytræus in cap. 9. & 13. Apocalypsis*, & passim Lutherani cum *Calvino lib. 4. Instit. c. 7.* & *Calvinistis*: atqui hæc ipsa fuit *Donatistarum* rabies & hæresis, qui Pontifices Romanos & Episcopos appellabant *Phariseos*, ac sedem Romanam calumniabantur esse *cathedram pestilentie*, teste Augustino *lib. 2. contra Petilianum c. 51. & 61. lib. 3. cap. 40. Epistola 163.* & alibi passim; idem furor fuit *Berengarij hæresiarchæ*, qui Romanum Pontificem solitus appellare *Pompificem* & *Pulpificem*; idem *Waldensium*, qui Romanam sedem *purpuratam meretricem*; idem *Wiclefij*, & *Wiclefistarum*, qui *synagogam satana* vocabant. Oppone his *SS. Patres*

QQQQ 2

tam

tam magnificè de Romano Pontifice scribentes, & videbis quo spiritu hæresis, & Lutherani agantur.

XVII. Lutherus institutum Monachorum, & vota Religiosorum ubique damnat, *lib. de votis Monasticis*, in obscuro Epithalamio suo, imo in cap. 7. ad Corinth. 1. scribit, qui calibem vitam in Monasterijs ducunt, eos omnes *idolo Moloch* corpora sua cremare: Lutheri inhaerent Lutherani omnes, quod velex confessione Augustana *art. 6. de votis Monachorum*, & Apologiâ nulli obscurum esse potest. Quos verò hujus hæresis antesignanos habent? nisi *Circumcelliones* hæreticos, de quibus Augustinus, in *psalmum 132.* calumniantes hoc vitæ genus, dicentesque: *Quid sibi vult Monachorum nomen?* Deinde *Donatistas*, de quibus idem Augustinus *lib. 3. adversus Petilianum cap. 4.* Perrexit ore maledico Donatista ille in vituperationem *Monasteriorum & Monachorum*, etiam me arguens, quòd hoc vita genus à me institutum fuerit. Postea *Arianos*, qui tunc Ruffino *lib. 11. historia c. 3.* in Monachos, & Anachoretas primam rabiem effudère. Horum dux *Lucius Arianus* episcopus, *Arma furoris in monasteria convertit, vastat eremum, & bella quiescentibus inducit mille simul, aut eo amplius viros per solitudinem dispersos oppugnat & mactat.* Solus ibi Lutherus deerat, *Lucij* satelles. Quid nisi *Valentem* Arianum Cæsarem, quid nisi *Copronymum* in sanctos Monachos debauchantem hæresis vestra desiderat? aut *Wiclefum* Lutheranorum tubam, qui Monachorum & religiosorum Ordines non nisi à diabolo in Ecclesiam introductos docuit, qui Augustinum, Benedictum, Bernardum ad inferos usque damnatos scripsit, quòd aut Monachi, aut Monachorum Patres fuerint. Hi vestri Doctores & Patroni. Contrà, si Catholicos consulas, tot præcones hujus cælestis vitæ, quot sanctos Patres; tot antiquitatis testimonia, quot per orbem Catholicorum cænobia; tot sanctimoniarum exempla, quot Sanctorum fidera, & Ecclesiæ lumina aspicias.

XIIX. Lutherus Sacrificium Missæ abrogavit, non alio, (ut ipse fatetur) magistro & doctore, quàm diabolo, à quo in disputatione convictus fuit: inde *libro de abroganda Missa, lib. de Missa privata*, Missam vocat *commentum Papisticum, abominationem, sacrilegium, & idololatriam.* Lutherum in abroganda Missa secuti sunt omnes Lutherani, & Calvinistæ cum suo Calvino. Quos verò hujus hæresis auctores ante se habent,

habent, nisi primùm *Donatistas*? quos S. Augustinus lib. 2. & 3. contra *Petilianum*, Epistola 163. Optatus Milevitanus lib. 2. & 6. contra *Parmenionem*, & historici scribunt *fregisse altaria*, *spoliasse Ecclesias*, *sacros calices quibus sacrificatum*, *vendidisse*, *sacrum Chrisma projecisse*. Similiter sacrificium Missæ improbarunt *Pseudoapostolici*, *Bogomili*, *Waldenses*, *Lollardi*, *Wiclef*, teste Euthymio, Petro Cluniacensi, Trithemio in Chron. Hirsa. Demum magnum patronum habebunt in *Antichristo*, qui Dan. 8. & 12. *Juge hoc Sacrificium ablaturus* scribitur. Testantur id Patres, & interpretes.

XIX. Lutherus ex verbo Dei scripto, & Canone Scripturæ sultulit librum Tobie, Judith, Sapientiam, Esther, Ecclesiasticum, Libros Machabæorum: ex novo testamento Epistolam ad Hebræos, secundam Petri, duas Joannis postremas, Epistolam Judæ, & Jacobi, Apocalypsin. Quanta strages! Ex Evangelijis solùm S. Joannis probavit esse pulchrum, tanquam cætera facilè rejecturus. Luthero passim in hærent Lutherani. Quos hic ex antiquis hæreticis habent duces? *Ebionitæ* solùm Evangelium S. Matthæi, *Cherintij* solùm Marci, *Marcionitæ* solùm Lucæ recipiebant: *Alogiani* Evangelium S. Joannis, *Ebionitæ* Epistolas S. Pauli abiciebant: *Manichæi* teste Augustino de bono Pers. ita Scripturas accipiebant, ut suo quodam privilegio, imò sacrilegio, sumerent quod vellent; abjicerent quod nollent. Ijdem Evangelia novi Testamenti docebant scripta esse ab impostoribus, quos S. Augustinus ex perpetua Ecclesiæ traditione refutat, & Canonem nostrum lib. 2. de doct. Christ. c. 8. percenset.

XX. Lutherus verbum Traditum, omnesque Traditiones tollit, & solis Scripturis omnia vult contineri, quæ credantur aut servantur. Nam ita in cap. 1. ad Galatas: *Neque alia*, inquit, *doctrina in Ecclesia traditi, aut audiri debet, quam purum verbum Dei, hoc est, sancta Scriptura; Doctores, vel auditores alij cum sua doctrina anathema sunt*. Lutherum sequuntur *Brentius*, *Kemnitius*, *Hammelmannus*, & passim omnes Lutherani, & Calvinistæ cum suo Calvino lib. 4. Instit. c. 8. Quibus accedit Augustana confessio cum Apologia. Verùm hæc eadem fuit hæresis *Arianorum*, ut constat ex D. Augustino lib. 1. contra *Maximum*. Eadem fuit *Nestorij*, *Dioscori*, & *Eutichetis*, ut habetur in septima Synodo *Actione 1.*

XXI. Docet Lutherus non esse purgatorium, nec orandum pro mor-

tuis.

tuis.

tuus. Ita Lutherus lib. de abroganda Missa, & lib. ad Waldenses: Cum, inquit, negatis purgatorium, damnatis Missas, Vigiliis, canobis, monasteria, & quicquid per hanc imposturam erectum est: qua per omnia etiam probo. Lutherum sequuntur Centuriatores, Philippus Melancthon de satisfactione, Brentius in Confess. Wirtenb. de Purgatorio, & passim omnes Lutherani cum Zwinglianis, Calvinistis, & anabaptistis. At hæc fuit hæresis Aërij teste Epiphanio hæres. 75. Augustino hæres. 53. Docuit enim Aërius viventium Sacrificia, orationes, elemosynas, & jejunia nihil prodesse defunctis. Hæc postea hæresis fuit Waldensium, teste Gvidone in summa de hæret. & B. Antonino 4. p. tit. 11. c. 7. Eadem fuit Apostolicorum apud S. Bernardum serm. 66. in Cant. Eadem Petro-Brusianorum fuit, teste S. Bernardo Epist. 240. Petro Cluniacensi Epist. ad Episcopos. Eadem Wiclefistarum fuit teste Bernardo Lutzenburgenfi.

XXII. Docet Lutherus: Sanctos nec colendos nec invocandos esse. Imò Lutherus serm. de Natali B. Virginis audacter scribit: Senon plurius facere preces B. Virginis, quam cujuslibet e populo, propterea quod omnes æquè sancti & justi sint, atque ipsa Virgo Maria, ceterique Divi, quantumvis magni. Hanc præterea falsam doctrinam, tum alibi, tum libro ad Waldenses tradit Lutherus: quam sequitur Apologia Augustanæ Confessionis art. 21. Brentius, Magdenburgenses: quod commune omnium Lutheranorum est dogma, cum Calvino & Calvinistis, reliquisque sectarijs. Prima de cultu Sanctorum fuit hæresis Eustathij apud Socratem lib. 2. c. 33. Eunomij, & Vigilantij apud Hieronymum, Claudij Taurinensis, apud Ionam Episcopum Aurelianensem, Wiclef apud Thomam Waldensem tom. 3. de Sacram. tit. 13. Altera de invocatione Sanctorum fuit denuò hæresis Vigilantij hæresiarchæ asserentis, post mortem nullius pro alio orationem exaudiri, ideoque Sanctos mortuos non orare pro vivis; Testis est Hieronymus lib. adversus Vigilantium. Apertius hanc hæresin professi sunt Henriciani, Petro-Brusiani, Apostolici, Wiclef, & Wiclefista, Taborita, Hussita, de quibus S. Bernardus, B. Antoninus, Thomas Waldensis, Aeneas Sylvius, alijque scriptores.

XXIII. Docuit Lutherus: Reliquias Sanctorum non esse venerandas. Nam in serm. de Cruce aperte profitetur Reliquias esse fidelium seductiones, altissimèque sub terram esse condendas. Quam doctrinam cæteri postea Lutherani arripuerunt, & in hanc diem mordicus retinent: sed

sed & illa antiqua *Eunomij*, & *Vigilantijs* fuit hæresis, teste Hieronymo lib. contra *Vigilantium*, & post illos *Constantini Copronymi*, qui teste Suida in ejus vita, iussit omnes Sanctorum Reliquias aboleri. Eadem hæresi laboravit *Claudius Taurinensis*, ut scribit *Ionas Aurelianensis lib. 1. de cult. imag.* Eandem & *Wiclef* resuscitavit.

XXIV. Damnant Lutherani cultum Imaginum, ex quo *Carolo-stadius* Lutheri discipulus hunc primum improbavit, teste *Cochlæo*: accessit *Lutherus*, eundemque cultum improbavit, post ceteri ferè Lutherani omnes cum *Melanchthone*, & *Magdenburgensibus*. Atqui hæc *iconomachorum* fuit hæresis, sub *Leone Isauro* & *Copronymo*, teste *Zonara*, *Cedreno*, *Nicephoro*, & Synodo VII. Nicænâ. Post illos *Claudius Taurinensis* *Ludovico Pio Imp.* imagines, & Cruces omnes è templis sustulit; homo imperitus & superbus, ut *Ionas Aurelianensis* hæc scripsit. Inde sopita hæc hæresis jacuit ad tempora *Lutheri*.

XXV. Docet *Lutherus* nullâ lege Ecclesiasticâ obligari fideles ad certa quædam jejunia, nec ad ciborum abstinentionem: Docet id *Lutherus* de libertate Christiana, *Melanchthon* in *Apologia Augustanæ confessionis* art. 26. *Brentius* in *Confessione Wirtenbergenfi*, ac Lutherani omnes cum *Calvino* & *Calvinistis*. Hinc abrogarunt *Quadragesimam* cæteraque Ecclesiæ jejunia. Et quos hîc alios habent auctores, quàm *Eustathianos*, & *Aërianos* hæreticos jejunia damnantes? teste *Socrate lib. 2. Hist. c. 33.* *Epiphanio hæresi 75.* cæterosque hæreticos?

XXVI. *Lutherus* post sublatam *Clavium* potestatem sustulit quoque confessionem peccatorum Sacerdoti faciendam: nam libro de *captivitate Babylonica* docet, non posse eam probari ex *Scriptura*. 2. Non esse necessarium omnia confiteri Sacerdotibus; *Serm. de Confess. & Euch.* docet eam à *Papa* esse institutam, ita *Melanchthon* in *Apologia* & Lutherani passim, sed hæc ipsa est hæresis *Montanistarum* & *Novatianorum*, de qua *Hieronymus* ad *Marcellam*, deinde *Wiclef*, *Flagellantium*, & aliorum hæreticorum.

XXVII. *Lutherus* Christianos ab omni lege Ecclesiastica absolvit, nam ita lib. de *Captivitate Babylonica*: *Christianis nihil in ullâ re legum imponi potest, sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt: liberi enim sunt ab omnibus* Lib. de falso statu Ecclesiast. Nulla, inquit, est potestas Ecclesiastica. At hæc *Lampetianorum* fuit hæresis, teste *Damasceno*

mascono de hæresibus. Eadem *Begardorum* teste Clemente V. de hæres. Eadem *Joannis Hus*, & *Hussitarum* fuit art. 12. damnata in Concil. Constantiensi.

XIIX. Lutherus iudicium Ecclesiæ in controversijs fidei, Conciliorum, & Patrum auctoritatem rejicit: hinc libro ad Regem Angliæ scribit: *se non curare mille Augustinos, mille Cyprianos*. Et quàm contemptim de singulis censet? Hic omnium Lutheranorum & sectariorum est error & hæresis, dum suomet iudicio subnixi Scripturas ad hæreses suas detorquent. Hæc *Arianorum* & omnium antiquorum perversitas fuit. Hoc seminarium omnium hæreseôn.

XXIX. Lutherus sustulit Hierarchiam Ecclesiæ, potestate regendi Ecclesiam à Pontifice & Episcopis ad sæculares Principes translata, id cùm plurimis in locis, tum lib. de Captivitate Babylonica docet: *Dico itaque: neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habet jus ullius syllabæ constituendæ. Papatus nihil aliud est, quàm regnum Babylonis, & veri Antichristi*. Quæ infania fuit omnium hæresiarcharum & hæreticorum: unde tot hæreses enatæ, quot hæreseôn capita; & tot hæreses, quotquot se ab Ecclesiæ Hierarchica potestate & iudicio subtraxerunt.

XXX. Lutherus proscripsit ex Ecclesia Cœlibatum, jure Apostolico sacris Ordinibus annexum, & liberum fecit matrimonium Clericis non modò ante sacros Ordines, sed post eosdem etiam susceptos, tam Episcopis, quàm Sacerdotibus, & quod multo fœdius est, etiam Monachis & Monialibus post solemnem perpetuæ castitatis professionem, idque depravatissimo suo exemplo. Quod vel ipsi Saxonix Duci, & Lutheranis principiò displicuit: uti hæc risit Erasinus epistolâ ad Danielem Mauchium Ulmanum: *Montini lepidissimis literis nescio an vacet nunc respondere: Nuntiabis illi rem letam: Lutherus, quod felix faustumq; sit, deposito Philosophico pallio duxit uxorem, ex clara familia Borna, puellam eleganti formâ, natam annos XXVI. sed indotatam, & quæ pridem desierat esse Vestalis. Atque ut scias, auspiciatas fuisse nuptias, pauculis diebus post decantatum Hymenæum, nova nupta peperit*. Paucis Justus Baronius in opere de Præscript. *Lutherus heri Monachus, hodie sponsus, cras maritus, perendie pater*. Sed quos hujus perversi dogmatis habuit auctores? nisi Vigilantium & Jovinianum, & ante hos, Nicolaitas, Gnosticos, cæterosque lascivos hæresiarchas? ut constat ex Irenæo, Hieronymo lib.

contra

capitulum

contra Vigilantium, Augustino lib. de hæresibus, c. 82. Deinde schismaticos Græcos, postremoque Wiclefum, de quo Thomas Waldensis tom. 22. de Sacram. cap. 67. *Que, inquit Erasmus, est ista salacitas? unde tanta carnis rebellio in ijs, qui se jactant agi Spiritu Christi?*

Habes hîc Nifani supra triginta hæreses antiquas, ex quibus nova doctrina novi vestri Evangelij conflata est: paucas nimirum ex multis Et si cætera vestræ religionis dogmata ad hunc modum expendere lubeat, centum facile reperias, ex quibus centonem hunc conficere liceat: præsertim si quæ Bellarminus in librum concordia (seu discordia) vestræ observavit, quæ Gualterius in Catalogo, quo Lutheri hæreses percenset, aut quæ Jodocus Coccinus Bilsfeldiensis vester, tomis illis collectorum Patrum clarissimis, ad libro præsertim 8. de signis Ecclesie art. 3. commonstrat. Legge quæ in hanc rem adduxerit ille diligentissimus & longè eruditissimus scriptor, civis & indigena Bilsfeldia ex avita Catholicorum religione, ubi tu alienigena es, & alienæ falsæque religionis magister, ubi tu nihil ad hunc virum, Westfalia nostra lumen, ac non nisi hæresis tuæ umbras & larvas ex Dania & Aquilone, unde omne malum vaticinantur Prophetæ, deducis.

Unum interim tibi largiri possumus cum Becano in hac quæstione: Tria videlicet esse dogmata vestræ Lutheranæ religionis, quæ neque Catholicus, neque ulla unquam hæresis ante Lutherum docuit. Quorum primum dogma vestrum est: *Humanitatem Christi esse ubique*. Secundum est: *Infantes dum baptizantur, habere actualem fidem*. Tertium est: *In Eucharistia manere substantiam panis & vini, unâ cum substantia corporis & sanguinis Christi*. Hæ novæ vestræ hæreses, quas in antiquis non facile reperies: quanquam tertium dogma etiam Berengarij fuerit, qui postquam retractavit primam hæresin suam, *Corpus videlicet Christi non esse præsens in Eucharistia*, invenit alteram & docuit, *Corpus Christi quidem esse præsens in Eucharistia, sed simul cum pane & vino*; quam etiam hæresin retractavit in Concilio Romano sub Gregorio VII. & transubstantiationem probavit. Igitur tota vestra doctrina in quantum discrepat à Catholicis, aut ex præscis hæreticorum, aut ex novis Lutheri, cæterorumque vestrorum magistrorum recens inventis dogmatibus conflata est: ut viro prudenti & intelligenti non aliter se offerat, quàm obsoleta lacerna, aut mendici pallium, ex varijs lacinijs & segmentis consutum. Et hanc religionem tu audes ex Carolo Magno prætere, aut nobis Catholicis ex antiquis

R R R R

antiquis

tiquis & fœdis hæreticis velle persuadere? ut desertis fulgentissimis Ecclesie Doctores, Episcopis, & Sacerdotibus, vobis accedamus? & vobiscum ex hac colluvie hæresum credamus id, quod damnati *Ariani, Eunomiani, Novatiani, Montanisti, Donatisti, Pelagiani, Joviniani*, aut quod scabiosi post illos hæretici, ut *Berengariani, Bogomili, iconomachi, Albigenes, Begardi, Flagellantes, Lollardi, Waldenses, ac Pauperes de Lugduno, Petro-Brusiani, Wiclefisti, Hussiti*, & ceteræ *orcina pestes* docuerunt?

Hanc vestræ hæresis absurditatem cum inter vos viri prudentiores viderent, puderetque eos, profiteri religionem ex tot hæresum lacinijs consutam, aliam quandam viam ingressi, docuerunt satis esse homini Christiano, si modò ea credat, quæ in symbolo Apostolico continentur, in eo enim *substantialia fidei dogmata* nobis, quæ ad salutem consequendam necessaria sint, præscripta esse; cætera *adiaphora* esse, & disputantium ingenijs, & libertati cuiusque relinqui.

Hæc inter cæteros Calixti vestri, viri apud vos celebris, & novi adeo hæresiarchæ sententia, quâ Lutheranos, Catholicos, & Calvinistas in unam religionem (ex quâ singuli salvi fieri possint) componit, eò quòd in uno symbolo Apostolico velit omnes convenire.

Verùm hæc responsio non evolvit vos, sed involvit emplastri instar, non sanando sed alia nova, multaque vulnera refricando. Nam etsi Catholici, Lutherani, & Calvinistæ in primis Symboli Apostolici articulis conveniant; si tamen procedas ad articulum: *Descendit ad inferos*, quantum hîc in ejus sensu Catholici à Lutheranis, & Lutherani rursum à Calvinistis dissident? Imò Lutherani nondum sciunt, quid de hoc articulo credere debeant, ut constabit ex Catechismo Dieterici vestri. II Si articulum de *ascensu Christi ad calos* exploremus, aliter hunc intelligunt Catholici, aliter *Lutherani ubiquistæ*, qui *corpus Christi* ponunt *ubique*, & omnibus locis præsens, sicuti ubique est præsens *divinitas*. III. Si articulum, *Sanctam Ecclesiam Catholicam* consideremus, & in eo primò nomen Ecclesie; Lutherani, & Calvinistæ intelligunt de congregatione invisibili iustorum, aut prædestinatorum, Catholici de congregatione visibili, in quâ multi sunt iusti & prædestinati, multi mali & reprobis. Deinde si nomen *Catholicum* examinemus, quod Lutheri catechismus vertit in *Christianum*: quàm dispari sensu id Lutherani & Calvinistæ

vinistæ à Catholicis interpretantur? IV. Articulus de *Communione Sanctorum* ita extenuant Lutherani, & Calvinistæ, ut omnem penè communionem Sanctorum, quæ à Catholicis ponitur, tollant. V. Articulus de *Remissione peccatorum*, explicant Lutherani de sola iustitiâ imputativâ, non agnoscendo ullam iustitiam inhærentem, nec infusa dona. Deinde ita soli fidei iustificanti attribuunt remissionem peccatorum, ut nihil in hoc relinquant Baptismo & Sacramento Pœnitentiæ, nihil potestati Clavium. Et quàm antiqua hæc fuerit hæresis, cognoscas ex Cypriano, epist. 5. *Dicunt se idem symbolum habere, & eandem legem.* Quid verò Cyprianus? Nam cum dicunt; *Credis in remissionem peccatorum, & vitam æternam per sanctam Ecclesiam?* mentiuntur in interrogatione, cum non habeant Ecclesiam. Pergit Cyprianus: *Quod verò eundem quem & nos Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest.* Nam & Core, & Dathan, & Abiron, cum Sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum noverant, pari lege & religione viventes, tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron Sacerdotem perijsse dicit. Et quantum hæc exaggerat D. Cyprianus lib. de simplicitate Prælatorum adversus Novatianum hæresiarcham? Demum si id sufficit ad salutem, credere quod in Symbolo fidei continetur, nihil oberit, si nulla credam esse Sacramenta, si negem infernum, & pœnarum æternitatem, si asseram dæmones aliquando salvandos, quia de his nulla explicita mentio in Symbolo. Imò quid opus est ipsa Scriptura sacra, si omnes ad salutem necessarij articuli continentur in Symbolo? aut si cuilibet liberum sit suo sensu explicare Symbolum, & credere quod privatus spiritus suggerit, aut quælibet secta docuerit? quâ super re multis Lessius in appendice consultat. alijque Theologi & Doctores.

Igitur ut ad horum librorum ordinem, & connexam veritatem redeamus, quærenda est primùm ex suis *notis*, & *proprietas* in Symbolo Apostolico consignatis *una, vera, Catholica, & Apostolica Ecclesia*: inventâ Ecclesiâ, invenitur verum Christianæ religionis Sacerdotium, & in eo veri Episcopi, & veri Pastores & Doctores, quos Christus, & Spiritus sanctus *posuit regere & docere Ecclesiam*, quosque deinde in Concilijs dedit controversiarum iudices: *Qui vos audit, me audit*, Luc. 10. Hoc principium si fallat, fallatur tota Ecclesia, & nihil certi erit in tota religione Christiana, nisi ut quilibet credat quod volet, aut quod quæli-

R R R R. 2

bet

bet secta suis persuadere potest. Frustra extra hoc principium de vero & vivo iudice Controversiarum omnis alia de fide disceptatio, librorum scriptio, & omnis ille in controversijs fidei labor. Invento verò Controversiarum fidei iudice, invenitur verum religionis Sacrificium, vera Sacramenta, vera de justificatione, & bonis operibus doctrina, vera salutis præsidia, verus religionis cultus, & quicquid ordinatione divina Spiritus S. in Ecclesia disposuit. Scio, quæ hæreticorum est garrulitas, & hæc tua scribendi libido, ut quoquo tandem modo inclarescas, etiam cum illo, qui templum Dianæ incendit; verum nisi præter obsoleta, protrita, turbida, & centies refutata aliquid dignius, & ordinatius proferas, scito me huiusmodi rapsodicis tuis scriptis, & calumnijs non responsurum: tanquam non aliæ nobis studiorum sint occupationes, quam ut hisce tuis somnijs, & phantasmatis hæresum vacemus, quando & ex illo hominum genere te reputo, de quibus S. Augustinus lib. 8. de civit. Dei c. 4. *Nam qui vel non possunt intelligere quod dicitur, vel tam duri sunt adversitate mentis, ut etiamsi intellexerint, non obediant, atque infatigabiliter vani sunt; quorum dicta contraria si toties volumus refellere, quoties obnixâ fronte statuerunt non curare quid dicant, dummodo quocunque modo nostris disputationibus contradicant; quàm sit infinitum, & infructuosum vides.*

HIs, quæ pro Catholica religione, & defensione Caroli Magni hætenus diximus, addo Hadriani I. Pontificis epistolam ad Carolum Magnum, qua ei gratulatur de Saxoniae gentilium superstitione ad Christi fidem, & Catholicam Ecclesiam perducta. Hadriani I. Epistolæ subjungo quædam ex Hadriani VI. Pontificis Epistola ad Fridericum Saxoniae Electorem, quâ Duci pro Apostolica auctoritate exprobrat, quod Christi religionem, quam Saxonia Hadriano I. Pontifice primùm susceperat, hanc ipse Hadriano VI. Pontifice per Lutheri hæresin cum Saxoniae populo abiciat. Ad Hadriani VI. Epistolam, qui Caroli V. moderator juventutis & Magister fuit, adjungo postremum ipsius alumni, Caroli videlicet V. gloriosi Imperatoris decretum, ac diploma adversus Lutherum, & Lutheri hæreses. Similia, ac confatalia sunt ex utroque Pontifice Leone. Nam quæ Christi religio à Leone III. per Saxoniam est confirmata, maximè cum Carolum Magnum Paderbornæ conveniret, & tot
templa,

templa, altariaque per Saxoniam & Germaniam consecraret ; eadem Christi religio sub Leone X. Pontifice per Lutheri hæreses primùm abjici cœpit. Extant hac super re utriusque Pontificis præclara decreta, ac monumenta posteritatis. Ex horum ergo sapientissimorum Pontificum & Imperatorum judicio, ut cætera etiam prætermissem, satis superque prudenti æstimare fas erit, quid de vera religione à Carolo Magno in Saxoniam introducta, & quid de ea, per Lutheri hæreses immutatâ, novoque, quod obtendunt, Lutheri Evangelio sentiendum sit. Sanè postquam ab avita Majorum religione primùm per Lutheri hæreses descitum est, intravit mox Calvini hæresis, haud minus modò potens, & post illas aliæ super alias ; quantumque Lutheri hæresis primùm Catholicos, tantum Calvini hæresis exiit Lutheranos. Ut jam una hæresis alterius flagellum videri possit. Et quis hærese cõn se quotannis intermiscitum, malorumque finis, nisi ad unam Ecclesiam Catholicam, unde omnes hæreses exierunt, reditus fiat ? quem diem utinam sperare citius, quàm optare liceat ! eò quòd D. Augustinus vatis instar nos moneat tract. 25. in Joannem : *Quantum accedit finis mundi, crescunt errores, crebrescunt terrores; crescit iniquitas, crescit infidelitas.*

Unicum firmumque in hac re solatium, quod Catholica Ecclesia inter omnes omnium ætatum hæreses supra petram fundata oppugnari quidem possit, expugnari non possit; veritatemque religionis, & unitatem fidei juxta Christi promissiones ad finem mundi conservatura sit. *Fortè ista civitas, (Ecclesia videlicet Catholica,) quærit Augustinus in Psal. 47. quatenus mundum, aliquando evertetur ? Absit, Deus fundavit eam in æternum.* Abscindunt quidem hæreses regna, & provincias, sed tantum alibi Deus rursus adjicit, transferendo lumen fidei ad alias gentes. Cum Oriens deficeret, & per schismata & hæreses se avelleret à Romana, & Catholica Ecclesia, Deus per regum Francorum arma, & Apostolicos viros aperuit ostium fidei in Occidente; inde per Carolum Martellum & Pipinum regem, Caroli M. avum, & parentem Frisia, inde per Carolum M. Saxonia ad Christi fidem perducta, inde post Dania, Suecia, Sclavia, aliæque Septentrionis regna & provinciæ ad Ecclesiam Catholicam aggregatæ. Post ubi per Lutheri hæreses Saxonia rursus perversa avulsaque est, ac cæteræ dehinc regiones Aquilonares sese per hæreses ab Ecclesia Catholica disjunxerunt, translatum est ab his regnum

R R R R 3

Dei,

Dei, ad gentes remotas, & ad tot populos in altero orbe terrarum, juxta illud Christi Matth. 21. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.*

Cur autem Boreales populi nostri, qui seriùs ad Christi fidem accessere, citiùs ab ea recesserint, id ad *altitudinem sapientiæ divinæ, & incomprehensibilia Dei judicia*, quæ abyssus multa sunt referendum: quam & hominum istorum vitijs & peccatis, quibus semper aliquid barbarum adhæsit, non immeritò adscripseris. Quantum enim *crescit iniquitas*, tantum & *crescit infidelitas*. Quare & S. Augustinus lib. de unit. Eccl. cap. 13. ad illud Christi Luc. 18. *Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra?* censuit ad *iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum* referendum. Nunc propositas Epistolas, & decretum Caroli V. recitemus, quibus addi poterat præclara Caroli M. Epistola ad Elipandum hæreticum, de unitate cum Ecclesia Catholica servandâ, quam studio brevitatibus omisimus.

EPISTOLA HADRIANI PAPAE I. AD CAROLUM MAGNUM.

Gratulatur Carolo de Saxonibus subactis, atque ad Christi cultum & Baptisma perductis; triduanasque Litanias, ut Carolus optabat, eo nomine indicit.

Domno excellentissimo filio, nostroque spiritali compatri, Carolo Regi Francorum & Longobardorum, atque Patricio Romanorum, Hadrianus Papa.

Pæsolatos, nimisque nobis optabiles regales vestros suscepimus assatus per fidelissimum vestrum latorem atque missum, videlicet Andream religiosum abbatem: quos referantes, reperimus in eis de vestra præcelsæ regalis potentie, & comparis, subolisque vestræ, seu cunctorum principum vestrorum nostrorumque fidelium sospitate, & incolum ac sincerissima prosperitate: in quibus Redemptori mundi consuetas retulimus grates.

Magis

Magis autem inibi de vestris à Deo presidatis regalibus triumphis comperientes, qualiter sevas adversasque gentes, scilicet Saxonum, ad Dei cultum, & suae sanctae Catholicae & Apostolicae Ecclesiae reilitudinem fidei perduxeritis, atque Domino auxiliante, & Petri Paulique apostolorum principum interventione suffragante, sub vestra eorum colla redacta sunt potestate ac ditione, eorumque optimates subjugantes, divinâ inspiratione, regali annis, universam illam gentem Saxonum ad sacrum deduxistis baptismatis fontem. Unde nimis amplius divina clementiae retulimus laudes, quia nostris vestrisque temporibus gentes paganorum in veram & magnam deducta religionem, atque perfectam fidem, vestris regalibus substernuntur ditionibus. In hoc quippe freta vestra à Deo fundata existat potentia, quia si, ut pollicita est, fautori suo beato Petro apostolo, & nobis, puro corde atque libentissimo animo adimpleverit, maximas ac robustiores illarum gentium suis praecipuis suffragiis vestris substernet pedibus, ut nemine eos persequente, vestris regalibus subjiciantur potentis, & maximum fructum in die iudicii, ante tribunal Christi, de eorum animarum salute offerre mereamini dignissimum munus, & pro amore animarum lucra infinita mereamini adipisci in regno caelesti. Illud autem, quod vestra regalis intimavi excellentia, ut in uno mense, vel in unâ die, pro huiusmodi operibus, scilicet stabilitatis vestrae victoria, laudes Deo gerentes caneremus, & una vel duabus feriis Litanias perageremus, valde hoc nobis delectabile existit. Quatenus Apostolica exarantes censura decrevimus, in omnibus nostris partibus, qua sub ditione spiritalis matris vestrae sanctae Romanae Ecclesiae existunt, illico celebrari easdem una nobiscum disponentes emisimus, Domino protegente; videlicet vicesima tertia die, & vicesima sexta, atque vicesima octava huius advenientis Junij mensis, qua sunt in primis vigilia beati Joannis Baptista, & natalis sanctorum Joannis & Pauli, nec non & vigilia beati Petri Apostoli. Similiter & vestra regalis potentia in suis dirigat universis finibus, seu transmarinis partibus, ubi Christiana moratur gens, similiter perficiendas triduanas Litanias. Et ideo tale protelatum emisimus spatium, propter tam longinquas Christianas nationes ultra vestrum regale morantes regnum. Nos quippe non solum unam vel duas, ut nobis insinuastis, celebrandas Litanias praevidimus; sed etiam pro vestra, ut soliti sumus, indefinenter orare excellentia cupientes, decrevimus perficere, & Redemptori mundi canere laudes, ut ipsae gentes, quae per vestrum regale certamen ad Christianam perducta sunt fidem, usque in

et unum

avum per vestrum mancant adminiculum, & nostris vestrisque finibus omnes repellat aegritudinis morbos, & procul ejiciat pestilentiam, ut nostris vestrisque diebus populus nobis à Deo commissus in magnâ degentes ubertatis affluentia, simulque sincerissima sospitatis letitia, longiori ævo unâ cum domna regina, vestraque nobilissima prole, mereamini regni gubernaculo perfrui, & in æthereis arcibus sine fine regnare: ut per vestra laboriosa certamina, magis magisque spiritalis mater vestra sancta Romana Ecclesia maneant exaltata. Incolumem Excellentiam vestram gratia superna custodiat.

HADRIANI VI. PONTIFICIS EPISTOLA,

Quâ hortatur Fridericum Saxonie Ducem, ut Martinum Lutherum hæresiarcham dimittat, ejusque relictis erroribus Catholicam fidem sequatur.

Hadrianus Episcopus, &c. Dilecte fili, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Satis, & plus quàm satis sustinuumus, dilecte in Christo, si forte Dei pietas tuam animam dignetur invisere, ac dare penitentiam ad cognoscendum veritatem, ut resipisceres à diaboli laqueis, à quo captivus detineris. Novimus te paternè monitum à fel. recor. prædecessore nostro, ut à te separares perniciem illam Christianæ religionis Martinum Lutherum, & cum jam toti Orbi manifestæ essent sceleratissimæ machinationes illius, speravimus & te ad cor penitus reversurum.

Sed quoniam expectavimus uvas, & ecce quia frustra conflavit conflator, malitiæ enim tuæ non sunt consumptæ, coëgit nos miserationi, coëgit paternus amor, quo te, & subditos Saxones in Domino semper fuimus prosequuti, salutaribus, & paternis monitis adhuc convenire, ut vel tandem resipiscatis, antequam planè in vos conveniat, quod mox subdit Propheta: Argentum reprobum vocate vos, quia Dominus projecit vos.

Et quid dicemus vobis, quàm quod Galatis suis Paulus? O insensati, quis vos fascinauit veritati non obedire? Currebatis bene. Interrogate patres vestros, ac dicent vobis: majores vestros, & annuntiabunt vobis. *Quod ab ea*

ab ea aetate, quā uno eodemque tempore vixere, Hadrianus Rom. Pont. & Carolus ille Magnus Imperator, in Saxonia fidei plantatores, ad nostramque, & carissimi in Christo filij nostri Caroli tempora: & avi & proavi vestri, atque adeo Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, & per omnia obedientia pacifici filij; talesque, ut non immerito Gregorius V. natione Saxo, olim Romanus Pontifex, Saxonia Ducem in Rom. Imperatoris constituerit electorem. Quomodo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium? quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi. Quis vineam Domini Sabaoth tam pulchrè plantatam est demolitus? Certe exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam.

Multa deinde, eundo ferè per omnes Lutheri hæreses, scribit Pontifex de perturbatione Ecclesiæ, & calamitatum malis, per Lutheri hæresin illatis, de sacrilega ejus doctrina & furore, adversus legem Christi, Sacramenta, jejunia Ecclesiæ, cultum Sanctorum, & imaginum, de plebe sub specie Evangelij seducta, de laxatis Monachorum cœnobijs ac votis, de profanatis Virginibus Deo consecratis, de injurijs in Concilia, SS. Patres, & Canones Ecclesiasticos, quorum volumina publicè exuri jusserat, de convitijs in summum Pontificem, & Vicarium Christi, quem Antichristum populo persuadere, se verò alterum Elisæum duplici Eliæ spiritu plenum, & Daniele in reformanda Ecclesia proponere ausus sit: de calumnijs in Episcopos, Sacerdotes, & religiosos homines, de convulsa potestate Ecclesiastica, & pulcherrimo ordine Ecclesiæ interverso, de parricidalibus, ut vocat, Lutheri armis adversus majorum religionem. Hæc inquam, quæ multis Pontifex in Apostolica illa Epistola, Apostolico prorsus spiritu deplorat, refellit, ac condemnat, hic brevitate studio omittimus. Demum ita concludit alloquendo Fridericum Saxonie Ducem:

Vivunt una Pontifex Adrianus, & religiosissimus Imperator Carolus, meus carissimus in Christo filius, & alumnus: Cujus tu edictum verè Christianum adversus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat Imperatorem, non sine gravi offensa, ac vilipensione Cesaree Majestatis violare non simulisti. Non commitemus, ut quos olim cum Magno Carolo Adrianus Pontifex in Christo genuerunt, nunc Hadrianus Pontifex, & Imperator

SSSS

Carolus

Carolus, sub schismatico ac heretico tyranno, hæresum ac schismatum sinamus interire contagione. Quare revertimini ad eor., & respicite tu, tuque miserè seducti Saxones, nisi utrumque gladium, Apostolicum simul & Casaream velitis experiri. Scripta Roma 1522.

CAROLI V. IMPERATORIS EDICTUM

Contra Lutherum ejusque hæreses.

Carolus V. divina favente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Sicilia, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatia &c. Rex: Archidux Austria, Dux Burgundiæ, Brabantie, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ: Comes Habsburgi, Flandriæ, Tyrolis &c. Universis & singulis S. R. I. Electoribus, aliisque Principibus tam Ecclesiasticis, quam secularibus; Archiepiscopis, Episcopis, Prælatibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præsidibus, Judicibus, Scultetis, Burgimæistris, Consulibus, Scabinis; Civitatum, oppidorum, villarum, terrarum, & quorumvis aliorum locorum communitatibus; nec non Universitatum, Studiorum, sive Gymnasiorum Rectoribus, & locorum tenentibus, seu officialibus eorundem, ac ceteris quibuscunque Nobis tam jure Sacri Imperij, quam hereditario, aut alio quocunque modo subjectis, & fidelibus dilectis cujuscunque status, gradus, aut conditionis sint &c. gratiam Casaream & omne bonum.

Ad veri Romanorum Imperatoris officium pertinet; non solum finis hujus Sacri Imperij, quod prædecessores nostri Germaniæ Principes ob defensionem sanctæ Romanæ & universalis Ecclesiæ suo, suorumque sæpius effuso sanguine per divinam gratiam sibi quasierunt, ad orthodoxam viam adductis, vel expulsis infidelibus propagare, verum etiam ne qua hæreseos labes, vel suspicio, in jam sibi subditis nationibus sacrosanctam nostram religionem commaculet summo studio providere; & si qua jam oriri caperit, eam omni ope, omni que curâ juxta normam à S. Rom. Ecclesiâ hætenus observatam, delere penitus & extinguere. Quod si quis alius è majoribus nostris, tanto nos magis præstare debemus, quanto Dei Opt. Max. immensa benigni-

benignitas nobis pluraregna & dominia, pluresque & magis bellicosos populos, majoresque vires, quam jam multis seculis alicui Principi, qui hisce titulis sit potitus, ad sua sanctae fidei tutelam & incrementum elargiri dignata est. Accedit, quod cum ex paterno genere Christianissimis Imperatoribus, & Archiducibus Austria, Ducibusque Burgundiae; ex materno vero Catholicis Hispaniarum, Sicilia & Hierusalem regibus simus orti, quorum omnium pro fide Catholicæ præclare gestas nulla unquam delebit oblivio, non sine gravi conscientiae nostrae onere, & perpetua nominis notâ, quadamque veluti nebula inuentis nostri Principatus felicibus auspicijs offusa, factum crederetur, si quæ jam abhinc triennium pullulare in Germania ceperunt, novas quasdam hæreses, imò verius jam sæpe olim per Concilia, & summorum Pontificum decreta, approbante Ecclesia damnatas, & nunc denuo veluti ab inferis erutas, altiores jacere radices, ullâ nostrâ negligentia passi esse videamur.

Sanè vestrum neminem ignorare existimamus, quibus erroribus & hæresibus ab orthodoxa fide alienis, quidam frater Martinus Lutherus Ordinis S. Augustini, religionem Christianam in hac præsertim inclytâ natione Germanicâ, omnis infidelitatis & hæresum perpetuâ oppugnatrice, ita inspicere conetur, ut nisi maturè occurratur, tota hac natio, & deinde serpente contagione, universa Christiana respublica in abominandum schisma, & bonorum morum, pacisque, ac tandem detestandam sui perniciem prolapsura videatur. Quapropter non immerito commotus sanctissimus in Christo Pater D. Leo X. sacrosanctæ Romanæ & universalis Ecclesiæ summus Pontifex (ad quem fidem Catholicam & Ecclesiæ Sacramenta curare spectat) prædictum Martinum à principio clementer & paternè monuit & hortatus est, ut à nefarijs hujusmodi inceptis desisteret, & jam sparsos errores revocaret. Quod cum ille neglexisset, & pejora semper prioribus adderet idem Beatissimus Pater ad opportuna, neque tamen insueta remedia procedere statuit. Itaque convocatis sæpius Reverendissimis S. R. Ecclesiæ Cardinalibus, Episcopis & alijs Prælati, necnon Regularium Ordinum Prioribus, seu Ministris Generalibus, accersitisque pluribus scientiâ & probitate præstantibus viris, & in omni doctrinarum & linguarum genere eruditis, & diversarum Christianarum nationum Doctoribus, & Magistris: prædicto tamen Martino prius vocato, & citato, ac in contumacia persistente, ejus scripta tam Alemannico, quam Latino sermone edita & edenda, ut perniciofa, & fidei

unitatiq[ue] Ecclesia contraria, auctoritate sua Apostolica, prefatorumque ad hoc Cardinalium consilio & assensu, ac Episcoporum & Prelatorum, Doctorum & Magistrorum matura deliberatione damnavit, & ubique locorum comburenda, prorsusque abolenda censuit, & decrevit: Martinum vero ipsum, nisi infra certum terminum expressum à publicatione decreti sanctitatis sue, mutata sententia, se errores suos revocasse, & ad poenitentiam rediisse docuisset, ut inobedientia & iniquitatis filium, ut schismaticum & hereticum ab omnibus evitandum, & prout iura postulant, puniendum declaravit. sub poenis & censuris, quæ in Apostolicis literis Bulla plumbea communitis, & super hac re editis latius continentur. Quas ad nos, utpote Christiana fidei verum & supremum propugnatorem, & sedis Apostolica sancta-que Romana & universalis Ecclesia primarium filium, & advocatum, per suum, & dictæ sedis spiritualem nuntium & Oratorem, honorabilem virum nobis dilectum Hieronymum Alexandrum ejusdem sedis Protonotarium, & Apostolica Bibliotheca prefectum, dedita ad hoc opera misit, petens atque requirens, ut pro officio & debito Imperialis dignitatis, in universo primum Romanorum imperio, deinde (quod Catholicum regem, & Christianum principem decet) in cæteris etiam regnis, dominijs & provincijs nostris, & præsertim in Germania, præstito in auxilium fidei Catholica brachio seculari, omnia & singula in dictis literis Apostolicis contenta, inviolabiliter observari, & executioni mandari juberemus. Post quas quidem prædicto Martino factas à summo Pontifice monitionem, vocationem, citationem, & ipsius tandem condemnationem, nec non præsentatas nobis ejusdem beatissimi patris literas, Bullamq[ue] Apostolicam, per varia & diversa loca Germaniæ publicatam, & nostro jussu & mandato non solum Lovanii in inferioribus dominijs nostris: verum & Colonia, Treviris, Moguntia, Leodij executioni demandatam, tantum abfuit, ut idem Martinus respiceret, errataque sua revocaret, & petitâ absolutionis veniam, in gratiam cum summo Pontifice, & sancta Ecclesia redire procuraret, ut etiam detestabiles per-versingenij sui fructus indies ederet, & perinde, ac in manifestâ Ecclesia perniciem furens rueret, complures acervatim libros non modo novarum, sed etiam à sacris Concilijs olim condemnatarum hæresum plenos, nec solum Latino, sed etiam, ut facilius vulgus perverteret, Alemannico sermone à se compositos, vel saltem suo nomine editos ferè quotidie divulgaret.

In qui-

In quibus (bone Deus!) observatum ab Ecclesiâ jam tot sæculis septem Sacramentorum numerum, ordinem, usum dissipat, confundit, deturpat: inviolatas matrimonij leges miris modis fœdissime inficit: Extremam unctionem cum VViclefo fictionem dicit; communicanda sacramentissima Eucharistiaritum, addamnata Bohemorum revocat instituta: at, saluberrimam contaminatis peccato mentibus confessionem, primò sic involuit, ut confusionem eam è confessione fecerit: mox etiam magnâ ex parte eam convellit, postremò adhuc pejora se de eâ scripturum minatur. Unde nonnulli jam ut accepimus, (quod vel auditu est intolerabile) sumptâ hinc occasione, de confessionis instituto, & modo cœperint subdubitare; alij mutilatam & truncam eam fecerint, alij verò (prò scelus) & confiteri ipsi destiterint, & nequaquam esse confitendum publicè asserere sint ausi. Porro sacerdotalem Ordinem, & per quod sacrosanctum Christi corpus sanguisque conficitur, divinum illud munus, Claviumque celestium potestatem, non solum vilissimi pendit Lutherus, & laicis, puerisque, atque adeo feminis ipsis communia facit; sed & eosdem laicos ad lavandas sibi in Sacerdotum sanguine manus incitat. Ipsum verò summum nostræ religionis Sacerdotem, D. Petri successorem, & verum interris Christi vicarium, nonnisi infamibus & probrois nominat verbis, & frequentissimis, atque inauditis invectivis, contumelijs, & blasphemijs insectatur. Liberum arbitrium prorsus nullum esse, sed omnia certâ lege stare, ex Manichæi quidem & VViclefi penu depromit, & tanquam irrefragabili argumento, Ethnicorum Poëtarum carminibus confirmat. Missa sacrificium, neque defunctis, neque vivis alijs, quàm soli celebranti suffragari scribit. Jejuniorum, & orationum institutionem, & consuetudinem ab Ecclesiâ observatam, invertit & corrumpit. De purgatorio, & animarum, quæ in eo expiantur, statu, deque divini sacrificij, & veniarum suffragijs, quæ à nobis fideles defuncti expectant, cum VValdensibus & VViclestis contra Ecclesiam sentit. De Ecclesiâ verò ipsâ militante, cum Pelagianis & Hussitis: SS. Patrum auctoritates & scripta ab Ecclesiâ recepta, pro nihilo habet. Est, ubi etiam sapè deridet, debitumque eis cultum & devotionem deterit & diminuit. Obedientiam, & regimen omne prorsus tollit. Unde populi ad defectionem & rebellionem à suis, tam spiritualibus quam temporalibus Dominis faciendam, ad rapinas, cades, incendia cum

SSSS 3

magno

magno & manifesto Christiana reipublica discrimine provocentur. Imò cum vitam quandam solutam, licentiosam, atque ab omni lege explicitam, & verè ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges omnes damnat, & contemnit, ut decreta SS. Patrum, & sacros Canones publicè igne comburere non formidaverit: facturus peiora furi civili, si non magis sæculi gladium, quàm Pontificis excommunicationes & censuras metuisset.

Jam verò sacrosanctis Concilijs palàm contradicere, & pro suo arbitratu detrahere non erubescit. E quibus potissimum Constantiense illud, quod cum perpetuâ inclyta nationis Germanica gloria pacem & tranquillitatem dissidenti Ecclesiæ dedit, ita ubique mordet, & impuro sceleratoque ore lacerat, ut in magnum universalis Ecclesiæ dedecus & offendiculum, sed Germanica præsertim nationis opprobrium & ignominiam, Concilium ipsum nunc pessimè omnium errasse scribat. nunc synagogam sathane, quique in eo convenerant, & Joannem Hussitam hæsiarcham comburi iusserant, Sigismundum utique felicitis recordationis Imperatorem, & sacri Imperij Principes Antichristum, & suos Apostolos, homicidasque & Pharisæos vocet. Quid, quod damnata in eodem Concilio omnia Joannis Hussitæ errata, Evangelica & Christiana esse, & se recipere, probaturumque profitetur? approbatos verò ejusdem Hussitæ articulos nequaquam admitit; in tantamque prorupit mentis vesaniam, ut si semel Joannes Hussita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum Martinus gloriatur, homo usque adeo novarum rerum, ac potius perditionis humanae cupidus, ut nihil ferè scripserit, vel saltem nomine suo divulgaverit, cui non aliqua pestis, aliquis lethalis insit aculeus: præter illos libros, ne nominandos quidem ob execrandam eorum materiam, ipsius tamen titulo editos, & ab eo cum reliquis ut suos agnitos, quorum singula verba, singula venena merito quis dicat. Et ne omnia, quæ innumerabilia sunt, Lutheri errata singulatim percontantur, tanquam si hic unus non homo, sed diabolus ipse sub humana specie ad perniciem humani generis assumptus monachi cucullâ, quam plurimorum hæreticorum damnatissimas hæreses jam diu sepultas in unam sentinam congegnerit, & aliquas etiam novissime de suo excogitarit, sub simulatâ prædicatione fidei, quam ad prætexendos suos dolos tam sæpè tantoque opere objicit; fidem veram destruit, sub libertatis, quam promittit, specie, diaboli jugum inducit, & sub Evangelica professionis nomine, omnem Evangelicam

campacem & caritatem, omnemque rerum ordinem & pulcherrimam denique totius Ecclesia faciem invertere, labefactare, & penitus pessundare molitur.

Quibus omnibus per Nos, & consilia nostra omnium nationum nobis subditarum, sapius & diligenter attentis & consideratis, & praesertim in hac parte ab eodem Beatissimo Patre requisiti, absque insigni maculâ nostra, atque orthodoxae religionis injuria & detrimento, rem tanti ponderis negligere nequaquam potuimus, ut etiam non debuimus, neque volumus: sed potius praedecessorum nostrorum Romanorum Imperatorum vestigijs insistentes, eorumque pro libertate Catholica & Apostolica Ecclesiae perpetuò laudabilia facta, ac pias & sanctas super puniendis & extirpandis hereticis constitutiones observantes, convocatis sapius ad praesentiam nostram propter hoc praecipue Electoribus; nec non universis S. R. I. Ordinibus & Statibus in hoc Wormatiensi conventu congregatis, de eorum omnium & singulorum unanimi consilio, maturâ deliberatione, & consensu in hanc tandem devenimus sententiam & conclusionem, ut quamvis hominem ita à summo Pontifice & sede Apostolicâ condemnatum, & in suâ obstinatâ perversitate obduratum, atque ab usu Catholicae Ecclesiae alienum, & notorium hereticum audire, omni jure exceptum esset: tamen ad tollendam omnem cavillandi ansam, (idque, quia nonnulli plerosque libros Martino adscriptos, ipsius esse apertissime inficiabantur) complures audiendum à Nobis prius hominem, quam in eum ad executionem Pontificij decreti ulterius procederemus, asseverabant; Martinum saepe dictum, misso ad ipsum deditâ operâ uno è caduceatoribus, seu praconibus, & Heraldis nostris sub libero huc veniendi, & hinc recedendi salvo conductu accersiri juberemus: quod & factum fuit. Non ut Nos de hoc negotio dijudicaremus aut cognosceremus, (cum id dubio procul ad Romanum Pontificem & sedem Apostolicam pertineat) neque ut res sacrosanctae fidei nostrae nunc tandem post tot saecula per novas altercationes cum magno fidelium scandalo & perturbatione, ac infidelium derisione in controversiam revocari pateremur: sed ut cum vulgi & plurimorum ita petentium satisfactione hominis animum percontantes, cum bonis monitionibus & suasionibus ad rectam semitam (sifieri posset) reduceremus. Itaque Lutherum in nostra & S. I. Electorum, Principum, Prelatorum, & Statuum praesentia constitutum, juxta formam Imperialis mandati super
has

hac re nuper editi, interrogari iussimus. Primum, nunquid ipse multos libros sibi ob oculos adductos, & titulatim nominatos, & alios item, qui sub suo nomine circumferuntur, composuisset? Deinde, an ea, quae in ipsis libris contra sacra Concilia, Decreta Patrum, ritus, & consuetudines, a nostris maioribus ad hunc usque praesentem diem observatas, scripserit, revocare vellet, & ad sinum & unitatem universalis Ecclesiae redire? adhibitis ad hoc nostro, & Imperij nomine admonitionibus, & adhortationibus, quae obstinatissimum hominem, (etiam lapide duriores) emollire & convertere potuissent. Qui sanè statim libros ipsos antedictos, ut suos agnovit, & confessus est, & id nunquam se negaturum protestatus: Imò & adhuc alios se composuisse dixit, quorum copia cum nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerunt allati. Quantum verò ad revocationem attinet, terminum sibi ad respondendum dari petijt: qui quamvis merito negari potuisset, tum quia novitates & errores in fide nulla sunt dilatione tractandi, sed penitus statim ressecandi: tum quia ex mandato nostro sibi legitime insinuato, nec non etiam literis, quas ad eum dederamus, optime admonitus quam ob causam vocaretur, non nisi statim respondere paratus ad tantum Imperialis conventus confessum venire debuisset. Tamen ex nostra clementia, & benignitate, unius adhuc diei terminum ad respondendum ei dedimus: quo elapso, rursus coram Nobis & praedictis Ordinibus Imperij comparens, & similibus adhortationibus sapius, ut ad cor rediret, efflagitatus; pollicentibus etiam nobis, si resipisceret, erroresque suos agnosceret, & quae in suis libris damnata & mala essent, revocaret, facile nos impetraturos, ut à Beatitudine Pontificis in gratiam benignè reciperetur, & adhibito fidei, a quo, & diligenti examine ex ipsius libris, quae mala scripserat, secernerentur, quae vero bona, auctoritate Apostolicâ approbarentur. Sed ne verbum quidem in suis libris mutaturum imprudentibus simul, & impudentibus verbis, orisque & corporis gestu, quodvis potius, quam religiosum aut sanum hominem praeseferente, apertissime negavit. Quin in nostram & S. Imp. faciem, summorum decreta Pontificum, & Concilia ipsa sacrosancta errasse sapius, & sibi ipsis contradixisse, & tandem nullius apud se momenti fore, asseveravit; seque nihil ex his, quae scripserat, revocaturum, nisi evidenti sibi ratione, & sacrae Scripturae auctoritatibus, ad sua conscientiae animique satisfactionem, & assensum fuerit convictus: illud subinde
repetere

repetens & inculcans (quo fraudum suarum virus jam multis detegi coeptum occultaret) conscientia sibi illasâ & integra, neque velle se, neque posse verbum Dei immutare. Mala mens malus animus. Quasi verò Nos id ab eo peteremus, ut verbum Dei immutaret, ac non potius, ut juxta verbum Dei verum, ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, à quâ tam impiè, quàm turpiter defecerat, rediret: cujus auctoritatem, cum tantam voluerit esse Dominus, idemque Deus noster Iesus Christus, ut qui Ecclesiam non audierit, tanquam Ethnicus & publicanus sit habendus; idcirco vel eam solam omnibus inventionibus & vafra mentis hereticorum longè antefereudam, nemo unquam nisi perditissimus & verè hereticus, ut Lutherus judicavit: qui tandem ut omnia hic acta sua egrègia condigno fine clauderet, & quod pessimè incoeperat, pejus terminaret, & quid animi habeat, & quàm fidelium clade exultet, vel in nostro, & sacri Imperij conspectu dissimulare non potuit: nam detorta (ut hereticis mos est) à vero sensu ad suam impietatem Evangelica illa sententia: non veni mittere pacem, sed gladium; omnium sibi dixit jucundissimam faciem istam videri in rebus, ob verbum Dei studia & dissensiones fieri: id est, (quod utinam ne experientia videremus) ob dissidentes ab Ecclesiæ ritu Lutheri opiniones, quas verbi Dei falso titulo prætexit, verè studia contraria & dissensiones, & dissidia, & schismata, & bella, & cades, & rapinas inter Christianos concitari.

Tali igitur & tam subdola, & hereticis omnibus peculiari responsione, Nobis & sacro Imperio à Luthero data; etsi decreveramus ipso statim remisso ad ulteriora progredi, (id quod ex sententia manu nostrâ scripta, & postera die publicata constare nemini non potest) tamen ad preces omnium Imperij Ordinum inclinati, adhuc ipsi triduum ad resipiscendum concessimus. Quo tempore duo Electores, duo Episcopi, duo Principes saculares, duoque civitatum nomine, universos Ordines & status S. R. Imperij representantes, ad hoc communi omnium jussu & nomine deputati, vocato ad se Martino prædicto, nullum non admonendi & adhortandi eum, ut tandem resipisceret, & nisi id faceret, quæ ipsum à nobis & à sacro Imperio legumque constitutionibus pæna maneret, declarandi officium frustra insumperunt. Unus etiam S. I. Elector, adhibitis secum duobus Doctores, pietate & scientia præclaris, non solum adhortationibus, sed etiam multorum errorum evidentibus redargutionibus ad ipsius usque obmutescentiam factis, mox ipsum seorsim prudenter & humane commonefecit, ut ad summi Pontificis, & se-

TTTT

dis

dis Apostolica, Nostrumque, & sacri Imperij Statuum, & ceterarum fidelium nationum sanam sententiam, juxta continuatum tot saculis Ecclesia ritum potius, quam ad suam unius opinionem respiceret; a qua si recedens in ordinem redire vellet, id se primum nonnullorum sanctorum Patrum, qui & ipsi aliquando errarunt, laudabili exemplo, deinde salvis, anima, corpore & honore facturum cognosceret. Ad qua Martinus antedictus etsi varia pleraque & diversa, cumque eis, qua scripserat, pugnantia, nihilo tamen meliora aut saniora privatim respondit, quam publice coram Nobis & sacro Imperio fecerat. Atque adeo se non omnes modo supra memoratos, sed & Concilium ipsum generale (si quod fieret) suspectum habere protestatus est. Et (ut certissimo & omni exceptione majori testimonio nobis constat) pollutissimo & sceleratissimo ore proferre non est veritus, res Evangelij & Catholicae fidei nunquam fuisse in Concilijs generalibus bene tractatas. Unde non injuria nobis plurimum mirari subiret, cur nam a summi Pontificis sententia ad generale Concilium nuper provocarit, cum tam impie de Concilijs ipsis loquatur & scribat; nisi manifeste sciremus, ut nihil haeticis est aequae formidabile atque oecumenicum Concilium, ita nihil illis ipsis magis proprium esse, quam ut dictis, factisque, & scriptis secum ipsi dissideant. Quod si usquam alibi, praecipue in Lutheri libris, (divina providentia sic operante, quo ipsius varia adificia per se servant) passim legere & videre est.

His omnibus & singulis sic omnino, ut praeimitur, se habentibus, cum praedictus Martinus tam perverse & obstinate in suis adeo manifeste haeticis opinionibus persisteret, ut ab omnibus ipsis, qui sapiunt, partim demens partim etiam malo aliquo obsessus spiritu judicaretur. Nos juxta tenorem salvis conductus ipsum statim a conspectu nostro missum fecimus, datoque sibi in comitatu uno ex Heraldis nostris, & praescripto termino a die 25. Aprilis mensis, qua Wormatia decessit ad 20. deinde proxime futuros dies, quibus peractis una salvis conductus peractus & extinctus censeretur: Nunc tandem ad reliquas opportunas medelas huic pestilentissimo morbo necessarias, in hunc qui sequitur modum procedere decrevimus.

Primum omnium ad honorem Dei omnipotentis, Romanique Pontificis, & Sedis Apostolicae debitam reverentiam, pro Imperiali dignitatis officio ac debito, nec non zelo & studio, quo nostrorum majorum more & ingenuita etiam Nobis vi ad defensionem Catholicae fidei sanctaeque Romanae, & universalis Ecclesiae honorem, tutelam & protectionem omnes nostras vires & facul-

& facultates, Imperium, regna, dominia, amicos, vitam denique & animam ipsam nostram exponere sumus parati. Ex Imperiali & Regiâ auctoritate, nec non consilio & assensu Electorum, & omnium S.R.I. Principum, Ordinum, & Statuum in hac celeberrimâ & frequentissimâ Imperiali Dieta Wormatiæ congregatorum, ad perpetuam rei memoriam, exequendo sanctissimi D. N. Pape, veri in hac parte iudicis sententiam, decretum, & condemnationem in literis Apostolicis (ut supra dictum est) ad Nos directis contentam, Martinum Lutherum, ut membrum ab Ecclesia Dei alienatum, ut obstinatum schismaticum, & notorium hereticum, à Nobis haberi declaramus, & ut talem à vobis omnibus & singulis habendum decernimus & edicimus: Mandantes de eorundem Statuum consilio & consensu, sub crimine lese Majestatis, Nostræque & S. Imp. gravissime indignationis, ac etiam amissionis feudorum, Dominiorum, bonorum omnium, gratiarum quoque & privilegiorum omnium, à Nobis, & S.R.I. dependentium, quæ obtinui-
stis hætenus, aut prædecessores vestri quomodolibet obtinuerunt: nec non proscriptionis, ac Banni & interdicti Imperialis pœnis, ne quis vestrum præfatum Martinum Lutherum receptare, defendere, sustentare, fovere, dicto, facto, aut scripto præsumat. Quin imò post elapsum suprascriptum 20. dierum terminum contra eum, ubicunque deprehensus fuerit, & in manu vel facultate vestra erit, juxta formam Imperialis Banni procedatis, vel saltem personaliter capium tamdiu custodiatis, donec Nos à vobis de hac re certiores facti, de legitimâ in eum prosecutione faciendâ vobis significemus, & vos tam sancti operis & laboris debita præmia, & mercedem etiam uberem, cum impensis ob hanc causam factis reportetis.

Et nihilominus ejusdem Martini complices, adhaerentes, receptatores, & quomodolibet fautores & sectatores (nisi se semitam iniquitatis deseruisse, & auctoritate Apostolica absolutionis remedium consecutos esse fidem condignam fecerint) nec non eorum omnia & singula bona, mobilia & immobilia, juxta sacras constitutiones, ac interdicti, & Banni Imperialis legem, & ordinem, liberè & absque ulla contradictione prosequamini, illosque & illa capiat, & in usus vestros, optimo & pleno jure convertatis. Mandamus insuper vobis omnibus & singulis præfatis, sub iisdem prænominatis pœnis, ne quis Martini Lutheri scripta, à summo Pontifice auctoritate sua Apostolica, ut præmittitur damnata, aut alia quacunque, tam latino, quàm Alemannico, seu alio quovis idiomate ab eo hætenus composita, vel in posterum com-

TTTT 2

ponenda,

ponenda, utpote mala suspecta, & à notorio & per vicacissimo hæretico provenientia, emere, vendere, tenere, legere, describere, imprimere, aut describi vel imprimi facere, adserere, sustentare, prædicare, defendere præsumat. Non obstante, quod in illis aliqua bona (ad fallendas simplicium mentes) immixta essent. In quo præter justam sedis Apostolica sententiam, etiam laudatissimam veterum Patrum institutionem, & consuetudinem omnino exequendam duximus, qui Arianorum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Euthychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia, tam bona, quam mala promiscuè exusserunt, & adhiberunt. Neque id immerito: nam si optimi quique cibi, unius tantum gutta veneni (quo humanum corpus laderetur) infusione suspecti, penitus sunt abjiciendi, quanto magis ea scripta, quibuscumque tanta, & tam noxia animabus venena passim inserta sunt, non solum cavenda sunt, sed etiam (ne alijs noceant) prorsus destruenda & corrumpenda, atque ab omni hominum memoriâ veniunt obliteranda. Accedit ad id, quod quidquid boni in Martini libris reperitur, id antea à SS. Patribus, quos Ecclesiæ recepit & approbavit, sæpe dictum, & sæpius repetitum, absque ullius periculi aut mali suspitione legi & haberi possit.

Eapropter sub iisdem pœnis omnibus & singulis supradictis, vos omnes & quilibet vestrum tam Principes, quam alij, ad quos justitiam quomodolibet pertinet ministrare, & alij quicumque in universo Imperio, regnis, & dominijs nostris constituti, hujusmodi pestiferos Martini Lutheri libros, tam Alemannicos, quam Latinos, impressos & imprimendos, aut etiam manuscriptos, ubicunque reperiantur, (utpote magne seditionis, schismatis, hæreseos in Ecclesia Dei fomites) diripiendos, & publico igne consumendos penitusque abolendos cum effectu curetis, Apostolicisque Nuntijs, seu eorum commissarijs, si operam vestram ad hanc rem requisierint, diligenter adistatis. Et nihilominus in illorum absentia, per vos ipsos hæc sic fieri, nostro nomine & jussu omnino & reipsâ faciatis. In quo omnibus fidelibus dilectis subditis nostris, ut vobis ac Nobis ipsis adstant & pareant, tenore præsentium sub iisdem pœnis injungimus & mandamus. Verum quia maxime cavendum est, ne Martini libri, aut ex illis excerpta mala, suppresso aut etiam mutato auctoris nomine publicentur: Quia etiam non sine magna animi nostri offensa multos quotidie videmus & audimus cum alibi, tum maxime in Germania componi & imprimi libros, pluribus malis traditionibus & exemplis repletos, & ne non omni astu & dolo humana natura hostis, Christianis laqueos

tendas

tendat multos, passim divulgari picturas & imagines, non in opprobrium
modo privatarum personarum, sed & ipsius summi Pontificis, & sedis Apo-
stolica contumeliam excogitatas. Ex quibus omnibus libris & picturis Chri-
sti fideles in maximos tam in fide, quam in vita & moribus prolabantur er-
rores, & non solum privata odia, scandala & similitates (prout experientia
docet) multis in locis orta fuerunt, verum etiam seditiones, tumultus, rebel-
liones, schismata in regnis, provincijs & populis, atque universa Dei Ecclesia
(nisi provideatur) jam jam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc perni-
ciosissimam pestem extinguendam ex supradictorum Electorum & Statuum
concordi animo, & sententia, omnibus & singulis supradictis tam Imperiali,
quam hereditario jure nobis subditis, sub jam saepe dictis omnibus poenis prae-
cipimus & mandamus, ne quis hujusmodi famosos & pestilentes libros, seu
quascunque alias schedas, scripturas, imagines, picturas, contra Orthodoxam
fidem, bonos mores, & id, quod S. R. Ecclesia haecenus observavit ; atque
etiam invectiones, criminationes, & ignominias contra summum Pontifi-
cem, sedem Apostolicam, Praelatos, Principes, Universitates studiorum, &
eorum facultates, honestasque personas componere, scribere, imprimere, de-
pingere, vendere, emere, tenere, habere, aut imprimi, describi, depingi, vel
vendi facere, quavis arte aut dolo audeat, aut attemptet. Quinimo sub iisdem
poenis jubemus omnibus & singulis supradictis, & imprimis ijs, qui justitiae
ministerio praesunt, ut ejusmodi libros quoscunque ante hac impressos, vel
posthac imprimendos, nec non manuscriptos, cujuscunque sint auctoris, aut
ubicunque locorum per sacrum Imperium, aut etiam nostra hereditaria re-
gna & dominia inveniantur, similiter etiam picturas hujusmodi, & imagi-
nes Nostro jussu & nomine occupent, diripiant, & publice igne comburant.
Et nihilominus hujusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum,
scripturarum, & picturarum auctores, & inventores, ac etiam post prae-
sentis mandati publicationem impressores, emptores, venditoresque, qui contra
nostra jussa facere praesumpserint, (si modo id legitime constiterit) nec non
eorum jura, bona omnia & singula capiant, apprehendant, & detineant, ac
jure bono quidquid sibi libitum fuerit de illis disponant, ita quod de hoc nulli
hominum tam in judicio, quam extra, respondere sint obligati.

Atque ut omnis ejusmodi & aliorum errorum occasio tollatur, & ne
italia scribentium venena longè lateque diffundantur, sed praeclarum impri-
mendi libros artificium in bonos tantum & laudabiles usus exerceatur, ex

certa nostra scientia, animoque deliberato, ac Imperiali Regiâque auctoritate, de maturo supradictorum Electorum, & aliorum S. R. I. Statuum consilio deliberatione, & unanimi consensu volumus, & sub Banni & Interdicti Imperialis, & alijs antedictis pœnis precipimus, & jubemus tenore presentis edicti, quod vim inviolabilis legis habere decernimus: Ne quis de cetero chalcographus, & librorum impressor, aut alius quisvis, ubilibet per sacrum Imperium, atque nostra prædicta regna, & dominia constitutus, libros ullos, seu aliam quamcunque scripturam, in quibus de sacris literis, aut fide Catholica aliquid, vel minimum tractatur, non habito prius consensu & voluntate Ordinarij loci, aut ejus ad hoc substituti & deputati, cum auctoritate etiam facultatis Theologicæ alicujus propinque universitatis pro primâ videlicet impressione; alios vero cujuscunque rei & facultatis libros, schedas, picturasque, de consensu saltem Ordinarij, aut ejus ad hoc substituti, ullo pacto imprimere, vel vendere, aut imprimi, vel vendi facere, directe vel indirecte quoquo modo præsumat aut attentet. Quod si quis cujuscunque sit dignitatis, gradus, aut conditionis, hanc nostram mentem, decretum, statutum, legem & ordinationem in omnibus & singulis supradictis, tam Lutheranam, quam impressoriam materiam concernentibus, inviolabiliter observandam ullo pacto, aut quovis quasito colore vel ingenio contrafacere aut venire ausu temerario præsumpserit, præterquam quod illud irritum decernimus & inane, etiam in læsæ Majestatis crimen, ac nostram & S. Imperij gravissimam indignationem, proscriptionisque & Banni, ac Interdicti Imperialis, nec non alias sæpe dictas pœnas se ipso facto incurrisse cognoscat, harum testimonio literarum, sigilli nostri munimine roboratarum. Datum in civitate nostrâ Imperiali Wormatia, die octava Mensis Maij A. D. M D XXI. Regnorum nostrorum Romani II, ceterorum vero omnium sexto.

F I N I S.

LABYRINTHUS PRÆDICANTUM,

IN
DEMONSTRANDA VERITATE
LUTHERANÆ ECCLESIAE,

Ex
Responsis Nifanij, & doctrinâ Lutheranorum
propositus.

In circuitu impij ambulant. Psalm. II. v. 9.

ADhuc postrema nostra pro Carolo Magno Romano-Catholico sub prælo erant, cum novus Nifanij libellus *de Veritate Lutheranæ Ecclesiæ* nobis offertur adversus duos Jesuitas, *P. Jodocum Keddium*, & *P. Vitum Erbermannum* inscriptus. Causam hujus sui scripti proficitur Nifanius sibi datam à *P. Keddio*, quod is Lutheranis *XII. Propositiones* obtulerit, quas Catholicorum nomine poscat sibi probari & demonstrari: inter quas una hæc est, quâ postulat *P. Keddus*: *Ut Lutherani ministrantione, & peculiari argumento probent, penes se solos esse unicam veram Ecclesiam Catholicam, quam sanctam profiteamur in symbolo. Argumentum porro tale sit oportet, quo non æquè suam Ecclesiam veram esse probare possint Reformati, Anabaptistæ, Sociniani, alijque novatores: nisi enim tale sit, quemadmodum postulatur, actum agent, nec se meliores alijs, quos reprobandi, demonstrabunt.*

Hanc Propositionem, quia basis & fundamentum cæterarum statuit Nifanius, hinc post *Museum*, *Melchiorem Nicolai*, *Gerhardi Titium*, aliosque Prædicantes probandam suscepit, ex eaque promittit demonstratu-

straturum se, *Lutheranam Ecclesiam esse veram, & Apostolicam Ecclesiam, quæ eximiâ etiam puritate, ut loquitur, præ omnibus alijs particularibus ecclesijs, & cœtibus, qui Christi nomen profitentur emineat.* Hic verò dum contra Jesuitas id scriptum tuum producis, quid tibi Jesuitæ fecerunt? quis hætenus te aut scripto, aut verbo læsit? At dum P. Keddium provocas, cum larvis agis, quando is jam dudum ad aliam vitam transijt. Erbermannus clarus per Germaniam Theologus, & polemicis hisce scriptis tibi notus, si quid dignum reperiet, tibi respondebit: Nam quæ hætenus scripsisti, nemo Jesuitarum dignatus est calamo suo, quòd commune Jesuitarum judicium sit, omnia tua scripta esse è trivio Prædicantium, & officinâ textorum, aut exscripta ex alijs, quæ jam centies refutata sint, ac veluti in mortario pistillis contusa. Ego interim, quia Lutheranus episcopus haberi, hoc te honore, dignatus sum, ut paucis hoc scriptum tuum expenderem, & tanquam appendicem rogatu aliorum adjungerem ijs, quæ pro Carolo Magno scripsimus. Quanquam totum illud tumultuarium responsum ad postulata Keddij cum legerem, non aliter mihi occurrit, quàm *labyrinthus*, in quo *Nifanius* cum *Museo*, *Melchiorre Nicolai*, *Gerhardi Titio*, cæterisque Prædicantibus oberret, neque exitum invenire possit.

Expendamus nunc, quomodo *Nifanius Propositionem Keddij* resolvat? Primò quidem respondet tergiversando, dicendo quæ, neque Jesuitas, neque Episcopos, neque Pontificem Romanum suos esse judices, ad quos provocari velit. Sed neque nos tanquam Judices pro tribunali id poscimus, sed ut privati, & invitati à vobis ad vestram ecclesiam transeundi, quam dicitis esse verissimam, purissimam, & securissimam salutis viam. Igitur cum nullus cæco modo debeat suam religionem, & Ecclesiam deferere, & transire ad aliam: *Signatum enim est super nos lumen vultus tui Domine, Psal. 4.* jure id ipsum non modò Catholicis, sed & Reformatis, Zwingliani, Anabaptistæ, cæteri quæ ex adversa religione postulant, & Catholicis cumprimis, quibus arduum est credere, à Luthero apostata, qui cum moniali in sacrilego toro ad extremum spiritum vixit, purissimam ecclesiam esse formatam. Rident nos Itali, Hispani, Galli, extera quæ nationes: Itane, inquiunt, ab impurissimo monacho, purissima tandem Ecclesia? Quapropter hoc effugium nullum est.

II. Respondes: postulatum hoc Catholicorum esse ἄγρον, quod

quod in nulla Scriptura reperiatur, imo ἀντίρροπον esse dicis, & contra Scripturam. At quomodo hoc obtendere potes? nam etsi *Propositio* postulati in terminis non sit in Scriptura, res tamen, quæ postulatur, est in Scriptura: tum quia tu promittis te ex Scriptura demonstraturum, quod postulatur; tum quia vera Christi Ecclesia habet in Scriptura suas notas ac proprietates, ut libro 1. satis ostensum est, ex quibus SS. Patres Ecclesiam demonstrant. Ex his petitur ergo, ut nobis demonstres Lutheranam Ecclesiam solam esse veram Christi Ecclesiam. Notæ autem ejusmodi esse debent, ex quibus hoc demonstres, ne Calvinista, Zwingliani, Anabaptistæ, Puritani, Sociniani, Labbadeani, alijque sectarii ex iisdem simul suam ecclesiam convincant esse veram Christi Ecclesiam. Quare neque hoc responso te expedis.

III. Respondes: *Fundamentum fidei nostræ Lutheranae & salutis Hypostaticum*, est solus Christus. Isa. 28. 1. Cor. 3. *Organicum* verò, seu *instrumentale* sunt sola Prophetica, & Apostolica scripta, excluso Verbo tradito, exclusis quoque Conciliorum, & Pontificum Romanorum decretis. Accipimus hæc tantisper, quæ dicis. Petimus ergo, ut ex *organicis* illis Prophetarum & Apostolorum scriptis argumentum nobis proferas, quo probes, apud Lutheranos esse solam, & veram Christi Ecclesiam; eamque, quæ puritate præ cæteris ecclesijs præstet: id verò tale sit necesse, quo non Reformati, Zwingliani, Puritani, Confessionistæ in Anglia, Anabaptistæ, cæteri que sectarii suam etiam ecclesiam probent. Hic denud hæres, imò dicere coactus es: *Nusquam Scripturam nos in theologicis fidei controversijs definiendis ad peculiare aliquot fundamentum obligare, quo non alij etiam heretici, & sectarii utantur.* Ergo adhuc eadem causa illorum, quæ vestra, & cum illis in labyrintho oberras.

IV. Respondes: *Scripturam sacram, in qua hoc fundamentum Hypostaticum, & Organicum continetur, esse claram*: idque D. Augustini, Chrysostomi, & aliorum Patrum testimonijs obtendis. Contrà, si tam clara est Scriptura, oportet te adferre ex illa claritate Scripturæ argumentum, quo probes, & inferas: *Ergo apud Lutheranos est sola, verà, Catholica, & Apostolica Ecclesia*: Sed memor sis, ut tale argumentum proferas, quo non & Anabaptistæ, aut Reformati, seu quicunque alij sectarii suam sibi ecclesiam asserant: nam hi omnes pari claritate Scripturæ

V V V V

nixi,

nixi, apud se veram ecclesiam esse contendunt. *Adhuc ferra*, inquit Tertullianus. *per idem lignum reciproca.*

V. Respondes: *Hereticos quidem, aliosque sectarios, ad idem fundamentum provocare: Sed aliud esse pretendere idem fundamentum in theoria, aliud in praxi illud recte applicare: sicut diabolus*, inquis, *Matth. IV. disputavit, quidem cum Christo ex Scriptura, sed eam non bene applicavit.* Sed hic mera verba nobis reddis. Applica ergo Ephod, applica Scripturam, atque ex illa in praxi proferas argumentum, quo ostendas, *apud vos Lutheranos esse solam, veram, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam.* II. Hoc, quod tu dicis, idem Reformati, Puritani, Confessionistæ in Anglia, Anabaptistæ, & centum in Europa sectæ dicunt, querunturque, Lutheranos non bene applicare Scripturam in praxi, Calvinistæ cumprimis, & Puritani, qui ob id Reformati Θεοδιδάκτοι, à Deo illuminati, & Orthodoxi appellari volunt.

Demum respondes: *nolle te Jesuitas in hac causa esse tuos iudices.* Quasi soli Jesuitæ id exigant, & non omnes Catholici, unà cum Reformatis, Zwinglianis, Anabaptistis, Socinianis, Labbadaëanis, id à vobis pari jure exigant, & expectent. Deinde vellem scire, in quo illa peculiaris in praxi applicatio posita sit, utrumne in donis naturalibus, an supernaturalibus Lutheranorum? an in peculiari S. Spiritus assistentia, an in alio aliquo præsidio? Quidquid hic dices, idem Catholici, idem Reformati, idem omnes alij obtendent, & contendent. Quare nondum ex labyrintho te explicas. *Quia impij in circuitu ambulant.* Psal. II.

VI. Respondes: *Nos Lutherani ecclesiam nostram particularem agnoscimus, neutiquam autem universalem, hoc est Catholicam, facimus.* Bona hæresis tuæ confessio! Ergo jam expungamus ex symbolo Apostolico, *Credo sanctam Catholicam Ecclesiam*, & dicamus: *Credo particularem ecclesiam Lutheranam.* Eò jam deducti estis, ut confiteri necesse sit, de facto non superesse Catholicam, & universalem Ecclesiam amplius in mundo. Imò hanc à mille annis extinctam dicitis sub Papatu: ergo falso Apostoli posuere in Symbolo suo, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*: quando Catholicum est, quod semper, quod ubique, & apud omnes est. Ut lib. I. exposuimus. Fallunt præterea nos omnia Prophetarum, Christi, & Apostolorum oracula de perpetuitate Catholicæ Ecclesie. Hæc nimirum ipsa Donatistarum hæresis, asserentium Ecclesiam toto orbe perijisse,

perijſſe, & in ſola Africa apud Donatiſtas manſiſſe: quemadmodum id Nifanius de ſua Lutherana Eccleſia docet. Ecce, quàm inviſum eſt vobis in Symbolo illud *Catholica Eccleſia* nomen, quia jugulum eſt veſtræ hæreſis: ut propterea malit Nifanius ſuam Eccleſiam particularem dici, ne à ſe ſuiſque hæc evidens nota & proprietas exigi poſſit.

Sed reprimis te, & dicis: *Quod ſi per Eccleſiam Catholicam intelligas eam, quæ eſt exſtructa ſuper fundamentum Prophetarum, & Apoſtolorum, quæque adeo pars eſt homogenea Eccleſie Catholice, qualis ante mille annos, & ante defectionem fuit, ita admittere te, inquis, Eccleſiam veſtram eſſe Catholicam.* Sed quàm abſurda hæc ſit reſponſio, conſtat ex eo, quòd omnis eccleſia particularis, præterquam quod ſit conſtructa ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum, de facto ſemper debeat eſſe conjuncta cum *universali, & Catholica Eccleſia*, quæ ſub uno capite, & legitimis Paſtoribus, in una fidei profeſſione, Sacramentorum participatione, ſacrificio religionis, ſemper *aſpectabilis* fuit. Ita Eccleſiæ in Germania, Hiſpania, Gallia, Illyrico, ac cæteræ, (de quibus Irenæus & Patres) ſemper conjunctæ fuere cum univerſali, & Catholica Eccleſia ad hanc uſque diem; & toto quidem Orbe, & in altero etiam Orbe, ex quibus una univerſalis Eccleſia integratur. Ita Eccleſia particularis in Saxonia, Dania, Suecia, ad Lutherum conjunctæ fuerunt, donec per hæreſin veſtram abſcinderentur.

Saltem, inquis, Lutherana eccleſia eſt homogenea, ſive ejuſdem prorsus rationis, & indolis cum Eccleſia Catholica, quæ quinque primis ſæculis incorrupta floruit. Id tu dicis, & non probas, neque unquam probabis: non enim homogenea eſt eccleſia veſtra cum antiqua primorum ſæculorum Eccleſia, ſed heterogenea, quia hæretica eſt eccleſia, ut quatuor etiam hiſce libris oſtenſum eſt. II. Hac reſponſione tu redis ad *labyrinthum*, de quo hic agimus: nam Reformati, Zwingliani, Puritani, Confeſſioniſta in Anglia, Anabaptiſta, Sociniani, & omnes horum temporum ſectæ idem dicunt, idemque ſibi vendicant. Hinc omnes *Apoſtolicam Eccleſiam* apud ſe inveniri prædicant, qualis primis ſæculis incorrupta fuit, & à ſe ad Apoſtolicam formam reparata ſit. Hoc omnes clamant, & quantum hoc clamant, tantum omnes ſecum pugnare neceſſe eſt, cum *una tantum* ſit *Eccleſia Catholica* in una fidei profeſſione. Ita Catholici quia toto Orbe in una fidei profeſſione conveniunt, ex hac

V V V V 2

pugna

pugna vestra veritatem Catholicæ Ecclesiæ monstrant. Quare hæc pugna sectarum, est victoria Catholicorum; quemadmodum Hilarius dixit lib. I. de Trinit. *Lis hereticorum nostra fides.*

Dicis tu quidem, omnes sectarios vendicare sibi veram Ecclesiam, sed suâ opinione tantum, quæ veritatem rei in se non excludat, nec Lutheranis hujus assertionis veritatem detrahat. Ita quidem est, sicuti *Reformati* non minus, quàm *Lutherani* dici volunt Catholici, quamvis veritas *Catholici nominis* apud solos *Catholicos* remaneat: sed hinc oportet te aliquod argumentum proferre, quo ostendas *solam, veram, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam* apud vos *Lutheranos* esse, ut ex illo *labyrintho* opinionum liberes te, & alios. Veritas enim in indivisibili posita est: sicut Ecclesia est pupilla oculi, quæ ne festucas quidem, multo minus istas trabes errorum intra se ferre potest.

VII. Tandem prodit Nifanius cum argumento in forma hujus syllogismi: *Ecclesia, quæ fidei articulos, quos Christus & Apostoli promulgarunt omnes amplectitur, nullum detrahit, nullum superaddit; quæ sanctimonia, & observationi mandatorum divinorum, (quantum divina gratia auxilio potest) operam impendit, quæ denique Sacramenta quæ Christus instituit, & quemadmodum instituit, secundum actus essentielles integrè administrat; illa est sine dubio sincera, & Apostolica Ecclesia: Jam verò Lutheranorum protestantium est talis; quod per inductionem patet, si doctrinam quam profitetur, contuleris cum apertis Scripturis Prophetiis, & Apostolicis: Ergo.*

Prolixus syllogismus, in quo viatico opus antequam decurras. Dicis hunc syllogismum dari ex definitione Ecclesiæ, in quo tamen nec genus, nec differentia, nec proprietates quidem ac notæ Ecclesiæ redduntur, quales lib. I. tibi ostendimus. II. Minor propositio secundum omnes sui partes falsissima est, nec enim Lutherani omnia fidei dogmata à Christo, & Apostolis promulgata credunt, ut discas ex centone Lutherano suprâ relato, & toto hoc libro tibi opposito; nec sanctimonia, & mandatorum observationi student, cum doceant *mandata Dei impossibilia*, prætereaque bona opera, quibus justitia conservatur & augetur, rejiciant; nec Sacramenta, quæ Christus instituit, servant, qui præter baptismum nullum Sacramentum integrum retinent; & cum veros Sacerdotes non habeant, cætera præstare non possunt. Igitur tota propositio

fitio

fitio ex falsa hypothefi procedit. Sedes tu Bifeldiæ, tanquam Patriarcha textorum, & nihil aliud facis, quàm ut fomnia, & deliria texas & intexas, quæ fi quis tibi retexat, apparet illico, quibus dolis rudem populum circumducas.

Sed permittamus tibi totum hoc argumentum fecundùm phantasmatum, quid evincis, nisi ut novo *labyrintho* te includas, & involvas? Nam quidquid hoc syllogismo confici vis, id totum sibi Reformati, Zwingliani, Puritani, Picarditæ, Anabaptistæ, Labbadæani, & centum in Angliâ, & Germania sectæ vendicant, eodemque argumento tam certam sibi reddunt suam Ecclesiam, etiam inductione factâ, quàm tu nobis Lutheranam exhibere desudas. Ecce quale tormentum vobis est unica Keddij propositio!

VIII. Prorumpis cum novo syllogismo, tanquam prior tuo etiam iudicio infirmior esset. hic nempe talis est: *In quocunque cœtu hominum docetur verbum Dei, quantum ad piam vitam, & salutem consequendam creditu est necessarium, & ministrantur Sacramenta legitime, quoad substantiam, juxta Christi institutionem, ibi in veritate est Christi Ecclesia; Hoc fit in Lutherano cœtu: Ergo Lutherana ecclesia est vera Christi Ecclesia.* Hoc totum argumentum denuò ex eadem lyra & chorda Prædicantur est. Nihil enim in *Majore*, nihil in *Minore* propositione reperias, quod non idem Reformati, Puritani, Zwingliani, Anabaptistæ, Sociniani, & cæteri novatores religionum de suis congregationibus, & ecclesijs asserant: ut cum hoc syllogismo eundem *labyrinthum* ingrediaris.

Ut autem videas, quàm malam hîc causam rursus agas, repeto totum hoc argumentum tuum falsum esse. Nam dissimulata tantisper *Majore*, *Minor* falsissima est: Neque enim apud Lutheranos docetur verbum Dei, quantum ad piam vitam requiritur, neque dogmata omnia ad salutem necessaria creduntur, neque Sacramenta legitime administrantur, ut tibi præter innumeros Scriptores, superioribus etiam libris demonstratum est. Quare, quod tibi probandum erat, hîc ex falsa hypothefi denuò assumis: præterquam, quod hæc omnia tibi adversus Reformatos, Anabaptistas, Puritanos, & cæteros sectarios probanda sint. *Errare fecit eos in invio, & non in via.* Psalm. 106.

Dixi, dissimulatâ tantisper *Majore*, quæ eâdem fallacia laborat:

VVVV 3

Nam

Nam verbum Dei, seu sincera prædicatio, & receptio verbi Dei, (ex quo procedit propositio hæc tanquam ex nota veræ Ecclesiæ,) non est nota Ecclesiæ; ratio, quia nota debet esse notior re, quam notat; at ubi fiat illa sincera prædicatio, & receptio verbi Dei, non est notior ipsa Ecclesia, eò quòd ab Ecclesia primum discendum sit, quæ sit vera prædicatio verbi Dei, cùm Ecclesiæ sit de vero sensu Scripturæ judicare, ut multis ostendit Bellarm. lib. 4. de Ecclesiâ c. 2. ex sententia SS. Patrum, præterea Valentia, Tannerus, Erbermannus, & alij innumeri Theologi. Sed hæc super re actum lib. 1. de Ecclesiâ. Eadem quoque hæc ratio est, de legitima Sacramentorum administratione. Doceas tu primum, apud Lutheranos esse *veros Episcopos, Pastores, & Sacerdotes*, & tum primum constabit, utrumne apud vos sit *legitima Sacramentorum administratio, ex potestate Ordinis & jurisdictionis*. Nam ut notior primum esse debet custos thesauri, quàm thesaurus; doctor quàm doctrina: ita Sacerdos & minister Sacramentorum notior esse debet, quàm Sacramenta, cùm à doctore petatur doctrina, & à Sacerdote, ac vero ministro Sacramenta, non contrà. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Rom. 10. *Ipsè dedit Pastores & doctores.* Eph. 4. *Qui vos audit me audit.* Luc. 10. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei,* Eph. c. 1.

Interim tu appellas identidem ad verbum Dei. Scio, ita olim etiam omnes pseudoprophetæ appellabant clamando: *Verbum Domini, Verbum Domini*; & tamen *spiritus mendax erat in ore omnium Prophetarum.* 3. Reg. c. 22. Paralip. 2. c. 18. Ita omnes priscæ, & horum temporum hæreses appellant ad verbum Dei, & ex eo Ecclesiam suam nobis demonstrare volunt. Verùm cæteris hæc prætermiſſis, quæramus, in quo consistat *verbum Dei*? In sola, inquis, sacra Scriptura, & scriptis Prophetarum, & Apostolorum, excluso verbo Tradito. Quæramus ultra: In quo sacra illa Scriptura consistat? Utique in canone, versione, & vero Scripturæ sensu. At quomodo hæc tria probatis reperiri apud solos Lutheranos, quin idem Reformati in Gallia & Hollandia, Puritani & Confessionistæ in Anglia, Zwingliani in Helvetia, Anabaptistæ in Frisia, & centum in Europa novatores religionum, eadem contentione, eodemque quo tu, jure id sibi vendicent? Hæc tu non modò Creticum, sed Ægyptiacum ingrede-

ingredieris labyrinthum. Hic tu concurrere facies Ægyptios contra Ægyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, Isa. 19.

IX. Redis, & provocas ad *Scripturam claram*. Hæc enim tua professio est: *Scriptura sacra tam perspicue nobis dogmata ad salutem necessaria tradit, ut ex ea collectivè sumptâ, hominè dispositus sensum genuinum haurire possit, sine lumine aliunde allato*. Hic tu totus deliras, qui seposito verbo Tradito, seposito iudicio universalis Ecclesiæ, sepositis Concilijs, & Patribus, ad privatum cuiusque iudicium, & spiritum nos remittis. Hic ille enthusiasmus est omnium hæreticorum toties explosus, quocum totus redis in *labyrinthum Prædicantium*. Nam ad hunc privatum, & fanaticum spiritum tam pertinaciter provocant Calvinistæ, Gomoristæ, Arminiani, Zwingliani, Puritani, Independentes, Confessionistæ in Angliâ, Anabaptistæ, Sociniani, quàm Lutherani provocare non possunt.

Ab hoc enthusiasmo ut se expediat Nifanius, dicit, aliud esse iudicium ἐξηγητικὸν & προφητικὸν, quod est iudicium explicationis, & prolocutionis de Scriptura, atque id Doctoribus suis convenire dicit. Aliud verò est iudicium δοκιμαστικὸν, sive approbationis, quod populi est, dum approbat ea, quæ à Pastoribus, & Prædicantibus audiunt. Sed hic Nifani agitur de iudicio decisivo Scripturæ, eoque publico veræ Ecclesiæ, & infallibili, de controverso fidei dogmate, in quo aliquis quiescere possit, ac debeat, quale iudicium Catholici exhibent ex Concilijs Oecumenicis. Hic valet illud ex Apostolorum Concilio Act. 15. *Visum est Spiritui sancto, & nobis*. Lutherani verò, cùm Ecclesiam Catholicam non habeant, nec Concilium Oecumenicum, nec assistentiam illam Spiritus sancti, nec infallibile etiam decisionis, & declarationis iudicium, de controverso fidei dogmate habere possunt.

II. Hoc iudicium enuntiationis, & explanationis in Pastoribus, & approbationis in populo tam varium, & multiplex est, quàm variæ, & multiplices sunt sectæ, in quibus singulæ sibi ex suis doctoribus, & auditoribus id afferunt: & tamen tantum inter se, & à vobis dissident, quantum secta à secta differat necesse est. Itaque ista Græca verba distinctionis, hic λόγοι λόγοι sunt, & inania verba, quibus novis te laqueis induis. Avis semel capta, postquam pedem visco impressit, quo magis alas commovet, eo tenacius sese involvit.

III. Si

III. Si Scriptura est tam perspicua, ut quilibet è populo ritè dispositus possit dogmata fidei ex ea dijudicare, tum sanè mirum est ullum adhuc Lutheranum in tota Saxonia reperiri: Nam si Evangelium Christi, & Apostolorum scripta conferamus cum novo Lutheri evangelio & doctrina, tam clarè hæc in Scriptura opponuntur, quàm tenebræ luci. Docet enim Lutherus homini non esse liberum arbitrium, mandata Dei servatu impossibilia esse, opera bona non conducere, neque esse necessaria ad salutem, sola fide justificari homines, nullum peccatum, quantumvis enorme obesse homini, quo minus salvus fieri possit, modo fidem servet, nullam pœnitentiam peccatori esse necessariam, & quæ præterea evangelium Lutheri contra perfectionem Evangelicam, & mortificationem carnis, & Evangelium Christi docet, de quibus Lessius in consultatione Consil. I. & II. SS. Patres, & Interpretes. In his tam clara est oppositio Evangelij Lutheri, & Christi, ut cæcus sit, qui legendo non videat. Verbo. Cyprianus de dup. Mart. *Cur semper in ore habent Evangelium, Evangelium, cum tota vita eorum discrepet ab Evangelij præceptis?*

X. Ex hac propositione superioris syllogismi, duas alias propositiones hæreticas procudit Nifanius: quarum prima est, *omnia, quæ ad fidem, & mores spectant, clarè in Scripturis sunt.* Quam in rem multa adfert Scripturæ, & SS. Patrum testimonia: sed hæc omnia à Bellarmino lib. 3. de verbo Dei, Becano lib. I. Man. de Script. q. 4. & 5. Erbermanno lib. I. de verbo Dei c. 4. Valentia, Tannero, Forero, alijsque ad amussim sunt expensa, & diluta. Etiam talpa multos egerit terræ cumulos, qui facili pede proculcantur, qualia hæc tua sunt, vel obscura vel contorta, vel ad rem non pertinentia ex Gerhardino Augiæ stabulo, cui purgando ne ipse Hercules quidem sufficeret. Et quid attinet hæc toties repetere & proterere? Rem tamen paucis expendamus.

Ac I. licet in multis Scriptura sit clara, quæ ad fidem, & mores spectant, ideo in multis Lutherani etiam cum Catholicis conveniunt; in multis tamen est obscura, quod omnium Patrum, Theologorum, & Interpretum est iudicium, idque divina ordinatione factum docent SS. Patres: Tum ut altiora mysteria occultè traderentur. Ita Dionys. lib. de Eccl. Hierarch. Irenæus lib. 3. c. 4. & lib. 4. c. 36. Tum ad exercenda fidelium ingenia, & fidem. Ita Augustinus de Doct. Christ. c. 6. lib. II. de civit. Dei c. 14. Hieron. epist. 12. Gregorius M. hom. 12. in Ezech.

Tum

Tum ut Scripturæ intelligentia postuletur à Deo. Ita Origenes hom. 7. in Ezech. Hieron. in Isa. c. 18. Theophylact. in Matth. c. 13. Ex quibus simul constat falsum esse, quod tu dicis, Scripturam à SS. Patribus claram asseri. Qua super re Suarez tract. de fide disput. 5. Addit, in hoc fraudes omnium hæreticorum versari ad plebem decipiendam, eo quòd Scripturam suis claram persuadeant. Tum ut Ecclesiam audiamus, *Quæ est columna, & firmamentum veritatis*, 1. ad Timoth. 3. *Qui vos audit, me audit.* Luc. 10. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Matth. 18. Et tamen Nifanius falsissimè scribere audet: *Nusquam nos Spiritus sanctus remisit ad Ecclesiam, vel Ecclesiæ Concilia, sed ad Scripturam, unicam illam regulam fidei, & controversiarum.* Quid insanius dici poterat à Lutherano Episcopo, ad omnia Concilia Episcoporum proscribenda, & damnanda? Imo verò, cum Antiochiæ orta esset quæstio, & controversia de legalibus, nunquid res ad Concilium Apostolorum est remissa? Act. 15. ex quo illa vox & decisio relata: *Visum est Spiritui sancto, & nobis.* Lege, quæ in hanc rem Patres, & Theologi ex V. & N. testamento proferunt.

II. Hanc obscuritatem ipsa Scriptura profitetur. S. Petrus epist. 2. cap. ult. de Epistolis Pauli: *In quibus sunt quedam difficultates intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perniciem.* Ita Matth. 13. & 16. ita Actor. 8. leges. Hinc Luc. 24. *Tunc aperuit illis sensum Scripturæ;* & Matth. 24. *Qui legit intelligat.* Et ratio hujus redditur ex rebus quæ traduntur in Scriptura. Nam etli historię & præcepta moralia de virtutibus, & vitijs sint planiora, quo sensu Chrysostomus, Irenæus, alijque Patres à te adducti subinde Scripturam claram asserunt, Prophetiæ tamen, & mysteria fidei de Trinitate, Incarnatione, prædestinatione, justificatione, præsentia in Eucharistia, alijsque, quantum non superant humana ingenia? II. Obscuritas est ex modo, quo tractantur Scripturæ, ob figuratas locutiones, tropos, metaphoras, allegorias, parabolas, ac cætera involucria. Adhæc quàm brevibus verbis, quàm alta mysteria comprehendit Scriptura? Qua super re lege Suarez Bellarm. Becan. & Interpretes. In his Nifanius nos remittit ad iudicium plebis. Aliter sanè Ambrosius epist. 44. ad Constantium Imperatorem scribit: *Mare est Scriptura divina, sensus habens profundos.* Aliter Irenæus: *Altissima mysteria non omnes capiunt, quia non omnes cerebrum habent.*

XXXX

III. Si

III. Si Scriptura est tam clara, ut à quovis dogmata fidei, & morum ad salutem necessaria ex ea intelligi, & dijudicari possint: quid faciunt tot Concilia œcumenica adversus tot hæreses? tot Episcoporum synodi? tot sanctorum Patrum explanationes? Quid ipsius Lutheri, & Lutheranorum commentarij? frustra hæc acta: poterant enim homines remitti ad Scripturam claram, in his omnibus controversijs fidei.

IV. Si tam clara est Scriptura, ut hic obtendis, quare vos Lutherani ex singulari dono applicandi Scripturam, quo dicitis vos valere in praxi, tot sæculi hujus hæreses non componitis in unam concordiam, & Ecclesiam? Imo cum omnes horum temporum sectæ clament Scripturam esse claram, quare non ultro in unam aliquam Patriarchalem Ecclesiam, aut sub Lutherò, aut sub Calvino Patriarcha convenitis? Maxime cum videatis Catholicos toto orbe terrarum per tot gentes, & tam diversas nationes in unam Religionem, & Ecclesiam, tam admirabili concordia doctrinæ convenire? Quæ enim *fidei & perfidiæ societas esse potest?* inquit S. Cyprianus M. epist. 3. Quid facit tanta sectarum per Germaniam multitudo, post Lutherum & Calvinum primùm introducta? *Quando non tam dolor, quam pudor apud nos loqui debet:* quemadmodum idem Cyprianus in hac causa dicit.

V. Si tam clara est Scriptura, quare à vestra Ecclesia non facitis initium, quæ in tot particulares sectas sub Lutherano nomine est divisa, ut in unam religionis concordiam redigatis? Sunt apud vos Saxonici Lutherani, qui Brentianam Ecclesiam 17. errorum damnant; sunt Melanchthoniani, qui Saxoniam Ecclesiam impugnant; sunt Flacciani, sunt Anhaltini, sunt Osiandrini, sunt qui Musculum sequuntur, sunt Calixtini, sunt viginti aliæ sectæ, quas apud Prateolam, & Gvalterium leges: omnes illæ sub Augustanæ confessionis professione se ferunt, & tamen in capitalibus fidei dogmatibus dissident. si inquam tam clara est Scriptura, quid faciunt illa dissidia in domo vestra? ut non prius in concordiam veniatis, antequam reformationem Catholicæ Ecclesiæ vobis sumatis? Ante Lutherum tota Germania in una majorum Religione se possidebat, imò verò à Carolo Magno, ad annum Christi 1440. ex quo typographia primùm inventa est, quàm rara erant biblia in ædibus & manibus civium? & tamen quàm multi pij, iusti, & sancti homines per Saxoniam? & plures profecto, quàm à Lutheri evangelio. Postquam vero Lutherus

popu-

populum ad biblia remisit, & novatores religionum persuaserunt populo, Scripturam esse tam claram, ut quilibet ex ea se iudicem in doctrina fidei ferre posset; illico tota Germania per inauditam metamorphosin innumeris hæresibus est repleta. & unde hoc malum? nisi quia Scriptura bona, ut Augustinus dixit, non bene intelliguntur?

Dicam planius: Scripturam etiam in ijs, in quibus clara erat, hæresis obscuram, & controversam fecit, & per hæreses divisit Ecclesiam. Quid clarius illo? *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terra?* & tamen Simoniani, Marcionistæ, Manichæi, & tota Gnosticorum schola, unum Deum creatorem negavit. Quid clarius illo? *Verbum caro factum est:* & quid non turbavit Arius? Quid clarius illo? *Spiritus Deus est.* Joan. 4. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti* Matth. 28. & quid non Macedonius ausus, negando divinitatem Spiritus sancti? Quid clarius illo symboli? *Natus ex Maria Virgine,* & quid non Nestorius introduxit negando Θεοτόκον Virginem? Quid clarius illo? *Hoc est corpus meum,* & quot non sectæ super his claris verbis? aut quantum non Catholici, Lutherani, Calvinistæ, & Sacramentarij dissident? Quid clarius illo? *Credo unam sanctam Ecclesiam Catholicam,* & tamen, quot sectæ horum temporum eam dividunt, & suam faciunt? etiam illi, qui non nisi particulares ecclesias de facto apud se esse fatentur?

Et vero, cum Catholici Ecclesiam Catholicam ex symbolo Apostolico evincant, Nifanius ipsum symbolum Apostolicum in dubium vocat, ita enim scribit: *Symbolum hoc ab Apostolis ijsdem verbis, quibus absoluitur, minime traditum est, neque ἀποδεχῆς est conscriptum: ideo hanc traditionem, quia lubrico fundamento nititur, merito rejicimus.* Quod aliò hæc obsecro spectant, quàm ut ipsum Catholicum nomen, & clarissimam illam notam ex symbolo expungant? Nam quæ ad hanc rem Patres adferunt, ea cum Vossio dicit se rejicere. Quo non hæresis abit? aut quid hic aliud agis? quàm ut alius etiam ex eodem falso tuo principio, omnem etiam Scripturam sacram rejiciat? cùm Scriptura sacra non aliunde certius, quàm ex verbo Tradito probetur, (de quo lib. 1. actum est,) uti id ratio convincit: *Priori enim non datur prius, & cùm primum, & unicum fundamentum credendi apud vos sit Scriptura, & Scriptura ex alia Scriptura*

sacra demonstrari non possit, ne detur progressus in infinitum; reliquum est, ut ex verbo Tradito probetur, quod & Kemnitius, alijque Lutherani agnoscunt. Ita verè hic denuo labyrinthum ingrederis, ex quo se nemo Prædicantium expedit, qui verbum Traditum à Scripto distinctum tecum rejecit.

Altera hîc propositio Nisanij est de articulis fidei ad salutem necessarijs. Nam cum dixisset Lutheranam ecclesiam ex omnibus horum temporum ecclesijs esse veram, & Apostolicam Ecclesiam, eo quod credat omnia dogmata ad salutem necessaria, intelligebat simul à se queri, quænam illa sint dogmata, & unde ista dogmata petenda sint? At mirum, quantum hîc se torqueat, eundo per omnes Lutheranorum, & Calvinistarum officinas, & scriptorum judicia; & cum nihil certi inveniret, in quo pedem figeret, neque ex novo hoc labyrintho elabi posset, invehitur in Catholicos calumniando, dicendoque, quod inter ipsos etiam non conveniat de dogmatibus ad salutem necessarijs. Verùm si Nisanus Catholicos audiret, facilè se ex hoc labyrintho expediret, ne hæreticus esset.

Catholici igitur necessitatem credendi duplicem statuunt, quarum alia est necessitas *Medij*, alia *Præcepti*. De *necessitate medij* est illud, sine quo in re, vel in voto, juxta præsentem rerum statum obtineri beatitudo non potest: tametsi eo quis sine culpa careat, ex quocunque demum capite id contingat. Quemadmodum id exemplo Baptismi clarè ostendunt Theologi.

Necessarium *necessitate præcepti* illud dicitur: quod ex lege aliqua vel mandato, est sub gravi peccato faciendum; differt hæc necessitas à priori, quod quis salvari possit, si omittat ex divino præcepto facienda, eo quod vel facultas ei faciendi non sit, vel quod invincibiliter ignoret præceptum; quod in priori necessitate locum non habet. Hoc modo inter Lutheranos, Reformatos, aliosque heterodoxos multi sunt, qui præcepta, & præscripta fidei dogmata inculpabiliter, & invincibiliter ignorant, ideoque materiales hæretici sunt, non formales, & salvari possunt, modò per baptismum in Ecclesiam sint ingressi, & præcepta decalogi servant: & si lapsi sint in peccatum mortale, per contritionem, & pœnitentiam peccata expient, ac Deo se reconcilient. Quinam vero illi sint, & quàm multi, paucive, Dei est, non hominis judicare. Sanè verò si Gen-
tiles,

tiles, qui lumine naturali aut verum Deum cognoscebant, aut cognoscere debebant, nam quod *notum est Dei*, το γνωστον τῷ Θεῷ, manifestum est illis, Deus enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Ut multis hæc contendit Apost. Rom. 1. Si inquam illi, ut Apostolus dicit, *inexcusabiles* sint, quale Christianis iudicium manet, maximè inter Catholicos versantibus, qui Ecclesiam non cognoscunt, aut ut cognoscant, non inquirunt? quam SS. Patres sole clariorem, & in tabernaculo solis positam docent. Deinde, si iidem Gentiles, qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, teste eodem Apost. Rom. 2. v. 12. & damnabuntur, non tanquam transgressores legis Mosaicæ, vel scriptæ, nam talem ignorabant, sed tanquam prævaricatores legis naturalis, in quam peccaverunt, & quam ignorare non poterant; Quid Christianis futurum, & qui legem Dei impossibilem statuunt? aut quale iudicium erit horum errorum magistris, qui *veritatem Dei in iniustitia detinent*? Rom. 1. vers. 18. & sola fide, quæ vel ex hoc ipso falsæ est, salutem suis promittunt?

Igitur, ut ad primam quæstionem de necessitate mediij, in qua tu Catholicos dissentire inculcas, redeamus. & paucis: De necessitate mediij primò est ipsa fides supernaturalis in adultis, ad gratiam justificationis, & æternam salutem necessaria: *Sine fide enim impossibile est placere Deo*, Heb. 11. *Qui non crediderit condemnabitur*, Marc. ult. ita S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 3. quæ communis est Theologorum doctrina: de quo Suarez disp. 12. de Necessitate fidei sect. 1. alijsque innumeri. Hinc Trident. Sess. 6. c. 7. Baptismum docet esse *Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio*.

II. Inter ipsas res credendas primum est ipse Deus, sive Dei existentia, quæ omni tempore, & in omni legis statu, fide explicita fuit creditu necessaria: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Hebr. 11. v. 6. Hæc rursus communis omnium Catholicorum sententia est, de qua Suarez disp. 12. sect. 3. Valentia q. 2. p. 3. Tannerus disp. 1. q. 7. dub. 2. cæteri que Theologi. Ex hoc Apostoli axioma rursus alterum deducitur: Fides nimirum Dei Remuneratoris necessitate mediij ad salutem necessaria. Quæ itidem est communis Theologorum sententia. Quæ vero alij hic contra movent,

XXXX 3

Utrum-

Utrumne hæc fides in omni casu explicita esse debeat? deinde, an super-
naturalis? leges apud eosdem Theologos. Sed hoc denuo hic ad rem non
facit, cum inter Scholasticos terminos disceptetur. Sufficit hic dicere,
esse de necessitate medij, credere Deum remuneratorem bonorum, &
vindictæ malorum. Id fitu cum Lutheranis tuis rectè crederes, ut oportet,
non doceres, nullum bonorum operum esse meritum, nec mercedem;
Non doceres, mandata Dei non posse servari, neque ex eorum
observatione esse remunerationem; Non doceres, sola fide ita justificari
homines, ut nulla homini Christiano peccata, qualiacunque illa sint,
& quantumvis enormia, obesse possint ad salutem: *Si non sunt merita,
quomodo judicabit Deus hunc mundum?* inquit S. Augustinus Epist. 46.
ad Valentinum. Hoc præterea dogma ita lumine naturæ notum est, ut nulla
prope gens tam barbara reperta sit uspiam, aut tam impia, quin Deum,
aut deos suos coluerit remuneratores bonorum, & vindictæ malorum:
quod tamen insitum naturæ lumen hæresis vestra extinxit in suis, qui
nec merita bonorum operum, nec remuneratorem agnoscunt, nec
aliam damnationis causam, quàm ex neglectu, contemptuve Lutheranæ
fidei, statuunt. *Tamen dives est Christianus homo, Luthero iudice,
ut perire non possit, modo fidem solam retineat.*

III. Post promulgationem Evangelij, de lege ordinaria, ac per se
loquendo, semper necessaria fuit necessitate medij, fides explicita Incar-
nationis, quâ credas, *Christum esse verum Deum, & hominem, natum,
mortuum, & resuscitatum.* Idem est de mysterio SS. Trinitatis. Utrum-
ne verò etiam fides implicita horum mysteriorum ad salutem satis esse
possit, sicut in lege naturæ, & veteri Testamento satis erat, maximè in
casu, quem ex Catholicis moves; si quis nimirum puer ad usum ratio-
nis deductus, & lumine supernaturali adjutus convertat se ad Deum, eli-
ciendo actum fidei, & amoris Dei, quo justificetur, & per consequens ad
salutem perveniat, etsi nihil explicitè de Christo adhuc cognoverit, au-
diveritvè? disceptant Theologi, neque huc denuò spectat. imo sufficit in
genere vobis respondere, hæc mysteria esse de *necessitate medij*, in quo
omnes Catholici conveniunt, quidquid sit de modo, aut casu aliquo ex-
traordinario. Semper tu ea inter controversa fidei dogmata falso obtru-
dis, quæ salva fide inter Theologos disputantur, sive id fraude facias, sive
ignorant-

ignorantia, tuam conscientiam appello. An tu putas, D. Thomam, & magnos post eum Theologos nescisse, quid hac in re docendum sit, ut illud prius à te, tuisque discendum sit?

His nunc accedit Baptismus, in re vel in voto, necessitate medij necessarius, extra martyrij casum. Quam necessitatem medij, si agnosceres, non doceres, infantes sine baptismo, vel in re, vel in voto, salvari.

His postremum addunt Pœnitentiam necessitate medij, & præcepti necessariam adultis in peccatum mortale prolapsis, quibus ea vel formalis, vel virtualis necessaria est: sed ab hac necessitate vos rursus absolvit omnes peccatores, quibus sola fide iustitiam, & vitam æternam promittitis: *Tam enim dives est homo Christianus, inquit Lutherus, ut perire non possit, modo solam fidem retineat.* Igitur cum Apostolus scribit ad Corinth. Epist. I. c. 6. *Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis servi- entes, neque adulteri, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei posside- bunt;* aut cum ad Galat. c. 5. dicit: *Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, & quæ multis ibi percen- set peccata, concludendo, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non con- sequentur,* nihil ad vestram pœnitentiam spectant, quæ sola fide iustifican- te absolvitur; nihil quoque ad vos, quando ad Hebr. c. 13. scribit: *Forni- catores, & adulteros judicabit Deus;* quando Lutherus, qui in sacrilego concubinato vixit, cum sacrata moniali ad ultimum vitæ, à Nifanio Beatus ubique Lutherus appellatur, interque choros Prophetarum, & Apostolorum collocatur. Nihil hîc referam de gratia habituali, quæ ad- ultis necessitate medij necessaria statuitur à Catholicis, cum & hanc so- la fide iustificante suppleant. Cætera quid attinet referre, quæ hic Præ- dicans cum omnibus alijs dogmatibus, quæ de necessitate medij, & præ- cepti necessaria sunt, è medio tollit?

Sed nunc altera quæstio restat, unde dogmata fidei, quæ & neces- sitate medij, & præcepti necessaria ad salutem requiruntur, petenda sint? Respondent Catholici, ex verbo Dei scripto, & tradito, ex symbolo Apostolico, ex consensu universalis Ecclesiæ, & SS. Patrum, ex declara- tione Conciliorum Occumenicorum, inter quæ postremum fuit Con- ciliū

cilium Tridentinum, in quo fidei dogmata adversus hæreticos horum temporum decisa habemus. In his enim *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis*, 1. ad Timoth. 3. Atque hæc dogmata Catholicorum, si sufficienter sint proposita heterodoxo, & heterodoxus suam sententiam cognoscat erroneam, tenetur ex præcepto, sub gravi peccato, illa acceptare, & credere; nisi ex materiali hæretico transire velit in formalem. Qua super re legat Doctores, qui conscientia doctrinam tractant, Sanch. lib. 2. moral. Bona. 2. d. 3. p. 3. Ferdin. de castro Palao. 4. disp. 1. p. 12. Coni. disp. 14. de fid. Filliut. n. 25. Layman. lib. 2. c. 10. & 12. aliosque.

Hic verò cum quæritur à Nifanio, unde dogmata Lutherana fidei ad salutem necessaria sint petenda? remittit nos primò ad Habercornium, à quo systema omnium fundamentalium articulorum fidei confectum sit, quibus addit Kemnitium, Joannem Gerhards, Danhauerum, Polycarpum Lyserum, & scripta symbolica. Itane quispiam sanæ mentis contempto Catholica Ecclesia, & omnium Episcoporum & Doctorum Catholicorum judicio, hærebit istorum Prædicantium judicio, ut ab his petat necessaria ad salutem fidei dogmata? præterquam quod idem Reformati, Zwingliani, Anabaptistæ, & centum in Anglia, & Germania Sectarij ex suorum Ministrorum judicio offerant.

II. Remittit nos Nifanius ad Augustanam Confessionem, ad Confessionem fidei Smalcaldicam, ad Catechismum Lutheri majorem, & minorem, ab his enim, inquit, clarè nos doceri ex Scriptura, quæ sint dogmata fidei necessaria ad salutem, imò hæc esse biblia laicorum, inquit Nifanius. Ergo rursus contempto judicio Conciliorum œcumenicorum, & Episcoporum, comittam me judicio Lutheri, & horum judicio, qui confessiones fidei vestra fabricarunt? Vel illud judicium est fallibile, vel infallibile? Si fallibile, sanè illo judicio me committere non possum, nec debeo. Si infallibile? ergo jam præter Scripturam habemus aliud judicium infallibile, quod est contra vestram doctrinam.

Sed inquires, saltem in declaranda, & in explicanda Scriptura infallibile erit, sicut Catholici de suis Concilijs œcumenicis asserunt; *De intelligentia enim hæresis est, non de Scriptura; & sensus, non sermo sit crimen*. Hil. lib. 2. de Trinit. Verum hîc tibi primò probandum est, apud Lutheranos esse veram Ecclesiam, cui assistentia illa Spiritus sancti in declarando

rando vero Scripturæ sensu promissa sit, hoc tu nunquam præstabis: ut hic cum impijs denuo in circuitu ambules. Deinde hoc consilium, & principium, quo juvare me, & in viam reducere volebas, est contra tua principia, qui dicis, & doces: *Nullibi nos Scriptura aut Spiritus sanctus remittit ad Ecclesiæ judicium, sed ad ipsam Scripturam, ut ex ea immediate dogmata fidei ad salutem necessaria petamus*; & in hoc Scripturam tam claram esse dicis, ut quilibet ritè dispositus, possit ea dogmata fidei, sine mutuo aliunde lumine cognoscere, dijudicare, & tutò credere. At verò quid hic aliud rursus agis, quàm ut ad tuum labyrinthum redeas? Nam quidquid promittis ex judicio Lutheri, ex Augustana, & Smalcaldica confessione, aut scriptis symbolicis vestrorum Ministrorum, hoc totum promittunt Calvinistæ, Zwingliani, Puritani, Confessionistæ in Anglia, Anabaptistæ, Sociniani, cæteri que novatores religionum, ex suarum Confessionum, scriptorum symbolicorum, conciliabulorum judicio, imo tam firmiter stant Calvinistæ Calvini, Zwingliani Zwinglij, & alij novatores suorum auctorum judicio, quàm Lutherani Lutheri, eandemque Spiritus sancti assistentiam suis ecclesijs tribuunt. Hic ergo aliquo argumento evidente, & certo, ex hoc inextricabili labyrintho expedire nos debes, quod ex proposito Keddi postulato requiritur. Sed vide, ne pro ingenio priscorum hæreticorum denuo agas, de quibus Tertullianus lib. contra Valentinianos: *Habent artificium hæretici, ut prius persuadeant, quàm doceant. Veritas autem docendo persuadet*. Prædicantes estis, & nihil unquam probantes.

Demum, cum te expedire non posses, dicis dogmata ad salutem necessaria, quibus Lutherani à Papistis, & Reformatis discernuntur, non esse ad salutem necessaria. ita enim sub initium libelli scribis: *Esto dogmata propriè Lutherana, hoc est, ut ego intelligo, quorum assertione Lutherani à Papistis & Reformatis discernuntur, & illis per invincibilem forte errorem negatis, possit quis esse membrum veræ Ecclesiæ; sufficit tamen quod Scripturis divinis non sint adversa*. Ex his constat, te profiteri Lutherana dogmata, quantum differunt à Catholicorum, & Reformatorum dogmatibus, non esse adversa Scripturæ, aut per invincibilem ignorantiam innoxie credi posse: & cum idem tibi dicendum sit de Catholicis, & Reformatis, perinde secundum te erit, in quacunque religione ex his

Y Y Y Y

tribus

tribus quis vixerit. Quod jam ante te, Calixti vestri dogma fuit, eò quòd hæ tres religiones, secundùm Apostolorum symbolum, omnia credant ad salutem necessaria.

Sed quid jam respondebis alijs religionum novatoribus? qui idem de sua religione contendunt, & in hanc triadem non minus admitti volunt, quàm Lutherani: eò quòd dicant, se nihil Scripturæ adversum docere, aut credere. Hic tu novum denuo, & periculosissimum labyrinthum ingrederis, quòd illis urgentibus admittere cogeris, quemlibet in sua religione posse salvari, modò Scripturam retineat, eamque secundùm suæ congregationis judicium sequatur. Hactenus te Nisani per omnes errorum tuorum labyrinthos comitatus sum, modò ultra sequi non possum, quia ad præcipitium Acherontis me deduxisti, ubi impij, & athei cruciantur.

Interim his omiſſis, redeamus ad nostra, quæramusque primò, quæ sint illa dogmata, in quibus Lutherani à Catholicis, quos tu Papistas, & Pontificios appellas, discernantur? hæc verò tu nec profers, nec recensere audes: facilè autem, ac planè cognosces ex Concilio Tridentino, si per singulas Sessiones eundo, relegas damnata Lutheranae religionis dogmata; aut si ea, quæ in Centone Lutherano indicavimus, per censere velis. Hæc verò Lutherana dogmata, si tu dixeris Scripturæ non esse adversa, aut ad salutem non esse necessaria, nã tu plus quàm lupinum stomachum habes, qui hæc ex Scriptura concoquere possis, quin non omnes omnino horum temporum hæreses in unam Ecclesiam, & religionem simul componas.

II. Quæramus quæ sint dogmata, quibus Lutherani à Reformatis, seu Calvinistis discernuntur? Nec ea tu profers in medium. Interim alij plures, alij pauciores recensent. Est inter vos, qui centum errores Calvinistarum, diversos à vestris, edito libro percenseat: sed non opus tanta multitudine, quando satis constat, Lutheranos à Calvinistis separari auctore hæresis, ministerio verbi, templis, coetibus, ritibus, ministris, eorumque ordinatione, & potestate, Sacramentorum administratione, doctrinâ religionis. At his, & cæteris hîc omiſſis, docent Calvinistæ, Christum in cœna sua non esse verè, & realiter præsentem; contra Lutherani verè, & realiter præsentem esse docent: quæ duo cùm contradictoria

dictoria sunt, nunquam convenire possunt in unam veritatem: ut aut Lutheranos, aut Calvinistas falsam cœnam administrare necesse sit. Itaque si hæc non sunt necessaria dogmata salutis, sed tanquam adiaphora religionis, nihil interest, sive Calviniani, sive Lutherani ministri populo imponantur, sive cœnam à Calvinistis, sive à Lutheranis accipias. Verbo, nihil interest, Lutheranus sis, an Calvinianus. Ecce qualem Superintendentem, & episcopum animarum vestrarum, & quàm fidum ministrum vos Bilsfeldienses Lutherani sortiti estis ex Dania, qui ex una religione transformat vos in aliam! Quid verò Apostolus Paulus? 1. ad Corinth. 4. v. 1. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic jam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.*

Scribas tu nunc, & exscribas, quantum placet; dicas & garrias, quantum vis, curras in tuo labyrintho, quantum potes. Hic tu nullum exitum reperies, nisi ad Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam redeas, quæ primum inquirenda per veras notas, & proprietates suas in Scriptura, in symbolo Apostolico, & in Concilijs propositas: inventâ verâ Ecclesiâ, invenies veram assistentiam Spiritus sancti, & infallibilem controversiarum decisionem in Concilijs œcumenicis, ex Pontificum, & Episcoporum judicijs: quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Extra hanc Ecclesiam uti nec veritas, ita nec salutis spes promissa est. Quemadmodum inter ceteros Patres S. Augustinus ad Emeritum Donatistarum Episcopum, Serm. super gestis cum Emerito scripsit, quæ & mihi ad Lutheranum Episcopum scribere licebit: *Salutem non potest habere nisi in Ecclesia Catholica. extra Ecclesiam totum potest habere præter salutem: potest habere honorem, potest habere Sacramentum, potest cantare Halleluja, potest respondere Amen, potest Evangelium tenere, potest in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, fidem & habere, & prædicare; sed nusquam nisi in Ecclesia Catholica salutem potest invenire.* Lib. verò contra lit. Petiliani c. 13. *Quarimus unde fuerit diabolus homicida ab initio? & invenimus, quod primum hominem occiderit, non gladium stringendo, sed persuadendo peccatum, & à Paradisi felicitate ejiciendo. Quod tunc Paradisus, hoc nunc Ecclesia. Diaboli ergo filij sunt, qui homines ab Ecclesia seducendo interficiunt: sicut ergo*

YYYY 2

per

per verba Dei novimus, ubi sit Paradisus plantatus; sic per verba Christi, ubi sit Ecclesia, didicimus: per omnes inquit gentes, incipiens ab Hierusalem. Ab isto universo ad partem quamlibet, quisquis separat hominem, ille diaboli filius, & homicida convincitur. Inde Epist. 152. ad populum factionis Donatist. Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi unitate disjunctus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum. Lib. 4. contra Donatist. c. 8. Constituamus aliquem castum, continentem, non avarum, non idolis servientem, hospitalitatem indigentibus ministrantem, non cujusquam inimicum, non contentiosum, patientem, nullum amulantem, nulli invidentem, sobrium, frugalem, sed hereticum; nulli utique dubium est, propter hoc solum, quod hereticus est, regnum Dei non posse surum. Tom. 3. D. August. seu D. Fulgentius de fide ad Petrum Diaconum c. 39. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, quemlibet hereticum, vel schismaticum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesia Catholica non fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, & si pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari: omni enim homini, qui Ecclesia Catholica non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro Christi nomine suscepta, proficere poterit ad salutem, quamdiu in eo heretica, vel schismatica pravitas perseverat, quæ ducit ad mortem. Et quæ non in hanc rem Augustinus de Bapt. contra Donatist. lib. 4. c. 17. Tract. 6. in Joannem, lib. 1. de serm. Dom. in monte c. 9. ceterique Patres ac Scriptores? Quare redi ad Catholicam Ecclesiam, ex qua omnes novæ & veteres hæreses exierunt, Joan. 1. c. 2. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.

Nam in quanto stultitiæ, & vanitatis errore verferis, vel ex hoc ipso labyrintho satis intelligis. Vis totam Ecclesiam Catholicam reformare, hinc tot Catholicorum dogmata oppugnanda, & expugnanda suscepisti: nec tamen ex hac unica propositione P. Keddiij te expedire potes, ut vel in speciem prudenti viro Lutheranae ecclesiæ veritatem ostendas. Quare, si quid respondere cogitas, primùm ex hoc labyrintho te evolvas, & pressè, ac solidè aliquid ad rem ipsam repones, omittis illis ambagibus, & rerum involucris. Id nisi præstiteris, scito nec me, nec alium facile

cile